83. Tiistaina 11 päivänä kesäkuuta 1996

kello 12

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely

1) Hallituksen esitys laiksi Kera Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 2 §:n muuttamisesta 2338

Hallituksen esitys 70/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 6/1996 vp

Ensimmäinen käsittely

2) Hallituksen esitys lainsäädännöksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanon uudistamisesta 2348

Hallituksen esitys 96/1995 vp
Lakivaliokunnan mietintö 7/1996 vp

3) Hallituksen esitys laeiksi leimaverolain ja leimaverolain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta 2366

Hallituksen esitys 57/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 18/1996 vp

4) Hallituksen esitys jäteverolaiksi 2368

Hallituksen esitys 48/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 19/1996 vp

5) Hallituksen esitys laiksi kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta ja siihen liittyviksi laeiksi 2387

Hallituksen esitys 44/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 10/1996 vp

6) Hallituksen esitys laiksi kuntalain 25 §:n muuttamisesta 2392

Hallituksen esitys 208/1995 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 8/1996 vp

7) Hallituksen esitys laiksi turvapaikan hakijoiden vastaanottoasemista ja -keskuksista annetun lain 1 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys 125/1995 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 9/1996 vp

8) Hallituksen esitys laeiksi Kuntien takauskeskuksesta sekä kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 1 §:n ja rahoitustarkastuslain 2 §:n muuttamisesta 2398

Hallituksen esitys 30/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 11/1996 vp

9) Hallituksen esitys laiksi sijoituspalveluyrityksistä ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi 2404

Hallituksen esitys 7/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 10/1996 vp

10) Hallituksen esitys laeiksi sijoitusrahastolain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta 2406

Hallituksen esitys 59/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 11/1996 vp

11) Hallituksen esitys työturvallisuuslain 24 §:n muuttamisesta 2407

Hallituksen esitys 76/1996 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 8/1996 vp

12) Hallituksen esitys laeiksi eräiden työsuojelua koskevien lakien ja säännösten kumoamisesta ja muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 40/1996 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 9/1996 vp

13) Hallituksen esitys työaikalaiksi ja laiksi kotitaloustyöntekijän työsuhteesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 34/1996 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 10/1996 vp
Lakialoite 35/1995 vp, 17/1996 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toinen varapuhemies Törnqvist sekä edustajat Aaltonen, Alho, Andersson C., Brax, Häkämies, Ihamäki, Jaakonsaari, Kallio, Kantalainen, Kemppainen, Komi, Kuisma, Kurola, Lax, Linnainmaa, Niinistö, Norrback, Ojala R., Pehkonen, Penttilä, Pietikäinen M., Prusti, Salo, Siimes, Tarkka, Tennilä, Tiilikainen, Vehkaoja ja Viljamaa.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat toinen varapuhemies Törnqvist sekä edustajat Aaltonen, Alho, Ojala R., Salo, Pietikäinen M., Kallio ja Komi.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Niinistö ja Törnqvist sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Brax, Kurola, Penttilä, Tarkka ja Viljamaa sekä
tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Linnainmaa ja Vehkaoja.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 369, 371, 375, 380, 381, 389 ja 393. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laiksi Kera Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 70/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 6/1996 vp

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu jatkuu:

Ed. M. Korhonen: Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin laki sinänsä on hyvä ja kannatettava. Lainsäädännön sisällä ei sikäli ole ongelmia. Tällä lailla laajennetaan Keran toimialuetta. Sillä laajennetaan Keran valtuuksia koskemaan myös palveluyrityksille myönnettäviä takauksia. Tästä herää peruskysymys, miksi laajennetaan mahdollisuuksia toimia eri sektoreilla. Ymmärtääkseni eduskunta haluaa parempaa, nopeampaa ja tehokkaampaa työllisyys- ja teollisuuspolitiikkaa. Tämä on peruslähtökohta, tai sitten minä olen ymmärtänyt asian väärin.

Eduskunta on moneen kertaan todennut, etteivät ahtaat toimialarajoitukset voi eivätkä saa olla esteenä tehokkaalle toiminnalle. Seuraus siitä on ollut se, että Kera-lakeja on muutettu erittäin useaan eri otteeseen esimerkiksi edellisellä eduskuntakaudella. Esimerkinomaisesti Keran toimialue laajennettiin koskemaan koko maata. Sen jälkeen sen toimialue koskee myös ulkomaita. Yritystukia on kaiken kaikkiaan laajennettu erittäin moneen kertaan, ja hyvä näin. Ei siinä ole mitään pahaa. Se on tuonut ihan hyvää tulosta. Kera on tehnyt aivan kohtuullista tulosta, kun huomioidaan vielä, että se on riskirahoitusyhtiö ja sen toimintaan sisältyy erittäin isojakin riskejä. Jos verrataan sitä toimintaa esimerkiksi pankkien toimintaan, voi sanoa, että siihen voi olla aivan tyytyväinen.

Keran ja Valtiontakuukeskuksen välillä on vallinnut tähän saakka selkeä työnjako pk-yri-

tyksien rahoituksen ja riskinoton välillä. Tällä hallituksen esityksellä sitä muutetaan. Keralle tulee siis oikeus myöntää takauksia palveluyrityksille. Liekö sitten tässä yksi perussyy siihen ongelmatiikkaan, joka tästä on noussut? Kokeeko joku tai jotkut, että heidän reviirilleen astutaan tai ollaan tulemassa? Jostakin tällaisesta ehkä voi olla kysymys, kun reaktio on sen laatuinen, että kun toisaalta eduskunta tekee päätöksen siitä, että toimialuetta laajennetaan, samanaikaisesti toisaalla suunnitellaan toimialuetta supistettavaksi.

Ei siinä toiminnassa silloin ole mitään johdonmukaisuutta eikä pitkäjänteisyyttä. Viittaan tällä puheellani julkisuudessa olleisiin tietoihin, että ministeriö aikoo asetuksella supistaa Keran toimialaa siten, että siltä lopetettaisiin oikeus myöntää teollisuustakauksia. Sen jälkeen teollisuustakauksien myöntäminen jää Valtiontakuukeskukselle yksinomaan, jos näin menetellään.

Kyllähän on kohtuullisen epäjohdonmukaista toimintaa, jos tällaiset suunnitelmat toteutuvat, ja erittäin ongelmalliseksi eduskunnan näkökulmastahan se asettuu sitä kautta, että valiokuntakäsittelyn aikana ja, kuten jo aikaisemmin totesin, myös aikaisemmin eduskunnan käsittelyn aikana on oltu sitä mieltä, että päinvastoin pitää toimialuetta laajentaa. Kun valiokuntakäsittelyn aikana selkeästi annettiin ymmärtää ja myös lain perusteluissa sanotaan, ettei tällä lailla puututa toimialarajoituksiin, niin valiokunta on lähtenyt siitä ja kirjannut mietintöön, joka on yksimielinen, että toimialamuutoksia ei pitäisi tehdä tässä vaiheessa.

Tässä on nyt se riski eduskunnan näkökulmasta katsottuna, jos menettelytapana on se, että voidaan menetellä siten, että toimialarajoituksia voidaan supistaa asetuksella ministeriön päätöksellä, että eduskunta jää täydelliseen paitsioon silloin, kun toimialarajoituksien sisällä tapahtuu niinkin rajuja muutoksia ja ne muutokset voidaan tehdä asetuksella. Minusta se ei ole eduskunnan näkökulmasta mitenkään perusteltua eikä kannatettavaa, jos me haluamme olla tekemässä itse työllisyys- ja teollisuuspoliittisia päätöksiä, olla niihin päätöksiin vaikuttamassa ja ennen kaikkea tietää, missä milloinkin mennään. Esimerkkinä voi tietenkin sanoa nyt käsittelyssä olevasta laista, että jos se asetuksella voidaan mitätöidä sen jälkeen, kun se on täällä säädetty, ei se eduskunnan näkökulmasta kovin johdonmukainen malli ole.

Siksi, kun teollisuus- ja työllisyyspolitiikka ovat tiukasti sidoksissa toisiinsa, on erittäin merkittävää, että eduskunta myös tietää, missä mennään, miten mennään ja kuka päätöksiä tekee ja missäkin laajuudessa. Sen takia ehdotan perusteluissa lausuttavaksi seuraavaa:

"Hyväksyessään lakiehdotuksen, joka laajentaa Kera Oy:n toimialaa, eduskunta edellyttää, että hallitus ei toisaalta omilla päätöksillään supista Kera Oy:n toimialaa, vaan sellaista halutessaan antaa eduskunnalle sitä tarkoittavan lakiesityksen."

Arvoisa puhemies! Toivon, että edustajat näkevät tämän asian merkityksen myös eduskunnan näkökulmasta katsottuna ja suhtautuvat siihen sillä vakavuudella ja myönteisesti.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i : Puhemies! Jos tämän asian yhteydessä olisi jotakin asetusta tarkoitus väsätä tai muuttaa, se olisi tietenkin jo eduskuntakäsittelyn yhteydessä tuotu ministeriön taholta esille. Sellaiseen en ole nähnyt tarvetta, eikä siihen ole aikeita. Muistutan siitä, mitä sanoin toisen käsittelyn yhteydessä. Totesin VTK:n ja Keran työnjaosta, että mieluusti näkisin, että Kera nyt uuden mahdollisuuden saadessaan keskittyisi siihen. Esitin myös, että Valtiontakuukeskus nykyistä huomattavasti paremmin voisi toimia teollisuustakaussektorilla. Sanoin myös, että mitään ehdottomia kategorioita kuitenkaan toimialajaossa ei ole.

Haluan myös estää sen, että kaksi valtion subventioita nauttivaa valtionyksikköä ryhtyisivät veriseen kilpailuun samalla alueella. Sen tähden minusta on syytä seurata tilanteen kehittymistä, näiden toimintojen yhteensopivuutta. Siihen on hyvää aikaa, kun uusi laki nyt lähtee liikkeelle. Asiasta on käyty keskustelua jo ennen, kuin lakiesitys tuli eduskuntaan, VTK:n ja Keran kanssa. Neuvottelun tuloksena meillä oli hyvin selkeä yksimielisyys siitä, millä tavalla asiassa tulisi edetä.

Puhemies! Näin ollen en pidä esitettyä pontta millään tavalla tarpeellisena. Asia etenee hyvässä yhteistyössä asianomaisten yksiköiden ja kauppa- ja teollisuusministeriön kesken.

Ed. R y h ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. M. Korhonen sanoi hyvin kategorisesti, että Kera on riskirahoituslaitos. Sellaiseksi se alun alkaen 70-luvun alussa perustettiinkin ja nimenomaisesti aluepoliittiseksi toimijaksi. Valitettavasti nyt on sanottava, että nimenomaan riskirahoituspuolella Keran ote on lipsunut, siitä on tullut lähes yhtä varovainen rahoituslaitos kuin muistakin. Nimenomaisesti

nyt työllisyys- ja innovaatiosyistä Keran riskirahoitusluonnetta tarvittaisiin hyvin voimakkaasti. Tulisikin palata juuri vanhoille peruslähtökohdille.

Ed. M. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei nyt viitsisi alkaa kiistellä ministerin kanssa päivämääristä, mutta joka tapauksessa tilanne on se, että valiokunta on antanut mietinnön Helsingissä 31 päivänä toukokuuta 1996. Hallituksen esityksessä todetaan, että Kera Oy:n lainoja koskevia toimialarajoituksia ei muutettaisi tässä vaiheessa. Tämä on fakta. Näin meille valiokunnassa kerrottiin, ja 6 päivänä kesäkuuta, kuten sanoin, julkisuudessa olleisiin tietoihin perustuen kauppa- ja teollisuusministeri Antti Kalliomäki sanoi Kauppalehdelle asettuneensa Keran takaustoiminnan rajaamisen kannalle. Tiettävästi KTM aikoo liputtaa linjaansa lähiaikoina.

Kuten totesin puheenvuorossani, ponsiehdotus, jonka jätin, lähtee siitä ajatuksesta liikkeelle, että jos toimialarajoituksia tehdään, niitä ei tehdä asetuksella vaan ne tehdään eduskunnan antamalla lailla, kuten toimialarajoituksia laajennetaan. Jotenkin vain tuntuu siltä, että eduskunta jää täydelliseen paitsioon siinä vaiheessa, jos lailla toimialarajoitukset laajennetaan mutta asetuksella voidaan niitä supistaa, kuten korostin, että julkisuudessa olleet tiedot antavat näin ymmärtää. Minusta se ei ole eduskunnan näkökulmasta oikea menettelytapa. On niin isosta asiasta yksinkertaisesti kyse, kun toimialarajoituksia muutetaan rahoitusyhtiössä, jonka mittasuhteet ovat tuota luokkaa, että eduskunnan pitää pystyä oma sanansa sanomaan niihin, muuten tässä jäädään täydellisesti ulkopuolelle päätöksenteosta.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i : Puhemies! Lehdistö on ilmeisesti antanut vain sanatarkkoja tietoja siitä, mitä ed. M. Korhonen on eri yhteyksissä sanonut, koska hänelle on jäänyt eräänlainen lapsenusko tiedotusvälineiden ehdottomaan tietoon. Itse viittasin aiemmin siihen, mitä sanoin tässä salissa toisen käsittelyn yhteydessä. Toivon, että ed. M. Korhonen käy läpi nuo puheenvuoroni, jotka äsken tältä oleelliselta osaltaan jo toistin.

Kuten sanoin myös äsken, jos olisi aikomus antaa asetuksia asiaan liittyen, niistä olisi tietenkin kerrottu valiokuntakäsittelyssä talousvaliokunnalle. Kun näin ei ole, ei myöskään asetusta ole tarkoitus tässä asiassa antaa.

Tilanne on täsmälleen se kuin tällä hetkellä lain mukaan edellytetäänkin. Tässä tapahtuu Keran osalta toimialalaajennus. Kera itse haluaa nyt painottaa toimintansa hyvin näkyvästi uudelle takausvaltuuden alueelle, mikä minusta on erinomainen asia. Mutta kuten äsken sanoin, tarvitaan seurantaa, jotta ei kaksi valtion subventoimaa laitosta ryhdy veriseen kilpailuun kohteissa, joista syntyisi lisää valtiolle tappioita. Sen tähden käymme keskustelua näiden molempien yksiköiden kanssa hyvässä yhteisymmärryksessä. En näe mitään sellaista tulevaisuutta, jossa tarvitsisi ryhtyä mihinkään ihmeellisiin uusiin vääntöihin tämän asian tiimoilta. Keskusteluyhteys on ollut niin hyvä suoraan Keran toimitusjohtajaan samoin kuin Valtiontakuukeskuksen toimitusjohtajaan.

Ed. Aaltonen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A a l t o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ryhäselle haluan sanoa, että Keran historia on kulkenut täysin päinvastaiseen suuntaan kuin ed. Ryhänen väitti. Silloin, kun Kera alun alkaen oli aluepoliittinen toimija, omistajan toimesta asetettiin hyvin tiukat rajat sille, missä määrin luottoja ilman turvaavaa vakuutta voitiin myöntää. Tänä päivänä viime vuoden tilinpäätöksen osalta voidaan sanoa, että Keran luotoista 97 prosenttia on myönnetty ilman turvaavaa vakuutta. Voiko enää enempää oikeastaan riskiä ottaa?

Mitä tähän ponteen tulee, niin en voi sitä muutoin lukea kuin sillä tavoin, että eduskunta edellyttää, että maassa on noudatettava lakia. Pidän tärkeänä, että Kera voisi jatkossakin myöntää teollisuustakauksia. Tämä oikeus on Keralle annettu Kera-laissa ja sen oikeuden pois ottaminen edellyttää lain muutosta, jolloin asia välttämättä on tuotava eduskuntaan.

Toinen kysymys on se, että jos hallitus myöntämisvaltuuksia rajoittamalla puuttuu Keran toimialaan, niin se on tietysti mahdollista.

Ed. M. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Erittäin mieluisaa kuunneltavaa oli tietenkin ministeri Kalliomäen toteamus, että ei ministeriöllä eikä ministerillä ole mitään tarkoitusta asetuksella muuttaa Keran toimialaa. Se on ihan positiivista ja panen tyydytyksellä sen merkille. Jäänkin siitä syystä ihmettelemään, miksi vastustaa pontta, jos meillä sama

tarkoitusperä kerran on. Silloinhan ponsi itse asiassa tuo vain eduskunnan tahdon esille, aivan samasta asiasta puhumme ymmärtääkseni silloin, jos oikein ymmärsin ministeri Kalliomäen puheen, minkä hän äsken piti. Ponnella vain vahvistetaan eduskunnan tahto asialle.

Ed. K ä ä r i ä i n e n: Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. M. Korhosen tekemää lausumaehdotusta, vaikka se tuntuukin hieman oudolta, kun täytyy hallituksen edustajaa kannattaa. Mutta kaikkeen pitää näinäkin aikoina tottua.

Viime viikolla, kun Kera-lain muutos oli toisessa käsittelyssä, todellakin päätimme siitä, että Keran takuutoiminta ulotetaan myös palveluyrityksiin. Kun päätöstä teimme, ymmärsimme ja lähdimme siitä, että kysymys on todellakin toimialan laajennuksesta, joka puolestaan liittyi vähän laajempaan, sanoisinko uuteen linjaukseen ylipäätään toimialarajoitusten järkevyydestä, siis tarpeesta rajauksia ja rajoituksia lieventää ja poistaa. Se on, sanotaan sekin tässä vielä, yleinen EU-maiden käytäntö.

Tuossa yhteydessä tuli annetuksi vähän liiankin paljon tunnustusta, mutta perusteltua tunnustusta, kauppa- ja teollisuusministerille, mitä ei ole tarkoitus ottaa pois. Muutama reunahuomautus on syytä kyllä tehdä sen takia, että talousvaliokunnan ja muittenkin tietoon on tullut uutta, hämmentävää tietoa, jota äsken kyllä käytiin lävitse, mutta jota on syytä kyllä kommentoida varsinkin, kun jatkuvasti tuodaan esille julkisuudessa, että KTM valmistelisi vakavasti sitä, että Keralta poistetaan teollisuustakuiden myöntämisoikeus ja se siirrettäisiin ihan kokonaisuudessaan Valtiontakuukeskukselle. Sehän voi toki tapahtua montaa kautta, ei välttämättä Kera-lakia muuttamalla, vaan tosiasiassa poliittisellakin päätöksellä. Pöydällepanohan liittyi juuri tämän epäilyksen selvittämiseen ja oikean tiedon saamiseen suoraan ministeriltä.

Salamyhkäisyys tässä asiassa kyllä näin jälkeenpäin ihmetyttää ja jossakin määrin suututtaa talousvaliokunnan jäsenenä. Keskusta ei hyväksy, jos KTM:ssä on meneillään suunnitelma supistaa Keran takaustoimintamahdollisuuksia. Jos sellaisia suunnitelmia on, niitä emme kerta kaikkiaan voi hyväksyä. Tässä pitää kuunnella hyvin tarkalla korvalla asiakkaita eli suomalaisia pk-yrittäjiä, ja kyllä heidän ja vähän suuremman teollisuuden kanta näyttää olevan se, että yrittäjillä on oltava — käytän tällaista brutaalia termiä — kaksi luukkua käytettävissään.

Mitä tulee Keran ja VTK:n suhteeseen, niin siinähän on ollut ja on kähinää, joka vaikuttaa ilman muuta yrittäjien toimintamahdollisuuksiin haitallisesti. Kähinän tilalle on pystyttävä rakentamaan yhteistyö, johon myös ministeri Kalliomäki viittasi ja lupasi toimillaan vaikuttaa tämän yhteistyön syntymiseen. Minun arvioni ja kantani on se, että Keran ja VTK:n ongelmaiset suhteet kiteytyvät hyvin pitkälle henkilökysymyksiin. Ne eivät ole niinkään toiminnallisia eivätkä organisaatio-ongelmia, vaan hyvin pitkälle henkilösuhteita niin kuin valitettavasti moni ongelma tässä maassa ja politiikassa on. KTM:n vastuulla on se, että ongelmat saadaan pois päiväjärjestyksestä tavalla taikka toisella.

Mielestäni teollisuustakuiden mahdollinen keskittäminen vain ja yksinomaan Valtiontakuukeskukselle kyllä heikentäisi suomalaisten pienyrittäjien asemaa, ja se voisi myös merkitä Kera Osakeyhtiölle menoa, pitemmän päälle menoa. Sen vuoksi asiasta täytyy pitää hyvin tarkka huoli, että Kera voi säilyttää myös tämän takausmuodon hallussaan. Kun kuuntelee yrittäjien murheita ja toiveita samalla suoraan kentältä, niin kyllä heillä ja niillä on selvä kanta siitä, että Kera on nopeampi ja asiakasläheisempi ja asiantuntevampi antamaan heille myös takauksia. Puolestaan VTK:ta on moitiskeltu liian hitaasta päätöksenteosta. Kun KTM:llä on käytettävissään sekä Keran että Valtiontakuukeskuksen evaluaatiot, niin tulos on hyvin kirkas, oikein vahva luottamus tulee sieltä Keran toiminnalle.

Tässä yhteydessä haluan sanoa myös sen, että kun nyt Keran takuutoimintaa laajennetaan, niin se ei saa kyllä johtaa toisaalla Keran luototustoiminnan vähentämiseen. Sillä jos luototuspuoli puolestaan lähtee vähenemään, niin sekin merkitsee Keralle menoa, sen toimintamahdollisuuksien hyvin olennaista, ratkaisevaa vähentymistä. Summa summarum on siis se, että Keraa on vahvistettava ja kehitettävä eikä heikennettävä, ja tässä suhteessa otamme vakavalla tavalla sen, mitä ministeri Kalliomäki kaikkien meidän kuullen lupasi, että tällaista suunnitelmaa KTM:ssä ei ole.

Arvoisa rouva puhemies! Minä haluan tukea vielä varmuuden vuoksi ed. Martti Korhosen lausumaehdotusta ja toivon, että tämä lausuma täällä menisi lävitse ja että se otettaisiin KTM:ssä ihan tosissaan.

Edustajat Alho ja R. Ojala merkitään läsnä oleviksi.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o - m ä k i : Puhemies! Minäkin haluan ihan varmuuden vuoksi sanoa, että tuolle lausumalle ei ole tarvetta.

Mitä ed. Kääriäisen viittaamaan salamyhkäisyyteen tulee, niin tässä ei ole ollut mitään salamyhkäisyyttä, niin kuin kahteen kertaan totesin. Olen, ennen kuin laki lähti eduskuntaan, käynyt asian perin pohjin lävitse yhdessä Keran ja Valtiontakuukeskuksen johdon kanssa, minkä seurauksena yksimielisyys on mielestäni aivan hyvällä tavalla vallinnut.

Kerahan ei ole teollisuustakuitten osalta käyttänyt läheskään tähän saakka valtuuksiansa, vain vajaan viidenneksen verran siitä. Minusta se jo antaa nyt hyvää pontta sille, että Kera voi näitten uusien alueitten, palveluitten osalta näitten olemassa olevienkin valtuuksien puitteissa saada aikaan huomattavan paljon varsin lyhyessä ajassa. Siihen auttaa sekin, kuten ed. Kääriäinen totesi, että yritykset ovat olleet kohtuullisen tyytyväisiä Keraan noin ylipäänsä ottaen luottolaitoksena, riskiluottolaitoksena ja toivottavasti jatkossa myös takauksia palvelupuolelle antavana laitoksena. Sillä tavalla sen lähtökohdat ovat osaltaan paremmat kuin Valtiontakuukeskuksella olisi ollut, jos Valtiontakuukeskus olisi voinut saada tämän uuden alueen käyttöönsä, niin kuin nyt ei sitten kuitenkaan ole. Eli, puhemies, minusta asia etenee sillä tavalla kuin pitääkin, eikä tarvita mitään ponsivauhdituksia.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin ed. Kääriäisen puheenvuoron johdosta pienen kommentin yhtyen hänen hyvään puheenvuoroonsa kaikilta muilta osin. Kuitenkin arvelen, että tokko kuitenkaan on pelkästään henkilökärhämistä kysymys VTK:n ja Keran sanoisinko toiminnan tällaisessa mittelössä. Kannattaa muistaa, hyvin tiedän ed. Kääriäisen tuntevankin tämän seikan, että toimintakulttuuri näillä kahdella organisaatiolla on perin erilainen. Toisella on selvä kenttäorganisaatio, joka on lähellä näitä pk-yrityksiä. Toiselta se asiallisesti ottaen puuttuu. Toinen eli VTK on keskittynyt lähinnä alustakauksiin ja ympäristösuojeluinvestointien takauksiin jnp. perinteisesti, ja nämä perinteet eivät kyllä hetkessä näy muuttuvan.

Näistäkin syistä minusta olisi hyvin selkeää se, että Keraa kehitettäisiin jatkossa entistä enemmän myös pk-sektorin takauslaitoksena tai takausinstituutiona kuitenkaan sulkematta ovea myöskään tältä toiselta mahdollisuudelta eli VTK:lta. Ymmärrän sen, että on monella tavalla yritysten kannalta riskaabelia sekin, jos on vain yksi luukku. Pidettäköön se toinenkin luukku auki, mutta selvä linjavalinta Keran suhteen, selvempi kuin se, mikä tässä on esille tullut, olisi mielestäni perusteltu ja paikallaan tehdä.

Mitä tulee siihen, että kaikkia limiittejä ei ole käytetty, niin siinähän Kera voisi riskinottoa vähän lisätä. Täällä on monissa puheenvuoroissa aiemmissa keskusteluissa todettu, kuinka Kera on perin tiukka ei vain luototuksissaan vaan myös näitten takausten myöntämisessä. Riskinottokynnyksen madaltaminen eli suurempien riskien ottaminen olisi varmasti paikallaan ja monin tavoin perusteltua.

Ed. P a r t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Yhdyn ed. M. Korhosen näkemyksiin Keran toiminnan turvaamisesta ja kannatan tehtyä ehdotusta.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Vaikean työttömyystilanteen parantamiseksi meidän on tehtävä kaikkemme sekä entisten työpaikkojen säilyttämiseksi että uusien luomiseksi. Vakuusongelma on tunnetusti välillisten työvoimakulujen ohella yrittämisen este aikana, jolloin esimerkiksi kiinteistöjen arvot ovat laskeneet useilla yrityksillä maan taloudellisen tilanteen vuoksi ja kysyntä on rajoitetumpi kuin kasvun vallitessa. Siksi tällainen hallituksen esitys on erittäin kaivattu ja tervetullut, joten lämpimästi kannatan sitä.

Sen sijaan en todellakaan kannata sitä, että Keran toiminta-alaa rajoitettaisiin vientiyritysten, teollisten yritysten osalta, niin kuin äsken tuli jo ilmi. Keralla on tietääkseni ollut markkamääräisesti riittävät myöntämisvaltuudet, joten siltäkään osin ei ole syytä tällaisiin rajoituksiin. Kun vielä Kera tekee tarkat yritystutkimukset aina yrityskohtaisesti ennen myöntämisvaltuuksien käyttämistä, niin varmasti on aivan aiheellista, että Keralla pysyy nämä entiset valtuudet ja niitä tässä vain toimialasuhteessa laajennetaan.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä oleva laki on ensinnäkin hyväksytty yksimielisesti talousvaliokunnassa. Olen ymmärtänyt, että lain sisältöön ei eduskunnan käsittelyssäkään ole ollut sanansijaa. Kaikki ovat samaa mieltä siitä, että Keran takaukset voidaan ulottaa myös palveluyrityksiin. Palveluyrityksillähän nimenomaan rahoituksen järjestä-

minen on ollut ongelmallista sen vuoksi, että toisin kuin tuotannollisessa toiminnassa, heillä ei useinkaan ole ollut tarvittavia vakuuksia rahoituksensa järjestämiseksi.

Nyt tämäkin asia tulee kuntoon. Minusta tämä täytyy myös myönteisenä ja ilolla todeta vastapainoksi esimerkiksi sille, kun me eilen kävimme illalla pitkän keskustelun kuljetustukien supistamisesta EU-periaatteiden mukaisesti. Tässähän on erittäin pitkälle menevä vastaantulo toisaalta nyt nimenomaan pienille ja keskisuurille yrityksille ja siihen suuntaan, missä on ehkä eniten ongelmia ollut palveluyrityksillä, joiden työllisyyspanosta nimenomaan myös odotetaan meidän työllisyysongelmiemme selvittämisessä.

Sen jälkeen kun tämä esitys oli talousvaliokunnassa käsitelty, valiokunnan piirissä syntyi pieni kriisinpoikanen tai myrsky vesilasissa, kun lehdistä luettiin, että kauppa- ja teollisuusministeriö olisi suunnittelemassa uusia rajoituksia Keran toimialaan sen jälkeen, kun vastikään juuri tällä esityksellä niitä rajoituksia ollaan purkamassa. Lehtitietoja on sittemmin pyritty selvittämään. Eilisellä pöydällepanolla, jota myös kannatin, on pyritty saamaan jatkoaikaa sille selvitystyölle ja mahdollisuus ministerille tulla eduskuntaan vastaamaan. Hän on nyt paikalla, ja siitä olemme iloisia. Hän on juuri käyttämissään puheenvuoroissa jo valottanut omia näkökantojaan, jotka ymmärtääkseni osoittavat, että se huoli, joka talousvaliokunnan piiristä lehtitietojen perusteella lähti liikkeelle, oli liioiteltu ja hätävarjelun liioittelemista.

Mietinnössään talousvaliokunta totesi, että on hyvä, että lakimuutos takaustoiminnan laajenemisesta myös palvelualojen piiriin on määräaikainen; on hyvä, että saadaan kokemuksia uudesta toimialan avauksesta. Valiokunta ei omassa työssään, kun se lakiesitystä käsitteli, ryhtynyt tarkemmin selvittämään toisaalta Keran, toisaalta VTK:n työnjakoa.

Valiokunta kuitenkin totesi, että julkisen sektorin rooli yritysten rahoitushuollossa pitäisi jatkossa uudelleen selvittää ja arvioida kokonaisuutena. Yritysten toimintaympäristö on koko ajan muutoksessa, ja tulevaisuus tulee tuomaan mahdollisesti lisää muutoksia, ja kaikki ne vaikuttavat omalta osaltaan pk-yritysten rahoitukseen niin, että kaiken niille suunnatun julkisen rahoituksen, resurssien riittävyyden ja organisaation työnjaon pitää olla hyvin selkeä. Sitä varten toivomme selvitystyötä jatkettavan. Valiokunnan työn aikana meille jo selvisi, että ministeriö on tämäntapaisia lupauksia ja viitteitä jo antanut, että julkisen sektorin roolia yritysten rahoituksessa ollaan edelleen selvittämässä ja jatkotyötä siinä tekemässä.

Se, mitä valiokunta tässä yhteydessä totesi Keran ja Valtiontakuukeskuksen väleistä, oli kannustaminen kilpailuun palveluilla ja hyvillä tuotteilla. Tuotteet ovat tietenkin juuri niitä toimintoja, toisaalta lainoja, toisaalta takauksia, joita kumpikin taho myöntää. Asiantuntijakuulemisessa meille kerrottiin, että itse asiassa kilpailu on jo parantanut kummankin toimintaa ja asiakkaiden lähtökohdista katsoen sillä on ollut hyviä ja hyödyllisiä tuloksia.

Valiokunta korosti, että Kera Oy:n ja Valtiontakuukeskuksen kilpailussa oleellinen on valtioneuvoston päätös, jolla se omalta osaltaan päättää siitä, millä tavalla valtio korvaa takaustappiot ja millä tavalla takaukset suunnataan ja valtio niitä rahoittaa. Tässä suhteessa tietysti painotimme sitä, että tällä päätöksellä ei tietenkään voida lähteä siitä, että kilpailuasemaa näiden kahden yrityksen välillä ryhdytään tietoisesti vääristämään, koska takaustoiminnassa muutenkin pitäisi toivon mukaan päästä itsekannattavuuteen, minkä valiokunta myös totesi.

Arvoisa puhemies! Yhteenvetona tästä kaikesta: Olen ymmärtänyt, että eduskunta on nyt saanut selvitykset, joita mietinnön valmistumisen jälkeen jo ehdittiin kaivata. Ministeriö on omat näkökantansa selvittänyt. Valiokunnan mietinnöstä sinänsä ei ole mitään epäselvyyttä. Valiokunnan jäsenten kesken meillä on täysin yksimielinen esitys ja ajatus siitä, mitä olemme sanoneet, ja toisaalta myös siitä, mitä emme ole sanoneet. Meillä on yhteisymmärrys siitä, ettemme ole ottaneet kantaa työnjakoon mietinnössä.

Näin ollen katson, että keskustelu on ollut omiaan selvittämään asiaa. Niitä epäselvyyksiä, joihin on viitattu, ei ole enää olemassa, joten ponsiesitys on tässä vaiheessa tarpeeton. Pidän tarpeellisena tukea valiokunnan mietintöä, jos tästä äänestetään.

Sinänsä pöydällepano, arvoisa puhemies, oli tarpeellinen, koska eduskunnan aikatauluilla ja niihin liittyvillä kiireillä ei pidä toisaalta pyrkiä epäselvyyksiä ja keskinäisiä ristiriitoja ja erimielisyyksiä ratkaisemaan. Minusta oli tärkeätä, että ed. M. Korhonen, joka eilen oli hyvin kiinni valiokuntatyössä eikä päässyt ajoissa ponsiesitystä jättämään, sai sen tehdä ja sitä kautta nyt avattua myös keskustelun toimialarajoista. Mutta, arvoisa puhemies, minä asetun kannattamaan valiokunnan mietinnön hyväksymistä.

Ed. M. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Liioittelua tai hätävarjelun liioittelua, en tiedä, toivottavasti ei kumpaakaan. Minusta on kohtuullisen ihmeellinen asia, että ministeriössä pidetään tietyn sisältöinen tiedotustilaisuus, niin minulle on kerrottu, ja näin olen lukenut tiedotusvälineistä. Ehkä se voi olla lapsellista uskoa, mutta en minä oikein usko, että mistään hatusta on tempaistu tiedotustilaisuutta tai sitä, mitä siellä on sanottu. Uutisointi on todetun luontoista, ja annetaan ymmärtää, että tiettyyn suuntaan ollaan menossa.

Jos eduskunnan tahto on, että näin ei voida asetuksella menetellä, vaan jos toimialarajoituksia lähdetään tekemään, se tapahtuu eduskunnan käsittelyn kautta, en ymmärrä kyllä, mitä ponnessa pelätään. Se on minulla aukeamaton asia. Jospa minä sen vielä ymmärtäisin, mikä siinä on sellainen asia, että sitä pitää aristella. Eikö uskalleta täältä sanoa omaa tahtoamme ääneen myös sillä tavalla, että virkamiehet kuulevat sen tahdon.

En minä ministeri Kalliomäkeä epäile. Minä epäilen jotakin muuta, tämän yhteiskunnan byrokraattisia laitoksia, joilla on voima pyörittää kuitenkin koneistoja ja joiden jäljet näkyvät hyvin monessa paikassa. Pitää kai eduskunnallakin olla jonkin näköinen oman tahdon ilmaisumahdollisuus, ja ponsi on yksi sellainen muoto, millä ilmoitetaan, että tällainen tahto eduskunnalla on. Jos me kaikki olemme asiasta samaa mieltä, ihmettelen kyllä sitä aristelua, mikä siihen liittyy. Jos on tahto, että vaikutetaan, miksi sitä tahtoa ei uskalleta sanoa ääneen?

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ponsi on tarpeeton mielestäni sen vuoksi, että hallitus ja sen jokainen yksittäinen jäsen tietysti muutenkin joutuu toimimaan eduskunnan ja eduskuntaryhmien luottamukseen nojaten. Uskon, että tämä keskustelu on osaltaan tehnyt näitä näkökohtia selväksi. Olen muutenkin ollut sitä mieltä, että eduskunnan ei ponsilla pidä mennä mietintöjä ulommas eikä ulottaa pidemmälle käsittelyä siitä, mihin asiallinen käsittely valiokunnissa on päättynyt. Jos ponnella halutaan sitä korostaa, että ministerin pitää lain mukaisesti käyttäytyä, siihen kuitenkin luotan, että lain mukaisesti he tulevat menettelemään.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i : Puhemies! Ehkä vielä ed. M. Korhoselle totean sen verran, että ministeriöt ovat sellaisia linjaorganisaatioita, joissa ministerit päättävät ja virkamiehet valmistelevat sen mukaan, kuin ministeri antaa valmisteluohjeet. Ohjeitakin voidaan matkan varrella tarvittaessa muuttaa. Tämän tason päätöksistä joka ikinen tulee ministerin päätettäväksi ja jopa hallituksen ja eduskunnan päätettäväksi, joten homma kyllä pelaa. Ei tarvitse epäillä sitä, että olisi jokin virkamiestahto, joka kulkee hallituksen tahdon ylitse.

Ed. A u r a : Arvoisa puhemies! Haluaisin ensin muutamalla sanalla selvittää, miksi ns. kahden luukun periaate on tärkeä yritysten kannalta. Yritysten investointihankkeiden arviointi ei ole tiedettä eikä se ole taidetta. Siinä arviot voivat erota toisistaan. Yrityksen kannalta on kohtuutonta, jos sen hanke yhden virkamiehen tai yhden laitoksen kannan mukaan tulee lopullisesti hylätyksi. Aivan samalla lailla sama yritys saattaa kääntyä usean rahoituslaitoksen puoleen ja esimerkiksi vaikeissa tautitilanteissa pyydetään toisen lääkärin lausunto eli toinen mielipide. Siksi kahden luukun periaate on yritysten kannalta tärkeä.

On myös tietenkin ymmärrettävää, että valtio pitää huolen siitä, että sen rahoilla ei erilaisilla ehdoilla kilpailla. Sitähän talousvaliokunta on korostanut sanoessaan, että on huolehdittava siitä, että Kera ja Valtiontakuukeskus kilpailevat vain palveluilla ja hyvillä tuotteilla. Tähän sisältyy ajatus, että nämä laitokset ja yhteisöt saavat kilpailla, mutta niiden ei pidä kilpailla valtion subventiolla. Eli on tärkeätä, että kilpailumahdollisuus säilyy.

Tästä ponsikeskustelusta on vaarassa tulla luottamuskeskustelu ministeri Kalliomäelle. Mielestäni on tärkeätä, että tulee selkeä kanta siitä, että Keran mahdollisuus teollisuustakauksiin säilyy. Sen sijaan en halua antaa täältä epäluottamuslausetta ministeri Kalliomäelle. Päinvastoin hänen toimintansa tässäkin asiassa on ollut hyvää. Edellisessä keskustelussa häntä runsaasti kehuttiin tästä lakiesityksestä. Näin ollen omalta kohdaltani katson, että ministeri Kalliomäki on täällä sillä lailla esiintynyt ja vakuuttanut ainakin minut, että ponsi ei ole tarpeellinen ja ministeri Kalliomäki tulee pitämään ministeritoiminnassaan huolen siitä, että Keran teollisuustakausmahdollisuuksia ei viedä. Jos hän toisin toimii, kantani hänen luottamukseensa myös muuttuu.

Ed. P a a s i o : Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki on täällä sanonut ja kertonut, että

asiat ovat juuri siten, kuin ponnen taustalla niiden toivotaankin olevan. Silloin kun eduskunta ja ministeri ovat samaa mieltä ja se on juuri tuoreeltaan todettu, ei tietenkään kannata mitään pontta enää hyväksyä, koska silloin siinä olisi se epäilyksen siemen, johon ed. Aurakin minusta viisaasti viittasi. Toteamme, että asiat ovat kunnossa ja on syytä noudattaa ns. yksinkertaista päiväjärjestystä.

Ed. Juhantalo: Arvoisa puhemies! Sinänsä on ollut aivan myönteistä, että eduskunnassa pitkästä aikaa on keskusteltu riskirahoituksen järjestelmistä, niiden parantamisesta ja laajentamismahdollisuuksista, koska tänä päivänä oikeastaan vain riskirahoituksen kautta voidaan lähestyä sitä ongelmaa, joka on polttavin ja suurin, eli työllisyyden parantamista.

Minusta ei kannata kovin paljon sillä röyhistää rintaa, että Kera on niin hyvin hoidettu, että takaustappiot ovat pienet. Kera on perustettu riskirahoitusjärjestelmäksi, ja sillä pitäisi olla takaustappioita, jos se on aktiivisesti ja hyvin toiminut. Minusta yrittäjäkentässä ollaan Keran toimintaan tyytyväisiä. Keralla on maan kattavin ja arvostettu yritystutkimusjärjestelmä, jota hyödynnetään myös pankkirintamalla. Siihen ei ole huomauttamista.

Sen sijaan meillä vuosien varrella takaustoiminta, etenkin riskirahoitustakaustoiminta ei ole kulkenut riittävän hyvin käsi kädessä. Meillä on siinä jatkuvia ongelmia. Ajattelen erästä jo vuosien takaa olevaa problematiikkaa nyt, kun tässä puhutaan Kerasta ja VTK:sta. Jostain syystä VTK on pysynyt kankeana ja pelokkaana. Sille aikoinaan muodostui, voi sanoa, valtavan suuret tappiot idänkaupassamme aloilla, joita pidettiin silloin tärkeinä ja jotka ovat olleet tärkeitä, mutta joiden työllistävä vaikutus loppujen lopuksi oli vaatimattomampi verrattuna pk-sektoriimme erityisesti tänä päivänä.

Minusta ei ole ollut viisasta VTK:n varovaisuus silloin, kun puhumme etenkin idänviennin tämänhetkisestä tasosta ja idänviennin uhkista. Jos esimerkkinä käytämme pk-sektorin tekstiili- ja kenkävientiä, meillä on jatkuvia vaikeuksia Venäjälle viennissä juuri sen vuoksi, että VTK on niin varovainen, ettei se laisinkaan halua kilpailla eurooppalaisten suurten maiden viejien kanssa. Kenkä- ja tekstiiliala on vain yksi esimerkki.

Kun pari kolme vuotta sitten idänvienti valtavasti kasvoi tällaisen vapautumiskulttuurin myötä, Suomella oli etuotto Venäjän markkinoilla. Me emme puhuneet turhaan siitä, että me olemme portti ja tunnemme Venäjän markkinat ja tunnemme venäläisen mentaliteetin. Mutta noin parissa vuodessa eurooppalaiset valtiot esimerkiksi Italia, Ranska, Saksa ovat muuttaneet takauspolitiikkaansa yrittäjille valtaisasti. He antavat huomattavasti paremmat luototusedut yritystensä viennille. Yritykset kykenevät antamaan venäläisille pitkiä, 60—90 päivän maksuaikoja. Suomalaiset eivät kykene monista painostusyrityksistä huolimatta VTK:ta saamaan tähän leikkiin mukaan siten, että suomalaisten kilpailukyky Venäjällä säilyisi.

Minusta tämä on hyvin outoa, koska kyseessä ovat alat, jotka työllistävät suomalaisia. Aina puhutaan mahdottoman kauniisti työllistävistä toimenpiteistä. Me olemme hiipumassa pk-sektorin monilla aloilla Venäjän markkinoilla juuri sen vuoksi, että meidän yrityksillämme ei ole kykyä antaa maksuaikoja, ei kykyä ottaa riskiä, ja menneiden vuosien pelot ovat niin suuret, että niihin ei lähdetä. Minä ymmärrän jonkin verran VTK:ta, joka aikaisempien suurten riskien johdosta on saanut suuret tappiot, mutta ne ovat muodostuneet aloilla, joihin jo viittasin. Tänä päivänä pitäisi riskinottoa lisätä meidän pk-sektorimme Venäjän viennin luototuksessa.

Tämä heijastuu juuri Keraan niin, että Kera on notkeutunut ja Kera on ollut minusta, kuten sanoin, yritysystävällinen ja toiminut hyvin sillä sektorilla, millä kuuluukin, mutta senkin pitäisi johtuen pienistä tappioista, joita on, olla vielä rohkeampi ja ottaa vastaan ne tappiot, joihin on varauduttu Kera-järjestelmässä.

Kun Keran toimintamahdollisuuksia nyt laajennetaan palvelualoille, ollaan oikealla tiellä, ollaan sillä tiellä, joka yhdessä pk-sektorin muiden alojen kanssa on voimakkaimmin Suomessa työllistävä. Kansantalouden kannalta tietysti viisastellaan ja tuumitaan, onko se viisasta, että on suuret riskialttiit palvelualat, onko se todellista tuottavaa työtä, mutta se on työtä ja sillä sektorilla meillä suomalaiset työtä kaipaavat.

Kun on kyse siitä, pitäisikö vielä ponnella vahvistaa nyt tehtyä epäilysten poistumista eduskunnassa, niin kyllä minä olen valmis sitä laajentamaan. Tilanne ei ole, niin kuin ed. Paasio sanoi, että nyt hallitus on samaa mieltä ja eduskunta on samaa mieltä. Kun olen täällä kuunnellut, niin eduskunta ei suinkaan ole samaa mieltä asiasta, vaan täällä suuri osa kannattaisi tehtyä päätöstä vahvistavaa pontta niin, että epäilyksen varjotkin häipyisivät siitä, että ministeriössä kaavoitellaan toisaalta toiminnan supistamista silloin,

kun ollaan näin hyvää tekemässä toiminnan laajentamisessa.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Ymmärrän oikein hyvin ed. M. Korhosen pontta siitä syystä, että kun olemme käsitelleet niin Keraa kun muutakin pk-sektoria koskevaa lainsäädäntöä, aivan selvästi ainakin itse olen ymmärtänyt, että valiokunnan hengeksi on muodostunut se, että toimialarajoituksia pyrittäisiin poistamaan.

Tässä Keran takuupäätöksiä koskevassa asiassa tähän mentiin ja voisinko sanoa, että kun lehdestä 6 päivänä kesäkuuta luin KTM:ssä liikkeessä olevista asetusaikeista, totesin, että olemme olleet hyväuskoisia hölmöjä, ainakin itseni luokittelen näin, koska luulimme, että kun toimimme näin, saamme aikaiseksi merkittävää yrittämisen lisääntymistä ja uskoa yrittämiseen ja sitä kautta lisää työpaikkoja. Koin lehtijutun hyvin masentavana, koska se välittömästi vaikutti myös Keran sisällä työskentelyyn, yrittäjiin ja koko tähän sektoriin.

Kun ed. M. Korhonen nosti esille, että tämä on myös tavallaan eduskunnan arvovaltakysymys, jos me päätämme ja meillä on yhteinen tahtotila ja meidät ohitetaan, niin minä kyllä koen, että meillä on täysi oikeus tuntea itsemme tavallaan myös pettyneiksi siitä asiasta.

Itse näen, että Kera harrastaa tervettä toimintaa ja niin kuin edellisestäkin puheenvuorosta on käynyt ilmi, pyrkii joustavuuteen. Pidän sitä järjestelmänä erinomaisen hyvänä ja näkisin, että meidän täytyisi antaa täysi tuki luomallemme järjestelmälle eikä kaivaa maata sen alta.

Ed. Bryggare (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuntuu siltä, että eduskunnassa usko lehdistöön on paljon, paljon suurempi kuin usko laillisuuteen.

On tietysti mielenkiintoista lukea kaikenlaista lehdistä, mutta toisaalta tässä talossa kai olisi oleellista, että pitäytyisimme laillisuuden seuraamisessa. Valiokunnassa ei tullut missään vaiheessa epäselvyyksiä siitä, mitä laajentaminen tarkoittaa. Päinvastoin jos tämän ponnen hyväksyisimme, mielestäni siinä vaiheessa vasta varjo laskeutuisi asian ympärille. En ymmärrä sitä, että ponsi pitää tehdä sen takia, että pitää varmentaa, että laillisuus toteutuu. Olisiko näin tehtävä aina, kun teemme lakiesitystä? Vielä teemme ponnen siitä, että laillisuus varmentuu.

Mielestäni ponteen ei ole tarvetta. Sitä kautta tuen hallituksen esitystä.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Täällä on sanottu, että kun eduskunta on samaa mieltä ja ministeriö on samaa mieltä, silloin asiat ovat kunnossa. Eduskunta vaihtuu neljän vuoden välein ja ministerit vaihtuvat joskus useamminkin, mutta ministeriöiden virkamiehet jatkavat omaa politiikkaansa, joka saattaa monta kertaa olla hyvin omintakeista heidän osaltaan.

Kaiken lisäksi ei tässä ole kovin pitkään kulunut, kun on kuunneltu ja väitelty siitä, mitä joku ministeri on edellisen hallituksen aikana sanonut, ja vihan vimmassa osoitettu hakemaan puheenvuoroja arkistosta. Ei olekaan niin selvää, mitä tulee sanotuksi. Toisin sanoen tältä pohjalta ajatellen, varmuuden vuoksi tämä ed. M. Korhosen ponsi, jotta eduskunnan tahto ja laillisuus säilyisivät myös eduskuntien ja hallitusten vaihtuessa ja ministeriöiden virkamiesten sitkeästi jatkaessa toimintaansa, tietyllä tavalla korostaisi tätä asiaa. Ed. M. Korhosen ponsi on ihan hyvä eikä täällä ole tuotu kovin paljon sellaisia ajatuksia, jotka tietyllä tavalla realistisesti olisivat sitä vastaan.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on tavallaan samasta kysymys. Kun joskus metsäkeskusten osalta tehtiin päätöksiä, niin siellähän virkamiehet tulkitsivat sitten omalla tavallaan eduskunnan tahtoa, joka on kuulunut kentältä erinäköisinä kommentteina, ettei se toteutuisikaan siinä mielessä kuin eduskunta on tahtonsa lausunut.

Jos vertaa ponteen tätä nyt käytyä keskustelua ja sitä, mitä tulee jatkossa tapahtumaan, miten asia toteutuu Keran osalta, olisi tietysti hyvä kuulla ministerinkin kanta siitä, onko käyty keskustelu vahvasti ministeriön virkamiehiä ohjaava ja meneekö tämä perille vai pitääkö ehdottomasti olla ponsi. Tavallaan on vähän epäluottamuslause sinällään, jos pitää tehdä erillinen ponsi.

Ed. Aaltonen: Arvoisa puhemies! Kyllä me tietysti tiedämme sen, että kauppa- ja teollisuusministeriössä on virkamiehiä, jotka haluaisivat supistaa ja rajoittaa Keran toimintavaltuuksia. Mutta se vuoropuhelu, jota eduskunta käy, on vuoropuhelua nimenomaan hallituksen ja ministerin kanssa eikä vuoropuhelua lehtikeskustelun kanssa, johon ponsiesityksessäkin viitataan.

Vielä sanoisin ed. Juhantalon puheenvuoron johdosta, että on aivan oikein, kuten Keran hallintoelimissä on myös todettu, kiinnittää huomiota luottotappioiden määrään. Se onkin Keran osalta aina paradoksaalista. Kun tehdään

huono tilinpäätös, moititaan huonosta liikkeenhoidosta, mutta kun tehdään hyvä tilinpäätös, sitten voidaan moittia siitä, että on toimittukin liian varovaisesti ja riskiä kartellen. Jossakin puolimaastossa on ehkä se opitimi, johon tulee pyrkiä.

Ed. Savela: Arvoisa puhemies! Keskustelussa on se erinomainen puoli, että nyt kiinnitetään vakavasti huomiota laajemminkin yritystoiminnan edellytyksiin. Meillähän on tunnetusti puute palkan maksajista. Tässä mielessä käyty keskustelu sekä eilen että tänään kyllä tuo tätä ongelmakenttää meidän ulottuvuuksillemme aika hyvin.

Keraahan säädellään lailla. Kera-lait ovat tämän tästä olleet täällä esillä. Lait ovat eduskunnan käsissä. Tässä mielessä meillä on aina mahdollisuus palata Kera-asioihin silloin, kun eduskunnan tahto näin on. Tässä mielessä minusta eduskunnan tahto toteutuu täällä lakien säätämisjärjestyksessä. Minusta tässä mielessä lain säätämisasiaa ajatellen meillä ei tähän ponteen ole varsinaista perustetta olemassa. Sen vuoksi minäkään en ole valmis tähän, jos pontta lähdetään ajamaan voimalla läpi. Minusta olisi ollut paljon parempi, että me nyt, kun eduskunnan pöytäkirjoihinkin on tullut kirjattua kaikki nämä puheenvuorot, uskoisimme, että näin saattaa myös joskus lainsäädännössä tapahtua.

Ed. M. Korhonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Savelalle tarkennuksena, että Keraa ei nimenomaan säädellä lailla, mikä tekee asiasta ongelmallisen. Keralain sisällä on nimenomaan maininta siitä, että tarkennuksia voidaan tehdä asetuksella, ja nyt ministeriö käyttää tätä asetusmahdollisuutta hyväkseen. Jos asia olisikin näin, ongelmatiikkaa ei olisi olemassakaan siinä tapauksessa. Sen vuoksi tämä tarkennus onkin nimenomaan tarpeellinen. Jos Kera-laki lähtisi puhtaasti siitä, että kaikki päätökset tehdään lainsäädännöllä, niin eihän tällaisella ponnella olisi silloin mitään merkitystä.

Ed. Ryhänen: Arvoisa puhemies! Ed. M. Korhosen ponsiesitys ei ole suinkaan arvovaltakysymys, kun täällä on jossakin puheenvuorossa esitetty, että se olisi epäluottamuslause ministeri Kalliomäelle. Itse en ainakaan ollenkaan tällaiseksi sitä ymmärrä. Koska tästä asiasta näytetään olevan samaa mieltä, ei ole todellakaan esteitä sen antamiselle ja ed. M. Korhosen ponnen hyväksymiselle. Ponnella eduskunta vain painottaisi sitä tulkintaa, joka ministeri Kalliomäelläkin näyttää olevan.

En tiedä, onko tässä nyt hallituksen taholta liiallista herkkähipiäisyyttä, ettei koskaan eikä mikään muuttua voisi. Kyllä eduskunta voi aivan hyvin ilman tällaisia joutavanpäiväisiä arvovaltaepäilyjä antaa tämän ponnen.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Äsken ed. Ryhäsen puheenvuoroa kuunnellessa tuli sellainen asia mieleen, että jos kaikki ovat yksimielisiä, että lakia ja päätöksiä noudatetaan, niin ei siihen sitten eduskunnan vahvistusta tarvita miltään osin. Jos ministeri antaa vakuutuksen, että hän hoitaa tämän keskustelun hengen mukaisesti asian, niin siihen pitää voida luottaa tai sitten esittää epäluottamuslause ministerille, ja se on taas toisenlainen operaatio kuin ponsi, se tapahtuu toisessa menettelyssä. Eli tämä ponsi on tarpeeton.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. M. Korhonen ed. Kääriäisen kannattamana ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: "Hyväksyessään lakiehdotuksen, joka laajentaa Kera Oy:n toimialaa, eduskunta edellyttää, että hallitus ei toisaalla omilla päätöksillään supista Kera Oy:n toimialaa, vaan sellaista halutessaan antaa eduskunnalle sitä tarkoittavan lakiesityksen."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Lopuksi päätetään perustelulausumaehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. M. Korhosen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 91 jaa- ja 64 ei-ääntä; poissa 44. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Hallituksen esitys lainsäädännöksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanon uudistamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 96/1995 vp
Lakivaliokunnan mietintö 7/1996 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelu:

Ed. L a x : Arvoisa puhemies, värderade fru talman! Vuosittain ratkaistaan Suomessa ehkä 20 000—30 000 tapausta, jotka koskevat lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta. Näistä parisen sataa johtaa tulehtuneisiin kiistoihin, jotka ovat lainsäädännöllisesti hyvin vaikeita säädellä. Hallituksen esitys tätä koskevaksi lainsäädännöksi on sen vuoksi tietysti johtanut hyvin perusteelliseen ja monipuoliseen käsittelyyn lakivaliokunnassa. Lopputuloksena on yksimielisesti hyväksytty uusi kokonaisuus, joka toivottavasti merkitsee myös olennaista askelta parempaan suuntaan.

Fru talman! Det är mycket svårt att i lag reglera inflammerade relationer mellan människor. Regeringens proposition som gäller verkställighet av vårdnaden om barn och umgängesrätt hör till det här området. Av de 20 000—30 000 fall i landet som gäller vårdnaden om barn leder kanske 200 till tvister och av dessa en mindre del till mycket allvarliga och inflammerade sådana.

Saken har varit föremål för grundlig prövning i lagutskottet och lett till ett enhälligt förslag till riksdagen, ett förslag som lagutskottet tror att innebär ett klart framsteg i förhållande till rådande rättsläge.

Rouva puhemies! Tämä uudistus liittyy oikeastaan kolmeen suureen uudistushankkeeseen eli paikallishallinnon uudistamiseen, ulosottolainsäädännön kokonaisuudistukseen samoin kuin ulosotonhaltijan lakkauttamiseen. Tarkoitus oli alunperin kirjoittaa tekninen uudistus, koska kysymyksessä olevien täytäntöönpanoasioiden ratkaiseminen oli siirrettävä lakkautettavalta viranomaiselta jollekin toiselle viranomaiselle. Se johti kokonaan uuteen lainsäädäntöön, koska matkan varrella huomattiin, että lainsäädäntö muutoinkin kaipasi korjauksia.

Lakiesityksen mukaan täytäntöönpanoasioista määrääminen siirtyy lääninhallituksilta käräjäoikeudelle. Lapsen huoltoa koskevat ratkaisut voidaan viedä suoraan myös ulosottomiehelle, jos asianomaisen päätöksen antamisesta ei ole kulunut kolmea kuukautta pitempää aikaa. Käytännön toimeenpano kuuluisi ulosottomiehelle yhdessä sosiaaliviranomaisten kanssa. Täytäntöönpanoon ei voisi ryhtyä vastoin 12 vuotta täyttäneen lapsen tahtoa eikä myöskään vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Lakiehdotuksessa esitetään myös sovittelumenettelyn kehittämistä. Tuomioistuin voisi täytäntöönpanoasian yhteydessä täsmentää ja myös vähäisessä määrin muuttaa tapaamisoikeuden ehtoja. Jos olosuhteet täytäntöönpanovaiheessa olisivat muuttuneet ja täytäntöön pantava päätös olisi selvästi lapsen edun vastainen käräjäoikeus voisi hylätä koko hakemuksen.

Ehdotukseen sisältyvät myös säännökset täytäntöönpanon yhteydessä annettavasta täytäntöönpanomääräyksestä ja pakkokeinoista. Pakkokeinoina voitaisiin käyttää uhkasakkoa sekä lapsen noutamista, ja tuomioistuin voisi myös antaa täytäntöönpanon hakijaa ja tämän vastapuolta velvoittavia määräyksiä, jotka ovat tarpeen täytäntöönpanon ja lapsen edun turvaamiseksi. Vieläpä nämä velvoitteet voitaisiin määrätä täytettäviksi sakon uhalla. Tarkoitus on, että lainsäädäntö tulisi voimaan kuluvan vuoden joulukuun 1. päivästä alkaen.

Kuten sanoin, uudistuksen lähtökohta oli ensin teknisluontoinen. Tavallaan se näkyi myös hallituksen esityksestä. Se oli aika teknokraattisesti valmisteltu ja voidaan sanoa myös vähän vaikeaselkoinen, se ei aivan helposti avautunut, mikä on myös näkynyt asiantuntijoiden lausunnoissa. Käsittelyn yhteydessä on valiokunnassa myöhemmin voitu havaita, että moni asiantuntija oli ensi vaiheessa saanut väärän käsityksen hallituksen esityksen joistakin kohdista. Näistä syistä johtuen valiokunta on keskittynyt ns. pehmeisiin arvoihin, jos niin halutaan sanoa, ja yrittänyt täydentää hallituksen esitystä siten, että todellakin nämä pehmeät arvot toteutuisivat lain soveltamisen yhteydessä.

Voidaan todeta, että asiantuntijat ovat hyväksyneet uudistuksen organisatoriset perusratkaisut lähes huomautuksitta. Sen sijaan on ollut varsin ristiriitaisia käsityksiä lakiesitysten sisällöllisistä säännöksistä, ja niistä on todella esitetty hyvinkin erilaisia ja jopa toisistaan poikkeavia kannanottoja.

Lakivaliokunta on myös pyytänyt lausunnon asiasta sosiaali- ja terveysvaliokunnalta ja onkin saanut hyviä viitteitä, jotka on otettu vaariin mietinnössä.

Valiokunta siis puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä, mutta esittää lukuisia muutoksia lakiehdotusten yksityiskohtiin.

Jotta laki avautuisi paremmin ei vain maallikoille, mutta myös viranomaisille, juristeille, jotka joutuvat tätä soveltamaan, sen toimitustapaan, kirjoitustapaan, jäsentelyyn on kajottu aika kovallakin kädellä. Toivomus on, että ainakin monet väärinkäsitykset, jotka vallitsivat silloin, kun ryhdyttiin asiaa eduskunnassa käsittelemään, tämän myötä hälvenisivät.

Lakihan ei ole mitenkään itsenäinen säännöstö, vaan se liittyy moneen muuhun lakiin. Täytäntöönpanohan perustuu joko oikeuden päätökseen taikka vahvistettuun sopimukseen, joka on tehty lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lain perusteella. Näin ollen nämä kaksi lakia muodostavat siviilioikeudellisesti ketjun, jossa ensimmäisenä lenkkinä juuri on lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu laki ja toisena täytäntöönpanopuoli.

Eräs keskeinen havainto asiantuntijoiden kuulemisen yhteydessä oli se, että monet lausuivat epäilyksensä siitä, ovatko todella lapsen etuun liittyvät asiat tulleet kunnolla punnituiksi siinä yhteydessä, kun perusratkaisu on tehty, kun lapsen huollosta on määrätty esimerkiksi avioeron yhteydessä. Valiokunta onkin pyrkinyt varmistamaan, että täytäntöönpanovaiheessa vielä voidaan muuttuneita olosuhteita ottaa huomioon.

Keskeisiä pehmeitä arvoja ovat lapsen etu, lapsen tahto, lapsen kuuleminen — käsitteitä, jotka liittyvät lakipakettiin. Voidaan sanoa, että koko täytäntöönpanon lähtökohtana on, että päätöksessä, jossa on määrätty lapsen huollosta ja tapaamisesta, on myös selvitetty lapsen etu. Olosuhteet ovat, kuten sanoin, voineet muuttua täytäntöönpanoon ryhdyttäessä tai matkan varrella tapahtunut sovittelu voi myös tuoda esiin uusia näkökohtia. Sen vuoksi lapsen etu voi täytäntöönpanovaiheessa olla eri kuin alkuperäisessä päätöksessä. Lain säännöksillä lapsen etua ei voida tarkkaan määritellä, vaan määrittelyn pitää perustua tapauskohtaiseen harkintaan. Tässä täytyisi luoda viranomaisille hyvät toimintaedellytykset.

Mainitsin jo, että lapsen tahtoa on noudatettava, jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta. Tämä säännös vastaa nykyistä kuten sekin, että nuorempikin lapsi voi ilmaista pätevästi käsityksensä tämmöisessä asiassa. On kuitenkin huomattava, että kovin nuorelle lapselle ei voi eikä saa asettaa ratkaisupakkoa. Tietysti on niin, että pienen lapsen tahdonilmaisun tulkitseminen voi olla vaikeaa.

Lapsen kuulemiselle ei ole asetettu minkäännäköistä ikärajaa, vaan lasta on kuultava mahdollisuuksien mukaan. Voi sanoa näin, että sovittelussa lasta tulee säännönmukaisesti kuulla, mutta tuomioistuimessa tämä tapahtuisi vain erittäin poikkeuksellisissa tapauksissa.

Kuten mainitsin, sovittelu on tässä erittäin keskeisessä asemassa. Hallituksen esityksen mukaan sovittelu on itse asiassa ristiriitatilanteen ensisijainen ratkaisutapa silloin, kun päätöksen täytäntöönpano vapaaehtoisesti ei ole onnistunut.

Paljon ehdotuksia sovittelusäännösten parantamiseksi on saatu. Tämä uusi tilanne, jolloin näitä asioita voidaan käsitellä tuomioistuimessa, tuo joustavia mahdollisuuksia, joita ei ole ollut aikaisemmin, voidaan helpommin ratkaista tällaisia tilanteita olosuhteiden muututtua, kun on suullinen käsittely käräjäoikeudessa. Laissa ei ole nimenomaista säännöstä siitä, mutta tarkoituksena on, niin kuin myös valiokunnan mietinnöstä käy ilmi, että tuomioistuimet tapauksen mukaan ilman erityisiä lakiin kirjoitettuja edellytyksiä voivat päättää, tarvitaanko yksi vai useampi sovittelija tapauksen ratkaisemiseksi tai ratkaisun löytämiseksi.

Yleensä on pidetty myönteisenä, että täytäntöönpanopäätökset tai niiden käsittely siirretään ulosoton haltijalta, siis lääninhallituksilta, käräjäoikeuksiin mainitsemistani syistä. On toki myös vastustettu tätä viittaamalla vallan kolmijako-oppiin. On pidetty sitä tämän vastaisena. Valiokunnan mielestä nämä argumentit kuitenkaan eivät ole oikeaan osuneita eivätkä perustu voimassa olevaan oikeusjärjestykseemme. Siinähän toimeenpanovallalla tarkoitetaan hallintoa eikä tuomioiden täytäntöönpanoa, joka on lainkäyttötoimintaa, joka nimenomaan kolmijako-opin mukaan kuuluu samaan lohkoon kuin tuomiovaltakin. Tämä ilmenee hallitusmuodon 53 §:stä. Voidaan myös todeta, että vastaavaa menettelyä noudatetaan muuallakin maailmassa.

Pääsääntönä olisi, että nämä tapaukset käräjäoikeudessa käsiteltäisiin hakemusasiain kokoonpanossa, jolloin siis oikeudessa olisi läsnä puheenjohtajana tuomari ja kolme lautamiestä. On varattu asianosaisille kuitenkin mahdolli-

suus, jos he haluavat, syrjäyttää lautamieskokoonpano, eli asianosaisten pyynnöstä yhden tuomarin ratkaistavaksikin asia voidaan jättää.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa korostetaan erityisesti, että täytäntöönpanolain tulee olla sellainen, että kiusanteko tapaamisasioissa estetään. Tässä laissa on useita sellaisia säännöksiä, joiden tarkoituksena nimenomaan on edesauttaa tämän tavoitteen onnistumista. Ennen kaikkea näitä on turvaamistoimia koskevassa pykälässä, ensimmäisen lakiehdotuksen 19 §:ssä. Sen nojalla voidaan asettaa sellaisia velvoitteita, kuin että hakija velvoitetaan olemaan saapuvilla lasta noudettaessa, hakijan ja lapsen tapaaminen voidaan määrätä järjestettäväksi valvonnan alaisena tai hakijalle voidaan asettaa velvollisuus ilmoittaa ajoissa tapaamisen esteestä. Lakivaliokunta ehdottaa vielä pykälää täydennettäväksi sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa esitetyn mukaisesti siten, että tämän tyyppiset velvoitteet voidaan määrätä toteutettaviksi myös täytäntöönpanon raukeamisen uhalla. Tällöin myös hakijan laiminlyönti johtaa toiselle osapuolelle asetetun mahdollisen uhan raukeamiseen.

Haluan myös kiinnittää huomiota siihen, että tapaamisen ehtoja voidaan muuttaa sovittelun ajaksi, esimerkiksi niin, että tapaamiset olisivat päivätapaamisia tai valvottuja tapaamisia. Silloin, kun huoltajavanhempi pitää tapaamisia syystä tai toisesta lapselle turvattomina, voidaan ehtojen muuttamisella saada ratkaisevia viitteitä siitä, ovatko huoltajavanhemman pelot perusteltuja vai ei, ja lisäksi ehkäistä lapsen ja tapaajavanhemman vieraantumista.

Valiokunta on sitä mieltä, että vireillä olevassa lapsipolitiikan kehittämistyössä tulee selvittää tarve ja mahdollisuus täydentää oikeuden kokoonpanoa erityisellä lapsiasioiden asiantuntijalla. Niin ikään valiokunta katsoo tarpeelliseksi selvittää mahdollisuudet ottaa käyttöön uskotun miehen määrääminen lapsen edun valvojaksi yksittäistapauksissa silloin, kun lapsen etu näyttää jäävän vanhempien keskinäisten riitojen varjoon.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että nouto säilytetään viimeisenä keinona, jolla täytäntöönpano voidaan toteuttaa. Tätä ehdotetaan laajennettavaksi myös tapaamisoikeuden toteuttamiseksi. Niin kuin kaikki tiedämme, noutosäännökset ovat julkisuudessa ja myös valiokunnassa herättäneet varsin kiivasta keskustelua. Valiokunta on kuitenkin päätynyt siihen, että noutosäännökset ovat välttämättömiä, mutta haluan painottaa, että nouto todellakin on viimesijainen täytäntöönpanokeino. Valiokunta on sitä mieltä, että aina kertaluontoisesti tulee ratkaista noutoasia. Se merkitsee sitä, että hallituksen esityksestä valiokunta ehdottaa poistettavaksi mahdollisuuden käyttää ns. jatkuvaa noutoa.

Samoin, kuten sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää, lakivaliokunta katsoo, että niiden henkilöiden piiriä, jotka lasta noudettaessa ovat paikalla ja jotka tarvittaessa voidaan kutsua tai pyytää paikalle, on syytä laajentaa nimenomaan, jotta lapsi tuntisi olonsa turvalliseksi. Ulosottomiehen tulee kutsua mukaansa ensi tilassa henkilö, joka on toimittanut asiaan liittyvän sovittelun, tai jos tämä ei ole käytettävissä, joku muu sosiaalihuollon viranomainen. Myös on hyvä saada paikalle lapselle läheinen henkilö, jos sellainen on saatavilla. Tarvittaessa voidaan myös kutsua lääkäri tai joku muu vastaava asiantuntija.

Valiokunta haluaa korostaa myös käytännön tarpeen vaatimana, että myös ulosottomiehellä tuomioistuimen ohella on oikeus pyytää sovittelijaa jatkamaan sovittelua ja velvoittaa hakija saapumaan paikalle.

Eräs kysymys, johon valiokunta erityisesti myös on paneutunut, on se, milloin ulosottomies voi jättää täytäntöönpanon sillensä. Nämäkin tilanteet vaihtelevat tapauksittain, eikä niistä voi oikein säätää laissa. Se merkitsee, että joko ratkaisu on perustettava täytäntöönpanolain 2 §:ään, toisin sanoen lapsen tahtoon, taikka yleisten ulosottomääräysten pohjalta on löydettävä ratkaisu. Niiden mukaan yleensä ei voi jättää täytäntöönpanoa sillensä muissa tapauksissa kuin tosiasiallisen esteen sattuessa. Näiden asioiden havainnollistamiseksi valiokunta on mietintöön ottanut erityyppisiä käytännön tilanteita, joihin te voitte tutustua tarkemmin.

Havainnollistamiseksi on myös laadittu selvät pasmat täytäntöönpanomenettelyn eri vaiheista ja on vielä erotettu toisistaan huoltopäätösten täytäntöönpano ja tapaamisoikeutta koskevat päätökset ja niiden täytäntöönpano. Ne eroavat toisistaan. On helpompi ymmärtää, miten tämä laki toimii, kun ne on kirjoitettu ulos erikseen.

Jotta uudistus todellakin voisi toteutua menestyksellä käytännössä, tarvitaan varsinaisen lainsäädännön ohella myös hyvää käytännön osaamista. Siihen ei pääse ilman viranomaisten hyvää yhteistyötä, ilman koulutusta taikka tarkoitusta varten varattuja määrärahoja. Tästä

valiokunta on ottanut mietintöönsä ponsiehdotuksen.

Lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää, että vaikeimpien tilanteiden hoitamista varten olisi luotava kuntien välisenä yhteistyönä mahdollisuus keskittää sovittelu muutamaan valtakunnalliseen pisteeseen, joissa on käytettävissä vahva ja laaja eri alojen asiantuntemusta edustava ohjausryhmä, taikka perustettava sellainen asiantuntijatyöryhmä, jonka paikalliset viranomaiset voisivat tilata omaan kuntaansa avustamaan kaikkein vaikeimpien tapausten selvittämisessä. Tästäkin sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdottamasta asiasta lakivaliokunta on ottanut ponsiehdotuksen mietintöönsä.

On selvää, että lain voimaantulon yhteydessä on järjestettävä tehokas seuranta, jonka pohjalta voidaan todeta, onko tämä säännöstö toimiva ja jonka pohjalta voidaan ryhtyä mahdollisia ilmenneitä epäkohtia korjaamaan. Samalla on syytä selvittää, onko lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain säännöksissä tai säännösten soveltamiskäytännössä korjaamista vaativia epäkohtia.

Tällä evästyksellä valiokunta uskoo, että me tämän lainsäädännön hyväksymisen myötä astumme aimo askeleen parempaan suuntaan, lasten ja vanhempien oikeusturvaa parantavaan suuntaan.

Edustajat Salo ja M. Pietikäinen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. L a p i n t i e: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät edustajat! Todellakin lakivaliokunta on alkanut käsitellä hallituksen esitystä lainsäädännöksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätännän täytäntöönpanoksi jo 28 päivänä syyskuuta, eli asia on saanut poikkeuksellisen pitkän ja perusteellisen käsittelyn lakivaliokunnassa.

Ehkä tärkein syy siihen pitkään ja perusteelliseen käsittelyyn ovat ne laajat muutokset, joita valiokunnassa on tehty. Niiden syynä on ollut lähtökohtaisesti se, että kun asia hallituksen esityksenä valiokuntaan tuli, sitä leimasi selkeästi prosessuaalinen näkökulma eli lakia oli lähdetty valmistelemaan ja muuttamaan nimenomaan täytäntöönpanolakina eli lakina, jolla määrätään, miten tuomioistuimen päätös pannaan täytäntöön. Riittävästi ei ollut otettu silloin huomioon sitä, että kyse on todellakin lapsista, lapsien ja vanhempien välisestä suhteesta ja pienistä ihmisistä. Tämä on varmasti ollut syynä pitkään käsittelyyn.

Ensinnäkin, kun asiaa lähdettiin käsittelemään, jo lakivaliokunnan kuullessa asiantuntijoita sekä äitejä ja isiä, joita asia koskee, heidän puheenvuoroissaan selvästi kritisoitiin hyvin voimakkaasti sitä, että oikeusministeriö ja siten myös hallitus oli pelkästään lähtenyt kylmästä lain pykälän soveltamisesta eikä ottanut elävää elämää huomioon. Tämän vuoksi sosiaali- ja terveysvaliokuntakin vielä haluttiin kytkeä lain eduskuntakäsittelyyn. Sekin vielä lisäsi pitkää käsittelyaikaa. Itse olen sitä mieltä, että tämä pitkä käsittely on tehnyt tälle laille hyvin paljon hyvää ja sen vuoksi tämäkin voidaan hyväksyä, että näin kauan esitystä on selvitetty.

Lain lähtökohtahan on se, että kun aikaisemmin on pantu täytäntöön lasten tapaamisoikeutta ja lasten huoltopäätöksiä, asioita on käsitelty paljolti kirjallisesti lääninhallituksissa eikä itse näitä ihmisiä, joita asia on koskenut, enää siinä vaiheessa ole riittävästi kuultu. Tämän vuoksi nyt tässä esityksessä asiat siirretään käräjäoikeuksille, mikä tarkoittaa sitä, että suullinen kuuleminen ja suullinen asioitten käsittely, ihmisten silmästä silmään tapahtuva kohtaaminen on edelleen mahdollista myös täytäntöönpanovaiheessa. Tätä puolta uudistuksessa minun mielestäni ainakin kaikki osapuolet ovat pitäneet hyvänä. Ehkä joku kaavoihin kangistunut juristi on vastustanut sitä niillä perusteilla, että tällaisen täytäntöönpanoesityksen käsittely ei enää oikeuksille kuulu, mutta ne ovat olleet kyllä häviäviä surinoita. Kyllä kaikki ovat tyytyväisiä siihen, että nyt myös täytäntöönpanovaihe saa perusteellisen käsittelyn oikeuksissa.

Lain lähtökohtana, kuten kaikkien lasta koskevien lakien lähtökohtana, on luonnollisesti lapsen etu. Itse asiassa, kun oikeudet käsittelevät tämän lain mukaisia asioita tai sitten tätä peruslakia eli lakia lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta tai käsittelevät näitä asioita avioerojen yhteydessä, niin oikeuden tulee viran puolesta aina muistaa se, että kyse on lapsen edusta ja ottaa tämä lapsen etu päätösten pohjaksi. Ainakin oman käsitykseni mukaan kyllä tuomarit ja yleensä oikeuden jäsenet hyvin vakavasti tähän puoleen suhtautuvat ja pyrkivät lapsen edun nimenomaan selvittämään.

Myös tämän lain lähtökohtana on sitten se, että tapaamisoikeus on ratkaistava ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti. Jos sitten siinä pohjalla olevassa päätöksessä, kun on päätetty lap-

sen huollosta ja tapaamisesta, on tehty virhe niin, että täytäntöönpanoa toteutettaessa huomataan, että päätös ei toimi, niin silloin nämä muuttuneet olosuhteet voidaan tässä täytäntöönpanon yhteydessä ottaa huomioon ja ryhtyä sitten sellaiseen sovitteluun, joka vielä voi tuoda esille uusia näkökohtia. Tämä on kyllä selkeä parannus nykykäytäntöön ja vallitsevaan käytäntöön.

Toisaalta, kun valiokunnassa on mietintöä hiottu, tässä hyvin vahvasti on tullut todellakin lapsen etu huomioon otetuksi ja kun olemme kuunnelleet myös niitä oikeusoppineita, jotka ovat erikoistuneet ihmisoikeuksiin, niin meitä on muistutettu siitä, että ensimmäinen tapaus, joka on käsitelty Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa ja joka on käsitellyt Suomea, liittyy juuri tähän lapsen tapaamisoikeuteen. Kyseessä on kuuluisa Pikku-Leenan nimellä kulkeva tapaus, jossa Suomea sitten moitittiin siitä, että meillä ei ole riittävästi huolehdittu perheiden mahdollisuudesta pysyä yhdessä. Sinänsä, kun tätä Pikku-Leenan tapausta käsiteltiin, ei Suomea niinkään moitittu siitä, että päätös huollon siirtämisestä isovanhemmille olisi ollut virheellinen, vaan siitä, että meidän lainsäädäntömme ja käytäntömme ei riittävän aktiivisesti vaali vanhempien ja lapsien yhteydenpitoa. Tämäkin näkökulma on pyritty ottamaan sitten tässä uudessa lainsäädännössä ja mietinnössä huomioon.

Kuitenkin tätäkin tärkeämpi seikka on se, että täytäntöönpanolain tulee olla sellainen, että minkäänlainen kiusanteko ei tapaamisasioissa onnistu. Itseasiassa kiusanteon estäminen on myös selkeästi esillä laissa ja erityisesti valiokunnan tekemissä muutoksissa. Kiusanteon estäminen ja se, että vanhempien keskinäistä riitaa voidaan edelleen sitten tehokkaimmin keinoin jatkaa vaatimalla uhkasakkoa tai vaatimalla tapaamista, jota ei todellisuudessa haluta vaan kyseessä on vain vanhempien välisen ristiriidan jatkaminen, niin tämä kiusanteon estäminen on nyt sitten useammallakin tavalla otettu tänne mukaan.

Eräs merkittävä muutos, jossa kiusanteon estämisen henki selvästi tulee ilmi, on 7 §:ssä, jossa hallituksen esitystä on muutettu. Aikaisemmin hallituksen esityksessä todettiin, että sovittelun tarkoituksena on pistää päätös täytäntöön. Tämähän ei voi olla sovittelun tarkoitus. Tämän vuoksi lakivaliokunta toteaakin, että pykälän henkeä kuvaa paremmin muotoilu, jossa todetaan, että sovittelun tarkoituksena on edistää asianosaisten yhteistoimintaa lapsen hyvinvoinnin toteuttamiseksi täytäntöönpantavan päätöksen edellyttämällä tavalla. Tässä määritelmässä sovittelun todellinen luonne on huomattavasti selkeämmin esillä.

Muutenkin tätä sovittelua on nimenomaan painotettu ja siihen on huomattavalla tavalla tehty myös muutoksia siitä, miten sovittelun pitää edetä. Sovittelussa valiokunnan työtä on hyvin paljon ohjannut erilaiset lasten asiantuntijoiden mielipiteet, muun muassa lapsipsykiatrien mielipiteet, joissa on todettu, että sovittelun tulee jatkua niin kauan, kun pakkokeinoihin on tarvetta. Tämän sisältöinen muutos on otettu tähän lakiin. Sen lisäksi lapsipsykiatrian asiantuntijat juuri ovat todenneet, että sovittelijaksi tulee määrätä henkilö, jolla on koulutusta ja kokemusta sekä parisuhteen problematiikasta että lapsen psyykkisestä kehityksestä ja sen häiriintymisestä. Nyt valiokunnan tekemät muutokset mahdollistavat myös tämän niin, että sovittelijoita voi olla useampia ja he voivat toimia ryhmänä. Sovittelussa voidaan ottaa myös huomioon se, että kyse on enemmänkin vanhempien välisestä ongelmasta kuin lapsen ongelmasta.

Sen lisäksi kolmantena seikkana sovittelun osalta on huolta kannettu siitä, että sovittelijoilla tulee olla vankka työnohjaus. Tätäkin puolta on mietinnössä nyt painotettu. Kaiken kaikkiaan laissa tulee ehdottomasti olla lähtökohtana ja ensisijaisena tapana ongelmien ratkaisemiseksi sovittelu. Sen jälkeen vasta tulevat muut vaihtoehdot. Tätä puolta tässä nyt on yritetty painottaa.

Jos sovittelu nyt lähtee toimimaan valiokunnan toivomalla tavalla, myös tämä puoli asiaa on kiusantekoa estämässä. Sen vuoksi nimenomaan edellytetään, että sosiaali- ja terveysministeriö kytketään selvitystyöhön niin, että mahdollisuudet tarkoituksenmukaisen sovittelun ohjausjärjestelmän luomiseen saadaan aikaiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriöltä edellytetään myös yhdessä oikeusministeriön kanssa ohjeiston laatimista, valtakunnallista perehdyttämiskoulutusta ja oikeusministeriöltä tietenkin tuomarien ja yleensä oikeuslaitoksen perehdyttämistä tämän lain täytäntöönpanoon.

Kiusanteon estämisestä on kannettu paljon huolta. Aikaisemmin lakia käytettiin myös kiusantekoon. Toisaalta väitteitä siitä, että pelot ovat olleet liioiteltuja, niitäkin on esitetty. Sen vuoksi on tasapainoisesti yritetty ottaa tänne mukaan ehtoja siitä, millä tavoin oikeus voi yrittää lapsen etua ottaa huomioon. Nämä tulevat parhaiten esille siinä, minkälaisia velvoitteita voidaan määrätä tapaamisoikeuden hakijalle ja millä tavalla tapaamisoikeuden hakijaa vel-

voitetaan osallistumaan itse aktiivisesti tapaamiseen.

Eräs näistä velvoitteista on se, että velvoitetaan hakija olemaan saapuvilla silloin, kun lasta noudetaan. Tällöin voidaan katsoa, millä tavoin lapsi suhtautuu ja millä tavoin vanhempi, joka tapaamista on vaatinut, suhtautuu. Sen lisäksi ulosottomiehellä on tällöin myös mahdollisuus katsoa, minkälaisiin olosuhteisiin lasta noudetaan.

Sen lisäksi lakiin sisältyy nyt mahdollisuus tapaamisoikeuden täytäntöönpanon velvoitteisiin lisätä velvollisuus ilmoittaa ajoissa tapaamisen esteestä. Hakijan suhtautumisesta tällaisiin velvoitteisiin voidaan päätellä, onko kyseessä aito halu pitää yhteyttä lapseensa, mikä toki on sallittua ja hyväksyttävää ja toivottavaa, vai onko kyseessä pelkästään vanhempien riidan jatkaminen.

Uutuus, minkä valiokunta on lisännyt, on myös se, että tällainen hakijalle asetettu velvoite voidaan määrätä täytettäväksi uhalla, että tuomioistuimen täytäntöönpanomääräykseen perustuva täytäntöönpano raukeaa. Eli jos näitä ehtoja ei toteuteta, täytäntöönpano raukeaa ja samalla raukeaa myös mahdollisesti vastapuolelle asetetut velvoitteet. Tämäkin on selkeä parannus valiokuntakäsittelyn aikana, ja selkeä parannus aikaisempaan käytäntöön, jolloin tämän tyyppisiä velvoitteita ei ole otettu mukaan.

Valiokunnan mietinnössä on myös korostettu sitä, että tuomioistuinten tulee aktiivisesti käyttää tämän pykälän tarjoamaa mahdollisuutta. Sen lisäksi yleisestä oikeuskäytännöstä poikkeavaa menettelyä, että tapaamisen ehtoja voidaan sovittelun ajaksi muuttaa, niin valiokunta on kyllä aivan vakavissaan tarkoittanut, että näitäkin mahdollisuuksia käytetään. Kyseessä on nimenomaan valvottujen tapaamisten järjestäminen, eli kun oikeus ottaa asian käsiteltäväkseen, pysyvästi voidaan ehtoja muuttaa vähäisessä määrin, jolloin varmastikin kyse on kellonaikojen muuttamisesta tai muusta vähäisestä muuttamisesta. Paljon tärkeämpää, merkittävämpää ja poikkeavampaa aikaisempaan käytäntöön on se, että myös väliaikaisesti voidaan muuttaa näitä ehtoja nimenomaan siten, että lapsen edun kannalta voidaan toteuttaa valvottuja tapaamisia, jolloin edelleenkin voidaan tarkkailla vanhemman ja lapsen tapaamista, onko kyse aidosta halusta tavata lasta ja miten tapaamista haluava vanhempi tällaiseen ehtoon suhtautuu. Sen lisäksi voidaan täten myös estää se, että jos pelot lapsen turvallisuudesta ovatkin olleet aiheettomia, niin siitä huolimatta lapsen ja vanhemman tapaaminen onnistuu eikä lapsi pääse vieraantumaan toisesta vanhemmastaan.

Paljon keskustelua valiokunnassa käytiin myös lapsen iästä, minkä ikäisenä lapsi pystyy itse kieltämään tapaamiset. Lähtökohtana on se, että lasta tulee aina kuulla. Sovittelun yhteydessä kuullaan lasta aina. Oikeudenkäyntiin lasta ei ole aiheellista aina raahata, koska pienelle ja vähän isommallekin lapselle tällaiseen oikeudenkäyntiin osallistuminen on enemmän järkytys kuin hyödyksi. Sen vuoksi nimenomaan sovittelussa tämä kuuleminen ja lapsen mielipide tulee esille.

Mutta ikärajasta, minkä ikäisenä lapsi voi estää päätöksen täytäntöönpanon. Tässä on säilytetty 12 vuoden ikä, ja syynä on erityisesti omalta kohdaltani se, että lapsipsykiatrian erityisasiantuntijat olivat vakaasti sitä mieltä, että Suomen nykyisessä lainsäädännössä laajalti oleva 12 vuoden ikä on katsottu aiheelliseksi. Tätäkin nuoremman lapsen mielipide voidaan ottaa sillä tavalla huomioon, että se ratkaisee asian, jos lapsi on riittävän kehittynyt, mutta siinä tapauksessa lapsipsykiatrian ja lastenlääkäreiden asiantuntemus ratkaisee onko lapsi riittävän kehittynyt.

Syynä ikärajan säilyttämiseen on se, että jos liian nuorelle lapselle asetetaan ratkaisuvelvoite siitä, haluaako hän tavata vanhempansa vai ei, ratkaisu voi olla henkisesti liian vaativa. Lapsi joutuu liian nuorena tekemään liian suuria ratkaisuja, ja ne voivat henkisesti kostautua pitkälle tulevaisuuteen ja aikuisuuteen. Sen vuoksi itse ainakin hyväksyn ikärajan ja katson sen myös perustelluksi.

Valiokunnan käsittelyssä verrattiin myös Suomen nykyistä lapsioikeuden järjestelmää kansainvälisiin järjestelmiin. Erityisesti Englannin perhetuomioistuimet ja mahdollisuudet käyttää niissä perheoikeuden asiantuntijoita oikeudenkäynnissä herättivät paljon mielenkiintoa, ja itse asiassa järjestelmä vaikutti hyvinkin perustellulta. Tässä vaiheessa kuitenkin, kun käsittelemme vain yhtä osaa lapsia koskevasta lainsäädännöstä, tähän lakiin tällaista järjestelmää ei ollut mahdollisuutta luoda.

Sen sijaan valiokunta on mietinnössään ottanut esille mahdollisuudet selvittää tarve täydentää oikeuden kokoonpanoa erityisellä lapsioikeuden asiantuntijalla. Tähän on perusteluna muun muassa se, että myös muun tyyppisissä erityisasioissa käytetään erityisasiantuntijoita. Esimerkkeinä mainitaan meriasiat ja patenttiasiat, jotka tietenkin ovat aika toisen tyyppisiä, mutta kuitenkin järjestelmä sinänsä ei estä sitä,

että myös lapsien osalta voidaan tehdä oikeuden kokoonpanoon muutoksia.

Tähän suuntaan viittaava muutos lakiin voitiin tehdä. Hallituksen esityksessä lähdettiin siitä, että yksi tuomari ratkaisee tämän tyyppiset asiat, mutta valiokunta katsoi, että on parempi ratkaista ne oikeuden täydessä kokoonpanossa. Tällöin sekä miehiä että naisia osallistuu asioiden ratkaisuun ja myös varmasti on suurempi mahdollisuus, että laajempi elämäntuntemus pääsee vaikuttamaan ratkaisuun ja saadaan paremmin lapsen etu otettua huomioon.

Toinen seikka liittyen lapsen oikeuteen ja yleensä oikeusjärjestelmään oli kysymys siitä, millä tavalla lapsen etua valvotaan. Ainakin englantilaisessa järjestelmässä on mahdollisuus määrätä lapselle lapsen edun valvoja, joka osallistuu lapsen puolesta niin sovitteluun kuin oikeudenkäynteihin. Myös tämä järjestelmä herätti paljon keskustelua ja positiivista mielenkiintoa sillä tavalla, että tätä järjestelmää on syytä kehittää.

Eduskunta on käsitellyt viimeisen vuoden aikana useampaankin kertaan selontekoa Lastensuojelusta kohti lapsipolitiikkaa. Siinä tuodaan esiin mahdollisuus järjestää lapsiasiamiehen virka. Tämä on positiivista ja hyvää, mutta se ei täytä vajetta, joka on siinä, että meillä ei ole mahdollisuutta määrätä erityistä lapsen edun valvojaa yksittäistapauksiin. Lapsiasiamiehen viran perustamisessa on tietenkin se vaara, että tulee taas järjestelmä, jossa yksi korkeapalkkainen virkamies lisää yleisesti valvoo lasten etuja Suomessa, ja se ei kyllä ole riittävä tämän tyyppisissa riitatilanteissa.

Lapsen edun valvojan tulisi olla lapsen tukihenkilö ja saada osallistua lasta koskeviin riitatilanteisiin erityisesti silloin, jos on vaarana, että lapsen edun valvonta jää vanhempien keskinäisten riitojen varaan. Mietinnössä on myös otettu esille se, että on syytä selvittää mahdollisuudet uskotun miehen määräämiseen lapsen edun valvojaksi. Toivon, että mahdollisimman nopeasti tehdään nämä selvitykset ja sillä tavalla näissäkin asioissa päästään eteenpäin.

Kaiken kaikkiaan lakiesitys on askel eteenpäin ja siihen suuntaan, että tarkemmin pystytään selvittämään asiat ja estämään väärien päätösten pakkotäytäntöönpanot. Nimenomaan tämän vuoksi valiokunta on pitänyt myös välttämättömänä, että kun laki tulee voimaan, järjestetään tehokas seuranta, että nähdään, miten säännös käytännössä toimii. Valiokunta myös edellyttää, että jos epäkohtia ilmenee, ne on välittömästi esitettävä korjattaviksi. Koska tämä laki on vain eräs lapsia koskeva osa-alue, samalla on syytä myös selvittää, onko peruslaissa eli lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain säännöksissä edelleen parantamisen varaa.

Kun lakia lähdetään täytäntöön panemaan, toivon, että lakivaliokunnan hyvinkin perusteellinen käsittely, joka näkyy valiokunnan mietinnöstä ja jossa on yritetty ottaa eri puolia esille, saisi myös käytännön sovellutuksessa riittävästi painoarvoa, niin että käytetään uusia keinoja, joita lakiin on lisätty muun muassa valvottujen tapaamisten järjestämiseksi, sovittelun painottamiseksi ja antamalla ulosottomiehelle mahdollisuudet pyytää sovittelijan virka-apua. Toivon, että näitä kaikkia muutoksia, varsinkin niitä, joita lakivaliokunnassa on tehty, käytännössä lähdetään soveltamaan, jotta tämä hyvinkin vaikea elämänalue saisi riittävän hellävaraisen kohtelun silloin, kun käytännössä näitä päätöksiä pannaan täytäntöön.

Ed. P e r h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat riidat ja ristiriidat ovat ehkä vaativinta ja herkintä sosiaalityön aluetta, ja siksi on ollut varsin paikallaan, että sekä sosiaali- ja terveysvaliokunta lausunnonantajana että lakivaliokunta ovat tehneet erittäin perusteellista työtä ja päätyneet ymmärtääkseni varsin hyvään lopputulokseen. Mietintö antaa osviittaa hyvin pitkälle käytännön menettelytavoista.

Kuitenkin tänne on mielestäni jäänyt pieni kauneusvirhe, jos näin voi todeta. Lain 6 §:ssä todetaan sovittelijan määräämisestä, että käräjäoikeus voi määrätä sovittelijaksi muunkin sopivan henkilön kuin henkilön, jonka pätevyys on määritelty 9 §:ssä. Siinä puolestaan on kiinnitetty huomiota asiantuntemukseen, edellytetään psykologista, psykiatrista tai sosiaalityön tuntemusta tai perehtyneisyyttä lastensuojeluun. Toivottavasti käytännössä sovittelijoita määrättäessä 9 § on se ohjenuora, jotta ei käytännössä synny tilanteita, joissa niin sanotusti kadun mies tai nainen — sinänsä varmasti hyvää tarkoittavina — voi tätä vaativaa tehtävää hoitaa.

24 §, joka on täysin uusi, on mielestäni muotoiltu hyvin niiden linjausten mukaisesti, joita sosiaali- ja terveysvaliokunta toi lausunnossaan esille, eli kyseessä on se äärimmäinen tilanne, jossa lapsi joudutaan noutamaan tapaamiseen. Noutotilanteen olisi oltava mahdollisimman turvallinen.

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Pyydän arvoisia edustajia ottamaan huomioon ensinnäkin sen seikan, että meillä on yhdessä sovittu suositus 10 minuutin puheenvuoroista, ja sen, mikä on vastauspuheenvuoron ominaisuus.

Ed. M. P o h j o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lapintien puheenvuorosta, jossa hän käsitteli muun muassa tämän asian käsittelyä tuomioistuimessa, kiinnittäisin huomiota siihen, että oleellinen seikka koko tässä uudistuksessa oli se, että tämä asia siirrettiin ulosoton haltijalta tuomioistuimen käsiteltäväksi. Yleensä kun tasavallassa on joitakin ongelmia siitä, missä asiat pitäisi asianmukaisesti selvittää, lopulta aina päädytään tuomioistuimeen, oli kysymys velkasaneerauksesta tai lastenhuollon täytäntöönpanosta.

Oleellista tässä kuitenkin on se, että on haluttu nimenomaan pitää lautakunta mukana päättämässä näitä asioita, ja tällöin lakivaliokunta korostaa sitä, että molemmat sukupuolet olisivat edustettuina ja asiantuntemus mahdollisimman pitkälle, jopa sillä tavalla, että halutaan, etteivät notaarit käsittelisi näitä asioita lainkaan.

Kolmanneksi ed. Lapintie myös käsitteli sitä, että lakivaliokunnassa olivat esillä myös perhetuomioistuinasiat. Tämäkin on tavallaan tässä huomioitu niin, että tuomioistuimet joutuvat noudattamaan virallisperiaatetta hyvin pitkälle eli joutuvat lapsen puolesta miettimään, mikä on lapsen etu, ja toimimaan tässä mielessä virallisperiaatteen pohjalta.

Ed. L a p i n t i e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Perhon kommenttipuheenvuoron vuoksi toteaisin, että nimenomaan 9 §:ään, jossa sovittelijan nimeäminen on määrätty, on tehty lisäys, että ainoastaan lasten ja perheiden kanssa tehtävään psykologiseen, psykiatriseen tai sosiaalityöhön taikka lastensuojeluun perehtynyt henkilö voidaan määrätä sovittelijaksi.

Sen sijaan 6 §:stä, jossa todetaan, että oikeus yksittäistapauksessa niin harkitessaan voi määrätä muunkin soveliaan henkilön sovittelijaksi, oli valiokunnan ainoa äänestys. Valiokunnan kolme naisjäsentä olivat sitä mieltä, että tätä poikkeusta ei tulisi sallia, mutta jäimme sitten jyrätyiksi, kun tämä on miesvaltainen valiokunta. Siitä huolimatta, että poikkeusmahdollisuus jäi, valiokunnan mietinnön hengestä kyllä käy selvästi ilmi, että se on äärimmäinen poikkeustapaus ja siihen tulee olla erityisiä syitä. Ei kuka tahansa vanha konduktööri kadulta voi tulla sovittelijaksi, vaan kyllä edellytetään vastuullista harkintaa nimenomaan tuomioistuimelta, jos tällaiseen poikkeukseen lähdetään. Pääsääntö näkyy 9 §:stä.

Ed. K a r p i o : Arvoisa puhemies! Valitettavasti oma puheenvuoroni ei ole yhtä perinpohjainen ja seikkaperäinen, valiokuntien lausuntoa kaikilta osin valottava, samoin asiantuntijoiden lausuntoja kommentoiva kuin kaksi edellistä puheenvuoroa. Eli minun puheenvuoroni kyllä kymmeneen minuuttiin oikein hyvin mahtuu.

Kuitenkin haluan, arvoisa puhemies, todeta, että lakia lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta käsiteltiin lakivaliokunnassa todellakin varsin perusteellisesti. Kuultiin lukuisia asiantuntijoita, myös lasten vanhempia, ja pyrittiin ratkomaan monia nimenomaan lasten kannalta esiin tulleita ongelmatilanteita.

Valiokuntakäsittely osoitti varsin selvästi, että lakiehdotus on vaikeaselkoinen, ja kun valiokunta oli tehnyt siihen muutoksia, on se mielestäni tällä hetkellä vieläkin vaikeaselkoisempi. Mitään poliittisia intohimojahan tämän lain käsittelyyn ei sisältynyt.

Käytännössä riita-asioita ei vuosittain esiinny oikeuksissa kovinkaan paljon, vain hivenen yli parisataa, mutta niissä on havaittavissa myös vanhempien halu kostaa eroonsa liittyvät katkeruudet toisilleen. Tällöin lapset ovat usein aseina muiden aseiden puuttuessa ja paukkuja haetaan useimmiten oikeuksissa. Jos ja kun riitelyhalukkuutta on, ei niin hyvää järjestelmää voi laatiakaan, jolla tämän kaltainen taistelu voitaisiin estää. Ehdotettu järjestelmä tarjoaa vielä hyvän mahdollisuuden edellä selostettuun riitelyyn.

Paljon hyvääkin toki lakiehdotuksessa on ja selviä parannuksia entiseen verrattuna.

Asiat keskitetään nyt käräjäoikeuksille, ja menettelyn suullisuus on jo parannus lääninhallitusten kirjalliseen käsittelyyn nähden. Voitaneen siis todeta, että tulee vaikeissa riita-asioissa monipuolisempaa käsittelyä aikaisempaan nähden, mutta myös menettelyn hidastumista, mikä ei ainakaan ole aina lapsen edun mukaista. Myös sovittelun monipuolisuuteen ja asiantuntemukseen kiinnitettiin valiokuntakäsittelyssä huomattavasti huomiota. Täytäntöönpanoon ei myöskään voida ryhtyä vastoin 12 vuotta täyttäneen taikka sitä nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on nyt niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voi-

daan kiinnittää huomiota. Lapsen mielipiteen osalta voidaan kuitenkin todeta, ettei se aina välttämättä ole sama kuin se, minkä hän on ilmoittanut huoltajavanhemmilleen. Edelleen tuomioistuimella on mahdollisuus vähäisissä määrin myös muuttaa aikaisempaa päätöstään ja ehtoja, jos se edistää tapaamisoikeuden toteutumista ja on lapsen edun mukaista.

Vaikka muutos sinänsä on erikoinen oikeuden voidessa muuttaa aikaisempaa päätöstään, lienee se kuitenkin tarpeellinen, jos sillä voidaan vähentää ristiriitaisuuksia.

Valiokunnassa käsiteltiin laajasti myös uhkasakon käyttämistä, onko se yleensäkin tällaisissa tapauksissa tarpeen ja varsinkin kuinka se laitetaan täytäntöön. Käytännössähän muuntohan tuskin tulee kyseeseen, mutta sen mahdollisuus jäi kuitenkin mietintöön.

Mitä vikaa tai käytännön vaikeuksia laissa on? Ensinnäkin tapaaminen muuttuu lapsen oikeudeksi vasta, kun hän on 12-vuotias. Lapsen kielteinen asenne etävanhempaansa saattaa johtua kotivanhemman manipulaatiosta, jolloin sovittelijan tehtävänä on ensisijaisesti saada kotivanhempi noudattamaan oikeuden päätöstä. Valitettavaa myös on, että sakoilla voidaan kaventaa lapsen taloudellista hyvinvointia ja turvallisuutta ja uskotaan saatavan aikaan henkistä hyvinvointia. Myös asioiden pitkittyminen valitettaessa käräjäoikeuden päätöksestä hovioikeuteen ja myös samanaikaisesti laittamalla täytäntöönpano vireille on tämän lakiehdotuksen mukaan edelleen mahdollista. Kaikki nämä ovat todellisuutta edelleen tämän lain vahvistamisen jälkeenkin eivätkä varmasti tule koskaan poistumaan minkäänlaisella lainsäädännöllä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies S-L. Anttila.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oikeastaan vastauspuheenvuoroni oli ed. Lapintien puheenvuoroon, mutta myös ed. Karpio sivusi tätä ikäkysymystä. Eli 12 vuotta on maaginen luku vuosia, silloin voidaan lapsen mielipiteelle panna täysi paino. Ed. Lapintie perusteli sitä nimenomaan sillä, että psykiatrit ja psykologit ovat monissa kokouksissaan asiaa pohtineet ja päätyneet 12 vuoteen.

Minä muistan 40-luvulta, kun silloin vielä elossa ollut isoäitini sormi pystyssä sanoi minun äidilleni, että lasta on varjeltava tulelta ja vedeltä 12 ikävuoteen asti, ja myöhemmin siihen on lisätty myös liikenteeltä. Tämä johtuu siitä, että lapsi ei pysty monia asioita omaksumaan yhtä aikaa mielessään ennen kuin täytettyään 12 vuotta. Ei se nyt ihan psykologien keksintöä ole. Kyllä se tunnettiin kansan parissa jo aikoja sitten.

Olisin myös todennut tästä, että miesnäkökulma voitti valiokunnassa eli sovittelijaksi hyväksytään myös maallikko. Kyllä minusta tuntuu, että esimerkiksi herastuomari ja käräjäoikeuksien lautamiehet, kymmeniä vuosia siellä näitä asioita setvineinä ja perheen ehkä hyvin tuntevina, kelpaavat varmasti yhtä hyvin kuin erikoisasiantuntijatkin sovittelijaksi.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sekä ed. Lapintien että ed. Karpion puheenvuoroihin.

Ed. Karpiolle ensinnäkin, kun hän sanoi, että on teoreettinen mahdollisuus, että uhkasakko muuttuu todeksi. Käytännössä näin on jo tapahtunut ja on täysin mahdollista riippuen istuvasta tuomarista tapahtua jatkossakin.

Olen erittäin tyytyväinen selontekoihin ja tähän mietintöön. Lähetekeskustelussa vielä silloinen oikeusministeri Niinistö oli sitä mieltä, että tämä laki on hyvin yksioikoinen. Jos tuomioistuin on tehnyt päätöksen, niin sitä on noudatettava ja laki on laki. Jo silloin kerroin sen, että olen sitä mieltä, että uhkasakot, ulosottomiehet, pelot ja pelkkä käräjäoikeus eivät riitä lastensuojelullisesta näkökulmasta. Nämä pehmennykset, jotka nyt ovat pontena, ovat parantaneet tätä lakia. Kuitenkin on muistettava, että ponnet ovat ponsia ja seurantaa tämä vaatii todella tarkasti, koska alueelliset ratkaisut voivat olla lapsen kannalta hyvinkin traagisia.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Vähänäkille: Tämä 12 vuotta on todella ohjeellinen ja niin kuin totesin, myös nuoremman lapsen mielipidettä voidaan tapauskohtaisesti kuulla, mikäli lapsi on niin kehittynyt, että tämä on mahdollista.

Sovittelukysymykseen: Toki ensisijainen sovittelijan määrääminen tulee tapahtumaan koulutuksen saaneista henkilöistä ja ns. maallikkosovittelijat ovat mahdollisia myös tämän lain mukaan.

Olen edelleen sitä mieltä, että uhkasakkojen täytäntöönpano on enemmänkin teoreettinen mahdollisuus. On toki voinut näin käydä, mutta hyvin harvinaisia ne ovat ja jokin sanktiohan on oltava, että tämä laki voi toteutua kaikilta osin.

Ed. L a p i n t i e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Puistolle olisin uhkasakon määräämisestä myös todennut, että valiokunnassa lisättiin sana "erittäin" eli uhkasakosta ei saa määrätä muuta rangaistusta, elleivät erittäin painavat syyt sitä vaadi. Tämä mielestäni edelleen alleviivaa sitä, että tämän tulee olla hyvin poikkeuksellista ja erittäin harvinaista eikä suinkaan pääasia.

Sen lisäksi täällä todetaan, että uhkasakosta voidaan luopua ja sen täytäntöönpanosta voidaan luopua silloin, jos siihen on syitä. Eräs tällainen syy on esimerkiksi se, että pohjapäätökseen eli päätökseen lapsen huollosta ja tapaamisesta tulee muutos. Silloin tietenkin tavallaan näiden tapaamisten estäminen onkin ollut oikeutettua ja silloin oikeuden tulee luonnollisesti luopua uhkasakkojenkin täytäntöönpanosta. Tämäkin asia on valiokunnassa keskustelua herättänyt ja ollut esillä, ja syynä on todellakin se, että halutaan estää muuttuneiden olosuhteiden vuoksi turhien uhkasakkojen täytäntöönpano.

Ed. K n a a p i: Arvoisa rouva puhemies! Kuten lakivaliokunnan jäsenet ovat todenneet, hallituksen esitystä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanon uudistamisesta käsiteltiin lakivaliokunnassa huolella ja perusteellisesti. Kuten lakivaliokunnan puheenjohtaja Lax keskustelun aluksi kuvaili, hallituksen esityksen perustana on välttämätön, lähtökohdiltaan varsin teknisluonteinen organisaatiouudistus, jossa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta määrääminen siirtyisi ulosotonhaltijalta, nykyiseltä lääninhallitukselta käräjäoikeudelle.

Hallituksen esityksen yleisperusteluissa todetaan, että lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien päätösten täytäntöönpanoa ehdotetaan hallituksen esityksessä uudistettavaksi hieman laajemmin kuin pelkkä menettelyn siirtäminen käräjäoikeuteen yksin edellyttäisi. Nyt voimassa olevan lain mukaista sovittelumenettelyä on pyritty uudistuksessa tehostamaan ja nykyisiin pakkokeinoihin liittyviä oikeusturva- ja tarkoituksenmukaisuusnäkökohtia on arvioitu uudelleen.

Kuten täällä on sanottu, valiokuntakäsittelyssä huomion tarve keskittyi nimenomaan sisällöllisiin kysymyksiin. Valiokunnassa kuultu varsin laaja asiantuntijajoukko ei kyseenalaistanut miltään osin uudistuksen organisatorisia ratkaisuja, sisällöllisiä säännöksiä useastikin ja jopa keskenään ristiriitaisin kannanotoin. Tämä ei sinänsä ole ihme, sillä ovathan osapuolten näkemykset lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa yksittäistapauksissakin hyvin usein kaukana toisistaan.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanoon joudutaan harvoin, vain alle prosentissa tuomioistuinten päätösten ja sosiaalilautakuntien vahvistamien lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien sopimusten lukumäärästä. Vuosittain käsittelyyn tulevista noin 200 hakemuksesta alle puolet on hyväksytty. Näistä valtaosa on koskenut uhkasakon määräämistä. Pakkonoutoja on ollut vuosittain alle 10.

Täytäntöönpanolaki käsittelee lapsen huoltoa ja tapaamisoikeudellisia kysymyksiä ottaen erityisesti huomioon sen, millaisiksi tilanteet saattavat kehittyä kaikkein vaikeimmillaan. Tämä näkökulma avaa keskustelun liian helposti dramaattisiin tapauskohtaisiin kuvauksiin siitä, millaisista tilanteista on kokemuksia ja kertomuksia.

Lain merkitys on ennen kaikkea ennalta ehkäisevä. Ennalta ehkäisevä vaikutus ulottuu todella huomattavasti laajemmalle kuin virallisesti täytäntöönpanotoimien piiriin tuleviin tapauksiin. Ennalta ehkäisevässä tarkoituksessa laki turvaa laajasti sekä lapsen että vanhempien oikeuksia. Sen vaikutus ulottuu myös vanhempien keskenään tekemiin lasten huolto- ja tapaamisoikeussopimuksiin. On oletettavaa, että vanhemmat pyrkivät vakavissaan ja vastuullisesti sellaiseen lapsen huolto- ja tapaamisoikeussopimukseen, johon he voivat myös sitoutua, jos sopimuksella on herrasmiessopimusta painokkaampi merkitys. Lain merkitys on vieläkin voimallisempi niissä tapauksissa, joissa vanhemmat eivät ole keskenään päässeet sopimukseen, vaan joissa päätös on tullut riidan päätteeksi tai paremminkin riidan jatkoksi tuomioistuimesta.

Jos lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa päätöksessä joudutaan turvautumaan täytäntöönpanoon, on luonnollisesti vapaaehtoinen vanhempien välinen käsittely aina ensisijaista. Mikäli tässä ei päästä sopimukseen, voidaan käyttää sovittelua. Vasta viimesijaisena turvaudutaan pakkotäytäntöönpanoon. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdotti lausunnossaan nimitettäväksi sovittelua täytäntöönpanosovitteluksi erotuksena vapaaehtoisesta perheasioiden sovittelusta. Tämä on tarpeen. Täytäntöönpanosovittelu ei ole vapaaehtoinen, vaan käräjäoikeus voi määrätä sen täytäntöönpanomääräyksessään.

Äärimmäisissä lapsen huolto- ja tapaamisoikeuskiistoissa sovittelu on ratkaisevassa asemassa lopputuloksen kannalta. Sovittelu on äärimmäistä ammattitaitoa vaativaa ihmissuhdetyötä, korostan äärimmäistä ammattitaitoa vaativaa työtä. Hallituksen esityksen 7 §:n mukaan sovittelun tarkoituksena on saada asianosaiset noudattamaan päätöstä, siis tuomioistuimen päätöstä, väliaikaista määräystä tai sosiaalilautakunnan vahvistamaa sopimusta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta esitti lausunnossaan kirjoitustavan muuttamista muotoon: "Sovittelun tarkoituksena on edistää asianosaisten yhteistoimintaa lapsen hyvinvoinnin toteuttamiseksi täytäntöönpantavana olevan päätöksen edellyttämällä tavalla."

Lakivaliokunta yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan näkemykseen. Pykälän 1 momentin uudelleenkirjoitustapa korostaa vanhempien osallisuutta sovitteluun. Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen edun mukaisen toimintatavan löytämisestä ja lain tarkoitus on luoda edellytyksiä vanhempien omille päätöksille ja toimille ja vasta viimesijaisesti pakottaa. Sovittelu on lapsen huolto- ja tapaamisoikeuden päätöksen täytäntöönpanosta annetun hallituksen esityksen lapsen edun toteuttamisen koetinkivi. Sovittelun tarkoitus ja lähtökohdat on syytä kirjata vanhempien osallisuutta korostavasti, kuten sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää.

Valiokuntakäsittelyssä keskusteltiin esitykseen sisältyvistä sovittelijoiden pätevyysvaatimuksista, jotka sisältyvät hallituksen ehdotuksen 9 §:ään seuraavasti: "Sovittelijaksi voidaan nimetä ainoastaan kasvatus- ja perheneuvontatyöhön tai lastensuojeluun perehtynyt henkilö." Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdotti lausunnossaan pätevyysvaatimusten laajentamista lasten ja perheiden kanssa tehtävään psykologiseen, psykiatriseen tai sosiaalityöhön perehtyneisiin henkilöihin. Sosiaali- ja terveysvaliokunta katsoi, että tarvittaessa sovittelutehtävä olisi pystyttävä antamaan kahdelle tai useammalle sovittelijalle, jolloin mahdollistetaan moniammatillisten työryhmien työskentely asian käsittelyssä.

Hallituksen esityksen 6 §:n mukaan käräjäoikeus voi määrätä perustellusta syystä sovittelijaksi muunkin sopivan henkilön. Viitaten aiemmin toteamaani ja täällä muun muassa edustajien Perho ja Lapintie esille tuomaan sovittelu on äärimmäistä ammattitaitoa vaativa tehtävä. Myös minä toivon, että käytännössä kaikkiin sovittelutehtäviin määrätään 9 §:n mukaiset kelpoisuusehdot täyttävä sovittelija tai ainakin yksi pätevyysehdot täyttävä sovittelija. Ed. Vähänäkille toteaisin, että tuomarin perusosaaminen on muualla kuin tähän asiaan erityisesti tarvittavassa asiantuntemuksessa, mutta ehkä osana moniammatillista työryhmää hänen työpanoksensa voisi olla hyvinkin arvokas osaamislisä.

Lapsen huolto- ja tapaamisoikeutta koskevien päätösten täytäntöönpanossa pakkokeinot ovat viimesijaisia toimia, joilla vanhemmat siis pyritään sananmukaisesti pakottamaan yhteistoimintaan lapsen hyvinvoinnin toteuttamiseksi täytäntöönpantavana olevan päätöksen edellyttämällä tavalla. Tosin on todettava, etteivät lähtökohdat yhteistoiminnalle ole parhaat mahdolliset, jos siihen joudutaan pakottamaan määräämällä tapaamisen estävälle vanhemmalle uhkasakko tai noutamalla lapsi. On rehellistä myöntää, että jos pakkotoimiin ajaudutaan, kyse on toisen vanhemman kannan alistamisesta toisen vanhemman oikeuksien toteuttamiselle, mutta tarkoituksen pyhittäessä keinot aina myös lapsen etua ajatellen.

Mielestäni esityksen suurin uudistus on käytännössä se, että lapsen nouto olisi käytettävissä myös tapaamisoikeuden toteuttamiseksi, jos voidaan pitää todennäköisenä, että tapaaminen muuten jäisi toteutumatta tai noutamiseen olisi lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä. Voimassa olevan lain mukaan lapsen nouto tulee kysymykseen vain, jos vanhempien kiista koskee lapsen huoltoa.

Tältä osin tulkitsen hallituksen esityksen huomattavaksi parannukseksi tapaajavanhemman näkökulmasta. Edelleenkin liian usein isät joutuvat altavastaajiksi hakiessaan lapsen huoltoa. Vanhempien saattaa olla vaikea nähdä riitojensa yli lapsen etua ja lapsi joutuu vanhempiensa kiistakapulaksi. Tällöin isä usein aikansa riitelee tapaamisoikeudesta ja jossain vaiheessa luopuu oikeudestaan omasta tahdostaan tai väsymyksestään.

Mielestäni tämä epäkohta on syytä korjata. Muutos auttanee nimenomaan tuoreissa tapauksissa, joissa lapsen ja tapaajavanhemman roolia opettelevan vanhemman tapaaminen on saatava luontevaksi osaksi eronjälkeistä uutta elämäntilannetta. Tosin pakkokeino, lapsen nouto, saattaa olla tapaajavanhemmalle liian kova toimenpide vaadittavaksi. Kuka vanhempi jaksaa katsoa lapsensa pahaa mieltä ja ahdistusta, jota pakkonoutoon valitettavasti tapaamista vastustavan vanhemman on mahdollista rakentaa kaikesta ulkopuolisten hienotunteisuudesta huolimatta?

Syyttömiä eivät toki ole isätkään tapaamisoikeuksien polkemiseen, mutta käytännössä päätetyn tapaamisoikeuden käyttämättä jättävä vanhempi on useimmiten isä ja usein vastoin omaa tahtoaan. Moni murrosikäinen tyttö ja poika Suomessa miettii, miksi isä ei välittänyt, tietämättä niistä hankaluuksista, jotka tapaamisen aikoinaan kariuttivat.

Lailla ei voida antaa tapauskohtaisia määräyksiä lapsen edun toteuttamisesta. Lapsen etu saattaa myös muuttua tilanteesta toiseen. Paljon jää siis käytännön varaan. Täytäntöönpanolakiin kuuluvan sovittelun soisi olevan myös vähemmän riitaisien vanhempien apuna, varsinkin jos tapaamisoikeuden toteuttaminen on vaikeaa.

Täytäntöönpanolaki voi parhaimmillaankin vain luoda puitteet sille inhimilliselle toiminnalle, jonka tehtävänä lapsen edun toteuttaminen pohjimmiltaan on. Tästä syystä valiokunnan esittämät ponsilauselmat sen turvaamiseksi, että sovittelun järjestämiseen kiinnitetään riittävää huomiota, ovat erityisen tärkeitä. Lakivaliokunta esittää lakiehdotukseen lukuisia muutoksia. Pidän tulosta hyvänä. Olen ollut iloinen siitä, että käsittelyyn osallistuneet ovat ainakin aidontuntuisesti pyrkineet näkemään paitsi lakitekstin myös sen soveltamisen ja käytännön vaikutukset asianosaisten näkökulmasta, vaikka elämän arjen peilaukset selvästikin lisäsivät käsittelyn työmäärää. Olen sitä mieltä, että menettely kannatti.

Kannatan hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä lakivaliokunnan tekemin muutosehdotuksin.

Ed. L a x (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Knaapi kosketteli muun muassa kysymystä maallikkosovittelijasta ja myös pakkokeinoa ja uhkasakkoa, joista on käytetty jo eräitä puheenvuoroja.

Haluaisin ns. miesnäkökulmasta todeta sen, että valiokunta yksimielisesti lisäsi, että voidaan käyttää ja määrätä useita sovittelijoita. Lähtökohta on selvä: ensisijaisesti ammattisovittelija. Mutta jos ei olisi lisätty tähän, että painavista syistä myös maallikko voidaan ottaa tähän tehtävään, silloin ei olisi ollut mahdollista laajentaa piiriä, jos halutaan useita käyttää, koskemaan henkilöä, jolla on läheiset suhteet perheeseen, lapseen, joka tuntee sen olot hyvin ja jolla on elämänkokemusta. Tämä mahdollisuus liitännäissovittelijan mukaan ottamiseen olisi silloin ollut poissuljettu. Totta kai tämmöinen voi vain poikkeustapauksissa tulla kysymykseen, mutta minä en ainakaan ymmärtänyt, miksi olisi pitänyt sulkea tämmöinen pois.

Uhkasakon osalta olen samaa mieltä. Se tulee olemaan entistä poikkeuksellisempi asia, ei vain niistä syistä, jotka ed. Lapintie toi esille, vaan siksi, että kiusantekomielessä, jos yritetään tähän päästä, uhkasakko raukeaa. Jos tuomioistuin fiksusti käyttää tässä mahdollisuuksia, se asettaa myös hakijalle velvoitteita. Jos hän ei niitä noudata, silloin raukeaa myös vastapuolen velvoitteet, uhkasakko mukaanlukien.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin oikaissut ed. Knaapin puheesta yhden kohdan. Hänellä oli nähtävästi käsitys, että käräjäoikeuden lautamies ja herastuomari ovat läpeensä kaikki juristeja. Olisin todennut, että aniharvoin on lakimies lautamiehenä. Sen sijaan valtiotieteen maistereita, konduktöörejä ja maanviljelijöitä et cetera on hyvinkin paljon, suuri kirjo.

Sitten noudosta. Se on välttämätön perälauta, koska tietyssä tilanteessa asiat menevät niin pitkälle, ettei muuta mahdollisuutta ole. Olen erityisen tyytyväinen lakivaliokunnan työhön, koska panimme uusiksi noutoa koskevat määräykset, määrätään ketä on läsnä jne.

Sain viime elokuussa soiton eräältä henkilöltä itäisen Suomen maalaiskunnasta, ja hän kertoi, että heidän kylässään haettiin pakkonoudolla kymmenkunta vuotta vanha poika siten, että poliisiauto, sellainen katiska, suuri mustamaija tuli pihaan. Nimismies tuli ulos siviilipuvussa ja konstaapeli virkapuvussa. Konstaapeli kantoi vastaanrimpuilevan pojan keskivartalosta roikottaen autoon, paiskattiin ovet kiinni ja nimismies kirjoitteli papereita. Pojan huuto kuului koko toimituksen ajan soittajan kotiin, joka oli noin puolen kilometrin päässä.

Eli kyllä tämän sinänsä välttämättömän toimenpiteen toteutus kohentuu sanoisin huomattavasti.

Ed. M y l l y n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Knaapi puuttui vallan oikeaan asiaan, kun hän kiinnitti huomiota myös isien oikeuksiin. Se ehkä meni ohi minun korvieni, mutta hän ei kuitenkaan tehnyt asiaan tässä vaiheessa parannusesitystä, miten asiaa voitaisiin vielä parantaa isienkin osalta.

Ed. K n a a p i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni läheistä henkilöä ei tulisi nimetä sovittelijan tehtävään. Lapselle

läheinen henkilö on luonnollisestikin perhepiiristä ja hänen puolueettomuutensa on kyseenalainen. Mielestäni sovittelun täytyy olla ammattityötä.

Mitä ed. Myllyniemi totesi isien osuudesta, niin puheenvuorossani korostin sitä, että noudon mahdollistaminen käytettäväksi myös tapaamisoikeusriidoissa mielestäni aivan oikein parantaa isien tilannetta.

Ed. Holopainen: Arvoisa rouva puhemies! Keskustelimme eduskunnassa jokin aika sitten lapsipoliittisesta selonteosta ja nyt keskustelemme lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanon uudistamisesta. Löysin ainakin muutamia yhtymäkohtia, joissa nyt käsiteltävänä olevassa lakiesityksessä on huomioitu, mitä silloin keskustelimme. Haluan kiinnittää vain muutamaan kohtaan huomiota. Puheenvuoroni on hyvin yleisluontoinen ja tukee hallituksen esitystä.

Pidän erinomaisen hyvänä asiana, ettei lapsen huoltoa koskevaan täytäntöönpanoon voisi ryhtyä vastoin 12 vuotta täyttäneen lapsen tahtoa eikä vastoin alle 12-vuotiaankaan tahtoa, jos tämä on ikäistään kehittyneempi. Tosin jälkimmäisessä tapauksessa rupesin miettimään, kuka on se, joka ikämääritelyn tekee. Mutta asiantuntijat varmaankin kykenevät sen arvioimaan, kuten täällä ed. Lapintie aiemmin totesi. Lapset joutuvat seuraamaan vanhempiensa riitoja hyvin läheltä. He valitsevat puolensa tietyin perustein, mitkä ne kulloinkin ovatkaan. Kun lapsi on valinnut puolensa ja ymmärtää sen, on häntä todellakin kuunneltava asiassa. Totta kai olisi hienoin tilanne, jos vanhemmat kasvaisivat riitojensa yli ja voisivat ratkaista asiansa lapsen kannalta myönteisesti.

Hyvänä seikkana näen myös sen, että voidaan ryhtyä huoltoa koskevaan täytäntöönpanoon vastoin toisen huoltajan kuulemista, jos on perusteltua epäillä, että tämä aikoo viedä lapsen pois maasta. Tällaisia tapauksia on viime vuosien aikana ollut hyvinkin paljon ja ne ovat olleet monesti hyvin järkyttäviä.

Jotta vältettäisiin huoltajuuteen ja tapaamisoikeuteen liittyvät riidat, on aina pyrittävä sovitteluun. Näen hyvänä, että sovittelumenettelyä aiotaan edelleenkin kehittää. Erotilanteessa suhteet ovat usein niin lukkiutuneita, että asiantuntijoiden apua tarvitaan erittäin paljon. Näin ollen menetelmien kehittämiseen on siis syytä kiinnittää edelleen huomiota.

Jos asia kuitenkin etenee niin, että lapsen huoltajuus joudutaan ratkaisemaan riitaisena käräjäoikeudessa, ei ratkaisua missään nimessä saa tehdä yhden tuomarin toimesta. Asia vaatii laajempaa päätöksentekoa. Näin ollen on hyvä, että ratkaisun tekee tuomari yhdessä kolmen lautamiehen kanssa. Näin myös sukupuolijakauma tulee huomioiduksi. Asiantuntemus on tärkeä, joten lautamiehet tuovat päätökseen tärkeän maallikkonäkökulman.

Tapaamisoikeuden täytäntöönpano on monesti hyvin vaikea, kun toinen osapuoli haluaa vaikeuttaa tilannetta. Viranomaisen, siis ulosottomiehen yhdessä eräiden muiden henkilöiden kanssa suorittama nouto on todellakin äärimmäisin ja viimeisin käytettävissä oleva keino tapaamisoikeuden toteuttamiseksi. Tilanne on lapsen kannalta niin äärimmäinen ja tunteisiin sisälle menevä tapaus, että se voi vaikuttaa ja ilmeisesti vaikuttaakin vielä kauan vanhemmallakin iällä. Toimenpiteet, joita joudutaan tekemään, on ehdottomasti tehtävä hienotunteisesti.

Lapsen tahto on otettava tässäkin huomioon. Jos nouto ei onnistu ensimmäisellä kerralla, ovat seuraavat yritykset yhä vaikeampia. En kadehdi henkilöitä, jotka tämän joutuvat tekemään. Itse olen seurannut muutamaa tilannetta varsin läheltä, ja ne ovat jääneet pysyvästi mieleeni. Ed. Vähänäkki kertoi yhden erittäin rankan esimerkin, millainen tuo nouto voi äärimmillään olla, ja se lapsen kannalta ei varmasti ole hyvä. Hallituksen esityksessä on pyritty paljon myönteisempiin noutotoimenpiteisiin tai siihen, ettei tätä noutoa tarvitsisi tehdä.

On tärkeää, että eri osapuolten koulutukseen kiinnitetään huomiota niin, että asioita voitaisiin hoitaa lapsen kannalta ja kaikilta osin muutoinkin tuloksekkaasti. On kysymys lapsesta, joka syyttömästi on joutunut pelinappulaksi.

Niin ikään on välttämätöntä, kuten lakivaliokunta toteaa, että seurantaa siitä, miten lain tavoitteet toteutuvat, tehdään jatkuvasti.

Rouva puhemies! Kiitos!

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys on todellakin ollut pitkään käsittelyssä lakivaliokunnassa ja hyvä tietenkin, että niin on tehty. Erikoista siinä oli kuitenkin se, että asiantuntijalausunnot poikkesivat niin jyrkästi toisistaan. Ehkä tämä asia on niin vaikea, että se on aivan ymmärrettävää. Useat asiantuntijat olivat mielestään aivan oikeassa asiassaan mutta aivan eri mieltä kuin toiset. Eräiden asiantuntijoiden kannanotot olivat jopa niin jyrkkiä, että heidän hyvätkin esityksensä jäivät epäuskotta-

viksi. Jos kovin jyrkästi esiintyy jossakin asiassa, niin aina hyvätkään asiat eivät tule välttämättä huomioon otetuiksi.

Itse asiaan liittyen, on hyvin surullista, murheellista, että tällaista asiaa joudutaan yleensä käsittelemään ja tämmöisestä asiasta joudutaan tekemään laki. Ehkä lain yleisperusteluissa olisi pitänyt olla enemmän viittaus huolestuneisuuteen siitä, miksi tämä laki pitää säätää. Minä keskityn siihen osaan, joka jäi viittauksena muihin lakeihin puuttumaan.

Esimerkiksi Kirkon perheasiain keskus näkee tärkeänä avioliittolain tarkistamisen perheasian sovittelun osalta ja korostaa avioliittolain ja lain lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta välistä yhteyttä. Se ei riittävästi ehkä tullut meillä esille. Siihen olisi tietenkin ollut mahdollisuus. Lakiesitys kokonaisuudessaan on toki aivan hyvä, mutta tämä jäi siitä puuttumaan.

Olen saanut muitakin hyviä esityksiä, kuinka meidän pitäisi avioliittolakia siten muuttaa, että se ei suorastaan suosisi avioeroja, kuten se tekee tällä erää. Voi kysyä, mikä erityisesti meillä Suomessa on mennyt vikaan, kun avioeroja tapahtuu niin paljon kuin tapahtuu. Niitä tapahtuu oliko jopa 4—5 avioeroa vuosittain tuhatta asukasta kohti, saattaa olla enemmänkin. Jostakin syystä, en tiedä, mistä se johtuu, Vaasan lääni on tässäkin asiassa paremmalla sijalla kuin muu Suomi. Siellä melkein kaksi kertaa vähemmän tapahtuu avioeroja kuin muualla Suomessa.

Tarkoitan sitä, että meillä saa avioeron aivan liian helposti. Melkein voisi sanoa, että avioeron pystyy hoitamaan kakkospostia käyttäen. Siinä ei paljon keritä keneltäkään kysyä mitään, vaan tämä tapahtuu jopa postitse. Jos vakavassa asiassa vähän voisi sallia huumoria, tässä ei tietenkään sitä saisi kovin paljon viljellä, mutta nykyäänhän avioeron perusteena saattaa olla jopa se, kun jättää roskapussin viemättä tai puuro palaa pohjaan, tai ainakin silloin, jos palaa kaksi kertaa pohjaan, voi olla toista pois potkimassa.

Avioliittolakia pitäisi ainakin niin muuttaa, että niissä tapauksissa, kun perheessä on lapsia, on sovittelumenettely pakollista. Käsittääkseni näin tällä erää ei ole. Se on jäänyt varmaan vuoden 88 avioliittolaista pois, ja se on varmasti virhe. Se tapahtuu liian helposti niissä perheissä, joissa on lapsia. Ehkä aikuiset keskenään älköön sovitelko, vaan eri suuntiin lähdettäköön. Mutta silloin kun on lapsista kysymys, pitäisi kaikki keinot ottaa huomioon. Tähän varmasti ed. Holopainenkin äskeisessä puheessaan viittasi.

Eräät henkilöt, niin miehet kuin naisetkin, liittävät kaikki asiat tasa-arvokysymykseksi. Tässä asiassa, siis avioliiton purkamisessa, tasa-arvo ei ole säilynyt. Erityisesti arvon naiset vetoavat siihen, että kumpikin sukupuoli on mihin tehtävään tahansa yhtä hyvä. Tämä puhe on turhaa, koska niin tietenkin on. Niinhän me olemme tasa-arvoisia, niin miehet kuin naiset niin hyvässä kuin pahassakin.

Mutta miten tämä tasa-arvo liittyy sitten avioeroihin, jotka ovat puolestaan aiheuttaneet käsiteltävänä olevan lain tarpeellisuuden? Avioeroa hakevat naiset yli 70-prosenttisesti. Minkä vuoksi me miehet olemme näin paljon huonompia kuin naiset, että meistä pitää päästä eroon kaksi kertaa useammin kuin miehet hakevat naisista? Tähän voisi kiinnittää huomiota. Tämä aiheuttaa juuri tämänhetkisen lain, mitä me nyt käsittelemme, sen, että meillä tulee sitten niitä tapaamisasioita ehkä aivan turhanpäiten. Vetoaisinkin näissä asioissa naisiin, että koettakaa meitä miehiä vähän enemmän sietää. Kyllähän me kelvottomia olemme, mutta emme niin kelvottomia kuin nämä prosentit antavat ymmärtää.

Joka tapauksessa nyt käsittelyssä olevaa lainsäädäntöä tarvitaan, vaikka se saattaa johtaa jopa siihen, että lapsen huoltaja voi joutua kärsimään uhkasakon muuntorangaistuksen vankilassa. Ed. Vähänäkki käytti samaa mainintaa, että tämä tuntuu ankaralta, mutta tällainen peräseinä on tarpeellinen, jotta tapaamisissa oikeus tapahtuisi. Jos uhkasakkoa ei missään vaiheessa muunnettaisi vankeudeksi, tämä laki ei toteuttaisi sitä asiaa, mikä on tarpeen. Täytyy olla sellainen viimeinen sana, että lakia noudatetaan. Uskonkin, että muuntorangaistuksen laissa oleminen ennakolta estää, että ihmiset ymmärtävät puolin ja toisin, että tämä voi johtaa tähän, on parempi sopia aikaisemmin kuin päästää asiaa noin pitkälle.

On tietenkin toivottavaa, että lakia ei tarvitse koskaan soveltaa, mutta tämä jää elävässä elämässä pelkäksi toivottomaksi toiveeksi.

Ed. P u h j o : Arvoisa puhemies! Lakivaliokunnalle suurkiitos siitä, että se on saanut paljon hyvää aikaan ja hallituksen varsinainen esitys on muuttunut paljon parempaan suuntaan. Mietinnön jälkeen on kuitenkin muutamia seikkoja, joita pitäisi katsoa myöhemmässä käsittelyssä, pitäisikö vielä harkita mietinnön ehdottamiin lakiteksteihin muutoksia.

Mielestäni ei ole missään olosuhteissa lapsen edun mukaista, että tapaamiskiistoissa käyte-

tään viranomaisen noutomenettelyä. Näissä asioissa pitäisi koko ajan käyttää loppuun asti mahdollisimman paljon sovittelua.

Toinen tekijä on lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen turvaamiseksi määrättävät uhkasakot. Ensimmäisenä siellä on, että uhkasakko voidaan muuttaa vankeudeksi. Olen kyllä vakaasti sitä mieltä, että tämä ei ole lapsen eikä vanhempien edun mukaista. Lisäksi menettely sotii Euroopan ihmisoikeussopimusta vastaan. Myös juokseva uhkasakko, joka esityksessä mainitaan, on kohtuuton.

9 §:ssä mainitaan sovittelijasta, että sovittelijaksi voidaan nimetä ainoastaan lasten ja perheiden kanssa tehtävään psykologiseen, psykiatriseen tai sosiaalityöhön taikka lastensuojeluun perehtynyt henkilö. Tämä ei mielestäni riitä, että vaihtoehtoisena on ainoastaan lastensuojeluun perehtynyt henkilö. Kyllä siinä pitäisi olla myöskin perheasioiden asiantuntemusta.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Laki on todella huolella valmisteltu lakivaliokunnassa. Toisaalta olisi aika ironista, jos olisimme valiokunnassa tarvinneet sovittelijaa, jotta päästiin yksimieliseen ratkaisuun tällaisessa asiassa. Miten sitä olisi sitten kentällä voitu tulehtuneessa ilmapiirissä toteuttaa, jos näin ei olisi päästy valiokunnassa yksimielisyyteen. Tämä on juuri niitä lakeja, joista valiokunnassakin pitää päästä yksimielisyyteen. Se jo tietyllä tavalla kuvaa sitä yhteiskunnan tarkoitusta ja tarvetta. Täytyy kyllä sanoa, että valiokunnan puheenjohtaja ed. Lax oli aivan oiva mies paikallaan. Asiassa edettiin inhimillisellä linjalla eikä poliittisia painajaisia asiaan päästetty lainkaan mukaan.

Tämä on siitä erikoinen laki, että se joutuu toimimaan käytännön kentällä hyvin, hyvin tulehtuneessa ilmapiirissä. Tulehtuneet ihmissuhteet kahden ihmisen välillä, kun on eronnut mies ja vaimo. Näimme valiokunnassa, miten heijastavaa tämä oli niissä ihmisissä, joita kuulimme asiantuntijoina, jotka olivat katkeroituneet omassa asiassaan. Sen näki aivan selvästi, että avioeron jälkeiset asiat, nimenomaan koskien lapsen tapaamista ja sen sallimista, olivat tulehduttaneet ihmisten välit hyvin vahvasti.

Toisaalta siellä keskellä pyörii sitten Pikku-Matti tai -Maija, pieni lapsi, joka ei tiedä asiasta paljon mitään, kauhuissaan pelkää tätä tilannetta. On ollut riitojen keskipisteenä vuodet, ja sen jälkeen alkaa ahdistella poliisin karhukopla, jotta saataisiin tapaamisoikeus toteutettua. — Tämä nyt oli vähän liioiteltua, ja jotta yleisö ei parvekkeella pääse väärään käsitykseen, sanon, että ei karhukopla sitä tee. Tarkoitan kuitenkin, että ensin on riidelty lapsen nähden vuosikaudet, sen jälkeen ryhdytään riitelemään hänestä, ja hän joutuu jakamaan tietyllä tavalla suosiotaan kumpaankin suuntaan. Ei tämä pienen ihmisen elämän taipaleelle kovin kaksinen alku tietysti ole.

Siis tämä laki, niin hyvä kuin siitä on tehtykin, ei missään tapauksessa tule toimimaan rikkeettömästi, siinä tulee olemaan ongelmia. Mutta tämän parempaa me emme valiokunnassa aikaansaaneet. Tämä laki tarjoaa lapsen tapaamisoikeutta ja sen täyttämistä koskien varsin laajan arsenaalin sovittelusta aina noutoon ja vankilan muurien sisäpuolelle vientiin saakka. Kaikki inhimillisen elämän osatekijät ovat siinä käytettävissä. Toivottavasti näitä rankempia keinoja ei tarvita, vaan sovittelu ja sitä kautta tapahtuva sopiminen tulee olemaan keskeinen asia.

Kuten äsken sanoin, asiassa on tulehtunut ilmapiiri isän ja äidin välillä. He ovat aikuisia ihmisiä, ja on toisaalta, vaikka on ehkä inhimillisesti väärin näin ajatella, heidän keskensä on yhdentekevää, jos siinä sarvipäät lentelevät tai ei.

Mutta palaan vielä lapseen, kun laissa sanotaan tällä tavalla, että kun tietyllä tavalla pakkokeinoin lapsi noudetaan vanhempaansa, usein juuri isäänsä, tapaamaan tämän tahdon mukaisesti, niin 12 vuotta täyttäneen lapsen tahtoa vastaan sitä ei voida tehdä. Siis jos 12 vuotta täyttänyt henkilö kieltäytyy lähtemästä, sitä ei väkipakolla toteuta. Kyllä siellä sanotaan, että myös alle 12-vuotiaan, riippuen hänen henkisestä kehityksestään, näkemys otetaan myös huomioon. Tänä päivänä varmasti tiedämme, että jo 5—6-vuotias lapsi pystyy ajattelemaan tällaisesta asiasta ainakin sillä tavalla, miten hän itse tahtoo. Jos sitä tahtoa ruvetaan rikkomaan, niin kuin ed. Vähänäkki kertoi traagisen kertomuksen, että väkisin lähdetään 5—7-vuotias lapsi hänen vastustelustaan huolimatta viemään tapaamiseen, ei se voi olla vaikuttamatta lapsen kehitykseen. Tämä on juuri se herkkä alue, jota ei lainsäädännöllä pystytä saamaan kohdalleen, vaan jokainen tapaus on käsiteltävä tapauksena.

Henkilökohtaisesti jo valiokunnassa lähdin siitä, että jos lapsi ei halua lähteä tapaamaan sitä vanhempaansa, jonka tapaamisoikeutta toteutetaan, sitä ei väkipakolla saa toteuttaa. Vaikka monta kertaa on tietysti kysymys siitä, että jos lapsi on äidin tai isän hallussa, niin huoltava vanhempi on manipuloinut lapsen, kuinka mahdottoman paha isä on ja mitä isä tekee, jos sinut sinne viedään, ja muuta. Tämä pelko saattaa

johtua siitä, mutta se on lapsella kuitenkin aitoa. Näin ollen pitäisi pyrkiä siihen, että asia saadaan selvitettyä lapsen kanssa, niin että pelot häipyvät ja että hän vapaaehtoisesti suostuu tapaamista pyytävää vanhempaansa, yleensä isää, tapaamaan. Mutta kyllä väkisin vieminen on alle 12-vuotiaan kehitykselle hyvin vaarallista. Tiedän varmasti, että viranomaiset, jotka tätä toteuttavat, pitävät järjen kädessään eivätkä niin tee, vaan lähtevät siitä, että asia hoidetaan muilla tavoin.

Muuntorangaistus, jossa tapaamista estävä vanhempi joutuisi vankilan muurien sisälle, on yksi mahdollisuus. Aivan kuten ed. Myllyniemi sanoi, sellaisen on tietenkin äärimmäisenä oltava osoittamassa, että yhteiskunta todella tarkoittaa totta sillä, että oikeuden määräys lapsen tapaamisesta pannaan täytäntöön vaikka pakolla. Mutta sen täytyy olla äärimmäinen tilanne, jolloin esimerkiksi äiti viedään muuntorangaistuksena vankilan muurien sisäpuolelle. Se ei enää ratkaise yhteiskunnassa yhtään mitään. Siitä syystä olen valiokunnassa edustanut sitä kantaa, ja olen vilpittömästi iloinen, että se meni myös lävitse, että tällainen tapa toteutetaan vain erittäin painavista syistä. Silloin ollaan äärirajoilla, kun tähän mennään, yleensä tähän ei pitäisi ryhtyä.

Vielä sovittelijasta loppujen lopuksi, kun siellä kiisteltiin, pitääkö olla pelkästään virkasovittelijoita vai kelpaako maallikkosovittelija. Moni meistä tietää kylillä ja kujilla ihmisiä, jotka ovat kaikkien arvostamia, on sitten suutari, seppä tai maanviljelijä. Monta kertaa ihmisten arvostama ja luottama ihminen on sovittelussa paljon parempi kuin joku virallinen kunnan määräämä virkailija tässä asiassa. On olemassa sellaisia ihmisiä, jotka saavat sovun syntymään jollakin tavalla. Se on ihmisluonteen eräs osa. Virkamies ei paneudu asiaan sillä tavalla kuin seppä, suutari tai maanviljelijä, joka on paikkakunnalla katsottu asiaan sopivaksi. Yksittäistapauksissa pitäisi tulehtuneiden ihmissuhteiden sovittelussa nimenomaan luottaa maallikkoon eikä pelkästään psykologiaa lukeneeseen ihmiseen. Luonnonpsykologia on parasta mahdollista onnistuessaan. Epäonnistuessaan se tietysti saattaa johtaa vielä huomattavasti huonompaan tulokseen kuin ylivarovaisen virkamiehen toiminta.

Ed. J. Kukkonen: Arvoisa puhemies! Olen kuunnellut keskustelua sillä korvalla, että olen joutunut työskentelemään viimeksi kuluneen vajaan vuoden tasa-arvoasiain neuvottelukunnan Tanen miesjaoston puheenjohtajana. Siksi asiat, jotka ovat tulleet esille, kuulostavat hyvin tutuilta, ja iloitsen siitä, että asioita osataan käsitellä myös muuten kuin paperin makuisesti. Näissähän on elämän todellisuus ihan tuskastuttavastikin esillä. Iloitsen siitä, että on keskusteltu jonkin verran myös isien asemasta, kiinnitetty siihen huomiota, ja mietinnöstä näkyy, kuinka monipuolisesti myös valiokunta on kuunnellut asianosaisia. Sitä olen koettanut myös itse harjoittaa. Samoin sitä asiantuntemusta, jota sovittelussa kaivataan, on monipuolisesti käsitelty sekä ammatillisesti että, jos sanoisin, maalaisjärjen kannalta. Niitä molempia tilanteissa tarvitaan.

Olen entistä vakuuttuneempi siitä, että on tarpeen esitys, jota olemme jaostossa valmistelleet siitä, että tässä maassa käsiteltäisiin isyyttä, miehen elämänkaarta pienestä pojasta isoisäksi, ruvettaisiin oikein kunnolla pohtimaan, mitä se merkitsee miehen elämän kehittymisen ja koko sen vastuullisuuden kannalta, josta on kysymys silloin, kun sitä läpi itse kukin elämme. Siinä yhteydessä varmasti, kun selvittelytyö todennäköisesti ja toivottavasti STM:n puolelta työryhmän muodossa tulevaisuudessa alkaa, näihin moniin seikkoihin on palattava uudestaan. Pääasia olisi nyt se, että kaikki vanhemmat, isät ja äidit kantaisivat vastuun lapsestaan loppuun asti eikä ketään heistä jätettäisi heitteille. Kyse on heidän tulevaisuudestaan, ja siksi 3 §:ssä sanottu asia, että kaikki lapseen kohdistuvat toimenpiteet on suoritettava mahdollisimman hienovaraisesti ja lasta järkyttämättä, on pääasia.

Ed. Huotari: Arvoisa puhemies! Tämä asia oli myös sosiaali- ja terveysvaliokunnassa lausunnolla, ja ilokseni voin todeta, että ministeriön ote oli erittäin aktiivinen ja neuvotteleva. Siellä jo saimme tähän sellaisia muutoksia, jotka yhdessä olimme todenneet tarpeellisiksi. Samalla totesimme, että täytäntöönpanossa jo varsinaisessa laissa on hyvin paljon ongelmia. Täytäntöönpano oli tavallaan vain loppusilaus sille, miten laki toteutuu. Varsinaisissa tapaamisoikeusasioissa on jo hyvin paljon ongelmia, ja varmaan siihenkin lakiin joskus joudutaan vielä puuttumaan.

Näen tämän lain toivottavasti sillä tavalla, että tämä on ennalta ehkäisevää toimintaa, että näin rajuihin toimenpiteisiin, jota laissa on, ei tarvitsisi monestikaan mennä, koska nämä ovat äärimmäisen kipeitä sekä lapsen että kaikkien sukulaisten kannalta.

Valiokuntakäsittelyssä tuli myös esille se, että kun laissa lähdetään siitä, että lapsella on oikeus tavata vanhempansa, aina ei kuitenkaan näin ajatella vaan monet vanhemmat ajattelevat, että heillä on oikeus tavata lastaan ja lain toteuttaminen ja täytäntöönpano välttämättä ei lähdekään lapsen edun kannalta vaan vanhemman ajattelun kannalta.

Yksittäinen asia vielä, jonka haluan sanoa, on se, että lapsen tapaajalle asetetaan myös velvollisuus ilmoittaa ajoissa tapaamisen esteestä, jota tähän saakka ei ole ollut, ja se on erittäin hyvä asia.

Ed. Salo: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys oli varsin esineellistymämuotoon kirjoitettu, eli lasta käsiteltiin siinä kuin mitäkin esinettä. Joku vertasi ansiokkaasti lasta televisioon.

Valiokunta kuuli 40:tä asiantuntijaa, useita kahteen kertaan, sai kirjallisia lausuntoja ja käytti paljon aikaa siihen, että 43-sivuinen mietintö tuli valmiiksi. Se, että mietintö on saanut tässä salissa ihan oikeutettuja arvosanoja, on pitkälti kiinni siitä, että meillä on ollut tosissaan hyvä puheenjohtaja valiokunnassa, joka on antanut käydä keskustelua, josta ansiokkaasti meidän valiokuntasihteerimme on poiminut ne hedelmät, joita mietintöön on kirjoitettu.

Eräs asiantuntijoista sanoi, että sänkyperäiset ongelmat eivät poistu leivättömän pöydän ääressä. Siksi on suotavaa, että sovittelu, jota mietinnössä on hyvin voimakkaasti painotettu, saataisiin jatkossa toimimaan entistä paremmin.

Mietintö pitää mukanaan ja laki pitää mukanaan myös uhkasakkokäytännön. Sen on pakko olla siellä, koska kiusanteko on ihmisten välisessä kanssakäymisessä sellainen tosiasia, jota pitää voida estää, ja uhkasakko toimii siinä hyvin.

Ed. Karpio: Arvoisa puhemies! Vaikka meillä on käsiteltävänä laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, on aivan ymmärrettävää, että nyt keskustelun aikana ovat tulleet myös avioeroasiat hyvinkin voimakkaasti esille, ne syyt, jotka ovat johtaneet avioeroon.

Ed. Myllyniemi ansiokkaassa puheenvuorossaan näistä syistä mainitsi. Haluan todeta, että lähes kymmenen vuotta sitten on syyllisyyskysymys jo avioerotapauksessa poistettu. Voisi hyvinkin olla aivan harkinnanvaraista, niin kuin totesin, että avioerotapauksissa ainakin tietyissä asioissa otettaisiin uudelleen myös sovittelumenettely käytäntöön ainakin niissä tapauksissa, joissa aviopuolisoilla on alaikäisiä lapsia. Silloin varmaankin lapsen tapaamisoikeuteen liittyvät ongelmatilanteet tulisivat vähenemään.

Ed. Tahvanainen: Arvoisa puhemies! Puhumme vaikeasta prosessista, jota on käsitelty todella pitkään ja ansiokkaasti lakivaliokunnassa, ja pyydettiin sosiaali- ja terveysvaliokunnalta onneksemme hyvä lausunto, joka saatiin sieltä pikapuoliin tänä keväänä.

Mielestäni ed. Aittoniemen esille ottamat asiat ovat hyvin tärkeitä asioita, joita pohdittiin hyvin pitkälle lakivaliokunnassa. Sovittelijaasia muun muassa tuli esille. Olen itse sitä mieltä muutamien muitten tai oikeastaan valiokunnan enemmistön kanssa tietenkin siitä, että sovittelijan täytyy olla asiantunteva ja puolueeton. Uskon, että tällaisissa riitatapauksissa, kun niihin joudutaan, kaikki mahdolliset kummin kaimat ja tädit ja tuttavat on käytetty hyväksi ja siinä vaiheessa puolueettoman asiantuntevan henkilön panos on tärkeä.

Samoin lapsen nouto on hyvin arka asia. Ed. Aittoniemen mainitsemaa ikärajan alentamistakin harkittiin, ja olin itsekin vähän samalla kannalla kuin ed. Aittoniemi, että alle 12-vuotiaan mielipide täytyy ottaa todella hyvin huomioon, mutta jätimme sen 12 vuotta sinne kuitenkin juuri edellä mainituista seikoista johtuen.

Samoin uhkasakkomenettely on tietysti hyvin arka asia, mutta mielestäni se on perusteltu tässä kysymyksessä, koska muuntorangaistusvaihtoehdon ollessa olemassa sen ennalta ehkäisevä vaikutus on sellainen, että varmasti halutaan mieluummin sovitella kuin mennä vankeuteen.

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! Lakia on todellakin hirveästi kehuttu, ja hyvähän tämä lakiehdotus on. Eihän siitä pääse mihinkään.

Listasin, kun tällainen nouto toteutetaan, kuinka paljon siinä voi olla väkeä paikan päällä. Siellä on huoltaja, siellä on tapaaja, poliisi, poliiseja pitää olla aina kaksi, toinen lukee päätöksen, ulosottomies, lääkäri, sitten vielä läheinen ja tämän lisäksi sosiaaliviranomainen eli kymmenkunta henkilöä. Mahtaako sitä lasta löytyä sieltä jaloista ollenkaan, aika pelokasta joukkoa? Siinä täytyy ehkä vuoron perään paikalla olla eikä yhtä aikaa. Tämä antaa tällaisen mahdollisuuden, että siinä on tosiaan kymmenkunta henkilöä paikalla.

Asia on todellakin vaikea, kun tällainen orga-

nisaatio pitää perustaa sitä varten. Kun me olemme lapsen aikoinaan rakkaudella saaneet aikaan ja kehuneet toinen toistamme ja sitten muutaman, 4—5 vuoden päästä kymmenen hengen joukolla häntä tullaan väkisin toisen luokse viemään, tätä asiaa pitäisi enemmän pohtia. Kuten sanoin, ei asiaa saisi siihen päästää, että silloin, kun lapsia on, erotaan. Pidetään huolta toinen toisistamme.

Vanhassa avioliittolaissa luki, että meidän pitää elää toinen toistaan tukien, mutta sitäpä ei ole enää nykyisessä avioliittolaissa sitäkään. Sen sijaan lastensuojelulaissa lukee, että lasta pitää rakastaa. Erikoista on, että lakiin pitää kirjoittaa, että omaa lasta pitää rakastaa.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Ed. J. Kukkonen puuttui minusta ihan hyvään asiaan, isän oikeuden ja isän aseman tässä yhteydessä käsittelyyn. Minusta, kun mennyttä aikaa miettii, miten suomalainen yhteiskunta on kehittynyt, jollakin tavalla menneinä vuosina isä ei oikein kelvannut huoltajaksi ollenkaan taikka holhoojaksi. Lapsi yleensä määrättiin äidille jostakin syystä katsomatta sinällään hyvin tarkasti sitä, kumpi heistä noin niin kuin muuten olisi parempi.

Jotenkin koko lakiesitys — tässä on hirveän paljon hyvää asiaa, ja ristiin rastiin on käyty asioita läpi — tuntuu välineellistävältä, niin kuin lasta käsiteltäisiin tavarana, esineenä. Ennen kaikkea tapaamisoikeuden osalta pakon käyttäminen siinä tilanteessa, onpa minkä ikäinen lapsi hyvänsä, tuntuu aika kovalta, kun korostetaan ennen kaikkea sitä, että lapsen etu, lapsen tahto ja lapsen kuuleminen on kuitenkin pääsääntö, jota noudatettaisiin. Aika varmasti henkisiä vammoja jättää lapselle, jos väkisin otetaan ja viedään toisen luokse, jota pelkää. Siinäkin on tietysti omat puolensa. Siihen voi liittyä, niin kuin jotkut aikaisemmat edustajat ovat puhuneet siitä, että voi olla, että toinen vanhempi on pelotellut ja käyttänyt kapulana lasta, saanut säikyteltyä. Siinä tapauksessa jossakin mielessä ymmärrän tämän, mutta tuntuu se jotenkin kovalta kuitenkin.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Ed. Myllyniemi puhui kymmenestä henkilöstä paikalla, kun noutoa toteutetaan. Se pitää paikkansa. Siinä on se ongelma, että kun tällaisesta laista yritetään tehdä maksimaalisen hyvää, tahtoo olla, että on niin kuin 100 metrin laiva 90 metrin lammessa, ettei se pääse oikein kääntymään eikä keikahtamaan. On totta, että aikamoinen näytelmä siitä syntyy. Kun siihen lisää vielä esimerkiksi suoran televisiolähetyksen ja sen, että paikkakunnan Martat tarjoavat kahvia ja paistettuja makkaroita paikalla, näytelmä on todella tässä mielessä valmis. Kyllä kai asia on niin, että tässä täytyy käyttää järkeä. Tämä on vain mahdollisuus ja kyllä siihen riittää varmaan, että 2—3 henkeä on paikalla, ettei siinä sellaisia massiivisia väkimääriä tarvita. Järkeä täytyy aina lain soveltamisessa käyttää.

Mitä tulee avioeroon, mistä ed. Karpio sanoi tai joku mainitsi, että pitäisi siihenkin sovittelua palauttaa. Se on kaunis ajatus, mutta ihmiset, jotka ovat 15—20 vuotta riidelleet keskenään, niin kyllä siinä on kaikki sovittelun mahdollisuudet jo käytetty. Eipä näissä sovitteluissa ole kyllä koskaan tullut uutta eikä kystä. Kun eropäätös on tehty, niin on parempi, että se tapahtuu mahdollisimman nopeasti ja tuskattomasti, kuin että siinä on monta prosessia ja avioero vie kaksi vuotta. Sekin on hyvin tuskaista ihmiselle kuitenkin, kyllä se pitää olla sillä tavalla, että kun kaksi ihmistä katsoo, ettei tästä tule mitään, niin ero on mahdollisimman nopeasti toteutettavissa. Se on kaikkein helpointa.

Tietysti siinäkin vaiheessa, avioeron yhteydessä voisi ajatella jotakin sellaista, että lapsen tapaamisoikeudet sovittelijan läsnä ollessa tietyllä tavalla sovittaisiin ja lyötäisiin kansiin sillä tavalla, että niistä ei myöhemmin enää riideltäisi. Se on sitten toinen asia, eikä tietysti kaikkea voi yhdellä kertaa saada.

Ed. Lax: Arvoisa rouva puhemies! Minäkin pyysin puheenvuoron ed. Myllyniemen puheenvuoron johdosta, kun hän vähän huulenomaisesti ihmetteli, kuinka paljon väkeä noutotapahtumaan mahtuu mukaan. Minusta tavallaan, haluan käyttää tätä aasinsiltana, lopputoteamuksena tässä, miten oikeastaan on pakko lainsäädäntöä rakentaa tällaisessa tilanteessa, jolloin yksittäistapaukset ovat kovinkin erilaisia. Tässä on todella tulehtuneet ja riitaiset asianosaisten välit toisessa vaakakupissa ja toisessa ovat viranomaiset, järjen käyttö ja viranomaisille annettavat kunnon työkalut. Meidän on pakko vain nyt luottaa siihen, että viranomaiset osaavat järjellä tätä arsenaalia käyttää.

Ed. Lapintie: Arvoisa puhemies! Olisin myös halunnut näiden muutamien puheenvuorojen johdosta todeta, että täällä 3 §:ssä nimenomaan valiokunnan muutoksen jälkeen lukee,

että kaikki lapseen kohdistuvat toimenpiteet on suoritettava mahdollisimman hienovaraisesti ja lasta järkyttämättä. Sen lisäksi, kun valiokunnassa hyvin tarkkaan pohdittiin noudon esteitä, täällä selkeästi todetaan, että erityisesti lapsen vastustus on sellainen este, joka ulosottomiehen täytyy ottaa huomioon ja keskeyttää nouto.

En oikein ymmärrä, että loppupuheenvuoroissa, mitä on käytetty, yritetään selittää, miten lakia voidaan huonosti soveltaa. Tietenkin se on teoreettinen mahdollisuus, mutta täällä hyvin paljon painotetaan myös sitä, että ennen kuin laki tulee voimaan, koulutukseen pitää kiinnittää huomiota ja erityisesti lain tavoitteeseen eli lapsen etuun ja miten se pannaan täytäntöön. Se on ensisijainen asia, eikä minkäänlaisia järjettömiä ratkaisuja, jotka ovat lapsen edun vastaisia, tietenkään tässä viranomaistoimituksessa ole. Ne eivät ole sallittuja eikä tätä pidä myöskään sillä tavalla toteuttaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Hallituksen esitys laeiksi leimaverolain ja leimaverolain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 57/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 18/1996 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 18.

Keskustelu:

Ed. Kallis: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys koskee leimaveron poistamista meklarilistan arvopaperikaupasta ja leimaveron poistamista lainasopimuksista, joissa vakuutena on Takuukeskuksen antama takaus. Lakiesitystä perustellaan sillä, että kun vuonna 1992 poistettiin leimavero arvopaperipörssistä ja OTC-listalta, niin siinä yhteydessä annettiin ymmärtää, että tämä pitäisi poistaa myös meklarilistalta. Haluaisin palauttaa mieliin, että vuonna 1992 Suomessa vallitsi syvä lama, osakekurssit olivat valtavasti laskeneet, Hex-indeksi oli 540 pistettä. Tänä päivänä markkinat ovat, väittäisin lähes ylikuumennettu ja Hex-indeksi on noussut yli 2 000:n. Siinä mielessä leimaveron poistamista ei pidä perustella.

Hyvin suuri osa niin OTC-listalla, arvopaperipörssissä kuin meklarilistalla tapahtuvasta kaupasta on puhdasta keinottelua. Aivan niin kuin valuuttakaupoissa, hyvin pieni osa valuutan ostosta perustuu varsinaiseen kauppaan ja kauppahinnan maksamiseen. Aivan sama koskee pörssikauppaa. Hyvin pieni osa niistä kaupoista, mitä tänä päivänä Helsingin arvopaperipörssissä tehdään, on sellaisia kauppoja, joissa ostaja omistaa nämä osakkeet vielä muutaman päivän kuluttua. Se on ostamista ja myymistä saman päivän aikana. Osakkeet siirtyvät samalta henkilöltä pois ja takaisin hänelle useampia kertoja päivässä. Se on puhdasta keinottelua, josta kukaan ei oikeastaan hyödy yhtään mitään. Kaupan kohteena oleva yhtiö ei hyödy siitä. Yhteiskunta ei hyödy siitä. Se, joka tekee tällaisia tilapäisiä voittoja, saattaa hieman hyötyä, mutta vastaavasti joku toinen menettää.

Tästä syystä kristillinen liitto on esittänyt useita kertoja, että pitäisi palauttaa jonkinlainen vero tai maksu takaisin niin arvopaperipörssiin kuin OTC-listalle ja säilyttää leimavero meklarilistan kaupoista. Tällä on myöskin erittäin suuri fiskaalinen vaikutus. Jos vanha leimavero olisi voimassa, valtion tulot arvopaperipörssistä olisivat tänä päivänä noin 800 miljoonaa markkaa eli saman verran kuin leikataan työttömyysrahaa. Me emme ole koskaan esittäneet, että samansuuruisena pitäisi palauttaa tuo leimavero, mutta jonkinlainen maksu tai vero olisi saatava, jotta sillä olisi hidastava vaikutus keinotteluun. Tietenkin myöskin siitä syystä, että se merkitsisi tuloja valtion kassaan.

Tämän esityksen fiskaalinen vaikutus on varsin vähäinen. Se on 15—20 miljoonaa markkaa, mitä valtio menettää. Se ei loppujen lopuksi kovin paljon ole, mutta sitä taas voi verrata niihin leikkauksiin, joita on paljon pahoiteltu viime kuukausina ja viimeksi eilen. Silloin muutokset kuljetustukeen merkitsevät säästöä yhteiskunnalle noin 50 miljoonaa. Kyllä silloin sitä summaa pidettiin melko merkittävänä. Pitää kuljetustukea muuttaa, jotta säästettäisiin 50 miljoonaa. Nyt annetaan mennä 15—20 miljoonaa markkaa. Sanon vielä kerran, että tämä ei mene pörssiyhtiöille, ei meklarilistan yhtiöille, ei OTC-listan yhtiöille, vaan tämä oikeastaan koskee vain niitä henkilöitä, jotka käyvät kauppaa ja jotka tästä hyötyvät.

Arvoisa rouva puhemies! Me tulemme toisen käsittelyn yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittä-

mään muutosta lakiin. Emme vastusta leimaveron poistamista lainasopimuksista, mutta kylläkin meklarilistan arvopaperikaupasta.

Ed. S a s i : Arvoisa puhemies! Haluan ensinnäkin todeta, että nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys on tarkoituksenmukainen siitä syystä, että on aivan oikein, että kaikkia osakelajeja kohdellaan yhdenvertaisesti, niin että ei ole niin, että meklarilistan osakkeet olisivat leimaveron piirissä, mutta muut arvopaperipörssissä noteerattavat osakkeet ja kauppaa käytävät osakkeet eivät olisi veron piirissä. Tässä suhteessa eduskunnan oman toivomuksen mukaisesti nyt kaikki arvopaperipörssissä kaupan olevat osakkeet tulevat saman eli verottomuuden kohtelun piiriin.

Mutta ed. Kallis herätti sinänsä mielenkiintoisen kysymyksen, tulisiko ylipäätänsä vaihdantaan liittää veroja. Tältä osin vaihdanta lähinnä koskee osakkeiden vaihdantaa ja myöskin valuutan vaihdantaa. Tästähän on käyty periaatteellista keskustelua varsin laajaltikin ja on katsottu, että saattaisi olla paikallaan, että olisi aivan pieni vero, joka olisi jonkinlainen kynnys sille, että aivan tarpeettomiin kauppoihin ei ryhdytä. Kuitenkaan se vero ei saa olla siinä määrin korkea, että tuollainen normaali markkinoiden hinnan muodostuminen estyisi. Tältä kannalta katsottuna todellakin voitaisiin puhua enintään joistakin prosentin kymmenyksistä veron suuruutena.

Täytyy kuitenkin muistaa se elävän elämän todellisuus, että tänä päivänä tilanne on se, että useimmissa maailman maissa pörssissä ja muuallakin kauppaa käydään täysin ilman leimaveroa. Tänä päivänä suomalaisillakin osakkeilla voidaan käydä useissa pörsseissä kauppaa. Tästä syystä, kun valvontamahdollisuudetkaan eivät ole kovinkaan tehokkaat, niin jos meillä olisi korkea pörssileimavero, johtaisi se helposti siihen, että Helsingin pörssi näivettyisi ja pörssikauppaa käytäisiin muissa pörsseissä. Se ei ole tietysti meidän kansallinen etumme eikä myöskään tarkoituksenmukaista. Siitä syystä tässä yhteydessä on varmasti kaikkein turvallisinta se, että koko pörssikauppa on leimaverosta vapaata. Mutta mielestäni periaatteellista keskustelua on hyvä jatkaa myöskin tulevaisuudessa ja arvioida sitä, voitaisiinko pieneen leimaveroon jossakin vaiheessa palata.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Lainasopimuksessa, jonka vakuutena on Valtiontakuukeskuksen myöntämä takaus, ehdotetaan vapautta leimaverosta. Tuli tuossa mieleeni jonkinlaisena ahaa-elämyksenä, joka on tietysti turha, mutta siellä kun ed. Kalliskin on vastaamassa ja ed. Ala-Nissiläkin voi pitää järkimiehenä puheenvuoron, minulla olisi sellainen ajatus, että Keran takuut eivät olisikaan leimaverosta vapaita. Jos näin ei ole, silloinhan tässä on ihan selvä hassi, koska kysymys on periaatteessa samanlaisesta takauksesta, on se sitten Keran tai Valtiontakuukeskuksen antama.

Hyvä kuitenkin, vaikka tässä tekee tietysti itsensä tyhmäksi, mutta kun ei se ole ensi kerta, ei se kovin kipeätä tee, on tuoda asia esille tässä vaiheessa. Onko näin vai ei? Jos on niin, että nämä joutuvat eriarvoiseen asemaan, silloin tähän pitäisi kiinnittää huomiota ja tavalla tai toisella korjata asia. Saattaa olla, että joku viisas tietääkin, kuinka tämä asia on. Minä olen ehkä väärässä.

Ed. K a l l i s : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Sasi totesi, että saattaisi olla paikallaan pieni vero tai pieni maksu, jotta estettäisiin keinottelua. Tämä on juuri sitä, mitä esitin. Minä vain pelkään, että jos meklarilistalta poistetaan vero, tällaista maksua ei koskaan saada, mutta jos vero säilyy, niin silloin ruvetaan miettimään, miten saataisiin maksu OTC-listalle ja arvopaperipörssille. Sen takia tätä vastustan.

Aina on väitetty, että riski on suuri, että pörssi siirtyy ulkomaille. Hyvin monesti perustellaan myös, että EU vaatii sitä ja tätä. Meklarilistalla meillä on ollut vero, eikä meklarilista ole siirtynyt ulkomaille. Minä luulen, että jos OTC-listalla ja pörssilistalla olisi pieni vero tai maksu, ei se pörssi ulkomaille siirtyisi ja vaikka siirtyisikin se puhdas keinottelu, niin sitäkään en pitäisi ollenkaan pahana. Ei keinottelusta kukaan hyödy, ei kukaan, vaan päinvastoin siitä tulee yleensä yhteiskunnalle suuria jälkilaskuja. Sen saimme kyllä kokea tämän vuosikymmenen alussa, kun keinottelu 80-luvulla alkoi tuottaa tulosta.

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Kun leimavero poistettiin pörssikaupoista pankkikriisin aikana, jos muistan oikein, vuonna 92, niin sen jälkeenhän pörssi on elpynyt ja lama on mennyt ohitse. Tätä taustaa vasten olisi perusteltua, että siellä leimaveroa perittäisiin. Valtio on valmis perimään veroa pienimmistä työttömyysturvista, sairauspäivärahoista ja kaikista pienistä sosiaalietuisuuksistakin. On aika tavalla ihmeellistä, että valtio ei sitten peri leimaveroa pörssikau-

poista, joissa käydään todella satojen miljoonien ja kymmenien miljardien markkojen edestä vuosittain kauppaa.

Tätä taustaa vasten olisi erittäin tärkeätä, että tämä tulisi leimaverolain piiriin. Hallitus on sanonut, että se suosii sellaista veropolitiikkaa, joka kannustaa ihmisiä työntekoon, mutta tässä tapauksessa pörssikeinottelu on erityisessä suosiossa hallituksen taholta eikä tätä haluta verottaa. Mielestäni olisi oikeus ja kohtuus, että sitä verotettaisiin.

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! Mielestäni on varsin nurinkurista se, että jos meillä on tilanne, että pienyritysten, jotka ovat meklarilistalla, osakkeiden vaihdosta suoritetaan leimaveroa, mutta suurten pörssiyhtiöiden osakkeista ei. Meidän tarkoituksemme tietysti pitäisi olla edesauttaa pienyritystoimintaa, ja nimenomaan nämä meklarilistan yritykset ovat kehittyviä ja työllistäviä, ja niiden pääomahuollosta pitää ilman muuta pyrkiä pitämään huolta, joten yhdenmukainen kohtelu on mielestäni suorastaan välttämätön.

Mitä tulee siihen, mikä on keinottelua, se on erittäin hyvä kysymys. Täytyy todeta, että mielestäni tärkeätä on, että markkinat toimivat oikein ja markkinoilla osakkeillekin muodostuu oikea arvo. Olennaista on, että sen arvon tulisi muodostua yrityksen analysointiin perustuvasta arviosta yrityksen osakkeiden arvosta eikä siitä, että pörssimeklarit katsovat, kuka valtionpäämies on tänä päivänä aivastanut, ja sillä perusteella määrittelevät kurssinousun tai -laskun täysin epärationaalisin perustein. Tässä tapauksessa juuri pieni maksu saattaisi hillitä tällaista ja päätökset pohjautuisivat todellisiin tietoihin ja analyyseihin silloin, kun hintoja pörssissä määritellään.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Ed. Sasin arvelu siihen suuntaan, että pitäisi saada pieni maksu näihin vaihtoihin, on tietysti aivan oikein. Tässä kohtaa sopii palauttaa mieleen se tilanne, mikä on globaalisesti, eli valtaisa määrä pääomaa keinottelumielessä siirtyy reaaliajassa pörssistä toiseen, ja tarkoitus on ainoastaan keinottelu. Siis siirtoja valuutasta toiseen ei käytetä minkään maksun suorittamiseen tai talouden elvyttämiseen, vaan nimenomaan vaihtosuhdeerojen hyödyn saamiseen. Tämän tyyppinen globaalinen ongelma, jotta se tulisi hillittyä, vaatisi myös samanlaisen maksun, mihin ed. Sasi viittasi.

Ed. Kallis: Rouva puhemies! Aivan lyhyesti. Huomaan, että kokoomus ja vasemmistoliitto ovat löytäneet toisensa. Te olette molemmat sitä mieltä, että tällainen maksu on saatava. Näin on vaatinut myös oppositiopuolue kristillinen liitto. Kun kokoomuksen eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja ed. Kimmo Sasi tällaista esittää, tietenkin lähden siitä, että saamme pian hallitukselta esityksen, missä tuodaan tällainen pieni maksu pörssilistalle ja OTC-listalle. Jäämme odottamaan tätä esitystä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys jäteverolaiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 48/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 19/1996 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 19.

Keskustelu:

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Jäteverolakiesitys on ollut ympäristövaliokunnalle ja valtiovarainvaliokunnalle mainio oppitunti siitä, että ympäristöverojen säätäminen ei välttämättä ole niin helppoa, kuin teoriassa näyttää.

Ympäristöverojen määrän kasvattamisesta sovittiin hallitusneuvotteluissa ja tämä jäteverolakiesitys on osa tätä tavoitteenasettelua. Kuitenkaan lakiesitys ei ole ollut aivan tyydyttävä sillä tavalla, kuin hallitus on esittänyt, ja valiokuntien käsittelyssä ensin ympäristövaliokunnan lausunnon ja sitten sitä tutkailleen valtiovarainvaliokunnan mietinnön pohjalta on siis tullut monia muutosesityksiä.

Esitetyn kritiikin taustalla on toki ihan raadollisia intressiristiriitojakin, mutta myös selkeitä ympäristöpoliittisia kysymyksiä. Olemme saaneet valtiovarainvaliokunnan verojaostossa kuulla jo jonkinlaista alkusoittoa sille, että optimaalisen verojärjestelmän kehittäminen ei helposti onnistu. Esillä oli kysymys siitä, että pakkausverotusta nimenomaan kehitettäisiin, koska juuri tämän tyyppinen verotus olisi omiaan vähentämään jätteiden määrää eli olisi ns. jätehie-

rarkian kannalta parempi. Toki epävirallisissa keskusteluissa oli esillä, että pakkausverotus tulisi saamaan pakkausteollisuuden erittäin kovan kritiikin vastaansa eli senkin hyväksymisessä on ongelmia.

Nyt käsittelyssä oleva jäteverolakiesitys puree nimenomaan jätteen vaiheiden loppupäähän eli kaatopaikkoihin. Jäteveroa tullaan perimään kaatopaikoilla, ensinnäkin kuntien kaatopaikoilla ja toiseksi sellaisilla yksityisillä kaatopaikoilla, jotka pääasiassa ottavat vastaan toisten jätettä. Kuitenkaan esimerkiksi maa- ja kiviaineksen säilytyspaikkaa ei kaatopaikkana tulla pitämään.

Valtiovarainvaliokunta on lisännyt ympäristövaliokunnan lausunnon pohjalta sitä listaa, joka on tämän lakiehdotuksen 5 §:ssä. Tämä on siis verottomuuslista. Sinne ovat tulleet mukaan muun muassa lentotuhka ja ongelmajätteet, ja eräitä kohtia on näiltä osin eritelty. Nämä muutokset ovat pitkälti ympäristövaliokunnan lausunnon ja toisaalta myös verojaoston asiantuntijakuulemisen mukaisia. Voimaantulosäännöksessä on vielä lisäkohta, että rakennusjätettä ei tämä verokohtelu koske ennen vuoden 97 loppua, ja tämä oli siis ensisijaisesti ympäristövaliokunnan lausunnon mukainen muutosesitys.

Osaa ympäristövaliokunnan esityksistä ei ole voitu joko lakiteknisistä tai muista syistä sisällyttää tähän valtiovarainvaliokunnan mietintöön. Eräs kohta koskee nimenomaan lajittelemattoman biojätteen kohtaloa. Veronpalautusjärjestelmän kehittäminen tilanteessa, jossa lajittelematonta biojätettä ei ainakaan toistaiseksi oteta talteen, tuntui epätarkoituksenmukaiselta.

Myöskään kierrätysteollisuutta ei ole viidennessä kohdassa erikseen mainittu, mutta valtiovarainvaliokunta on kiinnittänyt mietinnössään huomiota siihen, että 12 §:n osalta verohuojennusta tulisi myöntää myös ympäristöpoliittisin perustein. Tämä pitää sisällään myös sen ajatuksen, että kierrätysteollisuus vaatiessaan voisi saada verohuojennuksen. Tämä toki edellyttää tältä teollisuudelta omaa aktiivisuutta, mutta ainakin se voi nojautua tähän valtiovarainvaliokunnan mietintöön verohuojennusta vaatiessaan.

Arvoisa puhemies! Vastalauseessa on osin toistettu ympäristövaliokunnan kritiikkiä, mutta ei niinkään analyyttisesti. Pidän keskustan ja kristillisen liiton vastalausetta osittain sisäisesti ristiriitaisena.

Toisaalta vastalauseessa kiinnitetään huomiota siihen, että kaatopaikat ovat eri asemassa. Se on kysymys, johon valiokunnan ponnella pyydetään nimenomaan jatkovalmistelua sikäli, että kaatopaikat tulisivat samaan asemaan riippumatta siitä, mikä on niiden omistaja. Se, että tässä lakiesityksessä kaatopaikat on eritelty, on ollut nimenomaan työnantajaosapuolen vaatimus lakia valmisteltaessa. Ympäristöpoliittisesti nyt muotoiltu esitys ei ole järkevä. Onkin toivottavaa, että myöhemmin kaikki kaatopaikat saadaan tämän lain piiriin.

Mutta toisaalla vastalauseessa todetaan, että tämä laki saattaa aiheuttaa työllisyyden heikentymistä, eli siis melkein samaan hengenvetoon viitataan siihen kritiikkiin, minkä vuoksi nimenomaan kaatopaikkojen pitää olla eri kategorioissa. En oikein tiedä, mikä keskustan kanta tähän kaatopaikkakysymykseen on, koska johdonmukaista linjausta tästä vastalauseesta ei voi löytää. Toivon, että tämän keskustelun myötä saamme selville, mikä on keskustan johdonmukainen linja tässä asiassa.

Arvoisa puhemies! Yhdyn kaikkeen kritiikkiin siitä, että jäteverotusta pitää seurata ja jatkovalmistelu on tarpeen.

Valtiovarainvaliokunnan hyväksymät ponnet ovat erittäin tarpeelliset, ja myös on tarpeen se, mitä mietinnön loppupuolella todetaan, että verovaroja jatkossakin suunnataan saastuneiden maa-alueiden kunnostamiseen. Viime budjettikäsittelyn yhteydessä valtiovarainvaliokunta hyväksyi ponnen, jossa nimenomaan vaaditaan, että jäteveron tuotosta osa käytettäisiin tähän tarkoitukseen. Nyt tässä yhteydessä valtiovarainvaliokunta on toistanut, että ponsi on edelleen voimassa. Toivon, että tämä valiokunnan kannanotto osaltaan myötävaikuttaa siihen, että saastuneiden maa-alueiden kunnostukseen saadaan lisävaroja ensi vuoden budjetissa.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ulla Anttila kyseli mikä on keskustan kanta. Keskusta on edelleen sitä mieltä, että valtiovarainvaliokunnan parannuksenkin jälkeen tämä laki on edelleen epätasa-arvoinen. Se ei täytä verotukselle asetettavia perusvaatimuksia esimerkiksi. Verotuksenhan tulee olla neutraali ja tasapuolinen kaikkia kohtaan. Nyt lakiesityksessä teollisuuden jätteet jäävät suurelta osin verottamatta, ja valtiovarainvaliokunta on vielä muuttanut esitystä entistä huonompaan suuntaan. Toisaalta myöskään kaikki kaatopaikat eivät ole saman arvoisessa asemassa, kun yksityiset ja julkiset

kaatopaikat on asetettu, niin kuin on asetettu, eri kategoriaan.

Tuntuu aika kummalliselta, että ed. Ulla Anttila totesi muun muassa teollisuuden jätteiden poisjäännistä, että nimenomaan työnantajan vaatimuksesta ei niitä otettu. Eikö teillä, vihreät, voi olla muuta lähtökohtaa, kun jäteverolakia nyt ensimmäistä kertaa Suomeen laaditaan, kuin että teollisuuden mielipiteiden mukaan edetään? Yksi hyvä vaihtoehtohan olisi ollut koko lainvalmistelulle muun muassa se, että jätevero olisikin asetettu tuotteen alkupäähän, jolloin se olisi ollut neutraali ja kaikkia koskeva. Kuluttajat olisivat voineet tehdä päätöksen, ostavatko kalliita vai halvempia tuotteita.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ulla Anttila totesi puheessaan suurin piirtein, että jäteverolakiesitys on ollut mainio opetus ympäristövaliokunnalle ja valtiovarainvaliokunnalle ympäristöverojen säätämisen vaikeudesta. Toteaisin, että jos jollekin sen pitäisi olla opetus, sen pitäisi olla opetus ympäristöministeriölle ja valtiovarainministeriölle ja niiden ministereille, hyvä opetus siitä, kuinka ei pidä keskeneräisenä ja heikolla valmistelulla tuoda lakiesitystä eduskunnan käsittelyyn.

Minun mielestäni lakiesityksessä oli todella paljon puutteellisuuksia. Ympäristövaliokunta joutuikin puuttumaan lähes jokaiseen kohtaan. Koko lakiesityksen heikkous on nimenomaan se, että se kohdistuu erityisesti yhdyskuntajätteeseen ja sitä kautta asumiseen eikä niinkään teollisuuteen ja tuotantoon.

Ed. Isohookana-Asunmaa totesi, että valtiovarainvaliokunnan käsittelyssä asia on mennyt pahempaan suuntaan. Itse totean, että onneksi se meni valtiovarainvaliokunnassa hieman parempaan suuntaan, niin että asiaan tuli lisäyksiä muun muassa rikinpoistojätteen ja lentotuhkan sekä rakennusteollisuusjätteen osalta.

Mutta totean, että kyllä tämä laki vieläkin on hyvin keskeneräinen ja mielestäni suuri haaste. Olisi syytä alkaa kiireesti parempi valmistelu kyseisissä ministeriöissä.

Ed. U. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaalle: Totesin lähinnä, mitä on tapahtunut. Teollisuuden vaatimuksesta lakiesitys on rajattu, kuten on rajattu. Vihreät ovat olleet vaatimassa, että teollisuus pitää saada kaikin osin tämän lain piiriin, ja sen sisältöinen ponsi on sisällä valtiovarainvaliokunnan mietinnössä. Toki edellytämme tätä jatkovalmistelulta, mutta käytännössä neuvottelut ovat olleet neuvotteluja ja lopputulos on, mikä on.

Mitä tulee pakkauskysymykseen, käsittelin sitä hieman puheenvuorossani. On ilmeistä, että jos asetetaan pakkausverotus Suomessa, nimenomaan voi tapahtua sillä tavalla, niin kuin ed. Isohookana-Asunmaa epäili, että kuluttajat ostavat halvempia tuotteita. Tämä saattaa johtaa tilanteeseen, joka on suomalaisen pakkausteollisuuden kannalta heikompi kuin ulkomaalaisen. Kun tavaroiden vapaa liikkuvuus EU-alueella on totta, on hyvin vaikea säätää pakkausverotusta parhaalla mahdollisella tavalla. Se täytyisi saada samaan aikaan voimaan myös muissa EU-maissa. Tämän tyyppinen veroratkaisu on vaikea toteuttaa.

En väitä, ettei pakkausverotustakin olisi järkevää edelleen kehittää ja säätää, mutta todella nämä realiteetit, se, että kritiikkiä tulee siinäkin kysymyksessä, on yksi asia, mikä pitää ottaa huomioon, jos pyritään saamaan aikaan sellainen järjestelmä, joka jollakin tavalla toimii. Itse olen valmis kyllä pakkausverotustakin kehittämään. Tämänkin lakiesityksen yhteydessä tuli selväksi, että kritiikittä ei sellaistakaan esitystä tulisi.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kauton puheenvuoron johdosta haluan oikaista, ettei tule väärää käsitystä. Tarkoitan, että siinä valtiovarainvaliokunnan esitys on mennyt huonompaan suuntaan hallituksen esityksestä, että rakennusjätteet on nyt tilapäisesti vuoden 1997 loppuun saakka irrotettu jäteverosta. Minusta tämä on huononnus, että yksi alue sieltä on tilapäisesti irrotettu, vaikka määräaikaisen elementin mukaan.

Toisaalta täytyy muistaa, ja haluan sen tässä vielä todeta, että ympäristövaliokunnan mietinnön lausuntoon liitetyssä keskustan vastalauseessa on eräitä asioita, jotka valtiovarainvaliokunta on onneksi ottanut huomioon, eli toisaalta siellä on kyllä tapahtunut mielestäni myös lakiesitykseen nähden parannusta.

Ed. L i n d é n : Arvoisa puhemies! Hallitusohjelmaan on kirjattu, että työhön kohdistuvien verojen alentamista kompensoidaan merkittävissä määrin ympäristöveroilla. Esitys jäteverolaista on hyvä lähtökohta aiheuttaja maksaa -periaatteen toteuttamisessa ja kestävän kehityksen tukemisessa. Alun perin jäteveron tuo-

tolla oli kaavailtu hankittavaksi valtion kassaan noin 600 miljoonaa markkaa, mutta eräiden haitallisten työllisyysvaikutusten välttämiseksi tämä hallituksen esitys on kapea-alaisempi ja johtaa vain noin 350 miljoonan markan vuosituottoon. Kuitenkin VM:n asiantuntija totesi, että jätevero tulee vuonna 1997 olemaan tuotoltaan ns. uusi ympäristövero. Sivujuonteena tässä yhteydessä voisi kai todeta, että odottamaan jäädään työhön kohdistuvien verojen alentamista, vaikkakaan jäteveron tuotto sinällään ei ole suuren suuri.

Nyt vero tulee kohdistumaan vain yleisille kaatopaikoille tuotuun jätteeseen ja toisten jätteitä vastaanottaville kaatopaikoille toimitettaviin jätteisiin. Tämä aiheuttaa muun muassa sen, että teollisuus, jolla ei ole omia kaatopaikkoja, joutuu eriarvoiseen asemaan niiden teollisuuslaitosten kanssa, joilla on mahdollisuus ylläpitää omaa kaatopaikkaa. Hallitus toteaa perusteluissaan, että tarkoituksena on selvittää mahdollisuutta laajentaa lain soveltamisalaa koskemaan myös myöhemmin määriteltäville yksityisille kaatopaikoille toimitettavia jätteitä. Näin on syytä tehdä, mutta koko ajan on huomioitava veron merkitys eri teollisuusaloille.

Mielestäni kenellekään ei voida aiheuttaa kohtuutonta haittaa ympäristöveroilla. Esimerkiksi kaivostoimintaan kohdistuva jätevero tuhoaisi Suomessa vielä kannattavasti toimivat kaivokset lisäämällä niiden kustannuksia lähes muiden tuotantokustannusten verran. Nykytilanteessa pitää työllisyyskysymykset pitää mielessä. Näin tehtiin, kun sekä ympäristö- että valtiovarainvaliokunnassa päädyttiin esittämään rakennusjätteelle siirtymäaikaa. Rakennusjäte on esityksen mukaan verotonta vuoden 1997 loppuun. Siirtymäkausi ei kylläkään ole kovin pitkä ja olen eri mieltä kuin ed. Isohookana-Asunmaa siitä, että tämä on erinomainen myönnytys rakennusteollisuudelle, kun tiedetään tarkkaan sen tämän hetkinen tilanne.

Erityisesti kritiikkiä lakia kohtaan tuli kuntien ja kuntaliiton taholta. Heidän näkemyksensä oli, että lain tavoitteena ei ole vaikuttaa ihmisten kulutustottumuksiin, koska jätevero välittyy kuluttajalle yleensä osana kiinteistönhoitokuluja. Kuntien jätehuollon 400 miljoonan markan liikevaihtoon vero aiheuttaisi 350 miljoonan markan vuotuisen lisäkustannuksen.

Ympäristövaliokunnassa asiantuntijakuuleminen osoitti, että laissa on huomattavia puutteita, kuten ed. Kautto totesi. Erityisesti esille tuli paradoksi siitä, että on olemassa tilanteita, että ympäristönsuojelulliset toimenpiteet lisäävät syntyvän jätteen määrää ja tällöin jäteverolaissa toiminnasta rangaistaan lisääntyvän jäteverotuksen kautta. Näin ei tulisi missään olosuhteissa olla. Valiokunta totesikin, että jos esitys hyväksyttäisiin sellaisenaan, siitä aiheutuisi useita haittoja. Lain valmistelu oli mielestämme puutteellista. Olimme jopa harkitsemassa lain palautusesitystä valmisteluun valtiovarainvaliokunnalle. Valiokunta päätyi kuitenkin esittämään lain eteenpäin menoa esittäen toiveen ja odottaen, että valtiovarainvaliokunta huomioisi valiokunnan lausunnossa olevat asiat ja omassa mietinnössään tekisi korjaukset. Valitettavasti vain näin ei käynyt. Olen siitä pahoillani.

Käytäntö tuonee hyvin nopeasti esille lain puutteet ja epäkohdat. Mielestäni tästä talosta lähtevän lainsäädännön tulee olla mahdollisimman hyvin tehtyä. Toimiessamme kuten nyt ollaan tekemässä olemme kaikki tietoisia jäteverolaissa olevista tulkinnanvaraisuuksista ja epäkohdista ja silti hyväksymme sen.

Arvoisa puhemies! Ympäristövaliokunta esitti toiveen, että lain toimivuutta ja vaikutuksia seurataan tarkoin. Näin tulee tehdä ja aloittaa valmistelutyö epäkohtien korjaamiseksi.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta lisäys rakennusjätteiden osalta, verottomuuden voimassa olo edes vuoden 97 loppuun, on sinänsä hyvä. Jos ei edes tätä olisi saatu, niin tilanne olisi muotoutunut erittäin vaikeaksi. Uskon, että tänä aikana pystytään pääsemään siihen, että alueellisesti perustetaan alueita, minne voidaan ottaa rakennusjätettä vastaan ja lajitella sitä, minkä jälkeen tilanne on todella uusi.

Ed. Lindénin huomautukseen siitä, että sinänsä tässä oltaisiin oikeaan suuntaan menossa, mutta vielä on paljon ongelmia. Totean, että esimerkiksi ongelmajätteiden kohdalla kunnan kaatopaikalle Ekokem Oy:hyn edelleen toimitettavaksi tuotu jäte olisi verollista, mutta suoraan Ekokem Oy:lle toimitettu jäte olisi verotonta. Sitten vielä perittäessä jätevero jätteen tuottajilta joudutaan jäteverosta maksamaan myös arvonlisäveroa 22 prosenttia. Sinänsä myös lain sisällä on vielä paljon sellaisia ongelmakohtia, jotka tulevat kohtelemaan hyvin eriarvoisesti erilaisia tuojia, ja pelkään, että tämä on omiaan kehittämään myös kaiken maailman kiertokonsteja.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lindén viittasi siihen, että

ympäristövaliokunnassa ensimmäisessä käsittelyssä aika laajalti oltiin sitä mieltä, että laki pitäisi valmistella uudelleen. Näin todella olisi pitänyt tehdä.

Tässä on kyseessä uusi verolaki. Jos ajatellaan, että sitä eduskunnassa jonain yönä häthätää korjataan, niin kuin tässä tapauksessa on tehty, niin siitä ei tule hyvää ympäristöverolainsäädäntöä. Itse asiassa tämä lakiesitys ei olekaan mikään ympäristöverolainsäädännön tunnusmerkit täyttävä laki.

Keskustahan kannattaa toki sitä, että käytetään taloudellisia ohjauskeinoja ympäristönsuojelun hyväksi ja että verotuksen painopiste osittain voidaan siirtää työn verotuksen keventämiseksi ympäristöverotuksen suuntaan. Mutta luulen, että tällä lakiesityksellä, kun tämä on niin hätäisesti valmisteltu ja tähän on hätäisesti tempaistu eduskunnassa vielä lisää muutoksia, tehdään karhunpalvelus ympäristöverolainsäädännölle.

Tämä on puhtasti fiskaalinen laki, joka kohdistuu epäoikeudenmukaisesti ja sattumanvaraisesti erilaisiin ympäristöä rasittaviin jätteisiin. Sen takia olisi aivan oikein ja kohtuullista, että tämä lakiesitys hylättäisiin ja laitettaisiin ripeästi uuteen valmisteluun, jolloin meillä olisi ensi vuodelle vielä mahdollista saada toimiva laki. Tämä tulee jo syyskuun alusta voimaan ja mielestäni tällä tavalla ei verolakeja pitäisi Suomeen tehdä kuin nyt hallitus ja hallituspuolueet esittävät.

Ed. Veteläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Monessa yhteydessä on arvosteltu lainsäädännön tasoa ja nimenomaan heikkoa tasoa. Jos tätä lakiesitystä tässä muodossa lähdetään viemään eteenpäin, niin on todettava, että esitys on varmasti tämän eduskunnan aikaisista kaikkein heikkotasoisin.

Tuntuu aika uskomattomalta, että kaikki muut valiokunnissa edustetut puolueet ovat antaneet vihreälle liitolle periksi. Ed. Esko Seppäsen eriävästä mielipiteestä on luettavissa se, että nimenomaan vihreät haluavat lakia tässä muodossa viedä eteenpäin. Kun katsoo keskustan vastalausetta, on täällä kiinnitetty huomio aivan oikeisiin kohtiin, mitkä tulisi ehdottomasti jättää jäteveron ulkopuolelle. Mutta nyt nämä sisältyvät ehdotettuun lakiin. Tässä muodossa ei missään nimessä ehdotusta tulisi päästää eteenpäin. Tämä ei ole eduksi eikä kunniaksi kenellekään.

Ed. Kautto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy sanoa, että tällä hetkellä on myös itselläni suuri houkutus liittyä kuoroon, jossa haukutaan raskaasti tätä lakia, ja toivonkin, että puheenvuorot tulevat siinä mielessä kirjattua, että se on muistutus tulevaisuutta ajatellen. Näen kuitenkin, että valtiovarainvaliokunta on tehnyt sellaisia korjauksia lakiesitykseen, että tämä on mahdollista viedä läpi, mutta selvää on, että työtä täytyy jatkaa. Sen vuoksi olen myös itse valmis käyttämään kriittisiä puheenvuoroja.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tiedä, onko ed. Veteläisen vastauspuheenvuoro sellainen, että vihreä liitto sai siinä lievän arvonylennyksen. Tähän asti kritiikki on vihreitä kohtaan ollut sellaista, että te ette mitään saa aikaiseksi, ja nyt sitten kaikki muut ovat tämän esityksen myötä vihreiden talutusnuorassa. Itse näen, että esitys sekä hallituksen esityksenä että nyt mietintönä on kompromissi. Vihreät ovat eri vaiheissa olleet valmiita siihen, että teollisuuden kaatopaikat tulevat tämän lakiesityksen piiriin. Toivomme, että jatkovalmistelussa näin tapahtuukin nopeasti.

Mutta mitä tulee tähän keskustan kritiikkiin, esitin jo varsinaisessa puheenvuorossani, että samaan aikaan varsin perinteiseen tapaan ja TT:n nuottien mukaisesti esitetään vastalauseessa kritiikkiä työllisyyden heikentymisestä ja toisaalta vaaditaan teollisuuden kaatopaikoille tätä samaa jäteveroa. Tämä sisäinen ristiriita on keskustan kritiikissä. Toivon, että ratkaisisitte, mitä mieltä olette asiasta.

Ed. Hellberg (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä eriävässä mielipiteessä, jonka ympäristövaliokunnan neljä keskustalaista ja kristillisten Sakari Smeds ovat jättäneet, todetaan, että jätteiden hyötykäytön edistämiseksi jäteveron ulkopuolelle tulisi jättää erinäisiä tapauksia. Tässä korjauksessa, mikä on tehty, lähes kaikki nämä on otettu huomioon. Tämä on huomattavasti parantunut siitä, mitä se oli silloin, kun se oli käsittelyssä esimerkiksi ympäristövaliokunnassa.

Tietysti tässä on puutteita. Olen samaa mieltä, että tässä on porkkanoita liian vähän ja keppiä liikaa suhteellisesti ottaen. Siinä mielessä tietysti vähän toisenlainen laki saattaisi olla parempi. Mutta kyllä minun mielestäni tämä kuitenkin tällaisenaan nyt täyttää erinäisiä jätehuoltotoimintaan liittyviä vaatimuksia myönteisessä mielessä. Siinä mielessä katson, että tämä esitys voidaan hyväksyä.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kautto totesi kuten jotkut muutkin, että on hyvä, että valtiovarainvaliokunnassa on tehty muutoksia. Totean vain, että valtiovarainministeriön verojaosto ei suinkaan pitänyt tarkoituksenmukaisena näitä muutoksia tässä vaiheessa tehdä, vaan kysymys on siitä, että on parissa päivässä eduskunnassa tempaistu näitä asioita ja tehty poliittinen päätös. Nämä nyt laitetaan lakiin ja vero-osasto ei pidä niitä hyvin valmisteltuina ja tarkoituksenmukaisina. Mielestäni tällä tavalla ei pitäisi Suomessa ympäristöverolainsäädäntöä tehdä. Siinä tehdään ympäristöverolainsäädännölle karhunpalvelus. Sitä te olette, ed. Uotila, täällä tekemässä, kun pidätte lain nimikettä tärkeämpänä kuin lain sisältöä.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa eduskunnan puhemies! Hallituksen esitys jäteverolaiksi oli todella puutteellisesti valmisteltu niin ympäristöministeriön kuin myös valtiovarainministeriön toimesta. Lakia markkinoitiin ja markkinoidaan ympäristölakina ja nimenomaan painotetaan sitä, että kyseessä on hallitusohjelman mukainen verotuksen siirtäminen ympäristöpainotteiseksi. Hallitusohjelmahan toteaa: "Työhön kohdistuvien verojen alentamista kompensoidaan merkittävissä määrin ympäristöveroilla. Veromalli laaditaan sellaiseksi, että verotus kannustaa energian säästöön ja ympäristölle haitallisten päästöjen vähentämiseen sekä tukee työvaltaisten ja uuden teknologian alojen kehittymistä eikä vaikeuta Suomen vientiä."

Suurin ongelma lakiesityksessä on lain heikko ohjaavuus. Se kohdistuu ainoastaan tuoteketjun loppupäähän. Ongelmana on edelleen se, että yksityiset kaatopaikat, siis teollisuuden omat kaatopaikat on jätetty lakiesityksessä verotuksen ulkopuolelle. Tämä luo uhkan jäteturismille. Jätteitä saatetaan kuljettaa pitkiäkin matkoja teollisuuden omille kaatopaikoille. Samalla jätteiden uusio- ja hyötykäyttö saattaa osaltaan heikentyä.

Arvoisa puhemies! Lakiesitys ei todellakaan täytä aikaisemmin mainitsemiani hallitusohjelman velvoitteita eli ajatuksia, jotka ympäristöpainotteisen veron tulisi täyttää.

Ympäristövaliokunta on yhtynyt kokonaisuudessaan lakiesityksen kritiikkiin. On todettava, että valiokunnan selkeä enemmistö olisi nähnyt myös paremmaksi lähettää esityksen uuteen valmisteluun siinä vaiheessa, kun valiokunta tätä asiaa varsinaisesti alun pitäen käsitteli. Tärkeänä nähtiin todella tehokkaan ja kritiikin kestävän harkitun esityksen saaminen eduskunnan käsittelyn pohjaksi. Sittemmin valtiovarainvaliokunnan käsittelyssä lakiesitys on muuttunut ympäristövaliokunnan lausunnon mukaiseen suuntaan. Muutokset ovat monin kohdin perusteltuja. Kuitenkin muutokset on jouduttu tekemään kiireellä ja niiden loppuun saakka miettiminen on jäänyt kesken eikä siihen ole ollut kylliksi aikaa.

Rakennusjätteen verottomuudelle saatu lisäaika vuoden 97 loppuun on perusteltu, mutta siitä syystä, että rakennusjätteen loppusijoituspaikaksi ei tule eikä tulisi itse rakennusalue, esimerkiksi jätteen sullominen maaperään rakennusalueella, vaan niin että jäte vietäisiin todellakin kierrätykseen. Samoin jätevedenpuhdistamon lietteen verottomuus on perusteltua. Kuitenkaan mainitun tilanteen pysyvyys ei mielestäni ole perusteltua, vaan pysyvyyteen liittyy jälleen ongelmia. Voimalaitosten rikinpoistojätteen ja lentotuhkan verottomuus ei voi myöskään olla pysyvä tilanne.

Valtiovarainvaliokunta edellyttää hallituksen huolehtivan jäteverolain jatkovalmistelusta siten, että verotus kohtelee tasapuolisesti kaikkia kaatopaikkoja. Teollisuuskaatopaikkojen saattaminen veron piiriin on lain toimivuuden ehdoton edellytys. Tältä osin valiokunnan lausuma on oikean suuntainen. Valitettavasti siitä ei ole tullut vielä käytäntöä.

Edellisen eduskunnan ponsi edellytti jäteveron käyttämistä vanhojen kaatopaikkojen kunnostamiseen. Hallituksen esityksessä tätä ajatusta on vesitetty.

Hallituksen esityksen mukaan veron tuotto olisi 350 miljoonaa markkaa vuodessa. Se kohdistuu kuitenkin pääsääntöisesti kotitalousjätteisiin. Suurin jätteen tuottaja, siis teollisuus, jää tämän ulkopuolelle.

Suomen kansallisen edun ja ympäristön, tietysti kestävän kehityksen kannalta kaiken kaikkiaan on keskeistä, että ympäristölaiksi nimetty laki sisällöllisesti myös olisi ympäristölaki. Imagosyistä ei pidä huonoa lakia säätää. Nyt ollaan tätä menettelyä hyvin lähellä.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työllisyyshallituksen kansanedustaja ed. Tiusanen ei paljon uhrannut ajatuksia työllisyysvaikutuksille tässä asiassa. Ensinnäkin kaikkea kunnan kaatopaikalle menevää jätettä kohdellaan nykyisessä esityksessä tasapuolisesti. Teollisuusjätteiden verotus, jota valtiova-

rainministeriö jo vihreiden vaatimuksesta alkuvaiheessa selvitti, todettiin täysin mahdottomaksi juuri jätteiden kaatopaikkamäärittelyn takia. Siinä olisi tullut suurimmiksi maksajiksi muutama valtionyhtiö, Kemira, Outokumpu. Voin taata, että kyllä ne sillä suunnitelmalla olisi saatu lopettamaan toimintansa, ja siltä osin työllisyysjohtopäätös lienee selvä.

Teollisuus ei mielestäni voi spekuloida ainakaan siinä määrin kuin ed. Tiusanen pelkää omalla verottomalla kaatopaikalla. Tämä johtuu siitä, että ympäristölupia kaatopaikkojen perustamiseen on erittäin vaikea saada. Kyllä ne ovat toisaalta melkoisia imagorasitteita. Kaatopaikan perustaminen on tietysti myös kallista.

Minusta on hyvin tärkeätä, että teollisen tuotannon verottamisessa ei kansainvälistä kilpailukykyä tällä hetkellä vääristettäisi, vaan mentäisiin mieluummin loppukulutuksen verottamiseen, josta mielestäni hienosti ja sinällään hyvin nykyisessä jäteveroesityksessä on kyse. Järkevin tapahan tämä lienee ympäristöverotusta toteuttaa. Näin myös ilmeisesti käy sähköverolle jatkossa.

Ed. Tiusanen, kannattaisi myös työllisyysvaikutuksia aina erityisesti tarkastella näinä aikoina. Meillä ei kovin paljon ole positiivista kehitystä vielä havaittavissa.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tiusanen viittasi periaatteeseen, että työhön kohdistuvaa verotusta voitaisiin kompensoida juuri ympäristöön kohdistuvalla verotuksella. Lakiesityksen kohdalla jää kysymään, missä ovat työn verottamiseen liittyvät kompensaatiot. Tämän yhteydessä ei ole millään tavalla katsottu kokonaisuutena sitä, mikä olisi suunta ja millä tavalla tavallinen ihminen kokisi sen jatkossa. Päinvastoin, tavallinen ihminen tulee kokemaan sen lisääntyvinä jäteveromaksuina.

Myöskään se periaate, että verotus pitäisi todella kohdentaa tuotannon alkupäähän, ei ole todellakaan toteutunut tässä laissa. Ratkaisun jätteeksi joutuvasta tavarasta tai materiaalista tekee valmistaja, maahantuoja, tukkukauppa, kauppa ja lopulta ostaja. Maksun maksaa taloyhtiö, kiinteistöyhtiö tai muu vastaava, joka sijoittaa maksun omiin maksuihinsa, eli meidän jokaisen kukkarossa tämä eniten tuntuu.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Keskityn lähinnä teollisuuden jäteongelmaan, jonka ed. Tiusanen totesi puutteeksi. Tässä on määrittelyongelma, millä tavalla määritellään teollisuuden kaatopaikat ja jätteen taso. Tällä hetkellä nimittäin teollisuuden kaatopaikkoja on hyvin monenlaisia. Esimerkiksi sen määrittäminen, mikä kivijätteestä on jätettä, on oma värssynsä. Teollisuuden kaatopaikkojen lupamenettelyssä on sellaista käytäntöä, että vaikka jossakin puunjalostustehtaassa kaatopaikalle välttämättä ei saa viedä kuin puujätettä, muu jäte on vietävä kunnan kaatopaikalle, josta tuleekin maksu maksettavaksi. Siinä mielessä koko problematiikka pitäisi käydä myöhemmin uudelleen läpi ja rajauskysymykset tehdä erikseen.

Keskusta on monesti puhunut kaikkien sivukulujen alentamisesta, ettei yritystoiminnalle pitäisi tehdä lisää kustannuksia. Jotenkin keskustan vastalauseessa tämä on pikkuisen siitä linjasta poikkeava ajatus.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tiusanen moitti valtiovarainvaliokuntaa siitä, että esitykset ja pykälät on varsin kiireellisesti valmisteltu. Tältä osin haluan todeta sen, että ensinnäkin valtiovarainministeriöllä aikoinaan oli varsin pitkä aika valmistella hallituksen esitystä, ja kyllä esitys on useita viikkoja ollut sekä ympäristövaliokunnassa että valtiovarainvaliokunnassa, joten aika hyvä käsitys lain toimivuudesta ja sen puutteista on saatu.

Mitä itse säännösehdotuksiin tulee, niin haluan todeta, että niiden valmisteluun on ollut riittävästi aikaa. Verojaostossa on annettu ohjeet, millä tavalla ja millä ehdoin ne tulee valmistella, ja valtiovarainministeriössä virkatyönä on varsinaiset säännösehdotukset muokattu ja ne on vielä verojaostossa tarkistettu. Sanon, että mitä esimerkiksi tulee 3) kohtaan, puhdistamon lietteeseen, tai 5) kohtaan, rikinpoistojätteeseen ja lentotuhkaan, niin ne on varsin helposti eroteltavissa eikä niiden osalta ole mitään säännöksellisiä vaikeuksia.

Useita ympäristövaliokunnan ehdotuksia olisi mielellään otettu laajemminkin huomioon, mutta niiden toteuttamisen suhteen oli selviä teknisiä ongelmia. Yksi ongelma täällä on, joka koskee rakennusjätettä ja sen määrittelyä. Voin sanoa, että sitäkin on moni ihminen useita viikkoja pohtinut, millä tavalla sen paremmin voisi määritellä kuin se siirtymäsäännöksessä nyt on määritelty, eikä yksinkertaisesti mitään parempaa määrittelyä ole. Kun kyseessä on siirtymäsäännös, jolla pyritään antamaan aikaa siihen, että kyettäisiin rakennusjätteiden hyötykäyttöön,

niin en näe ongelmaa kaiken kaikkiaan kovin suurena. Uskon, että pykälä, joka nyt on säädetty, erityisesti 5 §, on käytännössäkin varsin toimiva.

Haluan vielä lyhyesti todeta, mitä tulee teollisuuden kaatopaikkoihin, olen periaatteessa sitä mieltä, että kaikkia tulisi kohdella yhdenvertaisesti. Tässä syntyy ongelmia myös suurten ja pienten yritysten välillä, koska pienillä yrityksillä ei ole käytettävissä omia kaatopaikkoja, mutta tiettyjä seikkoja täytyy ottaa huomioon. Otetaan esimerkiksi kaivannaisteollisuus. Jos maajätteelle, kiviainekselle tulee täysin normaali jätevero, se merkitsee, että kaivannaisteollisuus on täysin kannattamatonta, ja sitä tuskin meistä kukaan haluaa.

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäen kommenttiin haluaisin esittää vastakommentin. Ed. Rajamäki on nyt salista poissa, mutta hän viittasi siihen, että työtä verotettaisiin enemmän kuin aikaisemmin, jos jätevero olisi suunnattu myös teollisuuden omille kaatopaikoille, toisin sanoen teollisuuden verorasitus olisi lisääntynyt ja siitä sitten työllisyys ehkä heikentyisi. Haluaisin vastata tähän niin, että kansainväliset tutkimukset, jotka ovat paneutuneet siihen, miten korkeatasoinen ympäristöverotus vaikuttaa sen maan kilpailukykyyn, jossa tällainen verotus on käytössä, osoittavat, että nimenomaan sellaisen maan teollisuudella on tavallista parempi kilpailukyky. Tutkimukseen kiinnitetään erityistä huomiota, yleensäkin teollisuuden kilpailukykyyn panostetaan. Kaiken kaikkiaan globaalisesti nimenomaan ympäristöteollisuus, ympäristöön kohdistuva puhdistaminen ja sen tyyppinen teollisuus, joka tähän paneutuu, on kaikkein nopeimmin kehittyvää. Esimerkiksi Ruotsissa tällä pohjalla nimenomaan halutaankin panostaa, arvoisa puhemies, korkeatasoiseen ympäristölainsäädäntöön.

Ed. J. A n d e r s s o n : Arvoisa puhemies! On ilo kuunnella, että pakkausveroa ja alkupäähän suunnattuja veroja ollaan kovasti kannattamassa. Sehän on meistä kiinni. Toivottavasti sellaisia veroja myös tulee tähän saliin käsiteltäväksi suhtkoht nopeasti. Samoin työn verottamisen vähentämisestä näköjään täällä kaikki ovat yksimielisiä. On erittäin suuri ilo kuulla, että moni on sitä mieltä, että pitäisi mieluummin verottaa energian ja raaka-aineiden käyttöä kuin työtä.

Kunnes ed. Rajamäki avasi suunsa, luulin, että täällä ollaan myös yksimielisiä siitä, että teollisuuden kaatopaikat tulisi ottaa mukaan lakiin jatkovalmistelussa. Se oli mielestäni myös erittäin myönteinen asia. Näköjään siitä ei olla yksimielisiä, koska täällä on myös hajaääniä, jotka sanovat, ettei voida ottaa teollisuuden kaatopaikkoja mukaan verotukseen. Tämä intressiristiriita on varmaan syy, miksi näin ei ole vielä tehty. En usko, että lisäaika olisi auttanut lain valmistelussa, koska suurin syy siihen, että laki ei ole täydellinen kenenkään mielestä, ovat intressiristiriidat. On kuntien intressejä, on teollisuuden intressejä, on ympäristöaspekteja. Nämä ovat välillä ristiriidassa. Saman ihmisen suusta voi kuulla myös, että toisaalta on ympäristön kannalta näin ja näin ja toisaalta työllisyyden kannalta näin ja näin. Sitten hän vetää ne johtopäätöksensä, jotka ovat juuri hänen näkökannaltaan parhaat. Niitä hän sitten ajaa samoilla argumenteilla kuin joku toinen ajaa ihan vastakkaista asiaa. Sen takia on erittäin vaikea tehdä yhtään sellaista veroa, johon kaikki olisivat tyytyväisiä. Joku kuitenkin joutuu olemaan maksaja, ja aina se, jolle maksu lankeaa, on tyytymätön.

Minua hieman tässä pelottaa, että pistetään vastakkain työllisyys ja ympäristö, koska näinhän ei ollenkaan välttämättä tarvitse olla. Tämän veron luulisi tuottavan lisää työpaikkoja Suomeen, sillä kierrätysyrittäminen on erittäin työllistävää yrittämistä. Jos vero edesauttaa uusien kierrätysyritysten syntymistä Suomeen ja auttaa nykyisin olemassa olevia laajentamaan toimintaansa, se on erittäin myönteistä.

Ed. J o e n p a l o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. J. Anderssonin puheenvuoron johdosta toteaisin, että minun mielestäni ei ole mitään syytä tuoda nopeasti eduskuntaan uusia ympäristöveroja. Suomalainen elinkeinoelämä ja teollisuus ovat jo riittävästi rasitettuja näillä ympäristöveroilla. Kaikki verot heikentävät entisestään sen kilpailukykyä, tämäkin vero jo tässä muodossa. Tämä ei rappaa teollisuuden päälle, mutta se rappaa kotitalouksien päälle. Se on vero, joka näkyy kukkarossa. Se vähentää käteen jäävää osuutta. Kenenkään tuloverotus ei tämän veron ansiosta kevene. Sellainen on aivan turhaa puhetta. Todella mieluummin ei yhtään uutta ympäristöveroa vähään aikaan eduskuntaan, jotta teollisuus pystyy kansainväliseen kilpailuun vastaamaan.

Mitä tulee ed. Sasin puheenvuoroon, toteaisin, että tässä lainsäädännössä ei olisi saanut pysähtyä lakitekniikkaan, vaan siihen tekniik-

kaan, mikä on siellä kaatopaikoilla, kun tavara otetaan vastaan ja kun siitä lähdetään perimään maksuja kaatopaikan käyttäjiltä. Siellä ne ongelmat ovat eikä lakitekniikassa.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Totean ed. J. Anderssonille niin kuin muillekin vihreille ja hallituspuolueiden jäsenille, että tämä ympäristövero on yksi osa siitä maksusta, joka on mainittu hallitusohjelmassa sen palkkiona, että vihreät sokeasti seuraavat sitä, mitä päällikkö käskee tässä hallituksessa. On äärettömän helppoa näin tehdä. Silloin kun annetaan pienikin myönnytys jäteverossa, yleensä ympäristöverossa, oli se kuinka hullua tahansa, vihreät saadaan nousemaan vaikka selkä edellä puuhun. Mutta yhteiskunnalle nämä asiat saattavat käydä kalliiksi, kun ne toteutetaan siinä järjestyksessä, että on pakko toteuttaa jotakin suuresta kokonaisuudesta sen enemmälti ajattelematta ja suunnittelematta, miten koko ympäristöverotus järjestetään.

Samalla huomautan ed. J. Anderssonille siitä, että verot ovat veroja, ovat ne pakkaustuotannossa tai jätteessä. Ne ovat veroja, jotka tulevat yhteiskunnassa joka tapauksessa kuluttajan maksettavaksi. Siitä ei päästä mihinkään. Kaiken maksaa kuluttaja. Se on aina selvä asia.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. Kautto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin vastata ed. J. Anderssonille, että se, että jostain lakiesityksestä on ristiriitaisia käsityksiä, vastakkaisia näkemyksiä, ei riitä selitykseksi sille, että lakiesitys on huono ja heikosti valmisteltu. Minä pelkään, että se, että tämä on nyt joutunut näin voimakkaan arvostelun kohteeksi ja on jouduttu tosiaan valiokuntavaiheessa rustaamaan pykäliä uusiksi, tulee vaikeuttamaan sitä jatkotyötä, mitä mahdollisesti ympäristöverotuksen suhteen tullaan tekemään. Tässä ovat vihreät kyllä keränneet kiviä itse omaan rekeensä.

Ed. J. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tiedän itse, että tässä on ongelmia, jotka tulevat tuottamaan ehkä myös negatiivista palautetta. Sen takia on erittäin tärkeätä, että tässä ovat myös valtiovarainministeriön virkamiehet saaneet nähdä, että eduskunta myös puuttuu valmistelutyöhön. Olen siitä ylpeä, että niin uskallettiin tehdä, koska tässä on myös aivan uusi kulttuuri tulossa. Ympäristöverot eivät ole niin vanha asia Suomessa, vaan virkamiesten täytyy oppia uuteen näkökantaan, että pitää ottaa ympäristön vaikutus myös huomioon eikä vain fiskaalinen vaikutus. Mielestäni on tärkeätä, että me täällä sanomme sen ääneen, että meille ei riitä ainoastaan raha, vaan meille on erittäin tärkeätä myös ympäristöaspekti. Olen siitä kiitollinen, että monesta suusta on tämä nyt täällä kuultu.

Ed. M. Koski: Arvoisa puhemies! Ympäristövaliokunnassa aika lyhyen käsittelyn jälkeen saimme havaita, että olemme saaneet käsiteltäväksi lakiesityksen, joka lähtee siitä, että jätteestä, joka toimitetaan kaatopaikalle, peritään fiskaalinen vero, joka on 90 markkaa tonnilta. Kun lähdimme kuulemaan asiantuntijoita, saimme havaita heti välittömästi, että tämä veroesitys on todella huonosti valmisteltu. Siinä lähdetään siitä, että on ajateltu ainoastaan valtion budjettia, verokertymää ja sitä, mikä on sen tuottotavoite valtiolle. Ei tällä tavalla ympäristöveroja pitäisi asettaa. Ympäristöveron tavoitteen tulisi aina olla ohjaava sillä tavalla, että vero ajaisi kansalaisia tarpeeseen vähentää ympäristöongelmaa, josta veroa kannetaan. Tämän mielestäni pitäisi olla tavoite. Tämän lakiesityksen osalta tämä tavoite ei missään tapauksessa ollut toteutumassa.

Esitin itse ympäristövaliokunnassa näkemyksen siitä, että tämä laki on todella huono, fiskaalinen verolaki, joka täytyy valmistella uudelleen, ja nämä elementit, joita toin esille, täytyy tähän lakiin saada sisälle. Valiokunta oli tästä asiasta alussa aika tavalla yksimielinen ja näytti siltä, että valiokunta esittää lain palauttamista jatkovalmisteluun, mutta sitten kuitenkin kävi sillä tavalla, että valiokunta esitti ainoastaan näkemyksiä, joita sen mielestä pitäisi korjata, paikkailla ja tällä tavalla lain eteneminen valiokunnan kautta sallittiin.

Kun sitten tutkailee valtiovarainvaliokunnan verojaoston tekemiä muutoksia, ne ovat aika pitkälle sen suuntaisia, mitä ympäristövaliokunta ajatteli, mutta kaikki puheenvuorot, joita tässä olen kuunnellut, ovat tulleet siihen lopputulemaan ja johtopäätökseen, että siitä huolimatta nämä muutokset, jotka on tehty, ovat hyvin hätäisiä ja huonosti ajateltuja, pohdittuja, valmisteltuja, mikä aiheuttaa sen tilanteen, että olemme säätämässä lakia, joka nakataan

kentälle ikään kuin kokeiluluontoisesti ja jäädään odottamaan, mitkä ovat sen tulokset ja seuraukset.

Yhdyn ed. Kauton näkemykseen siitä, että tämä on huonoa lainsäädäntöä. Ei tällä tavalla pitäisi menetellä, vaan todella lainsäädännön täytyisi olla perusteellisesti valmisteltua ja pohdittua, jotta ne epäkohdat, mitä se aiheuttaa, olisivat mahdollisimman pitkälle eliminoituja.

Mielestäni tämän lain osalta esimerkiksi kaatopaikka-käsite on aika väljä. Puhutaan siitä, että kaatopaikalle toimitettu jäte on tämän veron alaista, poiketen muutamien jätteitten osalta. Mielestäni pitäisi tarkemmin määritellä se, minkälainen on kaatopaikka, joka ottaa jätteitä vastaan, mikä on se alue, josta sitten maksetaan tätä veroa, joka on 90 markkaa tonnilta. Voi nimittäin olla, että meillä on kaatopaikka-alue, joka on tehokas jätteenkäsittelyalue, jossa lopputuote on aika pieni osa siitä kokonaismäärästä, joka kaatopaikalle toimitetaan. Mielestäni loppusijoitettu jäte on nimenomaan sitä, josta vero pitäisi maksaa, ja pitäisi pystyä palkitsemaan se toiminta, joka tapahtuu ennen loppusijoitusta, jossa erotetaan sellaiset jäteosat, jotka ovat uudelleen käytettävissä, hyödynnettävissä. Tämän täytyisi olla palkittavaa toimintaa, joka on yhteiskunnan kannalta edullista, koska se vähentää jätteen kokonaismäärää.

Olen sitä mieltä, että päätös siitä, mihin jäte menee ja minkälaisena, tehdään kotitaloudessa, teollisuudessa taikka siinä tilanteessa, kun jäte syntyy. Jos me tiedämme, että jätteen lajittelu aiheuttaa säästöjä, varmasti silloin syntymätilanteessa harkitaan hyvin tarkkaan, mihin tuleva jäte kannattaa sijoittaa. Jos jätteen tuottaja tietää, että lajittelemalla voi välttää sen jätemaksun, joka on määrätty, totta kai silloin lajittelu kannattaa tehdä ja loppusijoittaa ainoastaan se jäteosa, joka on veronalaista.

Tässä laissa annetaan nyt poikkeus rakennusjätteelle sillä tavalla, että vuoden 97 alkuun saakka on mahdollista kehittää lajittelua rakennusjätteiden osalta. Mielestäni se on esimerkki siitä, minkä pitäisi tapahtua myös muun jätetoiminnan osalta, elikkä pitäisi ajatella niin kuin rakennusjätteen osalta tämä asia, että lajittelemisen kautta voidaan todella panna jätettä mahdollisimman paljon kiertoon ja pieni osa lopputuotteesta menee veronalaisena loppusijoitukseen.

Myöskään jätteen osalta sinänsä laissa ei vieläkään tarpeeksi tarkoin määritellä sitä, mikä on todella loppusijoitettava jäte. Pitäisi ajatella hyvin tarkkaan se, mikä jäte on kierrätettävää, mikä on verotuksen ulkopuolella olevaa ja mikä on veronalaista jätettä.

Meidän nimittäin lainsäädännön kautta pitäisi saada kansalaisille tunne siitä, että he tajuavat, mikä on lain tarkoitus ja tavoite. Jos kansalle kerrotaan, että teidän jätteistänne päästään eroon sillä tavalla, että te maksatte 90 markkaa tonnilta, kun toimitatte sen kaatopaikalle, all right, kansa voi ajatella, että hyvä on, minä toimitan jätteeni sinne, maksan sen ja se on unohdettu sen jälkeen. Mutta lain hengen tulisi olla se, että lähdettäisiin jätteenmuodostamistilanteesta etenemään ja luotaisiin järjestelmä, joka suosii sitä, että kansalaiset todella pyrkivät välttämään sen maksun syntymistä ja pyrkivät erittelemään ne jätteet toisistaan ja välttämään veroja. Tämän ajatuksen ja tunteen perillemeno kansalle olisi erinomaisen tärkeää. Tämän lain kautta se ei tule menemään.

Edelleen pysyn siinä kannassa, jonka ympäristövaliokunnassa esitin: Tämä laki on keskeneräinen, huonosti valmisteltu ja huonosti korjailtu. Tämä ei voi mennä loppusatamaan onnellisesti, vaan se tuo ongelmia tullessaan. Olisi kaikkein viisainta todella valmistella tämä asia ajan kanssa perusteellisemmin ja sillä tavalla, että lain henki toteutuisi paremmin.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ihmettelen hieman ed. M. Kosken puheenvuoroa ja toisaalta sitä vastalausetta, jonka hän on allekirjoittanut. Ed. Koski äsken mainitsi, että verotuksella pitää pyrkiä ohjaavuuteen. Kuitenkin keskustan vastalauseessa todetaan ja kritisoidaan sitä, että tämä esitys suhtautuu epäneutraalilla tavalla erilaisiin ympäristöä rasittaviin jätteisiin. Nimenomaan sen pitää olla epäneutraalia, jotta se olisi ohjaavaa. Tässä esityksessä biojätteet esimerkiksi ovat verovapaita. Tämä on epäneutraalia: bio- ja sekajäte ovat eri asemassa. Mutta tämä nimenomaan ohjaa. Sen, että mutkan kautta vaikutus esimerkiksi kiinteistöyhtiöihin ei ole kovinkaan suora, olen valmis myöntämään. Ohjaavuutta toivottavasti parannetaan myös valtiovarainvaliokunnan toteamuksella siitä, että tiedotustoimintaan täytyy kiinnittää huomiota, jotta kiinteistöihin tulisi parempi tieto veron vaikutuksesta.

Mitä sitten tulee kysymykseen verotuksen ohjaavuudesta ja pakkausverotuksesta, toden totta toivon, että ed. M. Koski on siinä vaiheessa, kun tänne tulee pakkausveroesitys, sen kannalla. Viime talvena, kun täällä esimerkiksi keskusteltiin siitä, äänestävätkö kuluttajat kukkarollaan vai

muuten, keskusta oli hyvin jyrkästi sitä mieltä, että häkkikanalakieltoa ei pidä saattaa voimaan sitä varten, että häkkikanalat pitää saada pysymään Suomessa, koska kuluttajat ostavat halpoja eivätkä laadukkaita kananmunia. Tämän asian rinnastaisin tähän pakkausverokysymykseen, että jos pakkausverot hyvinkin voimakkaina saatetaan voimaan pelkästään Suomessa, epäilen, että keskusta oppositiossa on niitä vastaan protektionistisin perustein. Tälläkin kritiikillä varmasti on olemassa sijansa, ja uskon, että pakkausverotusta ei helposti saada voimaan. Itse olen valmis siihen jonkinlaisena. Siihen on erittäin vankat ympäristöpoliittiset perusteet. Mutta tässä asiassa täytyy pyrkiä yhteistyöhön. Toivon teiltä rehellisyyttä, ed. Koski.

Ed. M. Koski (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me olemme aina valmiita yhteistyöhön. Tämän asian osalta minä väitän, että tässä laissa on olemassa elementtejä, jotka tähtäävät siihen, että kierrättämisestä olisi etua, mutta hyvin hajanaisesti. Elikkä tässä ei muodostu kokonaislinjaa, jonka olisi hallittavissa ja kansan tajuttavissa oleva linja tämän osalta.

Myös täytyisi ymmärtää, että jätteen kierrätyksessä ja lajittelussa ei voi olla kysymys ainoastaan verosta vaan siinä on myös olemassa määrätty elementti eli tuottopuoli. Siis kierrättämisen kautta voidaan myös tuotteelle saada jälleenkäyttöarvoa, joka omalta osaltaan ruokkii ja suosii myös kierrättämistä, esimerkkinä vaikka hollantilaisten malli, jossa hyvin tarkkaan erotellaan yhdyskuntajätteet toisistaan jätejärjestelmän kautta. Silloin myös tälle tuotannolle ja toiminnalle tulee tuottoja. Mutta se, että tämä asia oivalletaan, on aika hyvä.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kuultu keskustelu osoittaa, että niin tällä edustajajoukolla kuin koko valtakunnalla on hyvin paljon opettelemista ympäristölakiasioissa, joihin myös jäteverolaki kuuluu. Se oppiminen voi tapahtua hyvin monella eri tavalla. Otan esimerkiksi Saksan liittotasavallan, jossa oppiminen tapahtui pakon kautta. Siellähän kävi sillä tavalla, että kukaan ei enää halunnut kaatopaikkoja läheisyyteensä, niin sanotusti tila loppui. Saksan liittotasavallan silloinen hallitus, jonka ympäristöministerinä toimi nykyinen asuntoministeri professori Klaus Töpfer, totesi, että yhteiskunta ottaa asian hoitamisen hallintaansa, ja rämäkästi päätti, että nelin-viisinkertaistetaan jätemaksu ja katsotaan tuossa valintatilanteessa, maksatko vai kierrätätkö, minkä vasteen yhteiskunta antaa.

Yhteiskunta antoi vasteen, että kannattaa lajitella jätteet niiden syntypaikoilla, kotitalouksissa, palveluelinkeinojen piirissä ja tuotannollisessa teollisessa toiminnassa. Näin syntyi myös erittäin laaja bisnes. Syntyi tietysti mahdollisuus siihen, että hyvä, yksityinen lohko ottaa tämän homman eräällä tavalla hallintaansa, ikään kuin ostaa itselleen option, että me hoidamme, että te välttyisitte tuon korotetun jätemaksun maksamisesta.

Tästä oli seurauksena se, että kun eräänlaiseksi mittaripaikkakunnaksi otettiin paikkakunta nimeltään Aschenbach, siellä kolmessa vuodessa kaatopaikalle menevä jätekertymä laski 60 prosentilla. Siis toisin sanoen yhteiskunnan vaste tähän tilanteeseen oli se ainut oikea. Ne, jotka täällä salissa ovat tähän mennessä itkeneet sen puolesta, että kuluttajat maksavat ja ei noudateta neutraliteettiperiaatetta jnp., voisivat palauttaa arkipäivän realismina mieleensä, mistä tässä perimmiltään on kysymys. Jokainen jäte, joka menee kaatopaikalle, on tuhlausta.

Arvoisat edustajat ja arvoisa kunnioitettu puhemies! Se ympäristönsuojeluhan, josta niin paljon puhutaan, on tullut aiheelliseksi vain sen takia, että aineen normaali kiertokulku luonnossa on keskeytetty. Eihän mitään ympäristönsuojelua tarvittaisi, jos tämä homma sujuisi niin kuin sen pitäisi eli aine kiertäisi myös silloin, kun se kiertää inhimillisen kulttuurin, yhteiskunnan kautta. Mutta me ihmiset olemme aineiden yltäkylläisyyden tilassa. Ennen kuin olemme havainneet, että taitaakin raaka-aineista niukkuutta vallita, me olemme valinneet sen yksinkertaisimman tavan, joka siirtää kulutuksen laskujen maksun tuleville sukupolville.

Arvoisa puhemies! On erinomaisen hyvä asia, että jonkun muunkin kuin vihreän ministerin valmistelemana tänne on tämän laatuinen laki tullut. Ehkä jonkinlainen erilaisten näkemysten, joita täällä kriittisinä havaintoina on julki tuotu, määrä olisi pienentynyt, jos se olisi ollut sen expertiisin varassa, joka meikäläisillä tässä hommassa on. Mutta täytyy nauttia siitä, mitä on anniskeltu ja mikä valtioneuvostosta on tänne arvioitavaksi tuotu.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuus on aivan idioottivarmasti se, että vielä tapahtuu ja jatkuu se, mitä suomalaisessa yhteiskunnassa tällä hetkellä rajuimman mukaan tapahtuu, eli kaupungistuminen. Sehän on kovimmillaan menossa Suomessa kuin koskaan aikaisemmin. Oulun

kaupunki sai, oliko se ed. Karjalainen, 2 600 nettoasukasta lisää viime vuoden aikana. Oli, kun hän nyökkää. Toisin sanoen, kun kaupungistuminen jatkuu tällaisella vauhdilla, sen jo pitäisi herättää ajattelemaan, että tämän laatuiset asiat hoidettaisiin pois kuleksimasta alta niin, että se kaupunkiasuminen olisi mahdollisimman miellyttävää ja se olisi mahdollisimman halpaa.

Tässä tämä ajattelujemme syvällinen eroavaisuus tuleekin esiin. Täällä on yleisesti koettu arvostelussa kielteisenä, että kuluttaja maksaa. Itse asiassa kuluttaja säästää itseltään vähän pitemmällä aikavälillä, kun tällainen järjestelmä toimii. Kun ainetta kierrätetään, kun yhteiskunta säästää, käyttää oikein luonnonvaroja, resursseja ja tilaa, sellainen yhteiskunta on miellyttävämpi kaikkien asua, myös kaupunkiyhteisöjen. Mutta se tie näyttää olevan äärimmäisen kivikkoinen. Tämä keskustelu on osoittanut erittäin hyvin sen, että tälle polulle on mukulakiviä varattu epäsäännölliseen järjestykseen.

Arvoisa puhemies! Minä toivon hartaasti, että ne kivet menevät oikeaan järjestykseen mahdollisimman pian.

Ed. Veteläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En usko, että on arvosteltu sitä, että meille on annettu jäteverolaki-niminen lakiesitys. Esitys on täysin paikallaan, mutta se, mitä on arvosteltu, on tämän lain taso. En ollenkaan asetu itsekään arvostelemaan sitä, ettei tätä lakia tarvita. Se on kokonaisuutta silmälläpitäen varmasti tarpeellinen, mutta se taso, minkälaisena tämä on tänne tuotu, on erittäin puutteellinen ja keskeneräinen. Se on se, joka on aiheuttanut arvostelua. Silloin, kun jäteveroja asetetaan, ne täytyy miettiä niin tarkkaan, että ne myös mielletään mielekkäiksi, sillä niillä voidaan myös tosiaan opettaa ihmistä käyttäytymään ja kierrättämään oikein.

Ed. Tiusanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaiselle haluan todeta, kun hän ikään kuin problematisoi sitä, että tässä salissa haluttaisiin kritisoida sitä tosiasiaa, että ne, jotka käyttävät tavaroita ja tuottavat jätteitä, joutuvat maksamaan, ovat he sitten kuluttajia tai teollisuuslaitoksia: Näin mielestäni tämä keskustelu ei ole kulkenut vaan keskustelussa on nimenomaan tuotu esiin huoli siitä, että valtaosa teollisuutta tuottaessaan jätteitä ei joudu tästä vastaamaan nimenomaan jäteveromielessä, koska se on vapautettu omien kaatopaikkojensa osalta. Tämä on se ongelma, joka on tuotu monella tavalla ja monessa puheenvuorossa esiin.

Myös lain luonne, että tämä ei ole tosiasiallisesti ohjaava eikä ympäristölaki sisällöltään, on tuotu esille. Nämä ovat nyt tämän keskustelun keskeisiä elementtejä olleet.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yritin puheenvuorossani hyvin kauniisti sanoa, että minä yhdyn arviointiin tältä osin, että jos lakiehdotus olisi ollut erään toisen tahon valmistelema, näitä ongelmia ei tänä päivänä olisi sillä edellytyksellä, että se olisi mennyt valtioneuvostossa läpi.

Minä koenkin, arvoisa puhemies, tämän asian sillä tavalla, että nyt on pää aukaistu, on se jäteverolaki, jota sitten korjaillaan alvariinsa ja tiuhaan tahtiin.

Ed. Uotila: Arvoisa rouva puhemies! On tietysti osittain yhdyttävä siihen kritiikkiin, joka koskee lain nopeaa valmistelua. Varmasti, jos tämä olisi ympäristölaki, jolla ei olisi taloudellisia merkityksiä, budjettivaikutuksia, voisi olla, että olisi ollut hyvinkin aikaa hyvinkin perusteellisesti asiaa valmistella. Täytyy tunnustaa, että tässä tietynlainen paine on ollut, koska on selvästi tämän vuoden budjettikirjasta luettavissa myös, että tälle on myös tämän vuoden osalta laskettu jo tuottovaikutuksia.

On aivan yhtä selvää, että tällaiseen lakiin, joka edustaa, kuten on todettu, uutta verotusmuotoa, uutta kulttuuria, uutta ajattelutapaa, sisältyvät ristiriidat ja erilaiset painotukset ovat todella moninaisia. Valtiovarainvaliokunnan verojaostossakin valtavan asiantuntijakaartin joukossa oli moneen suuntaan todella paineita. Jotkut pitivät lakia huonona sen takia, kun vero on niin pieni. Jotkut pitivät sitä sen takia huonona, kun vero on niin suuri.

On aivan selvää, kun on puhuttu tasapuolisuudesta, että tämä oli keskeinen asia, kun yksityiset ja teollisuuden omat kaatopaikat jätetään veron ulkopuolelle. Kyllähän tästä ovat selvästi nähtävissä ulkoparlamentaariset voimat. Teollisuus on valmistelun aikana saanut tältä osin vaatimuksiaan läpi. Minä en täysin ole sitä mieltä, etteivät vaatimukset ole osittain perusteltuja silloin, jos veromäärä tonnia kohti olisi sama. On viitattu kaivosteollisuuteen ja joihinkin muihin teollisuuden aloihin. Tällä tavalla menetellen, että se olisi automaattisesti vain kaikille ulotettu, se olisi johtanut myös kohtuuttomiin työllisyysseurauksiin.

Mutta valiokuntahan on ponnessaan tähän puuttunut ja kohdistanut kritiikin nimenomaan siihen, että kaatopaikat ylläpitäjästä huolimatta ja riippumatta on saatettava tasavertaiseen asemaan. Ei voi olla oikein, että 10 kilometrin välein on kaksi kaatopaikkaa, toiselle kaatopaikalle tuotu jäte on jäteveron piirissä ja toiselle tuotu vaikkapa aivan samanlainen jäte on jäteveron ulkopuolella.

On pelättävissä, että yksityiset kaatopaikat voivat ryhtyä jätebisnekseen ja houkutella tavalla tai toisella myös sellaista jätettä kaatopaikalle, joka ei ole tämän lain hengen mukaisesti tarkoitettu verovapaaksi. Tämä on aivan eri asia kuin joidenkin teollisuudenalojen valtavat jätemäärät, joita ne tuotantoprosessissaan synnyttävät. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että jatkovalmistelussa todella kaatopaikat asetetaan samanvertaiseen asemaan. On eri asia sitten, millä tavalla porrastetaan jäteveron määrä erilaisille jätteille ja onko tarpeen vapauttaa jotkin jäteaineet verosta kokonaan tai osittain sillä perusteella, että niitä esimerkiksi jokin teollisuus tuottaa niin suuria määriä, että ne ovat teollisuuden kilpailukyvyn kannalta täysin ratkaisevia.

Keskustelussa ja kannanotoissa ympäristövaliokunnan osalta ympäristövaliokunnan lausunto oli tarpeellinen, ja se myös johti konkreettisiin muutoksiin valtiovarainvaliokunnan lausunnossa. Kaikkea ei pystytty ottamaan huomioon. Se ei ollut halusta kiinni vaan myös siitä, että kaikki muutosehdotukset eivät olleet joko tarpeeksi konkreettisia tai tarkoituksenmukaisiakaan.

Ympäristövaliokunnan lausunnossa viitataan muun muassa biojätteen käsittelyyn kaatopaikoilla. Kyllä sitä saatetaan jossain tehdä, mutta olen ed. Pulliaisen kanssa täysin samaa mieltä, että kyllä kotitaloudenkin biojätteen lajittelun pitää tapahtua mieluummin kerrostaloasunnon keittiössä. Oikeastaan tekisi mieli tehdä gallup, ketkä kerrostaloissa tästä porukasta asuvat, että kuinka monessa kerrostalossa tällainen käytännön lajittelumahdollisuus on, että jo keittiössä biojätteet laitetaan eri kuppiin kuin muut jätteet. Mutta tämän pitää olla pelin henki, että lajittelu tapahtuu alkupäässä. Tässä tämä laki on vapauttanut erikseen kaatopaikalle tuodun biojätteen silloin, kun se on muualla eritelty ja sinne erikseen tuodaan ja se on aivan oikein.

Rakennusjätteen vapauttaminen jäteverosta määräajaksi on tietysti perusteltua, kun sitä ajatellaan rakennustoiminnassa siltä osin, että siellä syntyy varsin suuria jätemääriä. Kyllä minä vakaasti toivon, että siirtymäkauden aikana siirtymävaihe todella johtaa siihen, että rakennusjätteen uudelleenkäsittely- ja lajittelukeskuksia syntyy, eikä siirtymäaikaa käytetä siihen, että kun kuorma-auton siirtolava lähtee rakennustyömaalta, niin siinä on vähän malliksi päällä rakennusjätettä ja alla vaikka mitä. Sehän ei voi olla pelin henki, koska lain käytännön soveltaminenhan tulee ikävä kyllä perustumaan aika monelta osin arviointimenettelyyn kaatopaikoilla eli voisiko sanoa näppituntumaan tai silmämääräisesti katsotaan mitä jätettä on. Kyllä siinä tilanteessa on aika helppo sanoa, että tämä tuli rakennustyömaalta ja tästähän ei veroa mene. Siltä siirtolavallinen jätettä varmaan herkästi näyttääkin.

On viitattu siihen, että tämä on siinä määrin raakile, että varmasti lain jatkokehittelyyn ja yleensä jäteverotuksen jatkokehittelyyn on varmasti tarve palata piankin. Valtiovarainvaliokunnan toinen ponsi lähtee siitä, että välittömästi lain voimaantulon jälkeen hallituksen on seurattava ja selvitettävä lain vaikutukset sekä työllisyyteen, jätehuoltoon että myös ympäristöön ja ryhdyttävä pikaisesti lainmuutoksiin siltä osin kuin selvittäminen antaa aihetta. Olen vakuuttunut, että tämän lain ja yleensäkin tämän tyyppisten lakien osalta tässä salissa tullaan vielä keskustelua käymään moneen kertaan.

Olen kuitenkin tyytyväinen niihin puheenvuoroihin, jotka tämän edelleen jatkuvan kritiikin ohella ovat myös antaneet tunnustusta sille, että kuitenkin tässä prosessissa on yhteisymmärrystä löytynyt, näkökohtia on huomioon otettu ja hallituksen esitystä hyvin tärkeiltä ja keskeisiltä osiltakin parannettu eduskunnassa. Ja kyllä kai se on ihan oikein, että eduskunta, silloin kun katsoo sen tarpeelliseksi, myös hallituksen esityksiä pystyy muuttamaan.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On vähän hankalaa esittää kriittisiä näkökantoja ed. Uotilan puheenvuoron johdosta, koska tiedän sen tuskan ja vaivan, sen ongelmoinnin, mikä hallituspuolueiden edustajilla tämän asian eduskuntakäsittelyn yhteydessä on ollut. Lähes järjestään kaikkien hallituspuolueidenkin edustajien puheenvuorot toteavat sen, että kysymys on todella huonosta lainsäädännöstä, lainsäädännöstä, jonka idea ja perimmäinen tarkoitus on hyvä, mutta jota tarkoitusta varten laadittu laki on toden totta huono.

Arvoisa puhemies! Tämän tasoista lainsäädäntöä ei eduskunnassa pitäisi tehdä. Tämä on monella tavalla, voi näin väittää, huono. Perustelut oikeastaan ovat täällä jo monissa puheenvuo-

roissa esille tulleet. Oma lukunsa on se, että tämän lakiesityksen ympäristöpoliittinen ohjausvaikutus on täysin olematon. Toinen seikka on käsitemäärittely. Eduskunta ei tarkkaan ottaen tiedä tämän lain hyväksymisen jälkeen, mitä tarkkaan ottaen eräät tässä laissa säädettävät käsitemäärittelyt loppujen lopuksi tulevat pitämään sisällään.

Edelleen lakiehdotus on ehdottomasti epäneutraali. Se kohtelee saman tyyppisiä sanoisiko orgaaneja hyvin eri tavalla riippuen siitä, onko yksityinen tai yhteisöllinen organisaatio kysymyksessä tai onko teollisuus jnp. Huvittavuudessaan esimerkin tarjoaa se seikka, että teollisuusjäte on veron ulkopuolella, jätemaksun ulkopuolella, jäteveron ulkopuolella. Mutta se jalostaja, joka tätä käyttää ja saa jätteen paljon pienempään määrään, niin tämä on sen oman, nyt uudelleen syntyvän jätteen osalta jäteveron alainen. Tämäntapaisia esimerkkejä tästä löytyy, arvoisa puhemies, vaikka kuinka paljon ja olisi parempi, että tässä olisi otettu aikalisä ja palattu tähän vähän myöhemmin.

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Uotila liittyy niiden useiden puhujien joukkoon, jotka toivat esille tämän lain valmistelun selvät heikkoudet. Lisäksi hän sinällään ilmeisesti aivan oikein kertoi siitä esimerkistä, että myös lain soveltamisessa kaatopaikoilla joudutaan käyttämään näppituntumaa, niin kuin hän luonnehti, sen määrittämisessä, kuuluuko jokin jätekuorma tämän veron piiriin vai ei. Lienee selvää, että eihän tällaista lainsäädäntöä pitäisi tästä talosta ulos päästää.

On jossain määrin ymmärrettävää, että kun tällä lailla on ensi sijassa hallituksen näkemyksen mukaan fiskaalinen tarkoitus, rahankeruu, jota ed. Uotilakin aluksi perusteluna käytti, niin se on johtanut siihen, että rahan kerääminen tämän lain avulla on syrjäyttänyt ne tavoitteet, joita jäteverolla pitäisi olla eli pyrkimys ohjata käyttäytymistä jätteiden syntymistä välttävään suuntaan.

Tähän kokonaisuuteen liittyy myös se kysymys, että kun erityisesti kuntien ylläpitämällä kaatopaikalla käsittelymaksut on jo porrastettu vaihtelevalla tavalla ylläpitäjästä riippuen, niin nyt tämän porrastuksen ikään kuin päälle tai alle tulee tällainen kiinteä valtion jätemaksu, jonka kaatopaikan ylläpitäjä on velvollinen tilittämään. Minulla on vähän semmoinen pelko, että tämä perusmaksu, joka tämä valtion maksu on, heikentää sen porrastuksen tehoa, joka käsittelymaksujen kautta on saatu aikaan. Odottaisi, että kun tämä palautettaisiin nyt uudelleen valmisteluun, niin harkittaisiin myös niitä ohjauskeinoja siten, että tämän valtion jäteveron rinnalla arvioitaisiin sen yhteisvaikutusta kuntien käyttämien käsittelymaksujen rinnalla.

Ed. U o t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tunnustan, että kritisoin tämän lain valmistelua. Mutta kyllä täytyy sanoa, että tekisi tällaista uutta lakia, jätelakia, minkälainen hallitus tahansa ja menisi siihen valmisteluun kolme kuukautta, puoli vuotta tai vuosi, niin joka tapauksessa syntyisi laki, joka pitäisi sisällään monenlaisia ongelmia ja monenlaisia intohimoja ja käytännön soveltamisvaikeuksia. On aivan selvä, että tämä on erittäin ongelmallinen verrattuna moneen muuhun lakiin ja tämä on totta.

Täällä viitattiin teollisuusjätteeseen. Ei ole kysymys pelkästään siitä, että teollisuusjäte on eriarvoisessa tai paremmassa asemassa verrattuna muuhun jätteeseen, vaan teollisuusjäte on myös keskenään eriarvoisessa asemassa. On sellaista teollisuutta, joka joutuu maksamaan jäteveroa, ja sellaista teollisuutta, joka ei joudu maksamaan. Tältä osin tämä ponsi, jossa tätä tasavertaisuutta haetaan, on todella perusteltu.

Se, mikä on nykyään kerättävien jätteenkäsittelymaksujen tämän valtion jäteveron yhteisvaikutus ja mikä on tämän ohjaava vaikutus, uskon kuitenkin, että ihmiset hyvin laajasti ottaen ymmärtävät sen, että meidän on maksettava jätteiden käsittelystä, jätteiden lajittelusta, jätteiden kuljetuksesta. Meidän on maksettava siitä paikallisesti. Mutta uskon, että kansalaiset myös hyvin laajasti ymmärtävät sen, että tämä on sellaista laskua, jota on maksettava myös noin valtakunnallisestikin. Se on todella, niin kuin ed. Pulliainen totesi, sellaista laskua, jota nyt maksetaan, mutta pitkässä juoksussa se on kyllä kansalaisten parhaaksi.

Ed. V i r t a n e n : Arvoisa puhemies! Arvoisat kollegat! Täällä on nyt valitettu tätä huonoa valmistelua aina saunavaliokuntaa myöten tässä jo pari päivää. Tietysti ei voi välttyä siltä, mihin tulen paneutumaan myöhemmin, että varsinkin keskustapuolue erinäisistä syistä näkee tässä kaikkien hallituspuolueiden edustajien jatkuvasti moittivan tätä hirvittävän huonoa juttua. Mutta sillehän on siis oma syynsä, jonka jokainen tietää tietysti tässä politiikanteossa. Tässä on nyt vedottu siihen kovasti, kuinka tämä on vihreiden

näyttö ja että sillä on tietty psykologinen taustakin, mutta kuinka se onkaan nyt hirvittävän vesittynyt laki. Mutta saivathan nyt jotain, tietysti monet ajattelevat. Siihenkin minä tulen menemään kohta vähän kauempana.

Se, mikä tässä on tietysti moitittavaa, on tämä tasapäistäminen, jota ed. Pekkarinen aivan oikein moitti tässä. Mutta pitäisi aina muistaa, että se on tämän eduskunnan ehkä typerin kompromissaava tapa tai siis suomalaisen eduskunnan, Suomen eduskuntalaitoksen. Ei tarvitse kuin ajatella jotain näpertelyä lapsilisillä tai esimerkiksi autoverotarralla, jos edellisen eduskunnan uskomattomia ja ansiokkaita, ei huonoja, tyhmiä eikä näperteleviä tasapäistämislakeja sillä lailla enempää kuitenkaan ajateltaisi. Mutta esimerkiksi nyt kun tässä on tämä ohjaavuus ollut kritiikin kohteena ja myös se, että ohjaavuuteen ainakin minun koulutuksessani on aina liitetty palkitsevuus: Mitä siitä saa, mitä se hyödyttää, jos toimit näin? Vielä kerran esimerkiksi autoverotarra ja yleensä autoilijan kohtelu. Minusta on maailman järjettömintä palkita suomalaiset autoilijat, jotka ovat siirtyneet jatkuvasti ohjaavuuden kautta käyttämään aina vain vähemmän saastuttavaa bensiiniä, vähemmän autoilevat jne., sillä tavalla, että ainoa palkinto, mitä Suomen eduskunta antaa, on että se korottaa jatkuvasti veroja, polttoaineveroja ja jatkaa järjetöntä tasapäistämistä. En minä paljon opposition valtapuolueina puhuisi mistään muusta kuin, että taas oma politikoinnin pahe aika pahasti tässäkin ohjaa hallituspuolueiden hajaannusta tämän esityksen keskustelussa.

Minä siis vastustan tasapäistävää, markkamäärältään saman kaltaista ajattelua, koska se, jos mikä on surkea kompromissi. Kompromissin ja synteesin ero on siinä, että synteesi on luonnollinen ohjaavuuteen ja kehitykseen pyrkivä juttu, kun sen sijaan Suomen eduskuntalaitoksen jatkuva kompromissien teko missä tahansa jutussa on halvaannuttavaa, ennalta ehkäisevää, eräänlaista kondomiajattelua, jatkuvaa hyvien juttujen mitätöintiä, joka näköjään toimii, on hallitus minkälainen tahansa.

Mennäkseni tähän vihreään näyttöön, ympäristölakiin enemmän. Ed. Aittoniemi mielestäni puhui totta siitä, että vihreät tämän lain kohdalla ovat valmiita ainakin näennäisesti helposti sanottuna selkä edellä menemään puuhun saadakseen edes jotain. Niin kuin äsken totesin, ei voi välttyä huomiolta, että etenkin keskustapuolueella on selkä edellä ja joka päin rähmällään ollut lehmä ollut menossa joka suuntaan näissä asioissa. Varsinkin vihreiden kohdalla skitsofrenia politiikanteon lisäksi kiteytyy ennen kaikkea ympäristö- ja luontoajattelussa. En nyt uskalla edes puhua ekologisesta puolueesta vielä, mutta kyllä kohta siihen tulen.

Lain ongelma tai oikeastaan loistavin piirre tälle eduskunnalle poliittisena psykologina on se, että hallituspuolueet — kaiken näköiset vasemmistolaiset, jotka ovat menettäneet vihreille aikoinaan jotakin, ja demaritkin ja mitä niitä on eriarvoisia originelleja kokoomuslaisia ja vielä kepulaisetkin oppositiossa, tai anteeksi keskustapuolue — ovat saaneet tilaisuuden nyt vihreiden ajamaa ensimmäistä näyttölakiaan todella vesittää joka puolelta. Uskon, vaikka lehdistöä ja tiedotusvälineitä ei enää ole paikalla, että tämä tullaan myös sitoutumattomassa suomalaisessa lehdistössä esittelemään supervihreänä surkeana vesityksenä, että tässä sitten nähdään, että mihin mennään. Minä en näe oikeastaan tässä keskustelussa mitään muuta sen kummempaa.

Yhdyn ed. Pulliaiseen täysin siinä, että tällainen ja tämän suuntainen lakitoiminta on ansiokasta. Sinänsä verotuskysymyksissä tänä päivänä on niin helppo juttu leimata, että saada nyt vielä lisäverottajan leima on aika karmea kohtalo tällaisessa jutussa, koska se on todella kirosana. Tämä menee vihreiden piikkiin, aivan kuten vihreiden piikkiin jostain järjettömästä syystä on saatu polttoaineveron korotus, joka oli kokoomuksen heiniä tämän vuoden alussa. Siis typerää jos mikä oli tällainen "palkitseminen", kun yrittäjien ja muidenkin autoilijoiden ystävä yleensä kokoomus aina on ollut, erittäin typerää. Mutta tietysti onnistuneesti sitoutumattoman lehdistön kautta se saatiin aikoinaan menemään. Monessakin yleisönosastokirjoituksessa vihreitä moitittiin hyvin paljon polttoaineveron korotuksesta.

Tietysti pelättävää on se, kun siirrytään enenevässä määrin ympäristöverotukseen, kuinka pitkälle tässä taas mennään, koska tässä ollaan paljon puhutun alkukulutuksen kimpussa niin, että lyödään veroja lisää mitenkään vähentämättä mistään ja palkitsematta sitä mitenkään, niin kuin tyyli on ollut.

Hirvein esimerkki, jos esimerkkien kautta tähän menisi, oli tietysti arvonlisäverouudistus edellisen hallituksen aikana. Kun muualla maailmalla sitä koroteltiin, silloin tietysti otettiin pois veroja muualta. Sen sijaan ei ole koskaan — en ole ainakaan kuullut — eduskunnassa selkeästi analysoitu, kuinka on mahdollista, että eräillä aloilla, palvelualoillakin, verotus nousi 22 prosenttia, ilman että sitä on mahdollista vähentää

millään tavalla. Valtiovarainministeri teki tällaisen kummallisen, uskomattoman veron laman aikana pk-sektorille. Minä en vielä tänä päivänä tämänkään hallituksen ole kuullut selkeästi mitenkään kompensoineen tätä äärimmäisen inhottavaa mokaa, joka lamaannutti entisestään suomalaista pk-sektoria varsinkin palvelualoilla ja voisiko sanoa vaihtoehtoterveydenhoidon alueilla.

Ettei ympäristöverottaminen olisi taas tämän kaltaista suomalaista show'ta, että väitetään, että siirrytään tähän ja se on kuluttajan kannaltakin ohjaavampana ja rehellisempänä ja suuntaavampana tosiaan hyödyllistä, niin poistettakoon esimerkiksi muutama niistä veroista, joita pitäisi poistaa, heti esityksen yhteydessä. Rahasta puhuminen tämän veron yhteydessä on naurettava kupla, koska tämä summa, mistä tässä puhutaan, on näinä aikoina hyvin mitätön summa.

Näin sitoutumattomana kansanedustajana sanoisin, että tämä on harvinaisen löysä laki verrattuna niihin puheisiin, mitä täällä on heitetty. Kyllä minä voisin heti, ennen kuin Aittoniemi pääsee — anteeksi, ed. Aittoniemi, arvoisa puhemies — kommentoimaan tätä juttua ... Pelkään, että vaikka olenkin sitoutumaton kansanedustaja, ed. Aittoniemi aikoo vedota joihinkin ekologisen puolueen sekoiluihin. (Ed. Aittoniemi: Liittykää keskustaan!) — Totean heti, että olen edelleen sitoutumaton. Kun olen hivenen enemmän mennyt mukaan, olen lähtenyt sinne näitä valtion jakamia rahoja valvomaan, ettei jokainen puoluetoimisto ja puoluepukari ihan kuinka vain hoitelisi niitä lehdistötukia ja muuta vastaavaa. Jos ed. Aittoniemi aikoo minua tällä vihreydellä kohta mäjäyttää, siitä vain! Kyllähän sitä kaiken näköiseen alkeelliseen touhuun on varauduttava ja mieluummin tällä lailla etukäteen. (Ed. Aittoniemi: Vainoharhaisuutta!)

Kyllä minä tiedän, niin kuin sanoin, mitä keskustapuolue pelkää vihreissä. (Ed. Aittoniemi: Mitä?) — Ehkä sen voisi itse tiedostaa. Monta kertaa on sanottu, että sairauden- tai synnintuntoon tuleminen auttaa niin, että voi sitten omaa poliittista ideologiaansa kehittää. — Täällä on valitettavasti politiikan tekeminen jäänyt siihen, että kun ei omaa politiikkaa ole enää, mitä tekisi, tehdään sitten politiikkaa muiden puolueiden väitetyllä ideologialla ja politiikalla sanomalla, että me kyllä kerromme sen, mitä he edustavat. Varsinkin ed. Pekkarinen on tässä erinomainen yhteiskuntatieteellinen tapaus.

Vielä tähän loppuun voisi todeta, kunhan vain löytäisi jonkin loppusivun — taisi olla hallituksen esityksen sivuun kirjoitettu, arvoisa puhemies, pieni kaneetti. Täällä kyllä sanotaan, että jäteverotusta tulee jatkossa kehittää, mutta vielä kerran: Ei pitäisi näitä päällekkäisiä verotusmuotoja kovasti harrastaa. Samalla lailla — kuulun työasiainvaliokuntaan — jatkuvasti vielä oikeastaan viime viikkoon asti puhuttiin koko ajan työttömyys- ja voisiko sanoa työntekouudistuksesta, kokonaisvaltaisesta uudistuksesta suomalaisessa työllistämispolitiikassa ja siihen liittyvissä rahanjakometkuissa. Mutta viime kerralla sosialidemokraattinen enemmistö äänesti kokonaan pois sen, niin että ei enää puhutakaan mistään kokonaisremontista eikä kokonaisuudistuksesta. Paikalla olleet muut edustajat muistavat, ehkä eivät sosialidemokraattien edustajat, että poistettiin kokonainen lause siitä mietinnöstä.

Se kai tuli selvitetyksi, että jäteverouudistusta tulee jatkossa kehittää. Toivotaan, että sitä kehitetään kokonaisvaltaisempaan suuntaan ja muistetaan sitten tosiaan pk-sektori, yksilöt ja muut, koska ekologinen ajattelu on organisaatioiden ja ympäristöjen yhteensovittamista ja niiden lainalaisuuksien hahmottamista. Muistetaan, että tällainen ihmisorgaani ja monen meidän peruselimistö ovat mukana tässä ja sillä on monta muutakin tasoa kuin pelkkä biodiversiteetti. Toivottavasti tällainen todella ympäristöajattelu tulevaisuudessa kattaa kokonaisvaltaisesti tätä meidän työtämme, koska se tulee maailmalla kuitenkin tapahtumaan.

Vielä jos tähän kannanotto täytyy sanoa, olen kyllä tällaisen jutun kannalla. Vaikka tämä nyt on todella pieni tihkuminen siilon tai siivilän läpi, onneksi olkoon nyt vihreille tästäkin torsosta!

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen todella surullinen, kun ed. Virtanen epäili minun lipsuvan asialinjalta ja lähtevän ekopuolueen asioita selvittelemään. Ei se kyllä pidä paikkaansa.

Mitä tulee itse ed. Virtasen puheenvuoroon, ei keskusta halua vesittää tiettyä verotusmuodon mallia, ympäristöverotusta, jota tietenkin pitäisi suunnitella hyvin tarkkaan ja pitkällä tähtäimellä niin, että vaikka se toteutetaan osina, saadaan toimiva kokonaisuus. Kysymys on vain siitä, että täällä niin hallituksen kuin oppositionkin taholta on järjestelmällisesti moitittu tätä hallituksen esitystä, joka ei vastaa niitä tarkoitusperiä, mitä tässä asiassa voidaan odottaa.

Keskusta on ollut aivan oikeassa, ja on turha sitä silloin syyttää, jos se nostaa sellaisen asian

esille, johon myöskin hallitusryhmät voivat vilpittömästi yhtyä. On väärin, että yhden puolueen halujen vuoksi toteutetaan tällaisia lakeja kuin tämä. Se on hallitusohjelmaan liitetty maksu siitä, että vihreät ovat mukana, vaikka mentäisiin takaperin puuhun. Se on vain huitaistu ja heitetty, koska vihreät ovat vaatineet, että olisi palkanmaksun aika. Tämä yksi ympäristölaki, jäteverolaki on vain heitetty vihreille kuin jalopeurain suuhun, jotta he ovat saaneet jotakin siitä, minkä puolesta ovat uskollisia hallituksen toiminnoille. Se on väärin. On oikein, että siihen puututaan niin keskustan kuin myöskin muiden taholta ja arvostellaan lakia, jota ei pitäisi hyväksyä tässä muodossa.

Mitä tulee, ed. Virtanen, show'hun, niin show'tahan tämä ympäristöverotus on silloin tietenkin, jos sitä vihreiden periaatteiden mukaan toteutetaan. Ei vihreillä ole koskaan mitään suoraa, selkeää, pitkää linjaa. Se on vain sitä, että tänään eletään näin ja huomenna noin. Eihän sillä perusteella mitään tehdä.

Ed. U. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Aittoniemelle totean, että kyllä vihreiden linja on ollut erittäin johdonmukainen koko toiminnan ajan sen päämäärän hyväksi, että luonnonvaroja kulutettaisiin entistä vähemmän ja saastemääriä saataisiin vähenemään. Tämä on ollut kyllä hyvin selkeää, yli sukupolvien menevää, kestävää politiikkaa, jota olemme kannattaneet. Siitä emme taatusti ole lipsuneet.

Mitä tulee ed. Virtasen poliittiseen syväanalyysiin ja kompromissi- ja synteesipuheisiin, olen sitä mieltä, että on kahdenlaisia kompromisseja: sellaisia kompromisseja, jotka eivät johda mihinkään, ja sellaisia, joilla on kuitenkin selkeä päämäärä. Itse näen, että tässä tapauksessa on saatu aikaan sellainen kompromissi, joka kuitenkin johtaa johonkin suuntaan, ei niin, että olisi keskenään ristikkäisiä elementtejä otettu osaksi tätä kompromissiratkaisua.

Ed. Virtanen epäili, että julkisuudessa tästä laista tulee "supervihreä surkea vesitys". Voi hyvin olla, että julkinen sana käsittelee esityksen sillä tavalla, mutta itse näen, että paljon on kiinni jatkovalmistelusta. Paljon on kiinni esimerkiksi tiedotustoiminnasta ja siitä, lähdetäänkö jäteveroa laajentamaan muihin kaatopaikkoihin. Toki myös se, että erityisesti pakkausjäteasioita kehitettäisiin koko EU:n alueella, olisi omiaan vauhdittamaan sitä tavoitetta, että pakkausjätteiden määrät saataisiin vähenemään ja, sanoisinko, nähtäisiin tälle kasvavan elintason ja kulutuksen politiikalle vaihtoehtoinen ura.

Ed. R a n t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Virtasen loppukaneettiin toteaisin sen, että ensinnäkin sopii epäillä jäteverolain ohjaavaa vaikutusta. Sen hallituksen tarkoituksen, että jäteveroa tullaan tulevaisuudessakin kehittämään, olisi kyllä voinut suomeksikin sanoa elikkä sen, että se tarkoittaa jäteveron korottamista muotoutuen näin yhdeksi hallituksen rahankeruun keinoksi.

Ed. U. Anttila toivoi, että luonnonvaroja kulutettaisiin entistä vähemmän. Se varmaan onkin hyvä ja kunnioitettava pyrkimys ja tarkoitus, mutta se on kuitenkin kohdistumassa vähän samaan tapaan kuin kunnallisvero jakoverona, ja toisaalta kulutusvero kohdistuu vähävaraisiin suhteellisesti enemmän kuin hyvätuloisiin, joten ollaan vähän semmoisessa tilanteessa, että sietäisi katsoa kokonaisveroastetta eikä vain kasata niin kuin tilkkutäkkiä veroa veron perään.

Ed. V i r t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toteaisin ed. U. Anttilalle ja toivottaisin muillekin vihreille, että uudenlainen kompromissi tosiaan pystyttäisiin taiteilemaan tässä, mutta tarvitaan tiukempaa otetta. Tässä on tosiaan sekä teillä ongelmia ilmeisesti hallituskumppaneidenne kanssa että oppositiokin aika, voisiko sanoa, alkeellista.

Ed. Aittoniemelle totean vain, että hänhän todisti omasta ja keskustan puolesta sen, mitä oikeastaan toivoinkin, että ei sen kummempaa.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Virtanen kiinnitti huomiota siihen, että täällä varsin monet hallituspuolueittenkin edustajat ovat varsin kriittisesti suhtautuneet käsiteltävänä olevaan jäteverolakiin. Se pitää paikkansa. On tietysti hyvä, että me voimme olla myös tätä mieltä hallituspuolueiden edustajina, koska varmasti monia lain kohtia olemme olleet hyvinkin, sanotaanko, edustajan oikeudella kritisoimassa. Kompromissien tuloshan tämä nyt eräällä tavalla on.

Haluaisin tässä yhteydessä kuitenkin muistuttaa siitä, mitä ed. Uotila aikaisemmassa puheenvuorossaan totesi aivan oikein ja mihin on helppo yhtyä: Tämän suuntainen lainsäädäntö on niin tunneherkkää aluetta, että varmasti, vaikka tätä olisi puoli vuotta taikka vuosi valmisteltu, aina jäisi erilaisia mielipiteitä ja kritiikkiä esityk-

siä kohtaan varmasti esitettäisiin. Tämä on mielestäni aivan selvä asia.

Ed. Pulliainen viittasi minusta ihan tärkeään kohtaan puheenvuorossaan sanoen, että tällä pitäisi olla ohjaava vaikutus ihmisten käyttäytymiseen tuottamiensa yhteiskuntajätteitten osalta. Näin varmasti on ja se olisi erittäin hyvä asia, mutta tulee vain mieleen kysymys, kun tällainen tavallaan lisämaksu kuluttajillekin ehkä tavalla taikka toisella tulee, millä tavoin pysyy mielessä se, että maksu tulee juuri tästä. Meillä on esimerkkejä bensan hinnasta, jota kauhisteltiin hirveästi. Oletettiin, että ajot vähenevät, saasteet vähenevät. Mutta kuinka ollakaan, muutama kuukausi mennään eteenpäin ja jopa käy niin, että asia unohtuu ja jälleen kulutustottumukset, jotka on aikaisemmin hankittu, valitettavasti ovat ennallaan. Näin ollen vaikutus jää ehkä oletettua vähäisemmäksi.

Muutamien kuntien toimesta on otettu viime aikoina yhteyttä ja esitetty huolestuneisuutta siitä, onko tämä liian nopealla aikataululla tehty ja ehditäänkö kunnille mahdollisesti antaa niille kuuluvia ohjeita tämän suhteen. Jatkovalmistelun suhteen olisi kovasti suotavaa, että tähän kiinnitettäisiin huomiota. Kunnat ehtisivät valmistautua, mikäli tähän niillä on aihetta, niin kuin oletan.

Ed. S a s i : Arvoisa puhemies! Ympäristönsuojelussa pakko ei ole koskaan hyvä keino ja varsinkin Suomessa pakko herättää helposti vastarintaa. Siitä syystä on oikea tapa pyrkiä edistämään luonnonsuojelua se, että markkinaehtoisesti pyritään suuntaamaan kulutusta ja käyttäytymistä, ja tässä verokomponentilla on helposti luonnollinen rooli näyteltävänään.

Mitä kuitenkin tulee itse jäteveroon, niin tietysti ongelma koko verossa on se, että ne, jotka käyttäytyvät asianmukaisesti ja vievät jätteensä kaatopaikalle, joutuvat vielä maksamaan siitä suhteellisen korkean maksun, ja tietysti helposti tämä maksu ja vero johtavat yhdessä siihen, että ihmiset pyrkivät käyttäytymään epätarkoituksenmukaisella tavalla. Tietysti tätä ongelmaa jossain määrin lisää myös se, että on mahdollisuus perustaa omia kaatopaikkoja, jotka eivät ole kunnallisia, ja tällä tavalla veroa voidaan välttää ja valvonta varmastikaan näissä paikoissa ei ole yhtä tehokasta ja hyvää.

Toinen ongelma valmistelussa on ollut se, että valtiovarainministeriö, joka on asiaa valmistellut, on katsonut asiaa pelkästään fiskaalisesta ja verohallinnollisesta näkökulmasta niin, että esitys olisi mahdollisimman helposti toteutettavissa, kun sen sijaan ympäristöministeriössä on pyritty myös ottamaan huomioon ympäristön näkemyksiä. Näitten yhteensovittamisessa onkin sitten varsin suuri työ ja valitettavasti tämä yhteensovittaminen on varsin pitkälti jouduttu tekemään täällä eduskunnassa ja verojaostossa.

Olemme pyrkineet edistämään sellaisia toimenpiteitä, jotka kannustavat ympäristönsuojeluun, ja uskomme, että ne vapautukset verosta, jotka täällä on toteutettu, ovat tässä suhteessa varsin oikeaan osuvia.

Mitä tulee työllisyysnäkemyksiin, täytyy todeta, että täällä hieman liian vähän on korostettu sitä, että kaikilla veroilla on myös työllisyysvaikutuksia. Haluan edelleen korostaa sitä, että tietyillä aloilla kuten muun muassa kaivannaistoiminnassa täysimääräinen vero sellaiselle toiminnalle tuhoaisi sen toiminnan kokonaan, ja myös nämä vaikutukset nykyisessä työllisyystilanteessa pitää ehdottomasti ottaa huomioon.

Mutta sen haluan sanoa, että on välttämätöntä, että seuraavan vuoden aikana tiiviisti seurataan, kuinka hyvin laki toimii, mitä ongelmia siinä on ja ovatko sen ohjaavuusvaikutukset ollenkaan oikeita. Uskon, että varmaan vuoden kuluessa tätä lakia joudutaan jo rukkaamaan, jotta se saavuttaisi paremmin tavoitteensa.

Ed. K a u t t o : Arvoisa puhemies! Minusta keskustelu on ollut hyvä siinä mielessä, että sen aikana on tullut selväksi kyllä se, että kun tehdään tämmöinen uusi ympäristöverolakiavaus, niin siinä yhteydessä olisi pitänyt olla kokonaisvaltaisempi valmistelu ja esitys, että tiedettäisiin, mihin mennään.

Minun mielestäni nimenomaan veroa ei olisi pitänyt laatia puhtaasti fiskaaliselta lähtöpohjalta, vaan ottaa voimakkaasti mukaan siinä myös ympäristötekijät ja se, miten ne toteutuvat jatkossa. Tuntuu siltä, että nyt ne, jotka ovat ympäristöministeriössä miettineet asiaa, eivät välttämättä ole kaatopaikkaa ja sen toimintaa koskaan nähneetkään; vaan että laki on tehty todella paperilla ja ehkä vielä sillä tavalla, että ei ole ihan loppuun asti asiaa edes ajateltu. Minä toivon, että tämän lain toteutumisen suhteen tulisi nyt seurantaa ja samoin katsottaisiin, miten kuntien käy. Kunnille annetaan tässä aivan liian vähän aikaa. Ne olisivat tarvinneet puoli vuotta vähintään, että ne voivat muuttaa omat laskutusperusteensa. Eli vaikeuksia on kyllä tiedossa.

Mitä tulee vielä työllisyysvaikutuksiin, niin yksi, josta voi olla tietysti huolissaan, on kaivostoiminta. Mutta se ryhmä, mistä eniten olen huolissani tässä yhteydessä, ovat erilaiset jätteitä hyödyntävät yritykset, joiden tuottomarginaali on ollut jo erittäin pieni, ja tämä voi olla niille lopullinen kuolinisku. Siinä mielessä tosiaan toivon, että tämän seuranta jatkuu.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Otin tämän puheenvuoron nimenomaan kommentiksi ed. Sasin esiin nostamiin näkökohtiin. Hän epäili, että vapaamatkustajuus jäteasioissa saattaa yleistyä ja näin ollen epäasianmukainen jätteiden saattaminen muualle kuin kaatopaikoille. Kiinnittäisin kuitenkin huomiota siihen, mikä oli hänen toinen kritiikkinsä aihe, että lakiesityksen 2 §:ssä kaatopaikat, jotka ottavat vastaan lähinnä toisten jätteitä, ovat kyllä tämän piirissä. Siinä mielessä jäteveron ulkopuolelle eivät jää kaikki yksityiset kaatopaikat. Mutta jos jollakin yrityksellä on omia jätteitä ja se ottaa osittain muiden jätteitä vastaan, niin nämä jätteet ilmeisesti jäävät tämän veron ulkopuolelle. Vapaamatkustajuusongelmaa emme täysin voi välttää. Itse uskon tässä valistukseen enkä usko, että vero on välttämättä enää se lisä, joka johtaa epätarkoituksenmukaiseen jätteiden käsittelyyn, vaan muu piittaamattomuus siinä lähinnä on taustasyynä.

Mitä tulee työllisyyden ja ympäristön yhdistämiseen, näen, että tässä tarvitaan kyllä laajakatseisempaa ajattelua. Nimenomaan kierrätyksessä ja lajittelussa voidaan saada aikaan uusia työpaikkoja, ja tämä on nimenomaan kestävän tulevaisuuden haaste, että me pystymme yhdistämään työllisyys- ja ympäristötavoitteet. Ympäristöministeriö on muutama vuosi sitten laatinut tästä aiheesta ohjelman ja työllisyysmäärärahojen jaossa mielestäni pitäisi ottaa tämä näkökulma huomioon. Sillä tavoin voitaisiin vahvistaa myös tämän lain vaikutuksia.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron ed. Sasin puheenvuoron johdosta, kun hän totesi puheenvuorossaan, että kunnolliset ja tunnolliset kansalaiset joutuvat maksamaan tämän jäteveron, kun vievät jätteitään kaatopaikalle. Minä taas kiinnittäisin huomiota siihen, että ne tunnolliset ja kunnolliset kansalaiset mieluummin tekevät niin, että he lajittelevat jätteensä jo kotonaan, paperin ja kartongin laittavat yhteen kasaan ja sen korjaa sitten asianomainen kansalaisjärjestö tai jokin muu paperinkeräysosakeyhtiö, kuljettavat lasin omaan systeemiinsä, joka menee kunnalliseen lasinkeräykseen eikä suinkaan mene kaatopaikalle, kumin omaansa, raudan ja muut metallit omaansa jne., jne., ja tietysti orgaanisen aineen kompostiin. Näin siis toisin sanoen se tunnollinen ja kunnollinen kansalainen välttyy siltä jäteverolta ja silloin asiat ovat ihan kunnossa. Kannattaisi miettiä se perimmäinen sanoma, mikä tässä on taustalla.

Ministeri Alho: Arvoisa puhemies! Muutama asia vielä tähän keskusteluun lisää. Ensinnäkin Euroopan unionin piirissähän kovasti on ollut keskustelua ja pyrkimystä, että ympäristöverotuksen mahdollisuuksia pitää miettiä. Delorsin valkoisessa paperissa Euroopan kilpailukykyä selvittelevissä osuuksissa on juuri nähty, että ympäristöverotuksen avulla ja siihen painopistettä siirtämällä voidaan keventää työn verotusta. Tämä sama näkemys on ollut myös Paavo Lipposen hallituksen ohjelmassa. Ympäristöverotuksen osalta on lähdetty miettimään, millaisia mahdollisuuksia on olemassa, ja jäteverolaki niistä on ollut ensimmäinen, joka täällä on ollut käsittelyssä. Siihen on ollut erittäin paljon kritiikkiä ympäristönäkökulmista lähtien myös.

Täytyy kuitenkin nyt korostaa sitä, että jäteverolla tietysti haetaan fiskaalista tuottoa, koska muutenhan sitä ei säädettäisi. On ollut tavattoman vaikeata verottajan näkökulmasta lähteä ajattelemaan niin, että laki voitaisiin säätää sillä tavoin, että otettaisiin kantaa siihen, onko jokin jäte tuotettu hyvässä vai huonossa tarkoitusperässä. On vain kysymys siitä, että kun sitä toimitetaan kaatopaikalle, silloin tuottaja maksaa siitä ja ikävä kyllä myös siinä tapauksessa, että se on tuotettu hyvässä tarkoitusperässä.

Nyt valiokunnissa on hallituksen esitystä muutettu ja tietysti on ihan päivänselvä asia, että tällaista uutta veroa pitää seurata ja katsoa, miten se toimii. Mutta nyt on kyllä hukattu näiden muutosten kautta perusajatus siitä, että tällä on tarkoitus kerätä sillä tavoin valtiolle varoja, että työn verotusta voitaisiin keventää ja jättää ympäristöpoliittiset ohjailukeinot jonnekin muualle kuin verotukseen. Verotuksen tehtävä ei ole hoitaa kaikkia hyviä yhteiskunnan tarkoitusperiä, vaikka sitä niin monet usein toivoisivatkin.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Piti jo aikaisemmin erään puheenvuoron jälkeen todeta tämä rahojen keräys tuloverojen alentamiseen. Nyt kun ministeri korkeassa persoonassaan itse oikein lausui tämän,

että kerätään ympäristöveroilla varoja, jotta voitaisiin toteuttaa tuloveron alennus, niin tämä on kyllä nyt niin paksua, että sitä ei enää viitsi kuunnella puuttumatta siihen asiaan.

Ensinnäkin yhteiskunnan suuntaus on selkeästi se, että mitään veroja ei voida laskea, vaikka toisia veroja nostettaisiinkin, ja jos niitä lasketaan, se on silloin suurempi reformi eikä sitä liitetä jonkin ympäristöveron tuottoon. Kyllähän totuus on tämä. Minua ärsyttää sellaisten asioiden esille tuominen, joilla ei ole mitään tulevaisuuden pohjaa, niin kuin tuloverojen alentaminen jäteverolain perusteella. Minä uskallan vaikka maksaa puolet siitä tuloverojen alennuksesta omista rahoistani, se nyt ei taida ihan riittää, mutta sinne päin. (Ed. Pulliainen: Ei mahda riittää!) — No ei taida ihan riittää, mutta tuli taas sanottua vähän liian leveästi, ed Pulliainen. — Joka tapauksessa minä kysyn ministeri Alholta: Koskas sitä tuloverojen alennusta aletaan tällä perusteella saada?

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Varmasti kaikki haluavat päästä äänestämään asiasta tai ylipäätänsä menemään eteenpäin asioiden käsittelyssä. Mutta sanonpa nyt kuitenkin, että nämä linjauksethan ovat hallituksen linjauksia ja ed. Aittoniemi ei hallituspuolueeseen kuulu, joten ei hänen niitä tarvitse hyväksyä. Mutta ei kannata vääntää sanoja. Enhän minä ole sanonut, että jäteveroilla nimenomaisesti alennettaisiin tuloveroja, vaan ympäristöverotuksella, josta eräs osa on jätevero, ja sillä pitää tietysti olla fiskaalista tuottoa, jotta tähän tarkoitusperään päästäisiin. Sitä paitsi hallitus tulee ansiotulojen verotusta keventämään ihan ohjelmansa mukaisesti.

Ed. U o t i l a : Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Kauton puheenvuoron johdosta, kun hän kantoi huolta aivan oikeutetusti niistä yrityksistä, jotka käyttävät toisten tuottamaa jätettä ja valmistavat esimerkiksi kierrätystavaroita. Valiokunta mietintöä sorvatessaan kiinnitti asiaan huomiota ja se mietinnöstä löytyy. Perusteena on huojennusmahdollisuudet, kun on todettu, että jäteverossa käytetään valmisteverolain 11 §:n mukaisia huojennusmahdollisuuksia. Valiokunta näkee, että erityinen syy voi olla ympäristöpoliittinen syy jäteverolain huojennuksia määriteltäessä. Valiokunta toteaa, että erityisen perusteltua tällainen syy olisi silloin, kun on kysymyksessä sellainen yritystoiminta, joka käyttää toisten tuottamaa jäteainesta omien tuotteittensa valmistamiseen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys laiksi kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta ja siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 44/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 10/1996 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 10.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 6) asiasta.

Keskustelu:

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on hallituksen esitys laiksi kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta ja siihen liittyviksi laeiksi. Tässä yhteydessä on keskustelussa myös hallituksen esitys kunnanjohtajan irtisanomista koskevan kuntalain 25 §:n muuttamisesta.

Kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta säätäminen liittyy vuonna 1995 uudistettuihin hallitusmuodon perusoikeussäännöksiin. Hallitusmuodon mukaan ketään ei saa erottaa työstä ilman lakiin perustuvaa syytä. Säännös koskee kaikkia palvelussuhteen muotoja. Lain voimaantulon jälkeen myös kunnallisten viranhaltijain asema on säädetty lailla eikä enää virkasuhteen päättymisen osalta johtosääntötasoisin virkasäännöin tai virkaehtosopimuksen perusteella.

Lakiehdotuksen mukaan kunnallisten viranhaltijoiden palvelussuhdeturva määräytyy lähes samalla tavalla kuin kuntien työsuhteisella henkilöstöllä. Niinpä virkasuhteen irtisanomisperusteet jakautuvat vastaavasti viranhaltijasta johtuviin irtisanomisperusteisiin ja toisaalta taloudellisiin ja tuotannollisiin irtisanomisperusteisiin. Merkittävimpänä erona aikaisempaan on, että pelkästään viran lakkauttaminen ei enää ole viranhaltijan irtisanomisperuste. Uusina säännöksinä ehdotukseen sisältyy muun muassa mahdollisuus virkasuhteen purkamiseen sekä velvollisuus tarjota toista virkaa taloudellisista ja tuotannollisista syistä irtisanotulle viranhaltijalle.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta toteaa yksimielisessä mietinnössään, että lakiehdotuk-

siin sisältyvä normikokonaisuus merkitsee mittavaa ja tärkeää uudistusta, jota eduskunta kiirehti hyväksyessään hallintovaliokunnan mietintöön pohjautuneen lausuman kuntalain säätämisen yhteydessä. On kuitenkin todettava, että kunnallista viranhaltijaa koskevat säännökset jäävät tämänkin lakiehdotuksen sisältämän normikokonaisuuden hyväksymisen jälkeen osittain hajanaisiksi. Niinpä kunnallisen viranhaltijan asemasta säädettäisiin edelleen ainakin virkasäännössä, kunnallisessa virkaehtosopimuksessa, virkaehtosopimuksessa ja kuntalaissa.

Todettakoon, että osittain muiden viranhaltijoiden aseman sääntelystä poikkeaa edelleenkin kuntien ja kuntayhtymien palveluksessa olevien noin 60 000 rehtorin ja opettajan oikeudellisen aseman sääntely. Viime vuosina opetusalan henkilöstöä koskevien erityissäännösten määrää on kuitenkin jo olennaisesti vähennetty. Opetustoimen henkilöstön oikeudellista asemaa koskevan sääntelyn uudistaminen on parhaillaan opetusministeriön valmisteltavana. Valitettavasti valmistelu on viivästynyt muun muassa koulutuksen lainsäädännön kokonaisuudistuksen vuoksi siinä määrin, että lakiesitys ei ehtinyt eduskuntakäsittelyyn yhtä aikaa nyt käsittelyssä olevan hallituksen esityksen kanssa. Hallintovaliokunta näkee opetustoimen palvelussuhdeturvaa koskevien säännösten uudistamisen tärkeäksi ja kiirehtii osaltaan uudistuksen valmistelua.

Käsiteltävänä olevaan lakiehdotukseen hallintovaliokunta sen sijaan päätti harkinnan jälkeen olla ottamatta opetustointa koskevia säännöksiä. Opetusministeriö toimitti valiokunnalle tätä koskevan muutosesityksen, mutta valiokunta päätti, ettei näitä pykäliä tähän lakiin sisällytetä. Ratkaisua valiokunta perusteli ensinnäkin sillä, että säännösten voimassaoloaika jäisi todennäköisesti ja ainakin toivottavasti lyhyeksi. Toisekseen peruskoulun ja lukion opettajien osalta virkasuhteen lakkaamisen perusteista on jo nyt säädetty lain tasolla.

Käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen eduskuntakäsittelyn aikataulu ei myöskään valiokuntatyössä mahdollistanut perusteellisen arvioinnin toteutusta opetustoimen erityissäännösten osalta suhteessa nyt käsiteltävään palvelussuhdeturvalainsäädäntöön.

Arvoisa puhemies! Käsittelyssä olevan lakiehdotuksen valmistelussa on pitkälti noudatettu työsopimuslain kirjoitustapaa. Hallintovaliokunta pitää tätä menettelyä osittain ongelmallisena ja toteaa, että parempi vaihtoehto olisi ollut seurata uuden valtion virkamieslain rakennetta ja kirjoittamistapaa. Valiokunnan mielestä kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvalainsäädännön muuttamista valmisteltaessa tulisikin muun muassa virkasuhteen luonteesta johtuen työsopimuslain sijasta noudattaa valtion virkamieslainsäädännön rakennetta ja kirjoitustapaa.

Kuten edellä todettiin, ehdotetusta laista poikkeavia säännöksiä on esimerkiksi peruskoululaissa ja lukiolaissa sekä kuntalain 25 §:ssä, joka koskee kunnanjohtajan erottamista määräenemmistöllä luottamuspulan vuoksi, jos luottamuspula perustuu asialliseen ja riittävään syyhyn. Käsiteltävä palvelussuhdeturvalainsäädäntö täydentää kuntalain 25 §:n sääntelyä. Lähtökohtaisesti kunnanjohtajaan sovelletaan ottaen huomioon, että kunnanjohtajan virka on lakisääteinen virka, muita palvelussuhdeturvalain säännöksiä.

Hallintovaliokunnan käsittelyssä on ollut myös viime valtiopäivillä eduskunnalle annettu hallituksen esitys kuntalain 25 §:n muuttamisesta. Lakiehdotuksen mukaan kunnanjohtaja voitaisiin irtisanoa määräenemmistöllä tehtävällä päätöksellä, kun siihen on syytä. Tämän muutosesityksen hallintovaliokunta on perusteellisen harkinnan jälkeen päättänyt yksimielisesti ehdottaa hylättäväksi. Valiokunta katsoo, että esitetty muutos näyttäisi laajentavan kunnanjohtajan irtisanomisperusteita ja aiheuttaisi näin ollen nykyistä suurempaa epävarmuutta kunnanjohtajien kohdalla.

Esityksen mukaanhan kunnanjohtaja voitaisiin irtisanoa pelkästään luottamuspulan perusteella tai luottamuspulan ja sen aiheuttaneen syyn perusteella taikka muun syyn kuin luottamuspulan perusteella. Nyt voimassa olevassa laissahan edellytetään irtisanomisen johtuvan aina luottamuksen menettämisestä, johon tulee aina myös liittyä kunnanjohtajalle ilmoitettava asiallinen ja riittävä syy. Valiokunta toteaa myös, että kuntalain 25 §:n sisältämän kunnanjohtajan irtisanomisperusteen ei voida katsoa olevan ristiriidassa Ilo:n yleissopimuksen kanssa.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta on kunnallista palvelussuhdeturvaa koskevaan hallituksen esitykseen tehnyt lukuisan joukon pykälämuutoksia ja ottanut asianmukaisesti huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetyt huomautukset. Lakiehdotukset voidaan näin ollen käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä. Valiokunta pitää kunnallista palvelussuhdeturvaa koskevia la-

kiehdotuksia tarpeellisina ja puoltaa niiden hyväksymistä valiokunnan ehdottamin muutoksin ja kannanotoin. Kuntalain 25 §:ää koskevan hallituksen esityksen hallintovaliokunta ehdottaa mietinnössä mainituista syistä hylättäväksi.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Väistö äsken valiokunnan puheenjohtajan ominaisuudessa käytti hyvän esittelypuheenvuoron, jossa selvisi yksimielisten esitysten tausta ja se, miksi juuri tämän laatuisiin ratkaisuihin on päädytty.

Lähden liikkeelle kunnanjohtajan asemasta, josta säädetään nyt tällä erikoisella menettelytavalla, että hallituksen esitystä ei toivottu vedettävän pois, vaan että siitä syntyy mietintö, josta näkyy perustelut, miksi pitäisi kunnanjohtajille antaa työrauha. Pidän tätä erittäin tärkeänä, koska asiahan on kolmatta kertaa erittäin lyhyen ajan aikana valinkauhassa. On erittäin tarpeellista, että sanotaan ainakin kymmenkunta vuotta eteenpäin kunnanjohtajat voivat lähteä siitä, että heidän osaltaan lainsäädännöllinen tausta on suurin piirtein muuttumaton.

Seuraava vaihe, mikä tähän saattaisi antaa muutosta, on se, että kuntalakia yleisesti ottaen tarkistettaisiin niitten kokemusten perusteella, joita parhaillaan kuntalaista hankitaan. Mehän teimme edellisessä eduskunnassa varsin perusteellisia muutoksia kuntalakiin, ja nyt on tietysti erittäin tarpeellista, että kokemuksia kentällä hankitaan.

Toinen asia, arvoisa puhemies, johon haluan kiinnittää huomiota on se, että esitys on valmisteltu kolmikantaisesti. Kolmikantaisuudestahan on tullut eräänlainen kirosana suomalaisessa yhteiskunnassa. Se muka on aivan kauheaa eräitten yhteiskunnallisten näkemyssuuntien mielestä, että voidaan sopia yhteisesti asioista, siis aivan uskomattoman tavatonta. Minä henkilökohtaisesti kuitenkin kuulun tämän uskomattoman, tavattoman käyttäytymisen jatkamisen kannattajiin. Olen sitä mieltä, että sellaisessa yhteiskunnassa, jossa vallitsevat vielä puhe- ja neuvotteluvälit, on mukavampi elää kuin sellaisessa, jossa hypätään vain ristiriidasta toiseen. Tässä suhteessa koin erittäin positiivisena sen asian, että jopa eduskunnassa voitiin kolmikantaisuutta toteuttaa sillä tavalla, että lomauttamista koskeva säädös, joka oli jäänyt laista pois sattuman kaupalla, lisättiin 17 §:ään, ja se tapahtui sillä tavalla, että kolmikantaisesti kuunneltiin eri osapuolia valiokunnassa ja sitten tämän kolmikantaisuuden pohjalta tarkistus tehtiin.

Arvoisa puhemies! Sitten se kolmas asia, joka antoi aiheen tulla tänne eteen, on palvelussuhdetyyppiasia. Minä kiinnitin aivan erikoista huomiota valiokuntamme kunnioitetun puheenjohtajan äskeiseen puheenvuoroon, jossa hän totesi, että virkasuhteisten ja työsuhteisten säädöstausta on aika tavalla samanlainen. Kuulun niihin, joiden mielestä olisi syytä siirtyä kunnan puolella yhteen palvelussuhdetyyppiin. Kuntatyönantajan valtuuskunta, johon olen tämän kunnallisvaalikauden kuulunut, on tässä suhteessa ollut yksimielinen yhteiskunnallisesta näkemyssuunnasta riippumatta, ja mielestäni siihen suuntaan olisi kehityksen syytä mennä. Se vain, että sillekin hankkeelle löytyy vastustajansa. Nyt säädetään tämä viranhaltijan palvelussuhdeturvalainsäädäntö, mutta toivon, että kehitys menee tässä progressiiviseen suuntaan.

Ed. Polvi: Arvoisa rouva puhemies! Oikeastaan ed. Pulliainen päätti puheenvuoronsa siihen ajatukseen, mikä on syytä pitää tavoitteena, eli kunnissa tulisi kyetä siirtymään yhteen palvelussuhdelajiin. Se helpottaisi oleellisesti toimintaa ja vähentäisi myös byrokraattista järjestelmää.

Asia ei tietenkään ole aivan yksinkertainen johtuen hyvin pitkälle nykyisestä järjestelmästä eri palvelussuhdelajeissa. Vaikka kuntalain säännökset sinänsä kunnan henkilöstöstä ovat verrattain niukat, siellä kuitenkin on muun muassa kuntalain 44 §, jossa on säännöksiä kunnan virkasuhteisesta henkilöstöstä. Lähtökohtanahan on se, että virkasuhteella tarkoitetaan julkisoikeudellista palvelussuhdetta, jossa henkilö käytännössä virkaan liittyen käyttää julkista valtaa tai hoitaa julkisoikeudellisia kysymyksiä. Se saattaa aiheuttaa ongelmia yhteen palvelussuhteeseen siirtymiselle. Tässä aikataulussa se ei ollut mahdollista.

Ehdotetulla lailla toteutetaan Hallitusmuodon vaatimus palvelussuhdeturvan järjestämisestä lakisääteisesti, niin kuin täällä on jo aikaisemmin todettu. Lain voimaantulon jälkeen kunnallisten viranhaltijoiden asema ei enää virkasuhteen päättymisen osalta määräydy pelkästään virkasäännön nojalla, niin kuin tähän saakka on ollut mahdollista, eikä myöskään virkaehtosopimuksen perusteella. Pääsääntöisesti palvelussuhdeturva määräytyy vastaavalla tavalla kuin kuntien työsuhteisellakin henkilöstöllä.

Virkasuhteen irtisanomisperusteet jakautuvat viranhaltijasta johtuviin ja myös taloudellisiin ja tuotannollisiin irtisanomisperusteisiin. Merkit-

tävin ero aikaisempaan on oikeastaan se, että pelkästään viran lakkauttaminen ei voi olla enää palvelussuhteen päättämisen peruste.

Esitykseen sisältyy useita uusia säännöksiä nykyiseen virkasäännön määräyksiin verrattuna, joilla on tiettyä viranhaltijoiden oikeusturvaa parantavaa merkitystä. Ehdotettu lainsäädäntö selkeyttää merkittävästi irtisanomis- samaten purkamisperusteita. Siinä mielessä säännöstö kokonaisuudessaan on merkittävä uudistus.

Vaikka tuo ehdotus sinänsä on merkittävä ja sisältää tärkeitäkin uudistuksia, jäävät kunnallista viranhaltijaa koskevat säännökset edelleen kuitenkin verrattain hajanaisiksi. Viranhaltijan asemasta säädetään edelleen osittain virkasäännössä, osittain virkaehtosopimuslaissa ja siitä seuraavassa virkaehtosopimuksessa ja myös kuntalaissa edelleen, sen lisäksi muun muassa opetustoimen tehtävissä olevaa henkilöstöä koskevissa erityislaeissa.

Asiantuntijakuulemisen yhteydessähän valiokunnassa kiinnitettiin huomiota myös liikkeen luovutussäännöstön laatimiseen ja sen koskemiseen mahdollisesti virkasuhteista henkilöstöä. Tuolta osin päädyttiin oikeastaan viittaamaan eduskunnan aikaisemmin hyväksymiin lausumiin. Kaiken kaikkiaan laki on toissijainen, eli muissa laeissa olevat säännökset ohittavat palvelussuhdeturvaa koskevan lain säännökset. Näitä poikkeavia säännöksiä löytyy muun muassa kuntalain 25 §:stä, jossa on säännökset kunnanjohtajan osalta irtisanomisperusteista.

Asiantuntijakuulemisen yhteydessä tuli esille mahdollisuus, että kuntalain 25 § voitaisiin kokonaan kumota. Valiokunta päätyi, niin kuin aikaisemmin on todettu, hallituksen tekemän kuntalain 25 §:n muuttamisesityksen hylkäämiseen kokonaan, mutta ei sen sijaan sen kumoamiseen. Mikäli se olisi kumottu, sehän olisi johtanut siihen, että kunnanjohtajaan sovellettaisiin sen jälkeen palvelussuhdeturvaa koskevaa lakia eli samoja irtisanomisperusteita kuin muuhunkin henkilöstöön.

Kunnanjohtajan asema on kuitenkin tehtäviltään ja merkitykseltään siinä määrin poikkeava kunnan muiden viranhaltijoiden tehtävistä, että on tarpeen irtisanomisperusteet määritellä eri tavalla. Keskeisenä esittelevänä virkamiehenä kunnanjohtajan rooli ja asema on alttiimpi tai siihen voivat vaikuttaa muun muassa voimasuhteissa vaalien yhteydessä tapahtuvat muutokset jne. Sen vuoksi on perusteltua säilyttää irtisanomisperusteet nykyisessä muodossaan, mihin valiokunta päätyi.

Muutosesitys, minkä hallitus oli valmistellut, jossa lähtökohtana oli esitys siitä, että kunnanjohtaja voidaan irtisanoa, kun siihen on syytä, olisi johtanut käytännössä merkittävään kunnanjohtajien irtisanomisperusteen laajentamiseen. Siinä mielessä sille ei minusta ole perusteita. Kunnanjohtajan irtisanomisperusteita on, niin kuin muun muassa ed. Pulliainen totesi, viime aikoina muutettu oikeastaan tarpeettomankin moneen kertaan pienessä ajassa. Se aiheuttaa epävarmuutta mainitussa viranhaltijakunnassa.

Sinänsä kunnanjohtajan asema on oikeastaan kautta historian järjestetty poikkeuksellisesti muihin kunnan viranhaltijoihin verrattuna. Aikoinaan, vuonna 1948 säädetty silloinen kunnallislaki käytännössä piti sisällä ajatuksen siitä, että kunnanjohtaja oli periaatteessa hyvin pitkälle erottamaton viranhaltija, jonka jälkeen 1970-luvulla tehdyillä uudistuksilla erottamismahdollisuutta merkittävästi lievennettiin, kunnes taas uudessa kuntalaissa selvästi tiukennettiin, edellytettiin irtisanomisperusteeksi käytännössä luottamuksen menettäminen, jonka 2/3 valtuutetuista voi todeta tapahtuneen, joskin lisäksi edellytettiin ilmaistavaksi syy, mihin luottamuksen menettäminen perustuu.

Kaiken kaikkiaan esitys, joka valiokunnassa on syntynyt, on tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen. Sillä parannetaan ja selkeytetään samalla kunnallisten viranhaltijoiden oikeusturvaa ja asemaa.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitän huomiota samaan, mihin ed. Polvi puheenvuorossaan, eli kunnanjohtajan poikkeavaan asemaan. Kunnanjohtajalla on keskeinen asema kunnan johtamisjärjestelmässä. Erityisesti se, mitä ed. Polvi ei maininnut, että kunnanjohtajan virka on lakisääteinen virka, korostaa kunnanjohtajan asemaa suhteessa muihin kunnan virkamiehiin. Totean vielä, kun ed. Polvi viittasi siihen, että kuntalain 25 §:ää on kahteen otteeseen muutettu, että myös se sanamuoto, joka hylättäväksi esitettyyn hallituksen esitykseen sisältyy, on ollut kuntalain valmistelun yhteydessä hallintovaliokunnan tarkastelussa. Silloin päädyimme yksimielisesti valiokunnassa siihen muotoiluun, mikä nyt voimassa olevassa kuntalaissa on.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Tässä voi todeta niin kuin edellisetkin puhujat, että nyt kunnanjohtaja tavallaan astuu työsuhdeturvan piiriin. Se on sinällään hyvä asia. Salis-

sa on käytetty puheenvuoroja joiltakin tahoilta, että työsuhdeturvaa pitäisi heikentää, mutta on kuitenkin todettu hyväksi se, että tällaista turvaa ihmiset tarvitsevat. Jos halutaan toimia pitkäjänteisesti, on tähtäystä siinä, että tehdään hyvää työtä, kyllä kai ihminen tarvitsee varmuutta siitä, että hänellä on näköpiirissä tulevaisuuden ajatus, että ainakin useamman vuoden voi olla töissä, tai jos tekee pahasti töppäilyjä, pitää olla kovat syyt, ennen kuin saadaan irtisanottua.

Tämän hetken tilanne on ollut aika sekava siinä mielessä, että luottamuspula on voinut syntyä vaikka poliittisista syistä, mikä on tavallaan syrjintää, vaikka sitä ei ole tarvinnut sanoa, että se on poliittisista syistä, se on tunnesyihin perustuva. Siinä mielessä mietintö on erittäin hyvä siltä osin, että se ainakin vähentää mahdollisuuksia ja ihmiset, jotka ovat kunnanjohtajina, voivat toimia tehtävässään hyvästi. Sen sijaan, jos tätä vertaa yksityiseen puoleen, kunnanjohtajat eivät sillä tavalla ole yritysjohtajia. Yritysjohtajien puolella ei taida paljon työsuhdeturvaa olla, mutta se ei tällä hetkellä ole käsittelyssäkään. Siinä mielessä se ei isompaa pohdintaa siltä osin kaipaa.

Mutta virkasopimus- ja työsuhteen osalta olen samaa mieltä kuin edelliset puhujat siinä, että sitä säännöstöä pitäisi saada samaan putkeen, samaan muottiin valettua, koska siinä tulee hyvin ristiriitaisia käsityksiä, kun pitää lajitella, kumpaan kuuluu, ja hyvin erilaiset säännökset ohjaavat molempien toimintaa. Siihen pitäisi löytää yhteinen sabluuna, että jatkossa olisi olemassa vain yhden lajin työsuhteita.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Uskon, että aika monet tässäkin salissa, jotka ovat kunnallisissa luottamustoimissa aiemmin olleet, silloin kun on ollut nyt vielä voimassa oleva laki, joka mahdollisti kunnanjohtajan irtisanomisen suhteellisen, väittäisin, löyhin perustein elikkä pelkästään vain luottamuspulaan pohjautuen, saattoivat olla jopa hyvilläänkin siitä, että hankaliksi katsottavista kunnanjohtajista päästiin suhteellisen helposti eroon. Tämä kuitenkin johti muutamilla alueilla, jääkööt alueet mainitsematta, jopa vähän urheilulliseen käyttäytymiseen, ja vanhat kaunat pyrittiin aika lailla hyödyntämään tässä tilanteessa. Kunnanjohtajia sanottiin, valitettavasti aivan päteviäkin, hyvinkin löyhin perustein, vain luottamuspulaan vedoten, irti, mikä ei varmasti yhteiskunnan kannalta ollut mitään parhaita mahdollisia olotiloja.

Minusta on erinomaisen hyvä asia, minkä hallintovaliokunta on ottanut lausunnossaan: "Valiokunta pitää välttämättömänä, että kunnanjohtajan kohdalla irtisanominen perustetaan luottamuspulaan, mutta luottamuspulan perusteena tulee samalla olla, kuten edellä lausutusta ilmenee, aina riittävät ja asialliset perusteet irtisanomiselle." On minusta äärettömän hyvä asia, että näin tässä on jämäkästi lausuttu. Se merkitsee sitä, että kunnanjohtajat tästedes lain voimaan tultua eivät ainakaan niin herkästi joudu mahdollisesti ikään kuin joidenkin luottamushenkilöiden ajatusten vangeiksi, vaan voivat jopa itsenäisesti suunnitella tulevaisuutta ja esitellä omia ajatuksiaan.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kunnanjohtajien asemaan liittyviä säännöksiä on melskattu vuosien aikana edes sun takaisin. Melkein vuosittain tehdään joitakin muutoksia. Kyllähän tilanne on se, että varmasti näitäkin ongelmia on, mitä muistaakseni ed. Mähönenkin viimeksi totesi, eli liian löysin perustein on pyritty kääntämään kunnanjohtajia paikaltaan. Kyllä Suomessa on, ja jokainen meistä tässä salissa varmaan tietää, en minäkään viitsi mainita nimeltä mitään kuntaa, olkoon toteuttamatta, kaupunginjohtajia, jotka olisi ajat sitten pitänyt heittää pois, mutta on myöskin kaupunginvaltuuston puheenjohtajia, jotka ovat olleet 25 vuotta samassa hommassaan. Samat retket ja matkat on tehty, ollaan niin kuin siunatussa tilassa keskenään, kumpikaan ei uskalla puhua toisistaan pahaa sanaa. Toisin sanoen kunnanjohtaja on kunnan kehityksen jarru eräiden muiden virkamiesten kanssa ja on ikuisesti niin kauan, kunnes jää auton alle taikka jää eläkkeelle. Aivan sama ongelma on, ja kunta on siihen kohtaloon sidottu.

Tietty puhdistus kunnanjohtajien ja myöskin kaupunginjohtajien parissa, mutta erityisesti kunnissa — kaupunkejahan ne nykyisin, tarkoitan tuollaisia maalaiskaupunkeja — pitäisi tapahtua. Mutta poliittisesti ollaan niin sitoutuneita yhteen. Vaikka olisi perusteetkin irtisanomiseksi, ei uskalleta lähteä liikkeelle, koska silloin narahtaa myöskin oma asema. Monille kunnille tällaiset kunnanjohtajat ovat surkeita olemuksia, joista pitäisi päästä eroon, mutta koskaan ei päästä muuta kuin kuoleman kautta tai jos jää auton alle, niin kuin sanoin, se on ainoa tilanne.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Edellä on useassa puheenvuorossa kiinnitetty huomiota

siihen, että kunnanjohtajan irtisanomisperusteissa on tapahtunut muutoksia. Välillä niitä on tiukennettu ja välillä löysätty. Kuntalain osittaisuudistus muutamia vuosia sitten merkitsi helpotusta kunnanjohtajan irtisanomisperusteisiin ja johti silloin patoutuneina olleisiin useisiin irtisanomisiin. Jälkikäteen voi todeta, että monet näistä olivat ehkä ylilyöntejäkin, mutta tarvetta varmasti on ollut tämän tyyppiseen toimintaan, jotta kunnan toiminta kokonaisuudessaan kuntalaisten parhaaksi saataisiin hoidettua mahdollisimman hyvin.

Kun ihmisiä kunnassa ja yhteisöissä siellä kaikki ovat, varmasti henkilöiden välille syntyy, niin virkamiesten, kunnanjohtajan kuin luottamushenkilöidenkin välille, jonkin asteista erimielisyyttä ja kenties luottamuspulaa. Uskon, että ylivoimaiselta pääosaltaan kunnanjohtajat hoitavat tehtävänsä erinomaisella tavalla. Uskon edelleen, että nykyinen voimassa oleva lainsäädäntö niillä perusteilla, joita hallituksen esitystä koskevaan mietintöön sisältyy, tulee toimimaan jatkossakin hyvin.

Ed. E l o : Rouva puhemies! On selvää, että yhteiskunnan kehitys on tuonut myös kunnanjohtajalle aivan uusia vaatimuksia aivan viime vuosinakin. Lainsäädännön muutostarve heijastuu varmaan käytännön tilanteesta. On selvää, että hyvä kunnanjohtaja omaa samanlaisia ominaisuuksia kuin hyvä yritysjohtaja: tulee alaistensa kanssa toimeen, on demokraattinen jne. On ihan selvää myös, että kunnanjohtajalta vaaditaan vähän toisenlaisiakin ominaisuuksia kuin pelkästään yritysjohtajalta.

Rouva puhemies! Kiinnittäisin huomiota siihen, että Suomessa ehkä kunnallishallinnossa liiankin pitkään entisinä aikoina ja ehkä vielä tänä päivänäkin siedetään esimerkiksi alkoholista johtuvia ongelmia. Monta kertaa on niin, että ehkä erityisesti luottamushenkilöjohto käyttää myös tilannetta vallankäytössä hyväkseen, käyttää hyväkseen johtavan virkamiehen alkoholiongelmia. Tähän toivoisin luottamushenkilöiden paneutuvan. Silloin, kun näitä ongelmia alkaa esiintyä, niihin pitäisi mielestäni ehdottomasti puuttua. Olen itse joutunut aika läheltä seuraamaan eräissä kunnissa näitä tilanteita. Minusta tämä on aika suuri ongelma.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Hallituksen esitys laiksi kuntalain 25 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 208/1995 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 8/1996 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 8.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Hallituksen esitys laiksi turvapaikan hakijoiden vastaanottoasemista ja -keskuksista annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 125/1995 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 9/1996 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelu:

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Nyt on käsittelyssä hallituksen esitys, joka itse asiassa oli annettu eduskunnalle jo viime valtiopäivillä talousarviolain muodossa ja liittyi siis kuluvan vuoden talousarvioesitykseen. Tässä hallituksen esityksessähän esitetään, että valtion vastaanottoasemat ja -keskukset siirrettäisiin työministeriön alaisuuteen, kun ne nyt ovat sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa. Tämä merkitsisi sitä, että sosiaali- ja terveysministeriölle kuuluvien pakolaisasioiden sekä Ivy- ja Baltian maiden paluumuuttoasioiden käsittely siirrettäisiin työministeriön hallinnonalalle.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunnan esityksestä tämä hallituksen esitys irrotettiin kuluvan vuoden talousarvion yhteydestä ja se jäi hallintovaliokunnan valmisteltavaksi. Sittemmin hallitus oli asettanut erityisen toimikunnan, jonka tehtävänä on ollut valmistella maahanmuutto- ja pakolaispoliittista ohjelmaa, ja hallintovaliokunta päätti pyytää tältä toimikunnalta selvitystä, mihin toimenpiteisiin väliportaan, siis aluehallinnon ja paikallishallinnon, osalta pakolaisasioiden hallinnon järjestämiseksi ryhdytään. Toimikunta antoi väliraportin työstään viime maaliskuun lopussa, ja sen ehdotuksen ohjel-

maksi tulee toimeksiannon mukaan valmistua kuluvan vuoden loppuun mennessä.

Tämän toimikunnan tehtävänähän on muun muassa arvioida viranomaisten nykyisiä toimivaltasuhteita ja selvittää, onko toimivaltaa perusteltua siirtää tai koota nykyistä enemmän, sekä tehdä ehdotus maahanmuutto- ja pakolaispolitiikan osalta eri viranomaisten välisten suhteiden selkeyttämiseksi. Näin ollen voidaan katsoa, että tämän toimikunnan tehtäviin kuuluvat myös ne kysymykset, joita eduskunta hallintovaliokunnan mietinnön pohjalta on lausumina aiemmin hyväksynyt.

Eduskuntahan on hyväksynyt ensinnäkin ulkomaalaislain käsittelyn yhteydessä lausuman, jossa kiinnitettiin huomiota ulkomaalaishallinnon hajanaisuuteen ja edellytettiin, että sitä kootaan yhteen. Seuraavassa vaiheessa eduskunnan käsittelyssä oli esitys laiksi ulkomaalaisvirastosta ja tähän liittyen ulkomaalaislain muuttamisesta ja laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta. Tässäkin yhteydessä eduskunta lausui muun muassa, että sisäasiainministeriölle kuuluvien tehtävien organisointia näissä esityksissä vain tapahtuu, ja uudistus tässä suhteessa jäi puutteelliseksi. Vuoden 94 valtiopäivillä eduskunta on ottanut kantaa niin, että on edellytetty toimenpiteitä, joilla kootaan hajanainen ulkomaalaishallinto yhteen sisäasiainministeriön hallinnonalalle.

Arvoisa puhemies! Viime vuoden lopulla hallintovaliokunta pyysi maahanmuutto- ja pakolaispoliittisen toimikunnan lausuntoa siitä, miten todella alue- ja paikallishallinto olisi järjestettävä. Toimikunta vastasi tarkemmin perustelematta, että pakolaisasiat tulisi siirtää työministeriön siirtolaisuusasioiden yhteyteen. Sen sijaan siihen, kuinka käytännössä nämä toimet alue- ja paikallistasolla järjestetään, toimikunta ei antanut vastausta.

On korostettu, että pakolaisten integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan toteutuisi parhaiten, jos asiat olisivat työministeriön hallinnonalalla. On kuitenkin todettava, että nykyisin turvapaikan hakijoita ei lähtökohtaisesti voida kohdella aktiivisina työnhakijoina.

Hallintovaliokunta on edelleen samaa mieltä kuin ennenkin eli toteaa, että ulkomaalaishallinto on maassamme hajanaista ja sitä pitäisi todella koota yhteen. Sen lisäksi valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että pakolaisasioiden alue- ja paikallishallinnon järjestäminen työministeriön alaisuudessa on edelleen auki ja epävarmuutta tähän tuo se, että työministeriön asema aluehallinnon uudistamisessa on samoin avoinna. Tästä syystä valiokunta katsoo, että tämän epätietoisuuden rinnalla kyseisten pakolaisasioiden hoito nykyisellään aluetasolla lääninhallituksissa ja paikallistasolla kunnallishallintoon tukeutuvana on toiminut kohtuullisen hyvin.

Arvoisa puhemies! Valiokunta on todennut, että tämä hallituksen esitys antaa mahdollisuuden valtioneuvoston ohjesäännöllä siirtää pakolaisasiat työministeriölle tai mille tahansa muulle ministeriölle. Mikäli näin menetellään, eduskunta ei enää pääsisi tässä asiassa lausumaan omaa näkemystään. Sen vuoksi valiokunta on sisällyttänyt mietintöön perustelulausuman, jossa se edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että ulkomaalaishallinnon toimivuutta seurataan pakolaisasioiden ja siirtolaisasioiden osalta, sekä omalta osaltaan siitä, että pakolaisasioiden ja siirtolaisasioiden alue- ja paikallishallinto tehtävineen järjestetään lailla.

Arvoisa puhemies! Valiokunta on päätynyt ehdottamaan, että lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana. Samalla valiokunta on edellyttänyt hallituksen huolehtivan myös riittävistä resursseista ulkomaalaisviraston käyttöön, jotta virasto voi huolehtia tehtävistään asianmukaisella tavalla.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeriöillä on kullakin oma nimensä, ja minun käsitykseni mukaan tuo nimi aina viittaa siihen alaan, jota kukin ministeriö edustaa, maa- ja metsätalousministeriö maa- ja metsätalousasioita jne. Mietinnössä on sivulla 14 todettu, että on valitettavaa, että valiokunnalle esitetyn sosiaali- ja terveysministeriön kannan mukaan ministeriö ei ole katsonut omakseen pakolaisasioiden hoitoa. Tämä merkitsee nyt sitä, että ulkomaalaiskeskukset ja vastaanottoasemat siirretään työminiteriölle, jos olen asian oikein ymmärtänyt.

Minä en ymmärrä, mitä tekemistä inkerinmaalaisilla, somaleilla, Kosovon albaaneilla ja kurdeilla on työministeriön kanssa. Kyllähän he sosiaali- ja terveysministeriön puolella ovat ja sieltä saavat elintulonsa ja tulevat saamaan harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta tässä massa. Mielestäni on tietyllä tavalla virallisaseman väärinkäyttöä tunkea asioiden hoitoa sellaisille ministeriöille, jotka eivät lainkaan edusta sitä toiminta-aluetta, johon nämä ulkomaalaiset orientoituvat tulevaisuudessa. Jotkut harvat heistä tulevat työelämään mukaan, mutta 95 prosenttia heistä elää sosiaaliturvan varassa. Näin ollen he kuuluvat myös sosiaali- ja terveysministeriön

alaisuuteen. Tämä on vain sellaista näyttelemistä ulospäin, että juu, nämä ihmiset ovat nyt työministeriön alaisuudessa ja oikein todellisia raatajia.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi kiinnitti huomiota juuri olennaiseen asiaan. Voi sanoa, että valiokunnassa ja eduskunnassa on ollut jo vuosien ajan halu yhdistää näiden asioiden hoitoa, kun ne nyt ovat usean ministeriön hallinnonalalla. Mutta emme ole nähneet oikeaksi tai saaneet perusteluja sille, minkä vuoksi juuri työministeriön hallinnonalalle pakolaisasiat pitäisi siirtää, ottaen huomioon vielä senkin, että turvapaikan hakija ei lähtökohtaisesti ole työnhakija. Hänhän ei nykyisten säännösten mukaan oikeastaan voi osallistuakaan työntekoon siinä asemassaan, jossa hän turvapaikan hakijana meillä on.

Ed. L ö v: Värderade talman, arvoisa puhemies! Regeringens proposition har gjorts för att korrigera olägenheterna med den splittrade utlänningsförvaltningen. Propositionen gäller enbart en överföring av mottagningsstationer och förläggningar för asylsökande från social- och hälsovårdsministeriet till arbetsministeriet, men möjliggör genom en ändring av statsrådets reglemente en överflyttning av alla utlännings- och flyktingärenden till arbetsministeriet. Asyl- och uppehållstillstånden blir dock kvar i inrikesministeriets utlänningsverk.

Överföringen till just arbetsministeriet motiveras av beredningen med att man vill betona integration i arbetslivet framom socialt bidragsberoende. För tillfället är arbetslösheten 55—60 procent bland utlänningar i Finland. Asylsökande får inte arbeta under väntetiden och på grund av den mycket långa behandlingstiden av asylärenden är det här en dyr och mänskligt sett en stor olägenhet som bör korrigeras. Asylärendena måste få en snabbare behandling.

Jag anser helt generellt att omsorgen om utlänningarna måste ske mera helhetsmässigt, effektivt och mänskligt i Finland. Det kräver vårt anseende som modern människorättsstat och vårt internationella anseende i övrigt.

Förvaltningsutskottet uttrycker sin rädsla över den lokala arbetsförvaltningens möjligheter att ta över utlännings- och flyktingsärendena. Jag anser att såvida målsättningen med en framtida förvaltningsreform är större effektivitet, så måste man oberoende av slutlig modell kunna inordna också dessa frågor i den nya strukturen, naturligtvis i samarbete med alla berörda parter. Vi kan inte skjuta upp denna reform till en osäker framtid i väntan på en regional förvaltningsreform, som åtminstone inte bör bli av i den föreslagna formen.

Utskottet uttrycker i sitt betänkande skarp kritik av utlänningsverkets långsamma och i viss mån osmidiga behandling av utlänningsärendena. Denna kritik bör tas på allvar och leda till förbättringar. Jag anser inte att reformen är lika osäker som utskottsmajoriteten ger uttryck för i betänkandet. Reformen är en ändring i rätt riktning och utskottet förordar också att lagförslaget godkänns och därför har jag inte heller velat anteckna avvikande åsikt. Jag hoppas att riksdagen kan godkänna lagförslaget enligt betänkandet.

Henkilökohtaisesti en pidä uudistusta niin epävarmana kuin valiokunnan enemmistö mietinnössään on antanut ymmärtää. Uudistus on muutos oikeaan suuntaan. Koska valiokunta puoltaa esitystä, en ole halunnut merkitä eriävää mielipidettä mietintöön ja toivon, että eduskunta mietinnön mukaisesti hyväksyy lakiehdotuksen.

Ed. P u l l i a i n e n: Arvoisa puhemies! Tämä kuuluu ns. tunteita lämmittäviin asioihin, mitä eri puolia lähestymisessä saattaakin sitten olla.

Kun edellinen eduskunta päätti sivulla 3 mietinnössä olevasta lausumasta, joka kuuluu: "Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin, joilla kootaan hajanainen ulkomaalaishallinto yhteen sisäasiainministeriön hallinnonalalle", niin siitäkös yksimielisestä hallintovaliokunnan kannanotosta riemu täällä salissa nousi ja myös muun muassa vihreässä eduskuntaryhmässä. Että kuinka tällä tavalla voidaan ajatellakaan, että tällä tavalla kootaan asioita yhteen. Siitä seurasi, että hyvin merkittävät — nyt jälkikäteen todeten, kun olemme tässä tilanteessa — erittäin vaikutusvaltaiset poliitikot päättivät, että tavalla tai toisella asiat hoidetaan sillä tavalla, että eduskunnan lausunto muuttuu, olkoon se keino ihan mikä tahansa. Pääasia on, että lausuma poistuu toimintaohjeitten joukosta. Niin syntyi hallituksen esitys n:o 125 vuoden 1995 valtiopäivillä.

Tämä on ollut aika uskomatonta työskentelyä. Kun mietinnön alussa mainituilta asiantuntijoilta on tivattu perusteita ja käytännön toimintamallia, kuinka asia käytännössä hoidetaan, niin mitään rationaalista vastausta ei ole annettu. Olennaista on, että tämän laatuinen muutos nyt vain toteutetaan, jolloin poistuu eduskunnan aikaisempi lausuma päiväjärjestyksestä.

Kun 18.10. viime vuonna asetetulta toimikunnalta, jonka nimi kuuluu maahanmuutto- ja pakolaispoliittinen toimikunta, kysyttiin tätä samaa asiaa ja kun toimikunnan toimeksianto nimenomaan sisälsi ja sisältää edelleen näitten asioitten selvittämisen, niin mitään rationaalista vastausta ei ole saatu toistuviin yrityksiin. Siitä huolimatta nämä mahtavat poliittiset voimat, jotka Lipposen hallituksessa jylläävät, ovat nyt sitten saaneet aikaiseksi sen, että hallintovaliokunta on pantu järjestykseen ja me integroimme turvapaikan hakijoita tavalla, josta kukaan ei tiedä, miten integroiminen suomalaiseen yhteiskuntaan tapahtuu, nyt ilmeisesti työministeriön hallinnonalan puitteissa.

Arvoisa puhemies! Minä uskallan sanoa tältä paikalta tässä ja nyt: Ei tällä tavalla oikeusturvaasioitakaan hoideta. Silloin, kun on kysymys turvapaikan hakijoista, ihmisistä, jotka ovat siinä onnettomassa tilanteessa, missä he ovat, niin sen valtakunnan, joka ottaa heidät vastaan humanitäärisin perustein — pitää ottaa huomioon, että nämä onnettomat ihmiset täyttävät turvapaikan hakijan tunnusmerkit — tulee kohdella heitä juuri sillä humanitäärisellä tavalla varmasti, huolellisesti ja oikeudenmukaisesti. Heidän oikeusturvastaan on tässä kysymys.

Silloin, kun eduskunnan kaltainen instituutio tekee valintoja siitä, miten asiat hoidetaan, sen pitäisi tietää tismalleen, täsmälleen, kuinka tässä käytännössä tulee tapahtumaan, että oikeusturvanäkökohta on viimeiseen saakka hoidettu. Nyt ei näin tapahdu. Vain siinä tarkoituksessa lähdetään tällaiseen operaatioon, että eduskunnan lausuma, joka kuuluu, toistan sen: "Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin, joilla kootaan hajanainen ulkomaalaishallinto yhteen sisäasiainministeriön hallinnonalalle", kumotaan. Tämä ei ole fiksua tältä hallitukselta, joka on yleensä tehnyt kuitenkin loppujen lopuksi fiksuja ratkaisuja.

Ed. P o l v i : Arvoisa rouva puhemies! Muodollisesti hallituksen esityksessä on kysymys pelkästään kahden sanan muuttamisesta; "sosiaali- ja terveysministeriön" korvataan ilmaisulla "asianomaisen ministeriön". Lakiesityksen perusteluista kuitenkin on luettavissa se, että tavoitteena on siirtää pakolaisasiat, vastaanottoasemat ja -keskukset sosiaaliministeriön alaisuudesta nimenomaan työministeriön alaisuuteen. Se on toteutettavissa tuon muutoksen jälkeen pelkästään valtioneuvoston ohjesääntöä muuttamalla.

Turvapaikan hakijoiden vastaanottoasemista ja -keskuksista annetun lain 2 §:n mukaan vastaanottoasemien tehtävänä on tarjota turvapaikan hakijoille turvapaikka tutkinnan ajaksi, tilapäinen majoitus sekä järjestää toimeentuloturva ja muut tarpeelliset palvelut. On aika vaikeaa ymmärtää, millä tavalla tilanne paranee, kun tehtävät siirretään työministeriön alaisuuteen. Olen ymmärtänyt niin, että työministeriön hallinnonalalla hallinto rakentuu periaatteelle työministeriö, aluetasolla työvoimapiiri, paikallistasolla työvoimatoimistot. Mikä taso mahdollisesti näistä muutoksen jälkeen huolehtii esimerkiksi näistä tarpeellisista palveluista, jotka pääasiassa ovat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja? Toivottavasti ...

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia! Pyydän edustajaa siirtymään puhujakorokkeelle.

Ed. J. K u k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tämä keskustelu, jota tästä hallituksen esityksestä nyt käydään, on minusta hyvä esimerkki siitä, miten oudon ja vaikean asian kohdalla myös hallinto on vaikeata järjestää ja mitenkä epävarmoiksi me tulemme silloin, kun pitäisi löytää oikea tie tämmöisen asian hoitamisessa. Siinä mielessä ei ole ihme se, että tästä asiasta on myös erilaisia käsityksiä.

Kuitenkin se, että asia on näin kauan viipynyt ja sitä on puoleen ja toiseen täällä vellottu ja vatkattu, niin kuin ed. Pulliainen kertoi edellisen eduskunnan ajalta, on jollakin tavalla minusta itse asialle vahingoksi. Tältä näkökannalta on hyvä, että se asia nyt etenee näin, varsinkin kun tässä ihan oikein minusta edellytetään hallituksen huolehtivan siitä, että tätä asiaa seurataan siis pakolaisasioiden ja siirtolaisasioiden osalta ja myös siitä, että se tehtävä järjestetään lailla. Silloin kun ne asiat ovat tällä paremman hallinnon mallilla, niin ei tätä sekavuutta enää toivon mukaan synny, ja ennen kaikkea ei synny sitä pallottelua ihmisillä, jota toivon myös ed. Aittoniemen ajattelevan silloin, kun on kyse pakolaisista ja siirtolaisista.

Tässä mielessä vaatimus siis siitä, että asiat kootaan yhteen, on ihan oikea pyrkimys. Kritiikkiä voidaan esittää monella tavalla ennen kaikkea tästä aikataulun venymisestä, mutta myös tietysti siinä mielessä, että tämä kyseinen toimikunta, joka on tärkeän asian parissa, sisällään käy näistä asioista keskustelua ja ei ilmeisesti ole tässä vaiheessa vielä pystynyt parempaan, jos niin sanoisi. Kuitenkin uskon, että se toimikunta tekee parhaansa, ja se on myös väliraporttinsa mukaan minusta ihan oikealla tiellä ajatellessaan näiden ihmisten parasta osana suomalaista yhteiskuntaa.

Tässä mielessä on myös perusteltua se, että asiat tulevat työministeriön yhteyteen. Osa heistä varmasti on asettumassa tänne sillä mielellä, että täältä myös saa ja toivottavasti saa työtä, eikä sitä tule aliarvioida tai jotenkin yrittää pilkata. Sitä paitsi ne tiedot, sikäli kuin oikein ymmärsin ed. Lövin puhetta toisella kotimaisella, eivät ole niin huolestuttavia kuin välttämättä annetaan ymmärtää. Sitä paitsi toiseksi nämä ovat hyvin paikkakuntakohtaisia asioita. Ruotsinkielisellä rannikkoseudulla, niin ymmärrän, nämä asiat on paremmin hoidettu ja osataan hoitaa paremmin. Eikö se olisi meille, ed. Aittoniemi, hyvin terveellistä oppia? (Ed. Aittoniemi: Paljonko Ahvenanmaalla on pakolaisia?) — En puhunut siitä osasta maata.

Se, että tähän asiaan nyt sotkeutuu tämä hallinnonuudistus tässä vaiheessa, on tietysti vahinko itse asian kannalta. Toivon kuitenkin, että myös näiden ongelmien läpi eletään, ja jälleen korostan: ajatellen koko ajan sitä, mikä on näiden ihmisten elämäntilanne, eikä sitä, miten siitä hallinto selviytyy.

Asennetasolla kysymys on siis siitä, halutaanko vaikuttaa asioiden sujuvuuteen, hyvään hallintomenettelyyn ja ihmisten ihmisarvoiseen kohteluun. Siksi näihin asioihin on saatava myönteistä perusasennetta hallinnon kaikilla tasoilla: kunnissa, väliportaassa ja valtion tasolla aina tätä salia myöten. Uskon, että silloin löytyy myös halua ja voimavaroja vaikuttaa niin, että näistä asioista myös käytännössä selvitään.

Nythän me tiedämme, että puutteelliset voimavarat maahanmuuttaja-asioissa sisäasiainministeriön yhteydessä aiheuttavat sellaisia jonotuksen ja muita käytännön ongelmia, joista asianomaiset itse kärsivät ja joidenka kanssa me joudumme myös tekemisiin yksittäistapausten kohdalla. Tulee monenlaisia jonoja, sellaista odottamista, joka koettelee kärsivällisyyttä ja aiheuttaa monenlaista inhimillistä vaivaa ja tuskaa. Tässä mielessä pääasia ei saisi olla hallinnollinen ongelma. Jos se on tämän pallottelun kohde, minusta se on huonoa hallintokäyttäytymistä.

Valiokunnan ehdotus ja edellytys on siis tietyiltä osin erittäin hyvä, siltä osin nimenomaan, että se nyt on pistänyt tämän asian liikkeelle. Jos asiassa ilmenee ongelmia, niitä varmasti voidaan korjata. Kaikkein pahinta on, että asioita haudataan ja niin kuin pahoin pelkään, monesti asenteellisista syistä ja vastenmielisyydestä hoitaa asioita asianmukaisesti eteenpäin.

Ed. M i k k o l a : Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on aika erikoinen ja siinä mielessä saanut erikoisen käsittelyn myös hallintovaliokunnassa, että — sanottakoon näin — hallintovaliokunta oli lähes yksimielisesti sitä mieltä, että tätä ei tulisi hyväksyä, lähes yksimielisesti, mutta hyväksyi sen yksimielisesti. (Vasemmalta: Se on demokratiaa!) — Se on demokratiaa sekin, että meillä on oikeus näin tehdä. — Meidän pelkomme oli nimenomaan siinä, että tästä tulee pallottelun kohde.

Olemme kokeneet pitkälti — puhun nyt kuitenkin vain omasta puolestani — niin kuin ed. Polvi täällä kertoi: Jos katsotaan, mikä vastaanottoasemien ja -keskuksien tehtävä on siinä vaiheessa, kun pakolaisia tulee eikä heillä ole vielä statusta sen suhteen, jäävätkö he maahan vai eivät, koimme sen puhtaasti sosiaaliseksi toiminnaksi. Olemme käsittäneet niin, että sosiaalisessa toiminnassa, ihmisten oikeassa käsittelyssä, kaikkein parhaimmat toimintamahdollisuudet on sosiaali- ja terveysministeriöllä ja sosiaaliviranomaisilla kautta linjan. Käsitimme taas yleensä niin, että työvoimaviranomaisilla on muunlainen, hyvin tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä, mutta vaikeissa oloissa elävien ihmisten oikeaan käsittelyyn ja oikeaan suhtautumiseen työvoimaministeriöllä ei olisi niinkään ammattitaitoa. Tämä oli meidän vakaa käsityksemme. Se näkyy mietinnöstä myös selkeästi.

Oma luuloni sen suhteen, miksi lakiesitys täällä on ja miksi eräät virkamiehet sen erikoisesti halusivat tänne hoitaa, on se, että eduskunta on hyväksynyt aikaisemmin lausunnon, jossa on sanottu, että kaikki ulkomaalaisasiat keskitetään samaan ministeriöön, ja siinä yhteydessä eduskunta ottanut kannakseen, että ne keskitettäisiin sisäasiainministeriöön. Pelko siitä, että ulkomaalaisasiat keskitettäisiin poliisiministeriöön, on todellinen syy siihen, että nyt ne asiat siirretään työvoimaministeriöön. Tämä on se todellinen syy. Tämä on vakaa käsitykseni.

Pelkään nyt sitä, että tästä valitettavasti tulee pallottelun kohde, kun asiat nyt siirretään ja kun aluehallinto ym. on auki. Kun ajatellaan paikallisia työvoimatoimistoja ja niiden mahdollisuuksia hoitaa tällaisia sosiaalisia asioita, se on käsitykseni mukaan vajavainen. Tässä mielessä olisi pitänyt katsoa ja antaa ajan kulua rauhassa ja tehdä sitten vasta asianmukaiset päätökset, ettei tulisi juuri sitä pallottelua, johon ed. Kukkonen viittasi. Tämä oli meidän käsityksemme. Kun tämä haluttiin saada kuitenkin joidenkin tahdosta pois päiväjärjestyksestä, olemme tämän antaneet mennä, mutta olemme halunneet kriittiset näkökulmat tuoda selkeästi esille.

Olen myöskin ainakin omalta kohdaltani ollut ja luulen, että kaikki me olemme hiukan olleet pahoillamme siitä, että eräät tahot antoivat kuvan, että jos ette siirrä tätä asiaa työvoimaministeriön alaisuuteen, vaan haluatte pitää sen sosiaali- ja terveysministeriön alaisena, te suhtaudutte kielteisesti pakolaisten vastaanottamiseen tai pakolaiskysymykseen. Kerta kaikkiaan en usko, että se oli kenelläkään meistä mielessä. Olemme siitä vähän olleet pahoillamme, että se muka edustaisi edistyksellistä ja myönteistä suhtautumista, että pakolaisasiat ovat työvoimaministeriössä, kun puhutaan ihmisistä, jotka ovat vasta vastaanottoasemilla. Ei heillä ole mahdollisuutta ottaa työtä vastaan ja he eivät vielä ole integroituneet tähän yhteiskuntaan. Meidän mielestämme kyseessä on sellainen välivaihe, jossa nimenomaan sosiaaliviranomaisilla olisi töitä.

Oli niin tai näin, nyt siirto mahdollistetaan valtioneuvoston tasolla asianomaiselle ministeriölle ja siirto voi tapahtua tietysti nopeammin tai pidemmän harkinnan kautta, miten se nähdään nyt tarpeelliseksi. Haluamme kiinnittää huomiota tähän, että jollakin tavalla paikallishallinto- ja aluehallintotaso pitäisi tässä kohtaa perusteellisesti selvittää, ennen kuin ratkaisu tehdään, ettei nimenomaan tulisi pallotteluvaihetta.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Ed. J. Kukkonen mainitsi, että ihmisten elämäntilanne pitäisi ottaa hyvin vakavasti eikä hallinto saisi olla esteenä asioiden hyvälle hoidolle. Juuri tästä olimme huolissamme myös hallintovaliokunnassa. Katsoimme, että turvapaikan hakijat, joita lakiesitys pääosaltaan koskee, tarvitsevat lähinnä juuri sellaisia palveluja, joita sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala, kuten ed. Mikkola totesi, nykyisellään parhaiten kykenee antamaan niin keskushallinnon kuin myös alue- ja paikallishallinnon osalta. Kyselimme, miten paikallishallinto erityisesti järjestetään niin kuin täällä ed. Polvi myös toi esille, jos toiminnot siirretään työministeriön hallinnonalalle. Emme saaneet siihen vastausta.

Jos pelko poliisista tai poliisiministeriöstä, niin kuin arvatenkin on ajateltu, olisi vaikuttamassa ratkaisuun, totean tähän, että Joensuussa esiintyneiden ongelmien ratkaisemisessa ja yhteisymmärryksen ja suvaitsevaisuuden lisäämisessä juuri poliisi on ollut keskeisenä yhteistyön käynnistäjänä ja myönteisimpänä tahona minun ymmärtääkseni siellä esiintyneiden pulmien hoidossa. Ei tämäkään perustelu tuntuisi oikein tähän istuvan.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Minäkin kiinnitin huomiota ed. J. Kukkosen puheenvuorossa samaan lausumaan. Hän totesi puheenvuorossa, joka sinänsä oli sävyltään ihan okei, pyrki oikeaan tilanteeseen, että ei tulisi tehdä hallinnollista ongelmaa.

Arvoisa ed. J. Kukkonen, tässä me juuri teemme hallinnollista ongelmaa. Siis asiassa, missä ei saisi olla hallinnollista ongelmaa, tekin juuri, ed. J. Kukkonen, olette äskeisillä puheillanne vastoin ajatuksianne ja toiveitanne tekemässä hallinnollista ongelmaa. Tätä me hallintovaliokunnassa yritimme kaikin mahdollisin tavoin estää. Siis minä vielä toistan ed. J. Kukkosellekin: Tämän laatuisessa asiassa, kun on kysymys tämän laatuisessa elämäntilanteessa olevista henkilöistä, hallinnollisen puolen täytyy olla perfect kunnossa silloin, kun pakolaisille ruvetaan palveluja tarjoamaan, ei niin, että asia on totaalisesti ilmassa, niin kuin se tällä hetkellä on.

Ed. J. K u k k o n e n : Arvoisa puhemies! On ihan hyvä, että minua korjataan ja kanssani ja muidenkin kanssa tästä asiasta keskustellaan. Uskon myös ed. Mikkolan olevan oikeassa siinä, mitä hän sanoi sisäasiainministeriöstä peikkona tämän asian suhteen. On myös tosiasia, että siellä olevan viraston asiat ovat monesti niin jumissa, että se värittää koko kysymystä, sen käsittelyä ja myöskin näiden asioiden hoitamista. Siinä mielessä sekä sosiaali- ja terveyspuolen että työelämän monet käytännön asiat ovat sillä tavalla myöskin jumissa, niin kuin ne todellisesti käytännössä näiden ihmisten keskuudessa ovat.

Se, mikä minusta tässä mietinnössä on hyvä asia, on se, että tässä kiinnitetään huomiota myöskin siihen, että Ulkomaalaisvirastolle turvataan riittävät resurssit, jotta se voi huolehtia

tehtävistään asianmukaisella tavalla. Tässä otetaan ihan oikealla tavalla kantaa siihen, että kaikkia, joita asia koskee, voitaisiin samalla tavalla velvoittaa toimimaan sen hyvän hallinnon periaatteen mukaisesti, jossa ihmisiä kohdellaan oikein, inhimillisesti ja heidän tulevaisuudestaan huolta kantaen. Tässä suhteessa kun asiat roikkuvat, silloin ne ovat pahimmillaan. Sitä, ed. Pulliainen, minä ajoin takaa, että ne eivät roikkuisi enää ja että siihen ei pyrittäisi myöskään sillä, että asiaa täällä viivytetään.

Ed. A l a r a n t a : Arvoisa puhemies! Haluaisin tuoda keskusteluun vielä sen näkökulman, että ehkä sittenkin viime kädessä aina ratkaisee se, millaiset ihmiset näitä asioita hoitavat, millaiset henkilöt ovat näiden palvelujen antajina. Meillä suomalaisilla päättäjillä on taipumusta korostaa aina järjestelmiä enemmän kuin ihmisiä.

Jos ajattelen yksittäisesimerkkiä, luottaisin kyllä siihen, että esimerkiksi tällä hetkellä työministerinä on sellainen henkilö, joka varmasti aivan hyvin voisi hoitaa myöskin pakolaispolitiikan hallintoa siellä korkeimmassa päässä, miksei myöskin vastaavasti siellä, missä käytännössä kentällä ihmiset näitä palveluja saavat.

Haluan myöskin todeta sen, mikä keskustelussa tuli aikaisemmin esille, että näitä resursseja kyllä tarvitaan. Kun meillä monilla edustajilla on ollut varmaankin vuosien varrella hoidettavana näitä oleskelulupa- ja kansalaisuushakemusasioita, tiedämme, että siellä on, niin kuin ed. J. Kukkonen totesi, inhimillisiä tragedioita, jotka vain vahvistuvat, voimistuvat ja kasvavat siitä, että joudutaan odottamaan viranomaisten päätöksiä. Todella toivoisi, että siinäkin ihminen asetettaisiin etusijalle ja yritettäisiin, olivatpa hallinto ja palvelut missä tahansa, hoitaa asia sillä tavalla kuntoon, että tuollainen väliaikaisuus poistuisi ja päästäisiin vakiintumaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja ehkä työelämäänkin, mihin tässä tähdätään.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Tässä on sen verran tärkeästä asiasta kysymys, että kannattaa todella takertua kaikkiin sanoihin, mitä käytetään.

Ed. J. Kukkonen äskeisessä puheenvuorossaan totesi, että nykyisellään näiden asioiden hoito on jumissa. Käytitte tällaista ilmaisua. Te katsotte, että teillä on tieto siitä, että työvoimahallinnon puolella, jossa on 600 000 asiakasta, työtöntä kansalaista, tällä hetkellä, on tällä hetkellä palvelut valmiina hoitamaan tämäkin asia juuri sillä tavalla, kuin ed. Alaranta äsken kuvasi. Jos teillä on tämä varmuus, kaikki puheeni, mitä olen illan kuluessa asiasta käyttänyt, ovat täydellisesti menettäneet merkityksensä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Hallituksen esitys laeiksi Kuntien takauskeskuksesta sekä kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 1 §:n ja rahoitustarkastuslain 2 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 30/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 11/1996 vp

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 11.

Keskustelu:

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Esityksessä, joka nyt on ensimmäisessä käsittelyssä, ehdotetaan säädettäväksi laki Kuntien takauskeskuksesta. Takauskeskus olisi julkisoikeudellinen laitos, jonka tavoitteena olisi turvata ja kehittää kuntien yhteistä varainhankintaa, niin että se voisi myöntää suoraan takauksia tai kuntien välillisesti omistamille tai kuntien määräämisvallassa oleville luottolaitoksille myöntää varainhankinnan takauksia.

Kunnat olisivat ehdotuksen mukaan Takauskeskuksen jäsenyhteisöinä, mutta ne päättävät tästä erikseen. Kunnilla olisi mahdollisuus olla myös liittymättä Takauskeskuksen jäsenyhteisöiksi ilmoittamalla siitä hallituksen esityksen mukaan kahden kuukauden määräajassa. Tähän hallintovaliokunta lisäsi yhden kuukauden, niin että määräaika on nyt kolme kuukautta.

Hallitus esittää, että Takauskeskuksen toimintaa valvoisi Rahoitustarkastus. Tähän talousvaliokunta, jonka arvoisa puheenjohtaja on myös pyytänyt puheenvuoron, on esittänyt muutosta, jonka hallintovaliokunta on kaikiltakin osin ottanut tässä asiassa huomioon.

Takauskeskuksen menot tulisi hallituksen esityksen mukaan turvata omasta toiminnasta kertyvillä tuloilla ja maksuvalmiuden turvaamista varten olisi rahasto, johon kertyisi varoja takauskeskuksen perimistä takausprovisioista. Mikäli menoja ja sitoumuksia ei kyettäisi kattamaan

kaikilta osin, vastuu lankeaisi kunnille asukaslukujen mukaisessa suhteessa.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta on pitänyt esitystä tarpeellisena. Valiokunta korostaa, että yhteiskunnallisesta vastuusta ja kunnallisista peruspalveluista huolehtiessaan kunnat tarvitsevat myös rahoitushuollossaan entistä varmemman ja turvallisemman järjestelmän. Viime vuosina kunnat ovat kehittäneet lainarahoitukseen liittyvää varainhankintajärjestelmäänsä, koska yhteistoiminnalla saavutetaan mittakaavaetuja ja tätä kautta kustannussäästöjä.

Esityksen keskeisenä tavoitteena on varmistaa kuntasektorille jatkuvan, sen omaan luottokelpoisuuteen perustuvan, kilpailukykyisen ja joustavan rahoituksen saatavuus. Edelleen tämä ehdotus eriyttää kuntasektorin yhteisen varainhankintajärjestelmän kuntasektorin eläkejärjestelmästä ja siihen liittyvästä sijoitustoiminnasta.

Arvoisa puhemies! Kuntien yhteistoiminta oman pääomahuollon turvaamiseksi on siis erittäin tärkeää jatkuvan kilpailun ylläpitämisen kannalta. Hallintovaliokunnan mielestä onkin erityisen perusteltua, että kuntien omat varainhankintajärjestelmät säilytetään muiden vaihtoehtoisten rahoituskanavien rinnalla. Kuntien takauskeskuksen perustaminen merkitsee kuntarahoituksessa vaihtoehtoisia rahoituskanavia ja siis lähentymistä siihen käytäntöön, jota Euroopassa kunnat laajemminkin harjoittavat yhteistyössä rahoitushuoltoa järjestäessään.

Arvoisa puhemies! Totesin jo, että hallintovaliokunta on pääosin ottanut talousvaliokunnan lausunnossa esitetyt muutosehdotukset mietinnössään huomioon. Hallituksen esityksen lähtökohtana on, että varsinainen antolainaus kohdistuu kunnille tai kuntayhtymille tai kuntien kokonaan omistamille tai niiden yksinomaisessa määräämisvallassa oleville yhteisöille eikä näin ollen siis kuntasektorin ulkopuolisille tahoille. Takauskeskus ei siis voisi myöntää takauksia kuntien määräämisvallan ulkopuolella olevien luottolaitosten sitoumuksille.

Hallintovaliokunta katsoo, että Takauskeskuksen toiminta tulee jo lakitekstissä selkeästi rajata kuntien toimintojen rahoittamiseen. Näin ollen hallintovaliokunta ehdottaakin lakiehdotuksen 1 §:n 2 momentin muuttamista niin, että takauksia voidaan myöntää momentissa mainittujen luottolaitosten sellaiselle varainhankinnalle, jota käytetään antolainaukseen kunnille ja kuntayhtymille sekä kuntien kokonaan omistamille tai niiden määräämisvallassa oleville yhteisöille.

Arvoisa puhemies! Tämän hallituksen esityksen käsittelyn loppuvaiheessa nousi esille kysymys kuntien varsinaisen yhteisen varainhankinnan takaamisen ohella takausjärjestelmän laajentamisesta myös yleishyödyllisille yhteisöille asuntotuotantorahoituksen takaustoimintaan. Valiokunta katsoi, että mikäli tämä tulee tarpeelliseksi, niin tätä koskevat säädösehdotukset tulee valmistella asianmukaisesti ja tältä osin saattaa eduskunnan käsittelyyn myöhemmin.

Arvoisa puhemies! Suurin muutos, joka hallituksen esitykseen on tehty, koskee valvonnan järjestämistä. Talousvaliokunnan näkemykseen yhtyen hallintovaliokunta katsoo, ettei Rahoitustarkastus välttämättä ole oikea taho valvomaan Takauskeskusta. Rahoitusvalvonnan kannalta Takauskeskuksen saattamisella rahoitustarkastuksen valvontaan ei ole perusteita. On jopa nähtävissä, että saattaa syntyä ristiriitaisia intressejä. Valiokunta ehdottaakin, että lain ja sen nojalla annettujen määräysten noudattamista tulee valvomaan Rahoitustarkastuksen sijasta takauskeskustarkastaja, ja tätä koskeva ehdotus on lain 13 §:ssä.

Arvoisa puhemies! Takauskeskustarkastajan osalta valiokunta ehdottaa, että takauskeskustarkastajaksi määrätään keskuskauppakamarin, tilintarkastuslautakunnan tai julkishallinnon ja talouden tilintarkastuslautakunnan hyväksymä tilintarkastusyhteisö. Edelleen valiokunta ehdottaa, että takauskeskustarkastajan tehtäviä tilintarkastusyhteisössä hoitavan luonnollisen henkilön, joita voi olla myös useampia, tulee olla keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja tai julkishallinnon ja talouden tilintarkastuslautakunnan hyväksymä tilintarkastaja, siis joko KHT- tai JHTT-tilintarkastaja.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta toteaa edelleen perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten, että nämä lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä, ja toteaa edelleen, että takauskeskuslaki ei koske Ahvenanmaan maakunnan kuntia. Valiokunta ehdottaa, että hallituksen esitykseen sisältyvä toinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana, kolmas lakiehdotus hylättäisiin — se koskee siis tarkastustoimintaa — ja ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin valiokunnan ehdottamin muutoksin ja kannanotoin.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Talousvaliokunnan puolesta olen hyvin iloinen siitä, että olemme voineet olla mukana edesauttamassa Kuntatakauskeskusta koskevan uuden

lainsäädännön syntymistä ja niin kuin uskon, myös sen parantamista täällä eduskunnassa. Valvontaa koskevat säädökset on kirjoitettu uudelleen ja ehdotusta muutenkin täsmennetty, ja mielestäni nämä muutokset ovat omiaan parantamaan alkuperäistä ehdotusta ja ovat myös kuntien itsehallinnon tukena.

Rahoitustarkastus saa vielä tänä keväänä näinä viimeisinä istuntopäivinä hyväksyttävillä laeilla runsaasti uusia lisätehtäviä, ja sen vuoksi Rahoitustarkastuksen resurssien kiinnittäminen Kuntatakauskeskuksen valvontaan olisi ollut tarpeetonta. Rahoitustarkastus ei muutenkaan valvo pelkkiä takauksia antavia yhteisöjä.

Talousvaliokunta antoi hallintovaliokunnalle lausunnon omalta toimialaltaan ja sen lausunnon valmistelun yhteydessä ilmeni pian, että nimenomaan valvonnan osoittamista Rahoitustarkastukselle ei ollut mitenkään erityisen harkitusti pohdittu. Pääasia tietenkin valmistelussa oli asianomaisille tahoille se, että varmistettiin, että Takauskeskuksen syntymisestä löytyy yhteisymmärrys. Valvontaa ei ilmeisesti haluttu alun alkaen antaa sisäministeriölle ja valtiovarainministeriö ei taas puolestaan halunnut sitä. Kun ei muuta keksitty, niin valvojaksi ehdotettiin hallituksen esityksessä Rahoitustarkastusta.

Eräs kuultu asiantuntija valiokunnassa sanoi, ettei valmistelussa siltä osin käytetty sellaista luovuutta, jolla olisi haettu uusia valvontamalleja. Me otimme haasteen vastaan. Olimme vastikään talousvaliokunnassa tehneet mietinnön säästökassojen valvonnasta, jossa oli kokonaan luovuttu viranomaisvalvonnasta.

Rohkenin itse aluksi hiljaa epäillä, että käytettävissä olevan lyhyen ajan puitteissa uuteen luovuuteen, uuden mallin etsintään ei olisi ylletty, mutta toisin kävi. Talousvaliokunta päätyi esittämään hallintovaliokunnalle kunnallisen itsehallinnon puitteissa tapahtuvaa valvontaa, jota sisäministeriö ylimpänä viranomaisena omalta osaltaan vahvistaa, ja hallintovaliokunta on tämän mallin hyväksynyt omassa mietinnössään ja täsmentänyt sitä vielä tavalla, joka minun mielestäni kyllä parantaa tätä esitystä. Se tuo kuntatarkastajalle oman roolin nimenomaan jäsenkuntien omistajavalvonnan suhteen ja lisää valvonnan tarkkuutta ja merkitystä. Pidän tätä täsmennystä erittäin hyvänä.

Valmistelun aikana ilmeni, että ministerit antoivat tilaa toimia ja ministeriöiden virkamiehet auliisti auttoivat näiden asioiden täsmentämisessä. Minusta tämä osoittaa hyvää kulttuuria siinä suhteessa, että eduskunnalle annetaan riittävästi toimivaltaa myös hallituksen esitysten käsittelyssä.

Kaiken kaikkiaan täsmennyksillä on mielestäni tähän lakiehdotukseen saatu sellaisia muutoksia aikaan, jotka varmasti ovat lisäämässä luottamusta Takauskeskukseen ja sen toimivuuteen. Talousvaliokunta ehdotti myös Takauskeskuksen toimialan rajausta, aivan niin kuin hallintovaliokunnan puheenjohtaja äsken kertoi. Me esitimme kyllä hiukan väljempää mallia kuin mihin hallintovaliokunta sitten päätyi. Me olimme rakentaneet oman rajausmallimme Takauskeskukselle kaavaillun ohjesäännön perusteella, joka olisi sallinut myös yleishyödyllisen asuntorakentamisen takauksen. Hallintovaliokunta on valinnut hieman kapeamman mallin. Yhtä kaikki varmasti silläkin rajauksella Takauskeskus pääsee liikkeelle ja tarvittaessa tätä rajausta voidaan väljentää. Uskon, että niin tapahtuu kuin hallintovaliokunnan puheenjohtaja äsken kuvaili.

Hän perusteli muuten erittäin hyvin Takauskeskuksen tarvetta ja sen merkitystä kuntien rahoituksessa. Erityisesti pienet kunnat hyötyvät siitä, että voivat Takauskeskuksen turvin toimia ikään kuin tukkuostajina kuntarahoitusmarkkinoilla. Myös suuret kunnat näyttävät pitävän Takauskeskuksen perustamista hyvänä ja katsovat myös saavansa etua Takauskeskuksen syntymisestä. Minusta tämä on merkittävä parannus rahoitusmarkkinoilla ja omiaan vahvistamaan kuntien mahdollisuuksia oman palvelutehtävänsä hoitamisessa ja investointien rahoittamisessa.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Tässä on kuultu kahden valiokunnan arvoisten puheenjohtajien asiantuntevat esitykset, niin että niissä käsiteltyihin asioihin en katso olevan tarvetta sen enempää puuttua. Sen sijaan puutun ihan muunlaiseen lähestymiskulmaan tähän asiaan.

Tässä asiassahan Suomen Kuntaliitto on ollut aloitteentekijä tämän Kuntatakauskeskuksen, niin kuin lyhennetyllä ilmaisulla talousvaliokunnan arvoisa puheenjohtaja sitä äsken juuri kutsui, aikaan saamiseksi, ja on nyt sitten saanut hankkeensa niin pitkälle, että se on täällä tässä ja nyt.

Puutunkin tapaan, millä tähän hetkeen on tultu. Niin kuin arvoisat kansanedustajat havaitsevat, jälleen kerran lain teksti on muuttunut hyvin paljon siitä, mitä hallituksen esitys oli. Talousvaliokunta lausunnossaan puuttui erittäin moneen kohtaan, aivan oikein. Niin kuin tässä kuultiin,

hallintovaliokunta on sitten ottanut opikseen ja on tämän suuntaisesti tekstiä tarkastanut.

Puutun siihen osaan tätä asiaa, että tällaisessa asiassa olisi hyvin paljon parempi, että hallituksen esitys sellaisenaan olisi niin hyvin valmisteltu ennakkoon, että se voitaisiin täällä miltei kätten päälle panemisella hyväksyä, laittaa mietintöön keskeiset tukevat näkökohdat ja saattaa se yksimielisesti eduskunnasta ulos. Nimittäin näissä asioissa on kysymys luottamuksesta. Luottamus syntyy siitä, että tämän laatuiset asiat ovat mahdollisimman hyvin valmisteltuja, mahdollisimman hyvin perusteltuja, ja ne institutionaaliset tunnusmerkit, jotka tällaiseen systeemiin sisältyvät, ovat mahdollisimman paljon luottamusta herättäviä.

Otan esimerkiksi yhden asian, takauskeskustarkastaja-asian, jossa pohdittiin kysymystä, kuka on kompetentti tähän tehtävään, onko se KHT-tutkinnon suorittaja vai JHTT-tutkinnon suorittaja. Kuka sitten tarkastajan arvovaltaa ja kelpoisuutta arvioi? Pienemmässä määrin suomalaiset pankkipiirit, jotka suurin piirtein kaikki olennaiset henkilöt henkilökohtaisesti tuntevat, mutta nimenomaan ulkomaiset luotonantajat, siis ne, jotka näitä takausasioitakin arvioivat. Tässä suhteessa signaalin, joka annetaan, tulee olla mahdollisimman luotettava, joka ei tarvitse selittelyjä.

Ymmärrän oikein hyvin siitä keskustelusta, mikä valiokunnassa käytiin, että asiantuntemuksensa ja tietämyksensä perusteella ed. Polvi edusti niitä näkökohtia, että JHTT-puoli hallitsee nämä asiat varmuudella parhaiten, kun on kysymys koko kuntajärjestelmän toimivuudesta, tilintarkastuksesta jnp. Tähän näkemykseen on erittäin helppo yhtyä, mutta tämä on vain asian yksi puoli. Yksi puoli on se — ja ehkä valitettavasti — miltä tämä asia ulospäin näyttää, ja sen täytyy näyttää mahdollisimman luotettavalta.

Arvoisa puhemies! Juuri tähän samaan asiaan kuuluu myös se, että kun nyt kunnat osaltaan arvioivat peliin mukaan lähtemistä, nämä 455 kuntaa, niin on erittäin tarpeellista, että tästä tulee mahdollisimman kattava. Me opimme jo Lex Karkkilan aikaan viime eduskunnassa sen, kuinka luottokelpoisuus on eräällä tavalla jakamaton julkisen lohkon osalta, siis ei vain julkisen valtiolohkon osalta, vaan koko kuntalohkon osalta. Se tarkoittaa sitä, että luottokelpoisuuden korkeana säilyminen ei kestä edes sitä, että yksi kunta joutuu taloudellisiin vaikeuksiin, kuten Karkkilan kaupunki oli viime kaudella joutumassa. Se vaikuttaa sellaisenaan koko instituution luottokelpoisuuteen. Tässä katsannossa oli jokseenkin hätkähdyttävää, että Karkkilan kaupungin edustajat ilmoittivat, että he eivät voi lähteä kuntainstituutiona mukaan tähän hommaan. Se kuulosti aika vaikealta.

Tässäkin suhteessa olisi ehkä ollut asialle erittäin paljon eduksi se, että valmistelutyö olisi ollut ennakkoon niin hyvää, että koko prosessi olisi mennyt erinomaisen vakuuttavalla ja hyvällä vauhdilla tähän pisteeseen. Mieltymyksellä totean sen, arvoisa puhemies, että se varmasti nyt on hyvässä mallissa ja näin voidaan toimia ja mahdollisimman monet kunnat lähtevät tähän mukaan ja kuntien asema ylipäätäänkin on taloudellisesti hyvä. Sehän on yleisesti ottaen parempi kun itse emävaltion.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta ja talousvaliokuntahan ovat olleet aivan yhtä mieltä Takauskeskuksen tarpeellisuudesta. Arvelen, että siitä ei nyt ainakaan tässä vaiheessa eduskunnassakaan enää erimielisyyttä ole. Säädösten täsmentämisen tarvehan on ilmeisesti syntynyt siitä, tämä ainakin on minun arvioni, että ehdotus on valmisteltu sisäministeriössä, jossa taas esittelijät eivät ole tottuneet laatimaan ehdotuksia nimenomaan rahamarkkinoista, rahoitusjärjestelmistä, luottolaitoksista jne. Kritiikki, jota säädöksiin kohdistui, oli juuri niistä lähtökohdista. Haluttiin sellaisia täsmennyksiä, että juuri sellaiset epäluulot, joihin ymmärtääkseni ed. Pulliainenkin viittasi, saataisiin hälvennettyä, ja saataisiin luottamusta siihen, että Takauskeskus pystyy näiden säädösten puitteissa asiallisesti toimimaan.

Arvelisin, että ulkomaisille sijoittajille on kaikkein tärkeintä se, miten valvotaan luottolaitoksia, joiden kanssa ulkomaiset sijoittavat asioivat. Hehän eivät asioi Takauskeskuksen kanssa. Näitä luottolaitoksia puolestaan valvoo Rahoitustarkastus aivan niin kuin mitä tahansa luottolaitoksia, mahdollisimman suurella asiantuntemuksella sekin.

Minusta tämä on sillä tavoin panssaroitu, puskuroitu ja palo-ovin varustettu, että mitään sen tapaisia vahinkoja, kuin mitä kuulin ed. Pulliaisen puheenvuoron taustalla, ei pääse tulemaan. Ymmärtääkseni tämä on erittäin varma järjestelmä, ja takauskeskustarkastastajankin tehtävät ovat ennen kaikkea laillisuusvalvontaa.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä uskon aivan samalla

tavalla kuin ed. Hämäläinen äsken, että asia on tiptop-kunnossa tällä hetkellä. Minä vain kiinnitin huomiota siihen, ja tämänkin olen kyllä oppinut toisilta, en minä tätä ole myötäsyntyisesti tiennyt, vaan haastattelemalla asiantuntijoita, minkä laatuiset asiat vaikuttavat ilmapiirin, jolla pelataan luottokelpoisuuspuolella, mitkä kaikki ulottuvuudet siihen vaikuttavat. Tässä suhteessa tilanne on hyvä nyt, mutta tulo siihen pisteeseen, missä tällä hetkellä ollaan, olisi voinut olla virtaviivaisempi.

Ed. Luhtanen: Arvoisa puhemies! Se, että luovumme Rahoitustarkastuksesta ylimpänä valvontaviranomaisena ei suinkaan ollut ongelmatonta, niin kuin täällä on jo käynyt esille. Kritiikki, mitä kohdistimme siihen, että sisäasiainministeriö toimisi ikään kuin ylimpänä valvontaviranomaisena tässä asiassa, on sillä tavalla minusta järkevää tuoda esiin, että nythän ongelma syntyy siitä, että tätä kautta meillä nyt rahoitus- ja takausmarkkinoiden valvonta jakaantuu useamman ministeriön kesken: valtiovarainministeriön, sisäasiainministeriön jne. Tietysti on syytä pitää mielessä, että tämä on myös voimavarakysymys näin pienessä maassa kuin Suomessa.

Sitä on myös syytä pohtia, että me mietinnössämme tuomme esiin uuden nimikkeen takauskeskustarkastaja. Muutakaan nimeä emme keksineet, mutta täytyy tietysti todeta, että byrokratia sen kun lisääntyy, yhä uusia ammatti- ja virkanimikkeitä meille tuodaan tätä kautta lainsäädäntöteitse. Luvalla sanoen tämä nimike on minusta hirvittävä, mutta kun parempaakaan emme keksineet, niin ei auttanut muu kuin hyväksyä se.

Ed. Mikkola: Arvoisa puhemies! Nyt käsitteillä olevan lain tarkoituksenahan on turvata kuntien varainhankinta koko maassa ja näin ollen alentaa rahoituskuluja, joita kunnille aiheutuu. Laki on mielestäni ajatukseltaan, tarkoitukseltaan ja toteutukseltaankin varsin hyvä. Tässä on pankkimaailma nähnyt aika lailla puutteita, että näin ei pitäisi tehdä, koska tämä kilpailee tietysti tältä osin pankkien kanssa. Hallintovaliokunta muutti 1 §:ää siten, että takauksia annetaan vain sellaisille luottolaitosten lainoille, jotka tulevat kuntamaailman hyväksi, joten Kuntien takauskeskus ei tavallaan edistä luottolaitosten muuta lainanantoa eikä näin ollen mene pankkien kilpailualueelle. On mielestäni oikein, että se on lakiin suoraan kirjattu. Se on mielestäni positiivinen ja hyvä asia.

Toiseksi kiinnitän huomiota siihen, että tässä on nyt kolme kuukautta aikaa, kun laki vahvistetaan, kuntien ilmoittaa, haluavatko ne tulla Kuntien takauskeskuksen jäseniksi. Toivon, että kaikki Suomen kunnat ymmärtävät tulla tähän. Myöhemmin ei tähän pääse jäseneksi. Tällä tavoin asianomainen kunta myös osaltaan on varmistamassa itselleen halvempaa rahaa vastaisuudessa ja osoittamassa kuntien keskinäistä solidariteettia vastata varainhankinnasta kokonaisuutena Suomessa. Mutta tässä on tärkeää tietysti se viestitys, miten tämä kunnille tehdään, ettei myöskään synny sitä kuvaa, että on pakko liittyä. Pakko liittyä ei ole, mutta on erittäin toivottavaa ja erittäin hyvä, että näin tehtäisiin. Kun tässä tulee kesäaika eteen, niin tiedotuksella on oma merkityksensä. Nythän me jatkamme sitä aikaa kahdesta kuukaudesta kolmeen, milloin tämän voi tehdä, ja pyrkimyksenä on se, ettei kenellekään syntyisi ajatusta, että ikään kuin kesäaikana asia vietäisiin lävitse. Tästähän ei missään tapauksessa ole vähimmässäkään määrin kysymys.

Kiinnitän ihan pieneen detaljiin huomiota eli 9 §:ään Taloudelliset toimintaperiaatteet. Minua hiukan vaivaa valiokunnan mietinnössä, kun siellä on sanottu, että Takauskeskuksen menot on pitkällä tähtäyksellä katettava toiminnan tuloilla. Ei ole kyllä tarkoitettu pitkällä aikavälillä, vaan on tarkoitettu koko ajan. En olisi kirjoittanut pitkällä aikavälillä, vaan että Takauskeskuksen menot on tarkoitus kattaa toiminnan tuloilla. Alunperin on nimittäin ollut, että Takauskeskuksen menot on pyrittävä kattamaan toiminnan tuloilla. Ei ole pyrittävä, vaan on katettava. Tarkoitus on kattaa ne myöskin lyhyellä aikavälillä. Tämä voi antaa vähän väärän viestityksen pitkällä aikavälillä, että voisi tulla muutakin tarkoitusta. Tämä ei ole kovin suuri asia, mutta tässä kohtaa on mielestäni pieni puute.

Yhteen asiaan on pakko kiinnittää huomiota. Se on jäänyt valiokunnassa ehkä vähän pienelle harkinnalle loppuvaiheessa. Jos tulee tilanne, että jäsenyhteisöt joutuisivat kuitenkin vastaamaan, jos siis aiheutuisi tappioita takaustoiminnasta, niin 10 §:ssähän Jäsenyhteisöjen vastuu sanotaan, että jäsenyhteisöt, siis kunnat, vastaavat yhdessä Takauskeskuksen sellaisten menojen ja sitoumusten rahoituksesta, joita ei muuten saada katetuksi väestötietolain 18 §:ssä tarkoitetun edeltävän vuodenvaihteen asukaslukujen mukaisessa suhteessa. Siis jos tulisi syystä tai toisesta paha tappio, niin se jaetaan väkilukujen suhteessa osakaskuntien kesken, ja kun jako teh-

dään, siitä ei ole valitusoikeutta. Kun Takauskeskuksen hallitus tekee jaon, niin kunnille on 15 §:n mukainen oikaisuvaatimus: "Jäsenyhteisö voi tehdä valtuuskunnalle oikaisuvaatimuksen jäsenyhteisön maksuosuutta koskevasta hallituksen päätöksestä. Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa maksuosuutta koskevan päätöksen tiedoksisaamisesta."

En usko, että tämä on käytännössä kovin suuri ongelma, mutta periaatteellisesti, että ei ole valitusoikeutta, on vähän oikeusperiaatteitamme vastaan. Olisi saattanut olla hyvä, että tähän olisi otettu, että kunnilla on mahdollisuus valittaa lääninoikeuteen ja siitä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitusoikeus on aika byrokraattinen tässä kohtaa, mutta ne ovat niin harvinaisia tapauksia, jos sellaisia tulee, että valitusoikeus olisi ehkä ollut hyvä. Sellainen tilanne, missä voisi tulla ongelmia, olisi se, jos — tämä on teoreettinen — kaikki kunnat siihen yhtyvät ja tapahtuu kuntaliitoksia ym. ja joku kunta ei olisi ollutkaan jäsen jne. Silloin voisi tulla epäselviä tapauksia. Mutta periaatteessa se, että valitusoikeusjärjestelmä pitäisi olla, olisi tässäkin ollut hyvä.

Valiokunnan mietintöähän ei tässä kohtaa ole syytä lähteä sen enempää repimään auki eikä muuta, mutta saattaisi olla jonkinmoinen lausuma tai huomion kiinnittäminen vielä paikallaan, että seurattaisiin, jos tämä antaa myöhemmin aihetta puuttua valitusmahdollisuuteen.

Kokonaisuutena sanon, että laki on tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen ja on hyvä, että se saadaan eduskunnassa hyväksytyksi.

Ed. Jansson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mikkola ansiokkaassa puheenvuorossaan sanoi, että tämä sinänsä hyvä laki olisi voimassa koko maassa. Näin ei ole asianlaita. Kuten hallintovaliokunnan puheenjohtaja jo esittelypuheenvuorossaan kertoi, itsehallintojärjestely Ahvenanmaalla toimii valitettavasti niin, että vaikka Ahvenanmaan 16 kuntaa haluaisivatkin mukaan, niin se ei ole mahdollista. Tässä on tämmöinen aika merkillinen tilanne, mutta sen kanssakin pitää elää. Kun tekniikka nyt on vähän uusi ja outo, ei ilman lakimuutosta Ahvenanmaan kuntia saada mukaan.

Toiseksi minä olen sitä mieltä ja yhdyn siinä siihen, mistä ed. Mikkola puhui, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaan jokaisella, siis sekä oikeushenkilöillä että fyysisillä henkilöillä, on oikeus fair trialiin, siis oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, mikä muuten on myös kirjoitettuna nyt meidän omaan perustuslakiimme. Kyllä tämä on aika paha aukko 10 §:ssä. On meillä jopa kaksi sääntöä siitä, että tämä olisi pitänyt hoitaa, koska jos kunta nyt valittaa ihmisoikeustuomioistuimelle, niin mitä ilmeisimmin tulee nuhteet juuri tämän johdosta.

Ed. Hämäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan aluksi pahoittelen ahvenanmaalaisten puolesta, kun teillä ei ole oikeutta liittyä tähän järjestelmään.

En mitenkään haluaisi juristien keskinäiseen pohdiskeluun valitusoikeudesta sen syvemmälti paneutua. Mutta muistuttaisin kuitenkin siitä, että tässä on kysymys sellaisen yhteenliittymän sisäisestä päätöksenteosta, johon kaikki ovat vapaaehtoisesti liittyneet. Yhtä kaikki riskit sellaisen tilanteen syntymiselle, jota ed. Mikkola kuvaili, ovat tietysti äärimmäisen teoreettiset. Jos jollekin kunnalle syntyy maksuvaikeuksia, järjestelyhän tapahtuu silloin tietenkin niin, että maksuehtoja muutetaan ja maksuaikoja pidennetään. Aivan ensimmäiseksi ei tietenkään synny muiden kuntien velvollisuutta ryhtyä hoitamaan vastuitaan siinä järjestelmässä, joka takauksia on antanut.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä valitusasiassa on vastuunjaosta kysymys. On tavallaan, arvoisa puhemies, vähän vahinko se, että ed. Mikkola hallintovaliokunnan kantavana voimana oli force major -syystä poissa siitä hektisestä tunnelmasta, jossa tämä viimeistely tapahtui. Niin kuin valiokuntamme puheenjohtaja totesi, asuntoluoton synnyttämä tilanne meinasi sotkea koko tämän mietinnön valmistumisen. En voi olla toteamatta, että parasta aikaa asuntoluoton porukka on kokouksessa Oulun Pehkolanlammella ja soittopyyntöjä täynnä hakulaite niin, että he haluaisivat vieläkin tähän asiaan puuttua näköjään.

Mutta joka tapauksessa minä totean sen, että sikäli kuin asuntoluottoasia yhteiskunnallisen rakenteen osalta antaa aihetta muutoksiin, siinä yhteydessä tietysti tarjoutuu tilaisuus arvioida se, mihin ed. Mikkola äsken kiinnitti huomiota.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Jos ed. Pulliainen käytti heidän valiokunnastaan sanontaa hektinen, niin samaa voi sanoa talousvaliokunnastakin. Vaikka meidän mietintömme oli yksimielinen, niin kun meillä on ollut useita erittäin suuria lakipaketteja käsittelyssä, joista tun-

tui, että ne hautautuivat tärkeysjärjestyksessä rahalain alle, sitten meillä loppurysäyksessä ajettiin monta asiaa läpi. Voi sanoa, että eniten keskustelimme juuri tästä valvonta-asiasta. Tämä nimikammotus takauskeskustarkastaja, joka on analoginen säästöpankki- tai osuuspankkitarkastajalle, syntyi sitä kautta. Kun tämän olimme saaneet aikaiseksi, huokaisimme helpotuksesta.

Vaikka itselläkin kävi mielessä valitusoikeusasia, jopa tasaosuusmäärittely, kuinka se kohtelee erilaisia kuntia, kun jossakin kunnassa vanhusväestöä on neljännes ja jossakin työttömiä kolmannes. Kun näitä ruvetaan tasaosiin jakelemaan väkimäärän mukaan, lopputulos ei ehkä välttämättä ole kunnan vinkkelistä katsottuna oikeudenmukainen. Mutta silloin täytyy luottaa siihen, että kun on vapaaehtoinen liittymismahdollisuus, siinä vaiheessa suoritetaan tervettä harkintaa.

Näen, että se, mitä me tästä ulos saimme talousvaliokunnasta tulemaan mietintönä, oli ihan hyvä ja laki on merkittävästi myös hallintovaliokunnan käsittelyssä parantunut. Lopputulos on yhteisponnistuksin saatu ihan kohtuullisena ulos syntymään.

Ed. Mikkola: Arvoisa puhemies! Ed. Jansson kiinnitti aivan oikeaan asiaan huomiota. Tämä ei koske siis Ahvenanmaan kuntia. Sanoin sen epäselvästi. Miksi se ei koske? Sehän johtuu siitä, että laki ei koske Ahvenanmaan maakunnan kuntia, koska Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 4 momentin nojalla kuntien hallintoa koskevissa asioissa maakunnalla on itsellään lainsäädäntövalta. Eli sanoisin näin, että kumartaisin sinne päin ja sanoisin, että emme voi sille mitään, että Ahvenanmaalla on tällainen itsehallinto, vaikka haluaisimmekin, kun Ahvenanmaa saa itse määrätä asioistaan.

Vielä tästä valitusoikeudesta. Ei se teoreettinen tietysti täysin ole. Jos tulisi niin suuret takaustappiot, että kunnat joutuisivat panostamaan sinne lisää rahaa, niin miten kuntien kesken se lisäpanostus jaetaan, kun se jaetaan asukkaiden lukumäärän suhteessa. Onko tehty oikein se lisäpanostuksen keskinäinen jako, siitä ei ole nyt valitusoikeutta, vaan ainoastaan oikaisuvaatimus. Periaatteessa siitä pitäisi olla valitusoikeus. En ole ihan yhtä varma siitä, että se olisi minkään lainsäädännön ja kansainvälisten säännösten vastainen, kun tässä on kunnista ja oikeushenkilöistä kysymys, mutta puhuin siitä periaatteessa, että se pitäisi olla, ja kiinnitin siksi huomiota siihen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Hallituksen esitys laiksi sijoituspalveluyrityksistä ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 7/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 10/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelu:

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Joka kevät ja aina joulun alla yleensä eduskunnan työkiireet tiivistyvät, ja kaikki valiokunnat joutuvat silloin tiivistämään tahtiaan. Eduskunnan työn aikataulussa pysymisen kannalta on ollut hyvin oivallista se, että hallituksen kanssa on ajoissa sovittu päivämääristä, johon mennessä istuntokaudella käsiteltäviksi tarkoitetut ehdotukset on käsittelyyn annettava. Tämä on yleensä turvannut eduskunnan aikataulut ja niissä pysymisen kohtuullisen hyvin ja myös sen, että eduskunnalle on jäänyt kohtuullinen työaika.

Talousvaliokunnalle on kuitenkin tänä keväänä käynyt niin, että olemme joutuneet yllättäen lähes ylivoimaisen tehtävän eteen. Keväälle ajoittui itse asiassa lähes koko vaalikauden urakka, niin kuin ministeri Arja Alho on asiaa kuvannut. Priorisoimme asiat ja huomasimme kuitenkin, että käteen jäi niin laaja paketti, että sitä ei voitu sisäisten kytkentöjen vuoksi hajottaa, ja pienemmätkin kiireelliset esitykset tuli suurten pakettien sivussa kantaa päätökseen. Jouduimme paneutumaan hyvin syvälle suomalaisen lainsäädännön periaatteisiin ja kohtasimme myös säätämisjärjestysongelmia. Jotkut asiat olivat myös sisällöltään sillä tavoin ristiriitaisia, että jouduimme asioistakin runsaasti keskustelemaan.

Kun puhemies Uosukainen taannoin kysyi, selviääkö talousvaliokunta aikataulussa, vastasin, että selviämme, jos kaikki osapuolet haluavat ja kykenevät venymään epätavanomaiseen työsuoritukseen ja jos kaikki muukin onnistuu sataprosenttisesti. Se tarkoitti silloin kaikkea, monistusta ja tiedonsiirtoa tietojärjestelmissä jne.

Olemme nyt päässeet maaliin. Valiokunta sai tänään aamulla viimeisen mietintönsä valmiiksi,

mutta lähes kohtuutonta venymistä se on kyllä edellyttänyt, ei ainoastaan valiokunnalta, vaan useilta muiltakin tahoilta. Sen vuoksi haluaisin, arvoisa puhemies, kiittää talousvaliokuntaa siitä, että se kokonaisuudessaan, joka ainoa jäsen, päättäväisesti ponnisteli yhteisessä aikataulussa. Myös valiokunnan oppositioedustajat erittäin rakentavasti antoivat oman panoksensa siihen, että pääsimme ajoissa aikataulujen mukaan valmiiksi. Aivan erityisen kiitoksen mielestäni ansaitsevat myös valtiovarainministeriön virkamiehet, jotka kukin merkittävältä osaltaan olivat edesauttamassa työn loppuun saattamista. Poikkeuksellisia ponnisteluja joutui tekemään myös valiokuntaa avustava henkilöstö. Ministerit olivat auliisti mukana silloin, kun tarvittiin. Keskuskansliakin luotti aikatauluumme ja antoi meille viimeisiin minuutteihin saakka aikaa toimia, jotta emme kuitenkaan eduskunnan kevätistuntokauden aikatauluja vaarantaneet. Perustuslakivaliokuntaa jouduimme kiirehtimään aivan kohtuuttomalla tavalla, jotta saimme heiltä lausunnon vielä viimeistä hallituksen esitystä käsitellessämme.

Kaunis kiitos tästä ylimääräisestä ponnistelusta kaikille osapuolille.

Mutta, arvoisa puhemies, tällainenhan ei voi muuttua tavaksi. Kiirettä voi pitää, ja niin kuin entinen opettajani tapasi sanoa, osaaminen edellyttää aina tiettyä nopeutta. Kohtuullinen joutuisuus on tarpeen, mutta jos konekin joutuu ylikierroksille, se leikkaa hyvin nopeasti kiinni. Edustajien omankin oikeusturvan vuoksi olisi tietysti syytä edellyttää, että asioihin ehditään paneutua kohtalaisella joutuisuudella, vitkuttelematta ja viivyttelemättä silti.

Vastaisuudessa mielestäni on kuitenkin kiinnitettävä huomiota määräaikoihin, joita hallitukselle annetaan. Pitää miettiä hallitukselle annettua takarajaa, jonka kuluessa esitykset tulee eduskunnalle antaa. Emme mitenkään voi etukäteen määritellä esitysten suuruutta, joita olemme saamassa, emmekä myöskään niiden vaikeusastetta ja sisältöä. Sen vuoksi on syytä aientaa päivämääriä sillä tavoin, että kaikilta odottamattomiltakin yllätyksiltä voidaan välttyä.

Arvoisa puhemies! Esitys sijoituspalveluyrityksistä on hyväksytty valiokunnassa aivan yksimielisesti, samoin seuraavassa kohdassa oleva esitys. Molemmat tarkoittavat EU-direktiivien siirtämistä suomalaiseen lainsäädäntöön. Meillä on hyvin pitkään Suomessa elänyt sellainen luulo, että olemme kuin luokan paras oppilas, joka ensimmäisenä aina ehtii direktiivien täytäntöönpanoon omassa kansallisessa lainsäädännössä. Olemme sitten viime aikoina yllätykseksemme saaneet tietää, että itse asiassa olemmekin aivan häntäpään tilastoissa, niissä, joita EU-komissio puolestaan on julkisuuteen saattanut. Talousvaliokuntakin on kiinnittänyt huomiota siihen, että jo Eftan valvontaelin Esa ja sittemmin EU:n komissio ovat huomauttaneet täytäntöönpanossa olevista puutteista. Talousvaliokunta on mietinnössään todennut, että suomalaisen integraatiopolitiikan ja rahoitusjärjestelmien uskottavuuden kannalta on tärkeätä, että viivyttelemättä panemme direktiivit täytäntöön kansallisessa lainsäädännössämme.

Valiokunta on myös halunnut kiinnittää huomiota Rahoitustarkastuksen tehtävien lisääntymiseen. Osoitamme Rahoitustarkastukselle uusia tehtäviä useassa laajassa lakiehdotuksessa, jotka nyt näinä viimeisinä päivinä tulevat käsittelyyn, ja katsomme, että on huolellisesti varmistauduttava siitä, että Rahoitustarkastuksen voimavarat riittävät asioiden hoitamiseen, niin että me voimme luottaa siihen, että valvontaa kyetään tehokkaimmalla mahdollisella tavalla hoitamaan.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Valiokuntamme puheenjohtaja aivan ansiokkaalla tavalla toi esille sitä työnteon kriisiä, jota me olemme valiokunnassa kokeneet erityisesti, jos mietintöä katsoo, kun siinä on liki parikymmentä pykälämuutosta, jotka eivät ole meidän omasta aloitteestamme syntyneet vaan tavallaan asiantuntijakuulemisten tuloksena ja jotka olemme pyrkineet tähän viemään lakiin sisälle, koska olemme kokeneet, että ne ovat erittäin tärkeitä. Syy, miksi tällaiseen tilanteeseen on jouduttu, aivan kuten puheenjohtajamme toi esille, on se, että on monta rahoitustoimintaa koskevaa lakia yhtä aikaa liikenteessä. Meillä on sijoituspalveluyrityksiä koskeva laki, sijoitusrahastolaki, luottolaitoslain muutos, rahalaki, kaikkea tällaista, plus osakeyhtiölaki, joka on annettu myös meidän käsittelyymme, joissa kaikissa on toisiaan koskevia sisään kirjoitettuja säännöksiä. Tästä johtuen tietenkin asiantuntijat valmistelussa ovat lukeneet näitä rinnan ja päällekkäin. Siitä syystä näitä muutoksia on tuotu melkoinen määrä.

Aikataulullisesti tämä aiheuttaa sen, että me joudumme tavallaan aamulla pöytään jaetut pykälät lyömään sisään siinä vaiheessa eikä meillä ole fyysistä aikaa lukea valiokunnan jäseninä näitä asioita rinnakkain. Todella taval-

laan ikään kuin meidän oikeusturvamme tästä kärsii. Siitä syystä olisi erittäin tärkeää se, että meille annettaisiin lisää aikaa asioiden käsittelyyn.

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Ed. R. Korhonen unohti vielä osuuspankkilain, joka eduskunnan iloksi tulee vielä keskusteluun.

Halusin kuitenkin vielä lisätä sen, mikä ei tullut aikaisemmin esille, että kun varsin runsaasti on tehty muutoksia sijoituspalveluyrityksiä koskevaan lakiin, sijoitusrahastolakiin, minusta sekin on tapahtunut sellaisen uuden kulttuurin puitteissa, että asiantuntijakuulemisessa on tullut havaintoja, on tullut lisäystarpeita, muutostarpeita ja vastaavasti valmistelevat virkamiehet ovat suhtautuneet niihin erittäin asiallisesti, ovat myöntäneet virheensä silloin, jos niitä on tullut, ovat myöntäneet epähuomionsa, jos he eivät ole jotakin asiaa huomanneet. Sen sijaan, että olisi juututtu arvovaltaisesti jankuttamaan asioista, erittäin myötäsukaisesti ovat tähän valmisteluun myös valtiovarainministeriön virkamiehet suhtautuneet.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Puheenjohtajamme on aivan oikeassa. Todellakin osuuspankkilaki jäi syystä mainitsematta. Tämä aiheuttaa sen, että tuntuu aika hulpakalta uutena edustajana käsitellä tällaisia isoja ja merkittäviä asioita, joilla saattaa olla jopa ristikkäisiä vaikutuksia. Kun niitä ei ole ehditty edes lakia säätävien virkamiesten kesken nyt näistä valmistuneista ehdotuksista pohdiskella, minä pelkään pahoin, että me olemme siinä tilanteessa, että me hyvin pian saatamme joutua tekemään ristikkäisvaikutuksista johtuen lakimuutoksia, koska toimijat jos ketkä ovat eteviä löytämään porsaanreikiä.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Minä en malttanut millään mieltäni, kun koko illan ed. Hämäläinen, talousvaliokunnan puheenjohtaja, on kehunut ministeriöiden virkamiehiä, kuinka auliisti he auttavat ja tulevat, kun kutsutaan. Sehän on heidän tehtävänsä. Hehän tulevat ja seisovat jonossa, vastaavat seisaaltaan, jos ovat kohteliaita ja tällä tavalla. En minä käsitä sitä, että eduskunnassa näin puhutaan. On ihan hyvä, että kehutaan, mutta he tulevat liian ylpeiksi, ed. Hämäläinen. Heidän on tultava, kun heitä käsketään. He ovat tavallaan meidän luottamuksemme varassa niin kuin se ministerikin, joka siellä joukaa ministeriön herroja. Kyllähän siellä on sellaisiakin paukapäitä, että he eivät paljon välitä mitään muuta, vastailevat niin kuin vastailevat. Yleisesti ministeriöiden virkamiehet ovat ihan asiallisia, mutta se on heidän tehtävänsä. Ei meidän heitä kiitellä tarvitse erityisesti, ed. Hämäläinen. Kiitos on kaunis, ja ymmärrän, että te olette fiksu ihminen ja teette sen ihan hyvällä mielellä. Minä vain halusin korostaa sitä, että eihän tässä nyt ministeriöiden virkamiesten armoilla olla, Suomen eduskunta, parlamentti, korkein päätöksentekopaikka.

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Ettei ed. Aittoniemelle nyt jäisi sellaista kuvaa, että tässä turhia nöyristellään, en kohdistakaan kiitostani tavanomaisesta valiokuntaan tulemisesta. Kohdistan kiitokseni erityisesti siitä, että näiden esitysten eteenpäin viemisessä ja valmiiksi saattamisessa on tarvittu virkamiesten työaikaa myös runsaasti viikonloppuisin, kun muilla virkamiehillä on ollut vapaa-aikaa, ja virkamiehet ovat komennukset saatuaan kertoneet, että he auliisti asettautuvat eduskunnan aikataulujen mukaan. Minusta hyvästä yhteistyöstä on tarpeen kiittää silloin, kun sen havaitsee.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Hallituksen esitys laeiksi sijoitusrahastolain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 59/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 11/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 11.

Keskustelu:

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni oli oikeastaan kantata samat sanat, joita puheenjohtaja käytti edellisessä puheenvuorossa ja joita itsekin käytin.

Täytyy vielä kiittää puheenjohtajaa. Hän on kiitettävästi pieksänyt meitä töihin, että me olemme jopa joutuneet laiminlyömään muita asiantuntijavaliokuntiamme siitä syystä, että olemme saaneet käsiteltyä nämä valtavassa ruuhkassa olevat. Ryhmässä saattaa olla vähän henkilöitä,

jotka joutuvat hoitamaan jopa varapaikkoja, jolloin toisten valiokuntien työskentely vaikeutuu ja edustaja saa etupäässä vain haukkumisia joka taholta. Silti yritämme olla urhoollisia sotilaita tässä työssä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Hallituksen esitys työturvallisuuslain 24 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 76/1996 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 8/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 8.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Hallituksen esitys laeiksi eräiden työsuojelua koskevien lakien ja säännösten kumoamisesta ja muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 40/1996 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 9/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Hallituksen esitys työaikalaiksi ja laiksi kotitaloustyöntekijän työsuhteesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 34/1996 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 10/1996 vp
Lakialoite 35/1995 vp, 17/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelu:

Ed. Veteläinen: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen tavoitteena on yksinkertaistaa ja selkiyttää työaikalainsäädäntöä. Vallitsevaan tilanteeseen verrattuna on ainakin siinä onnistuttu, että käsiteltävänä oleva uusi työaikalaki korvaa viisi voimassa olevaa lakia. Hallituksen esityksessä todetaan myös, että kyseessä olevalla esityksellä saatetaan työaikalainsäädäntö vastaamaan tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista annetun neuvoston direktiivin vaatimuksia. Kirjaimellisesti tämä ei ainakaan hallituksen esityksessä toteudu, vaan hallituksen esityksessä vedetään huomattavasti tiukempaa linjaa.

Arvoisa puhemies! Käsittelen puheenvuorossani sellaisia kyseessä olevaan lakiesitykseen liittyviä kohtia, joista keskustan työasiainvaliokunnan edustajat jättivät vastalauseen ja omat muutosesityksensä. Ensinnäkin hyvän lainsäädännön tulee ottaa huomioon taloudessa ja työelämässä tapahtuneet muutokset ja tulevien muutosten asettamat haasteet. Näin ollen yksi keskeisimpiä työelämän kysymyksiä koskee työaikajärjestelyjä. Kaavamaiset mallit eivät voi toimia tilanteessa, jossa on nopeasti reagoitava tuotantotarpeiden ja kysynnän muutoksiin. Toimintaotteen on oltava yhä enemmän asiakaslähtöinen, jos halutaan turvata ja edistää työllisyyttä.

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, ettei työaikalainsäädäntöön nyt esitettävillä muutoksilla arvioida olevan välittömiä taloudellisia, organisatorisia tai henkilöstövaikutuksia. Nykyinen massatyöttömyystilanne huomioon ottaen tuntuukin oudolta, että näin keskeisen lainsäädäntöhankkeen yhteydessä on tavoite työttömyyden puolittamisesta sivuutettu täysin. Työaikalakia koskevien muutosten on mielestämme luotava edellytyksiä työllisyyden paranemiselle ja talouden nousulle. Sitä ei tämä lakiesitys ainakaan edesauta.

Valtakunnallisten sopimusten ja yhteistoimintamenettelyn puitteissa yrityksissä ja työpaikoilla pitää olla mahdollisuus nykyistä laajempaan sopimiseen kaikista työehdoista, työn organisoinnista, työnjohtokulttuurista, palkoista ja muista korvauksista. Pieniä yrityksiä varten olisi mielekästä olla niiden omiin olosuhteisiin käyvä sopimusmalli. Reunaehdot ovat aina tarpeen, ja niinä toimisivat valtakunnallisin sopimuksin turvattu minimipalkkataso, lailla turvattu työntekijöiden järjestäytymisoikeus, lakko-oikeus, työ-

suojelulainsäädäntö ja työntekijäin yleinen oikeusturva.

Nyt käsiteltävänä oleva lakiehdotus lähtee tiukoista työajan määrittelyistä, joskin tunnustaa myös jouston tarpeet työaikajärjestelyissä. Keskustan valiokuntaedustajat arvostelivat sitä, miksi lakiesitys ei voinut olla lähtökohdiltaan väljempi. Joustavuus palvelisi varsinkin pk-sektorin yrityksiä, ja joustotarpeita on sekä työntekijöillä että työnantajilla, ei yksipuolisesti vain toisella osapuolella.

Arvoisa puhemies! Ylityörajoitukset ovat erittäin tiukat nyt kyseessä olevassa lakiesityksessä. Tällä hetkellä voimassa oleva laki mahdollistaa 480 tunnin ylityöt vuodessa. EU:n ylityödirektiivi mahdollistaa maksimissaan 416 tunnin ylityöt vuodessa. Meillä hallituksen esitys on EU-ylityödirektiiviä tiukempi. Nyt kyseessä oleva lakiesitys mahdollistaisi 250 tunnin ylityöt vuositasolla ja 80 lisäylityötunnin vuositason eli yhteensä 330 tuntia vuositasolla. Eli 330 tunnin ja tuon EU-direktiivin mahdollistaman 416 tunnin välillä on aikamoinen ero.

Ylityörajoitukset eivät lisää sanottavasti uusia työmahdollisuuksia, kuten hallituksen esityksessä on esitetty. Esitämmekin toisessa käsittelyssä EU-direktiivien sallimaa ylityömäärää eli varsinaisia ylitöitä 300 tuntia ja lisäylitöitä 116 tuntia eli 416 tunnin mahdollisuus.

Maastossa tehtävä koneellinen metsänparannus- ja puutavaran lähikuljetustyö on saatettu nyt työaikalain piiriin. Mielestämme näiltä osin ei ole syytä muuttaa nykytilannetta. Millä tavalla olisivat koneellisen metsätyön, metsänparannustyön ja puutavaran lähikuljetustyön olosuhteet muuttuneet? Eivät millään tavalla. Elikä nämä tehtävät tulisi jättää lain soveltamisalan ulkopuolelle.

Arvoisa puhemies! Tämä kyseessä oleva lakiesitys ei valitettavasti elä tässä ajassa. Tämä on osin EU-normeja tiukempi. Tämä on tehty palvelemaan pitkälle automatisoitunutta vientiteollisuutta. Tämä ei palvele pk-sektoria, joka on tosiasiallinen työllistäjä tässä maassa eli sen varaan laskemme tulevaisuudessa 80—90-prosenttisesti syntyvät uudet työpaikat.

Arvoisa puhemies! Toisen käsittelyn yhteydessä teemme sitten omat muutosesityksemme.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Veteläinen muistaakseni aikaisemmin on kantanut huolta työllisyydestä, miten työttömyyttä voitaisiin alentaa. Nyt hän esitti vastakkaisen näkemyksen siinä mielessä, että ylitöiden määriä pitäisi sallia aika väljästi tehtävän. Minusta se on aika ristiriitainen ajatus sinällään, että ei ylitöiden lisääminen ainakaan työllisyyttä paranna. Kyllä vähentäminen on ainakin siihen suuntaan menevä, että jollakin tavalla ne työt on tehtävä siellä.

Kun ylityöproblematiikkaa miettii, niin kysymys on siitä, että ylityöt yleensä ovat kalliimpia, niistä pitää maksaa ylityökorvaukset. Kun sillä puolella keskiriviä on kannettu huolta siitä, että työ on yleensä kallista, sivukulut kalliita, niin ihmetyttää, miten tämä yhtälö toimii, kun sitten ollaan valmiita kuitenkin teettämään järjettömiä määriä ylitöitä. Tänä päivänä nimittäin joissakin työpaikoissa teetetään jo liiankin paljon.

Kaiken kaikkiaan, jos laskettaisiin, niin ilmeisesti noin 30 000 työpaikkaa tulisi Suomeen, jos niiden ihmisten tilalle suoraan voisi palkata työntekijän. Mutta se on teoriaa, koska ne työt ovat sellaisia, että ei niitä tietysti voida teettää kuin joillakin komennusmiehillä, koska ne eivät ole pysyviä. Se on tunnustettu.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On varmasti totta, että lailla vähennettyjen ylitöiden määrä ei näy sillä tavalla lisätyöllisyytenä kuin laskennallisesti voitaisiin arvioida tai joka olisi mahdollista, jos ne vähentyvät ylityöt todella teetettäisiin ulkopuolisilla. Mutta se ei tapahdu. Se on laskennallista ja arviointia.

Mutta henkilökohtaisesti olen ollut aina sitä mieltä, että ylitöiden kohtuutonta määrää pitää vähentää. Ylitöitähän teetetään kohtuuttomasti ja toiset ansaitsevat rutosti ja toiset ovat päivärahalla. Tähän olisi pitänyt jo aikaisemmin puuttua. Minä olen kyllä sitä mieltä ja keskustan taholtakin on aika paljon esitetty sellaisia näkemyksiä, että myös ylitöiden määrään pitäisi puuttua. Tämä on yhtäkkiä muuttunut sitten eurodirektiivimyönteiseksi tässä valiokunnassa, ja minä en ainakaan tule muuttamaan kantaani siinä. Jos hallitus on kerran lähtenyt siihen, että se vähentää ylitöiden määrää, niin sitä nyt sitten vähennetään, ja minä tulen ainakin äänestämään hallituksen esityksen puolesta sen mukaisesti kuin olen tässä salissa aina puhunut. Minä vähän muistan, että jotkut muutkin olisivat puhuneet samalla tavalla. Kelkka on nyt vähän kääntynyt tässä yhtäkkiä.

Ed. P a r t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Keskustelu ylitöiden teettämisestä ja sen vaikutuksesta työllisyyteen on

saanut täällä eduskunnassa muidenkin asioiden yhteydessä varsin hupaisia piirteitä välillä. Minä näen kuitenkin pitkään työelämässä mukana olleena ne vaikutukset aivan toisella tavalla kuin täällä ed. Veteläinenkin esitti. Näihin kysymyksiin on olemassa monta vastausta, ja minusta pitäisi myös työnantajapuolella ruveta purkamaan omaa osaamistaan näissä asioissa. Ylityöt yleensä syntyvät silloin kun esimiehet ja esimiesten esimiehet eivät ole osanneet asioitaan hoitaa, ja sitten ne teetetään sillä porukalla, joka työt tekee siellä laitoksessa, teollisuudessa ja muissa työpaikoissa. Nyt en puhu sellaisesta yrittäjästä, joka on oman itsensä herra. Sehän on lainsuojaton edelleen.

Näihin asioihin pitäisi paneutua muullakin tavalla. Ne ovat olleet täällä muutamissa puheenvuoroissa aikaisempien asioiden yhteydessä aika hyvin esillä ja niin, että myös valtiovallan toimesta lainsäädäntöä edistämällä, niin kuin nyt on tapahtumassa, myös pakotetaan työnantaja miettimään omat asiansa sillä tavalla, että ne työt tullaan järkevästi ja järkeistettynä tehdyiksi. Mutta tämä ei kyllä pidä sisällään sitä, että näillä määräyksillä voidaan saattaa määräyksinä uusia työpaikkoja syntymään. Minä en usko semmoiseen kehitykseen. Tämä pakottaa firmat ja yritykset työn tuottavuuden nostamiseen ja purkamaan ylityöpaineet sillä tavalla, kun viranomaismääräyksillä ja sakkosanktioilla ruvetaan seuraamaan, millä tavalla eletään.

Ed. Veteläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuoroissa on kyllä yleisesti todettu, että ylitöitten vähentäminen ei välttämättä realisoidu uusiksi työpaikoiksi. Asiantuntijakierroksella työasiainvaliokunnassa tulimme kyllä aika pitkälle tästä vakuuttuneiksi. On aloja, jotka teettävät todellakin voimakkaasti ylitöitä, esimerkiksi tiettyjä pankkeja on tällä hetkellä arvosteltu siitä voimakkaasti. Tällaisten suurten työnantajien puolella me emme niinkään ole tässä ylityökysymyksessä, mutta meillä on pk-sektori, jonka tilauskanta voi vaihdella voimakkaastikin. Eli silloin, kun töitä on, niin ylitöitten sallimismahdollisuus täytyy myös olla. Vastaavasti kun työmäärä vähenee, silloin voidaan joustaa toiseen suuntaan.

Aika erikoiselta tuntuu se, että kun yleensä pyrimme hirveän tiukasti pitämään EU-direktiiveistä kiinni, niin miksi vedämme nyt tässä tiukempaa linjaa. Meillä sallitaan tällä hetkellä 480 tunnin ylityöt. Jos me hyväksyisimme EU-direktiivin, tulisimme jo 418 tuntiin, eli siinä olisi jo alennusta. Kun emme näköjään pysty muuttamaan niin paljon työelämän pelisääntöjä, että uusien työntekijöiden palkkaaminen välillisten työvoimakustannusten takia olisi mahdollista, niin silloin meille jää keinoksi sallia vähän suuremmassa määrässä ylityöt.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Äskeinen keskustelu antoi aivan aiheellisen kritiikin ed. Veteläisen puheenvuoroon ja siihen vastalauseeseen, joka valiokunnan mietintöön on liitetty. Tuon kritiikin antoi muuten yllättäen, ainakin tilapäiseen tarpeeseen syntynyt punamulta, edustajat Aittoniemi, Lahtela ja Partanen. (Ed. Aittoniemi: Voi olla vielä kova sana!)

Omalta osaltani ed. Veteläisenkin allekirjoittamaan vastalauseeseen sanoisin, että sen johdanto henkii sitä joustokeskustelua, jonka seurauksena on vain sen epävarmuuden lisääntyminen, joka tähän maahan on syntynyt epäonnistuneen lamanhoidon seurauksena. Se epävarmuus estää talouden liikkeellelähtöä, estää sitäkin kulutusta, mikä olisi mahdollista, jos ihmisillä olisi uskoa huomiseen, jos sitä työntekijöillä olisi. Se nimittäin altistaa työntekijät yhä enemmän työnantajien armoille. Sitähän se yhdessä sopiminen voimasuhteista johtuen on.

Minäkin olen lakiesitykseen, joka nyt mietinnön mukana saatellaan saliin, kriittinen. Minun kritiikkini lähtee eri suunnasta. Myönnän, että lakiesitys sinänsä on myönteinen ja oikean suuntainen, sillä se aivan oikein toissapäivän ongelmia yrittää eilispäivän realiteeteista lähtien tämän päivän olosuhteisiin ratkoa. Mutta se ei ota huomioon tämän päivän realiteetteja kylliksi huomisen haasteita vasten. Tämän sanon pahoitellen, kun mietintöön liittyy ed. Vehkaojan ensimmäisenä ja myös minun ja monen muun allekirjoittaman lakialoitteen kuuden tunnin työaikalaista hylkääminen.

Ymmärrän, että aloite tähän lakikeskusteluun tuli tietenkin myöhään. Valmisteluvaikeudet, käsittelyaikataulu ja ehkä niistä johtuvat arvovaltaseikatkin huomioon ottaen on ymmärrettävää, että ajankohta monen mielestä oli liian myöhään. Minustakin tämä keskustelu alkaa olla ainakin nyt ajankohtainen, toivottavasti ei myöhäinen. Tämän maan suuri ongelma on työttömyys. Sen on myöntänyt tämäkin hallitus, joka nimesi itsensä ylpeästi ja tavoitteellisesti, kunnianhimoisesti ja ihan oikein työllisyyden ja yhteisvastuun hallitukseksi. Urakka, jonka hallitus tuon ohjelmajulistuksensa myötä otti, on mittava, ja se edellyttää sellaista, mitä ei ole vielä

kokeiltu. Alkaa tuntua siltä, että siinä on ajan kulumisessa jo ongelma. Ensimmäinen puoliaika tästä vaalikaudesta alkaa lähestyä loppuaan, jotakin on saatava aikaan.

Kuuden tunnin työaikalaki lähtee siitä, että työtä, työaikaa ja työstä maksettavia korvauksia on jaettava uudella tavalla. Moni yleisessä keskustelussa kritisoi, että Suomi ei voi tehdä omia erillisiä ratkaisujaan. Sanoisin, että työ on aina jaettu kansallisesti, meillä se on jaettu vain hirveän väärin. Meillä on 500 000 ihmistä ilman työtä. Viestit työpaikoilta muuten kertovat, että moni siellä oleva työntekijä kantaa liian suurta kuormaa. Työnjako on aina kansallisesti ratkaistavissa. Siinä ei voida paeta EU:n direktiivien taakse eikä kansainväliseen vertailuun.

Moni on kritisoinut sitä, että kuusi tuntia on jollakin tavalla mahdoton. Minä kysyisin vain, että jos kerran kahdeksan tuntia on ollut laissa kirjoitettuna, onko periaatteellisesti kuusi tuntia yhtään mahdottomampi, kun kyseessä on kuitenkin tilanne, jossa työt pitää jakaa jollakin tavalla uudelleen.

On sanottu, että työaika pitää jakaa vapaaehtoisesti. Minustakin olisi ihanteellista, jos näin olisi. Mutta, kun paikalla on niitä, jotka ymmärtävät markkinataloutta minuakin paremmin, niin sopivatko villiin markkinatalouteen vapaaehtoiset sopimiset? Eikö käy niin, että sitten kun shillingit kiiltävät silmissä, ei sopimisella ja vapaaehtoisuudella ole merkitystä. Olen tässä suhteessa lainsäädännön kannalla joko lakialoitteen suunnassa tai jollakin muulla ja ehkä paremmaksi koetulla tavalla, mutta jonkunlainen laki tarvitaan.

Vapaaehtoinen jakaminen työskentelee tällä hetkellä sillä tavalla, että se tuottaa työajan väärää jakoa. Kärsijöinä ovat paitsi ne, jotka ovat jo nyt työttömiä, ne jotka muuttuvat työttömiksi — heitäkin tulee päivittäin — osa-aikaisiksi pakotetut, yleensä pienipalkkaiset ja voisin sanoa: arvon naiset, kun yleensä vielä naisiin tämä kohdistuu pahemmin.

Työajan jakamisella on myös palveluyhteiskunnan kannalta myönteisiä seuraamuksia. En tarkoita tällä kauppojen aukioloaikojen pidentämistä, sitä on jo tarpeeksi. Sanoisin, että esimerkiksi julkisen palvelutoiminnan nykyiset palveluajat perustuvat menneeseen työaikalakiin ja ovat monen palvelun toimimisen kannalta suuri ongelma.

Olen sitä mieltä, että eduskunta, hallitus, tämä maa joutuu ennen pitkää työajan jakamaan. Sanoisin, että tässä voi vain toivoa viisautta, että se tapahtuisi tarpeeksi aikaisin, jotta työttömyyden suurista yhteiskunnallisista tappioista päästäisiin tämän jälkeen mahdollisimman vähällä, paljon tappioita on jo tälläkin hetkellä.

Lopetan puheenvuoroni siihen, että tässäkin toivoisin, että hallitus, jota minäkin uskollisesti yritän tukea, panisi uuteen järjestykseen suuret tavoitteensa. Aivan viime aikoihin asti on kuullut tässä keskustelussa talousguruilta hallituksen ulkopuolelta mutta myös sen sisältä riippumatta ministereitten väristä sen tyyppisiä ajatuksia, että maan talous pitää saada ensin kuntoon, velkaongelma ensin kuntoon, jotta työllisyys paranisi. Yksityistalouden kannalta se on kyllä nurja järjestys. Sehän sisältää sellaisen ajatuksen, että pitää olla tarpeeksi rikas, jotta voi ryhtyä töihin. Uskoisin, että ihan perikansallinen oppi on se, että ensin tehdään työtä ja sen jälkeen rikastutaan. (Ed. Aittoniemi: Samanaikaisesti!) — Ed. Aittoniemi, kyllä se voi tapahtua samanaikaisestikin. — Työhön pitää päästä, se on tärkeää, ja siinä toivoisin hallitukselle viisautta. Uudelleenarvioinnista sanoisin, että jos tämä hallitus ei sitä tee, sen tekee joku muu hallitus. Joka tapauksessa se on tehtävä.

Ed. P a r t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Meillä keskustelu kuuden tunnin ympärillä on saavuttanut myös sellaisia piirteitä, jotka eivät vastaa todellisuutta. Se on mahdollista järjestää, jos yhteiskunnassa on rahoitus kunnossa, suljetulla sektorilla, ja sillä puolella on myöskin tarvetta. Sen tiedämme. Tällä hetkellä näyttää siltä, että kunnissa ja muualla ei ole taloudellisia edellytyksiä tämän tyyliseen työajan jakamiseen.

Sitä vastoin teollisuudessa tähän liittyy jo tutkitut ja tiedetyt tosiasiat siitä, että kun työaika lyhenee, myöskin tehokkuus paranee. Prosessiteollisuus on ainut alue, jolla voidaan tällainen työaikamuoto ottaa käyttöön, koska siellä myllyt pyörivät, oli siellä lyhyemmässä tai pitemmässä ajassa ihmiset. On olemassa teollisuudenalat, joilla tuotanto pitää myös myydä, tehokkuuden jälkeinenkin tuotanto, ja se ei ole mikään yksinkertainen asia. Tätä kautta asian lähestyminen on, niin kuin ed. Karjalainen totesi, ehkä vähän hätiköityä, tämän kuuden tunnin tuonti nyt mukaan, mutta joka tapauksessa tämä tulee olemaan tulevaisuuden tie ja työaikaa joudumme jakamaan.

Siinä, millä tavalla suhtaudutaan ansioihin, kyllä on lupa myös olettaa ja odottaa, että ei mitään hirveitä romahduksia tapahdu sen takia,

että myös tuottavuus tulee kasvamaan. Se osa, mikä tuottavuuden kasvulla syntyy, pitää olla valmis jakamaan myös sen tekijöitten kanssa, uusienkin tekijöitten kanssa.

Ed. Veteläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Karjalainen totesi, että lakiesitys ei huomioi tämän päivän realiteetteja. Silloin, kun sanotaan noin, me voimme olla tästä myös yhtä mieltä, mutta osittain tarkoitamme eri asiaa.

Ed. Karjalainen puhui kuusituntisesta työpäivästä. Kokeiluista löytyy todella onnistuneitakin. Niitä kyllä suosittelen lämpimästi. Missä niitä voidaan käyttää ja jatkaa, toivottavasti käytettäisiin. Mutta kyllä voi ennakkoluulottomilla ratkaisuilla tuoda tuota mallia myös osittain kunta- ja valtiosektorille sillä tavalla, että käytettäisiin työttömyyskorvauksiin meneviä varoja osittain kompensaatioina.

Kun kuuntelin hiljan SAK:n kokousta, Lauri Ihalainen oli realisti ja totesi, että palkkatasoa alentamatta ei voida siirtyä kuusituntiseen työpäivään. Kun se ei mennyt muulle kokousväelle läpi, hän veti tavallaan esityksensä pois. Palkkatasoa alentamatta me emme varmasti tässä talouden tilanteessa pääse kuusituntiseen työpäivään.

Ed. Karjula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Karjalaisen kritiikki tähän työaikalakiin liittyen oli varmastikin paikallaan. Lakiesitys ei kaikilta osin vastaa tämän päivän ja tulevaisuuden realiteetteja.

Mutta erityisesti haluan kiinnittää huomiota siihen, mitä merkitsee avoin talous työn kilpailun osalta. Se merkitsee nimenomaan sitä, että työ jaetaan ei kansallisesti vaan kansainvälisesti. Tästä on meillä Suomessa esimerkkinä vaateteollisuus. Työpalkat ja työelämän joustamattomuus merkitsivät sitä, että työvaltainen teollisuudenala eli vaateteollisuus menetettiin 80-luvulla lähes kokonaan Suomesta.

Sen sijaan työelämän pelisäännöt laaditaan kansallisesti. Nyt on olennaista se, että me luomme työaikalakiin sellaiset pelisäännöt, että suomalaiset yritykset voivat menestyä. Tässä riittävä joustavuus myös työaikojen soveltamisessa on ehdoton edellytys. Tässäkin suhteessa kritiikki tätä lakiesitystä kohtaan kyllä on paikallaan. Pitäisi olla laajempi viikkotyöaikaan liittyvä joustomahdollisuus.

Ed. Rimmi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Karjalainen mielestäni ansiokkaassa puheenvuorossaan hyvin analyyttisesti käsitteli näitä asioita, ja olen hänen kanssaan hyvin paljon samaa mieltä siitä, että työaika jaetaan kansallisesti, vaikkakin tietysti pitää pyrkiä siihen, että koko Euroopassa, jossa työttömyys on koko ajan lisääntymässä, myös työajan lyhentämiseen päästään, mutta meillä se hätä tässä Suomi-nimisessä maassa on tällä hetkellä suurinta. On aika vaikea ymmärtää sitä, että ei ole suurempaa halukkuutta, mikä viime päivinä on esiin tullut, työajan lyhentämiseen.

Olen monta aikaa perännyt sellaisia selvityksiä, joissa selvitettäisiin ja laskettaisiin, mikä todellisuudessa olisi nettopalkan ja bruttopalkan ero, jos me esimerkiksi työaikaa lyhentämällä pääsisimme siihen, että työttömyys vähenisi ja työttömyydestä johtuvia erilaisia maksuja ja rasituksia, niin valtion keräämiä kuin kuntasektorin, voitaisiin esimerkiksi alentaa. Mutta tällaisia selvityksiä ei olla valmiita näköjään tekemään. Mutta meidän on työajan lyhentämiseen kertakaikkisesti päästävä. Se on yksi tärkeä ratkaisu.

Ed. Karjula sanoi puheenvuorossaan, että työpaikat menivät jotenkin palkkakustannusten ja joustamattomuuden vuoksi Suomesta. On aika kummallista sitten ajatella sitä, että esimerkiksi tänä päivänä Eestissä ompelijat saavat Suomen rahassa 2 markkaa tunnilta ja kotimaisuudella itseään mainostava Marimekko teettää siellä äärettömän paljon tuotteita, mutta myy ne ihan samalla hinnalla, kuin jos ne olisi teetetty täällä Suomessa. Tämä on nyt vain yksi esimerkki. Ei kai kysymys kuitenkaan kilpailussa ole siitä, että asiakkaat saisivat ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Johannes Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä työn uusjakokeskustelussa voisi luonnehtia vastakkaisia rintamia ekonomisteiksi ja humanisteiksi. Ekonomistit laskevat, että on tehokkaampaa teettää mahdollisimman ammattitaitoisella työvoimalla mahdollisimman pitkiä päiviä koko kansantalouden kannalta. Parhaiten koulutetut ovat tehokkaimmin hyväksikäytettyinä. Humanistit taas lähtevät siitä, että ei pidä päästää työttömyysongelmaa pysyväksi, vaan pitää kaikki saada mukaan tuottavaan työhön, jakaa työtä sillä lailla ja koulutusta hyväksi käyttäen useammalle.

Nyt on mielenkiintoinen murros tapahtunut juuri tämän vuoden aikana, että humanistinen

linja on saanut niin gallupeissa kuin eri järjestöjen päätöksissäkin tukea. Esimerkiksi nyt viittaan SAK:n edustajakokoukseen ja sosialidemokraattien puoluekokouksen linjauksiin, joissa selkeästi asetutaan työn uusjaon kannalle tarkemmin ottamatta kantaa siihen, miten se ansioihin vaikuttaa. Se on selvää, että riippuu työn järjestämistavasta, kuinka paljon joudutaan ansioihin puuttumaan, jos työaikaa olennaisesti lyhennetään.

Tältä kannalta puuttuisin ed. Karjalaisen puheeseen. Tällainen suoraviivainen kuuden tunnin työpäivä herkästi johtaa siihen, että tulisi vaikeuksia tuotannossa, niin palvelujen kuin varsinkin teollisuuden tuotannossa. Sen sijaan jos ajetaan työajan lyhennystä mahdollisimman monipuolisilla tavoilla, tuotannon järjestelyt voivat onnistua siten, että tehokkuus ei kärsi ja pystytään paremmin turvaamaan sillä lyhennetyllä työajalla myös ansioiden säilyminen. Siinä mielessä monimuotoinen työajan lyhentäminen on oikeampi linja. Työajan seurannassakin olisi oikeampi pyrkiä niin sopimuksissa kuin laissakin ehkä viikko-, kuukausi- ja vuosityöajan ...

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia, ed. Koskinen!

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Karjalainen pähkää sitä, onko kansallinen vai kansainvälinen työajan jako oikeampi tapa. Olen kallistumassa hänen esittämälleen kannalle, että kyllä kansallisesti nämä työt jaetaan, koska kuitenkin on meidän yhteinen ongelmamme, onko meillä työttömiä vai ei. Kuitenkin niiden ihmisten, jotka ovat kortiston puolella, pitää jostain saada toimeentuloa ja me maksamme sen sitten korkeina veroina ja erinäköisinä maksuina. On tietysti parempi silloin siirtää sitä työtä, koska siitä työstä on puute niillä ihmisillä henkisen kantin osalta, vaikka heillä olisi puute rahastakin.

Ed. Karjalaiselle voisi todeta, että tavallaan samoja kyyneleitä itketään. Semmoista rohkeutta minä en ainakaan ole vielä nähnyt tässä eduskunnassa, että näillä ihmisillä olisi tahtoa lähteä tällaiseen radikaaliin temppuun, joka nyt pitäisi tehdä. Kun juuri edellisessä puheenvuorossa käytiin läpi ylityöasioita, jotkut näkevät niinpäin, että pitää tehdä enemmän. Yksi ihminen tekisi pidempää päivää. Se on jo vähän ääripäässä, ja nyt me puhumme, että me lyhennämme työaikaa, mikä olisi oikeampi tapa. Tämä kuvastaa sitä esimerkkiä.

Kun kuuntelee työnantajatahojen sanontoja, ne eivät ole millään taipumassa. Tietysti ay-liikkeen puolella on jonkin verran myös sitä henkeä, että ei lähdetä, jos se vaikuttaa palkkatasoon. Tärkeäähän tässä koko hommassa, kun puhutaan palkasta tai ostovoimasta, on ihmiselle, mikä on käteen jäävä osuus, millä saa niitä kamoja. Niin pitkään kuin korkea työttömyys kestää, meillä on korkeat maksut ja verot, niihin ei voida puuttua.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies S-L. Anttila.

Ed. K n a a p i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Karjalainen kysyi, sopiiko villiin markkinatalouteen vapaaehtoiset sopimukset. Työaikalaki pyrkii ensisijaisesti vastaamaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen voida sopia työajoista nykyistä joustavammin, ei täysin vapaasti. Tämä on sekä työntekijöiden että työnantajien etu. Työaikalainsäädäntö syntyi työsuojelullisista syistä, mutta nyt käsillä olevan lakiesityksen tausta on toisenlainen. Yhteiskunnalliset muutokset ovat vieneet siihen suuntaan, että työaikalainsäädännössä pyritään ottamaan huomioon myös talouselämän toimintamahdollisuudet. Mielestäni ylitöiden rajoittaminen on tässä laissa toissijainen juonne ja se on kompromissi siitä tasosta, joka on ollut osapuolten yhteisesti hyväksyttävissä. Oleellista on huomata lakiesityksen perustavoite lisätä paikallisen sopimisen mahdollisuuksia ja joustavuutta paikallistasolla. Tämän keskustan kansanedustajat halusivat työasiainvaliokunnassa jättää kokonaan huomiotta. Miksi täällä nyt keskustan kansanedustajat peräänkuuluttavat joustavuutta?

Ed. K a r j a l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on ehkä nopeinta vastata ensinnäkin liittymällä tai yhtymällä siihen, mitä ed. Rimmi sanoi kansainvälisestä ja kansallisesta työnjaosta. Kansainvälistä työnjakoa tapahtuu, mutta se työ, mikä tehdään Suomessa, on kansallisesti jaettavissa. Toiseksi työn jakamisesta on tosiaan menestyksekkäitä malleja niin kotimaasta kuin ulkomailtakin. Ne ovat voittopuolisesti myönteisiä.

Sitten ed. Johannes Koskisen ihan oikeaan kysymykseen tehokkuudesta ja humanismista. Minä uskon, että historiassa pitää aina jollakin tavalla sovitella. Tällä hetkellä mennään kyllä

yltiötehokkuutta kohti, mikä tuottaa jo tehottomuutta. Siinä mielessä sanoisin: Kun tarvitaan jokin rajaehto asioiden paaluttamiseksi ja tähän saakka raja on ollut 8 tuntia, niin miksei se voi olla 6 tuntia? Siihen ei varmasti mitään järjellistä estettä ole, kun ajatellaan automatisoinnin kehitystä.

Lopuksi, kun tietää, ketkä tätä puoltavat ja ketkä vastustavat, minä luulen, että kaikkein vankimmat vastustajat löytyvät sieltä, missä on tällä hetkellä hyvin tuottava, hyvin palkattu työpaikka. Sen sijaan en ole kuullut työttömien tai pienipalkkaisten vastustavan työajan konkreettista jakamista. Sanoisin, että tässä kohdassa on kysymys käytännön solidaarisuudesta.

Ed. L i n d é n : Arvoisa puhemies! Työaikalain uudistusta tehtiin kolmikantaisessa valmistelussa. Ministeri Jaakonsaaren alun perin kaavaileman lakiehdotuksen sanamuoto lain soveltamisalasta aiheutti suurta hämmennystä ylempien toimihenkilöiden keskuudessa. Ehdotuksen arvioitiin aiheuttavan sen, että yhteensä jopa yli 100 000 yksityisen sektorin ylempää toimihenkilöä sekä valtion ja kuntien palveluksessa toimivaa virkamiestä ja työsuhteessa toimivaa toimihenkilöä olisi ollut joutumassa työaikalain suojan ulkopuolelle. Alkuperäinen ehdotus soveltamisalasta oli muotoiltu niin tulkinnanvaraisesti, ettei käytännön työelämässä olisi ollut mahdollista määritellä soveltamisaluerajaa yksiselitteisesti.

Erityisesti huoli oli suuri Oulun seudulla, jolla työskentelee hyvin paljon teknisen alan asiantuntijoita esimerkiksi Nokialla tuotekehittelyssä. Heidän kuulumisensa tai kuulumattomuutensa työaikalain piiriin olisi ollut hyvin epäselvää. Jos näin oli, kuten vakuutettiin, kyseinen pykälä oli aivan ilmiselvästi kirjoitettu huonosti.

Täällä tänään on aikaisemmin jo keskusteltu lainsäädäntötyömme tasosta ja olemassa oli uhka, että myös työaikalain yhteydessä olisimme kirjoittaneet laiksi jotakin, mikä olisi täysin kestämätöntä lain soveltamisen kannalta. Oli erinomaista, että neuvottelut työministerin kanssa päätyivät ratkaisuun, joka tyydyttää eri osapuolia. Olenkin antanut ymmärtää itselleni, että lain valmisteluvaiheessa ei ollut tarkoitus saattaa uusia ryhmiä työaikalain ulkopuolelle. Kuitenkin edelleen ylempien toimihenkilöiden keskuudessa on epävarmuutta työaikalain soveltamisesta.

Kaiken kaikkiaan työaikalain kokonaisuudistus on tarpeellinen. Samalla toteutuu käytännön työelämän joustavoittaminen paikallisella sopimismenettelyllä, joka kohdistuu myös järjestäytymättömiin työnantajiin. Aina on muistettava, että työaikalainsäädännön tulee olla selkeätä, ymmärrettävää ja työpaikalla helposti sovellettavaa.

Laissa rajoitetaan ylitöiden teon määrää. Tästä olen saanut useita yhteydenottoja muun muassa lääkäreiden taholta. Hyvä puoli pykälässä on se, että se poistaa lääkäreiden työttömyyden. Ylitöiden rajoittaminen lisää terveyskeskuksissa ja sairaaloissa tarvittavien lääkäreiden määrää aika huomattavasti. Toisaalta pessimistit ennustavat lääkäripulaa erikoislääkäreiden osalta; enää ei riitä erikoislääkäreitä päivystykseen.

Ongelmia syntyy nuorille vastavalmistuneille lääkäreille. Tällaisen nuoren sairaalalääkärin peruspalkka pyörii noin 10 000 markassa, mikä ei siis ole kovin hyvä koulutukseen nähden. Tärkeä osa nuoren lääkärin palkasta on muodostunut tehtävistä ylitöistä eli päivystyksestä. Jos työaikalakia sovelletaan poikkeuksetta myös lääkärin työhön, saa se aikaan tilanteen, että normaalin päivystysmäärän tehneen nuoren lääkärin palkkataso voi tippua jopa 40 prosenttia.

Kaiken kaikkiaan lääkäreiden palkkaus on mielestäni ollut vääristynyttä, koska automaattisesti peruspalkkatasoon on arvioitu tehtävät päivystykset ja sitä kautta palkkataso saatu näyttämään kohtuulliselta. Näinhän ei saisi tehdä. Toivottavasti tämän lainsäädännön myötä myös nuoren vastavalmistuneen lääkärin peruspalkkaa saadaan nostettua sille kuuluvalle tasolle ilman päivystyksiä. Kuitenkin tässä tilanteessa voi moni nuori lääkäri joutua dramaattiseen tilanteeseen palkkatason tippuessa kohtuuttomasti.

Arvoisa puhemies! Jos näin on, niin kuin on kerrottu, asialle tulee tehdä jotain. Tuskin tämän lain säätämisen yhteydessä oli tarkoitus, että tällaisia tilanteita syntyy. Jokainen perhe arvioi tulotasonsa pitemmällä tähtäimellä ja rakentaa taloutensa sen mukaan. Palkkatason radikaali muutos voi aiheuttaa kestämättömiä tilanteita nuorille perheille.

Ed. Jari K o s k i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Karjalainen puhui kuuden tunnin työajasta, huomasin, että kello rapsahti juuri yli kahdeksan. Tänään me olemme tehneet kaksi kuuden tunnin työpäivää. Tämä on tällainen kevennys tähän tietysti vakavaan, tärkeään keskusteluun.

Arvoisa puhemies! Ainoa asia, mihin haluan kiinnittää huomiota, on se, että tämän lain 2 §:n 4 momentissa koneellinen metsätyö otetaan työ-

aikalain piiriin. Alallahan on paljon pieniä yrityksiä, joista suurin osa työllistää kolme henkilöä tai alle. Noin 3 000 työntekijää on niitä, joita tämä asia koskee. Metsätyöhän on aina ollut luonteeltaan urakkatyötä ja sen tyylisenä varmasti jatkuukin ja pitäisikin jatkua.

Ominaista koneelliselle metsätyölle niin kuin muullekin metsätyölle on se, että se tehdään erilaisissa luonnonolosuhteissa, joissa sää, maasto tai leimikoiden sijainti ja muut tekijät vaikuttavat siihen, millä tavalla työt järjestellään. Kun on todennäköistä ja valitettavaa, että tämäkin kohta laissa tullaan täällä hyväksymään niin kuin se on esitettynä, se käytännössä tietää sitä, että työpaikat alalla vähenevät, työntekijöiden kokonaistulot tulevat alenemaan ja yrittäjät tulevat tekemään entistäkin pidempää päivää.

Ed. Karjula: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys uudeksi työaikalaiksi on hyvin merkittävä työelämää koskettava hanke, arvioisin, että merkittävin hanke, mitä on viime vuosina toteutettu, ja epäilen, että jää tämänkin hallituskauden ehkä merkittävimmäksi lainsäädäntöhankkeeksi. Sen vuoksi on paikallaan, että asiaan paneudutaan ehkä vähän syvällisemmin myös niiden perusteiden osalta, miksi työaika ja siihen liittyvä säätely on hyvin merkittävä asia kansallisen työelämän kilpailukyvyn osalta.

Lakihan on perinteisellä tavalla valmisteltu kolmikantaisesti ja viisi aikaisempaa työaikalakia näin pyritty sovittamaan yhteen. Tässä mielessä on toki päädytty hyvään lopputulokseen ja tavoitteeksi asetettu työlainsäädännön yksinkertaistaminen on näiltä osin toteutunut.

Huomattavasti vakavampi on se kielteinen näköala, joka liittyy tähän kokonaisuuteen. Nimittäin kolmikantainen valmistelu on merkinnyt todellakin sitä, että tulevaisuuteen suuntautuva lainsäädäntö on tietyllä tavalla jäänyt niihin menneisyyden työelämän realiteetteihin, jotka eivät missään nimessä tule turvaamaan suomalaisen työelämän kilpailukykyä. Toisaalta tällainen näennäislainsäädäntö, joka monilta osin on irti ja tulee säilymään irti niistä työelämän käytännöistä, joita joudutaan soveltamaan niissä yrityksissä, jotka aikovat menestyä kansainvälisessä kilpailussa, johtaa yhä enenevässä määrin harmaaseen työhön. Minusta tämä on se vakava näkökulma, joka meidän lainsäätäjinä tulisi ottaa huomioon, että on lähtökohtaisesti säädettävä lakeja, jotka ovat käytännössä myös mahdollisia soveltaa, eikä niin, että lainsäädäntö luo sellaisia periaatteellisia esteitä, jotka vaikeuttavat työelämää, vaikeuttavat työn luomista. Tässä mielessä kohdistankin hyvin vahvan kritiikin siihen, millä tavalla hallitus on suhtautunut tähän merkittävään työelämän uudistamiseen.

Niiltä asiantuntijoilta, joita saimme kuunnella varsin runsaslukuisasti — 33 asiantuntijaa, jotka lähinnä edustivat kolmikantaista valmistelua — saimme kuulla, että lähes yksimielisesti oltiin sillä kannalla, että tämä uusi työaikalaki ei tuo mitään erityistä kilpailullista lähtökohtaa siinäkään mielessä, että tämä lisäisi työpaikkoja. Minusta jos me jo tässä lain päätös- ja valmisteluvaiheessa voimme näin todeta, merkittävältä osalta on sivuutettu ne realiteetit, jotka meidän pitäisi tänä päivänä ottaa huomioon.

Ed. Karjalainen jo omassa puheenvuorossaan otti esille kuusituntisen työpäivän, joka lähtee nimenomaan siitä, että jakaisimme vahvemmin työtä. Minä omana mielipiteenäni näen, että se on ainoastaan yksi suunta työelämän kehittämisessä. On tiettyjä työtehtäviä, on toimialoja, joissa voidaan tyytyä lyhyempään työaikaan, jakaa työtä helpommin, mutta on myös yrityksiä, on toimialoja, joissa meidän pitäisi pystyä tekemään pitempiä työjaksoja, pitempiä työpäiviä.

Kaikki tämä on nyt sivuutettu siinä peruslähtökohdassa, joka on tämän lainsäädännön pohjana. Sen vuoksi minusta olisikin tärkeätä, että me tässä työajan ja työelämän kehittämisessä ottaisimme entistä vahvemmin käyttöön myös tämän päivän ja ennen kaikkea tulevaisuuden työelämän vaatiman uuden kolmikantaisen ajattelun, jonka minä jaan kahteen peruskolmikantaan.

Ensimmäinen kolmikanta merkitsee asiakkaiden, työnantajien ja työntekijöiden rakentavaa yhteistyötä, luottamuksellista yhteistyötä. Nyt edelleen tämä lainsäädäntö lähtee vanhakantaisesta työntekijän ja työnantajan vastakkainasettelusta. Tässähän suomalaiset etujärjestöt ovat onnistuneet erinomaisesti, kaivamaan vahvan vastakkainasettelun työntekijöiden ja työnantajien välille. Valitettavasti tulevaisuuden työelämän kilpailukyvyssä tämä ei riitä, vaan meidän pitää löytää työntekijöiden ja työantajien välille luottamuksellinen yhteistyö ja vielä kytkeä asiakkaat tähän kolmikantaiseen yhteistyöhön mukaan.

Toinen työelämän sisäistä kilpailukykyä rakentava kolmikantainen ajattelu pohjautuu nimenomaan työajan, työpalkan ja verotuksen kilpailukykyiseen ja joustavaan yhteensovittamiseen. Me olemme nyt jo tässäkin keskustelussa puhuneet joustavuudesta. Mitä joustot merkitse-

vät? Minä kiteyttäisin ne lähinnä näihin kolmeen keskeiseen pilariin, joilla säädellään työelämän ja työn kilpailukykyisyyttä kansainvälisesti: Mitä todella merkitsee se, että meillä on työajoissa riittävät joustavuudet? Mitä merkitsee se, että meillä on palkoissa ja palkkauksessa riittävät joustavuudet, ja mitä merkitsee se, että meillä työn verotus on hoidettu kilpailukykyisesti? Tältä pohjalta meidän pitäisi nähdä se, että todella työaika on yksi merkittävä asia, ja nyt tämä lainsäädäntö tietyllä tavalla betonoi kaikesta huolimatta meidän työelämäämme työaikojen osalta.

Tähän on kirjoitettu hyvin taitavasti joustavuus- ja joustonäkökulmia, mutta tosiasiassa nämä ehkä tuovat lisää joustavuutta suurtyönantajille ja julkiselle sektorille, mutta jos me ajattelemme nimenomaan pienyritysten arkipäivää, jossa ovat tulevaisuuden työpaikat yhä enenevässä määrin, niiden tarpeita tämä ei ota riittävästi huomioon. Päinvastoin laki siirtää yhä selvemmässä määrin vastuuta etujärjestöille, tulee korostamaan entistä selvemmin luottamushenkilöiden roolia ja asemaa, kun sen sijaan pitäisi entistä vahvemmin jalkauttaa tämä toiminta nimenomaan työnantajien ja työntekijöiden välisiin sopimuksiin.

Minä ihmettelen nimittäin sitä, miten me aliarvioimme päätöksentekijöinä työntekijän kypsyyttä tehdä valintoja ja ratkaisuja, myös työnantajien, siinä mielessä, ed. Partanen, aivan oikein. Me aliarvioimme molempien valmiutta tehdä valintoja ja päätöksiä. Kuitenkin rohkenen sanoa näin, että niissä pienissä yrityksissä, jotka aikovat menestyä ja rakentaa kilpailukykyisyyttä, luottamuksellisen yhteistyön on rakennuttava. Tässä mielessä vanhakantainen ajattelu ei ole paikallaan, ja sen vuoksi haluan tuoda tämän tässäkin yhteydessä esille.

Sitten ihan käytännön asioihin. Ensimmäinen asia, johon haluan puuttua, on se henkisesti epärehellinen ote, joka liittyy johdantotekstiin. Täällä on kirjoitettu, että esityksellä saatetaan työaikalainsäädäntö vastaamaan tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista annetun neuvoston direktiivin vaatimuksia. Tämähän ei pidä paikkaansa. Päinvastoin tällä meidän työaikajärjestelyllämme mennään selvästi EU-direktiivien alle, niin kuin ed. Veteläinen jo puheenvuorossaan totesikin.

Miksi tartun tähän? Minusta meidän pitäisi lainsäätäjinä huolehtia siitä, että edes se teksti, jonka me kirjoitamme, vastaa toteutettavan lainsäädännön peruslinjaa. Minusta tämä on minimivaatimus, että jos me emme kerran sovelluta työaikalakiamme EU-direktiiveihin, niin minusta sitä on silloin turha myöskään kirjata johdantotekstiin, vaan todeta, että me todella teemme nyt suomalaisen työaikalain, joka ei ota huomioon EU-direktiivejä. Tämä olisi minusta henkisesti rehellinen kannanotto, jos me tähän haluamme päätyä ja tältä pohjalta asiat hoitaa.

Miksi näen ylityöasian merkityksellisenä asiana, vaikka ryhmätoveri ed. Aittoniemi olikin eri mieltä vastalauseestamme? Näen nimenomaan siinä mielessä, että on pientyönantajia, joiden kohdalla joustavuus kuitenkin käytännön arkielämässä tulee toimimaan, ja minusta on hölmöä, että me lainsäädännöllä tavallaan vesitämme nämä lähtökohdat. (Ed. Aittoniemi: Emme voi räätälöidä kaikkia varten eri lakeja!) — Täsmälleen! Sen vuoksi tässä pitäisi olla joustavuutta enemmän. Juuri näin, koska me emme voi kaikille räätälöidä. Sen vuoksi työaikalainsäädännön pitäisi olla semmoinen, että se ottaa huomioon riittävän joustavasti mahdolliset kuuden tunnin sovellutukset, mutta myös toiselta reunalta ylityön tarpeellisuuden. Nyt tiukka rajaus todella merkitsee sitä, että hyvin helposti joudutaan menemään tietyillä toimialoilla lähinnä pienissä yksiköissä näiden rajojen yli. Sen vuoksi en näe tarkoituksenmukaisena tätä.

Toinen ja ehkä kaikkein suurin kritiikki lain yksityiskohtaiseen sisältöön liittyy siihen, minkä edellä mainitsin, että me olemme valmiit betonoimaan työelämän lähtökohdat, koska lakiin on kirjoitettu Euroopan kovin ylityötaso korvausten osalta. Minä en ole pystynyt tätä ihan täsmällisesti tarkistamaan, mutta rohkenisin väittää, että maailman korkein. En ainakaan tunne siinä määrin kuin olen selvittänyt ylityökäytäntöä, että missään muussa maassa olisi näin korkea lailla vahvistettu ylityötaso. Minusta tämä on varsin iso periaatteellinen asia, koska meidän tulee huomata se, että aikaisemmissa työaikalaeissa ainoastaan kauppaliikkeitä koskevassa lainsäädännössä oli lakiin kirjattu ylitöistä maksettavan korvauksen suuruus. Nyt me vahvistamme koko työelämää koskien tämän korkean korvaustason.

Minusta tämä on erittäin suuri periaatteellinen kysymys ja tämä on yksi tekijä, joka tulee vaikuttamaan siihen, että kaikesta huolimatta on todennäköisempää, että tämä tulee vähentämään työpaikkoja taikka ainakin lisäämään houkutusta erilaisiin harmaan työn menettelyihin. Tästä johtuen tulen toisessa käsittelyssä yhtymään niihin vastalauseen mukaisiin ehdotuksiin, jotka keskusta tulee tekemään.

Ed. Lapintie: Arvoisa rouva puhemies! Yllättävää tässä keskustelussa on ollut kuunnella lähinnä kai keskustan taholta esitettyjä mielipiteitä, ensinnäkin sitä, että lakiehdotus ei nyt mitenkään ota kantaa työttömyyteen. Tämä ei kyllä pidä paikkaansa, vaan kaikki työelämään liittyvät uudistukset vaikuttavat myös työllisyyteen. Sillä tavalla ainakin minä näen, että tämä on niitä lakeja, jotka osaltaan toiset vähäisemmässä, toiset enemmässä määrin vaikuttavat myös työttömyyden vähenemiseen.

Lakiehdotuksessa on, aika vaatimattomasti tosin, lähdetty liikkeelle muun muassa ylitöiden rajoittamisen osalta. Lain hyväksyessään valiokunta esittää kahta lakialoitetta hylättäväksi. Toisessa niistä on jopa esitetty kuuden tunnin työaikaa. Jos tämä olisi tämän lain myötä toteutettu, niin varmasti sillä olisi ollut huomattava merkitys myös työttömyyden vähenemiseen ja työllisyyden lisäämiseen. Näin valitettavasti ei kuitenkaan ole tehty, mutta siitä huolimatta myös tämä lakiesitys liittyy laajakantoisemmin työllisyyskysymyksiin. Muun muassa työllisyysohjelmassa, joka syksyllä hyväksyttiin, todetaan ylitöistä, että niitä tullaan rajoittamaan, ja tämä on yhdeltä osin tämän ohjelman toteutusta.

Toinen yllättävä seikka, joka tässä on tullut esille, on työasiainvaliokunnan jäsenten esittämät mielipiteet yleensä työlainsäädännön perusajatuksesta. Kyllä minun mielestäni pitäisi aina muistaa, että vaikka työntekijä ja työnantaja ovat sopimuskumppaneita ja tekevät sopimuksen työstä, niin kyseessä ei suinkaan ole kahden tasavahvan ja tasavertaisen sopijakumppanin tekemä sopimus, vaan kyllä työlainsäädännön perusajatus niin Suomessa kuin kansainvälisestikin lähtee nimenomaan siitä, että kyse on työlainsäädännön osalta heikomman osapuolen suojaamisesta, jolla ei ole niin vahvoja neuvotteluasemia kuin työnantajalla. Esimerkkinä voidaan ottaa vaikka kuluttajansuojalainsäädäntö, jossa perusajatus on vähän saman tapainen.

Lisäksi lakiehdotusta on kritisoitu siitä, että me alitamme enimmäismäärät, mitä EU sallisi. Tämäkin on aika yllättävää kuultavaa erityisesti keskustapuolueen osalta, koska olen ymmärtänyt, että suuri joukko keskustan kannattajia on vastustanut EU:hun liittymistä erityisesti pelkonaan se, että EU-direktiivit tulevat alentamaan meidän korkeata sosiaalista tasoamme ja sosiaalilainsäädäntöä äitiyslomista alkaen.

Nyt, kun käytännössä toteutetaan väitteet siitä, että EU-säännökset ovat vain miniminormi ja niitä parempia säännöksiä voidaan aina säätää työntekijöiden suojaksi niin äitiyslomien kuin esimerkiksi ylitöiden osalta, niin on aika yllättävää huomata, että tällainen EU-vastainen keskusta haluaakin lähteä siitä, että EU:n antamat säännökset ovat maksimia, missään maassa ei saakaan antaa parempia etuja kansalaisille kuin se, mitä EU esittää. Mutta tekeehän se mielenkiintoiseksi eduskuntatyön kuunnella näitä erilaisia mielipiteitä. (Ed. Alaranta: Eikö vasemmistoliitossakin vastustettu EU:ta?) — Kyllä, mutta mehän olemmekin sitä mieltä, että voidaan antaa kansalaisille parempia etuja kuin mitä EU-direktiivit pakottavat antamaan. Edelleenkin olemme sitä mieltä, että myös käytännössä pitää tehdä näin, kun tehdään päätöksiä.

Mutta itse asiassa, jotta pääsisin vihdoin varsinaiseen asiaan, jonka vuoksi tämän puheenvuoron pyysin, toinen näistä lakialoitteista, joita valiokunta esittää hylättäväksi, on minun tekemäni. Lähtökohtana tässä oli nimenomaan ylityötuntien rajoittaminen eli sallittujen ylityön maksimimäärien alentaminen.

Täytyy nyt sanoa, että olen hiukan pettynyt tähän esitykseen sen vuoksi, että tässä aika vaatimattomasti lähdetään alentamaan ylityötunteja. Ensinnäkin jos katsotaan, mitä tällä vuosikymmenellä on ylitöiden osalta tapahtunut, niin vaikkapa vuonna 91, jolloin kaikkiaan tehtiin yli 3 miljardia työtuntia, ylityötuntien osuus oli 55 miljoonaa työtuntia. Edelleen kun tehdyt työtunnit vuosina 92—95 kaikkiaan laskivat, niin yllättävää on ollut havaita, että ylityötuntien määrä ei ole suinkaan laskenut vaan päinvastoin esimerkiksi tammi-syyskuussa vuonna 95 niitä oli taas 51 miljoonaa tuntia.

Kun tammi-syyskuussa 95 tehtiin 51 miljoonaa työtuntia, niin se vastasi Tilastokeskuksen arvion mukaan silloin noin 30 000:ta työpäivää. Tämä arvio ei ole pelkästään Tilastokeskuksen arvio vaan näitä on esitetty myös muualla. Esimerkiksi kuuluisassa Pekkasen työryhmän raportissa työttömyyden vähentämiseksi esitettiin samoja keinoja myös työttömyyden vähentämiseksi, eli osaltaan sallittujen ylityötuntien maksimimäärän alentaminen lisää myös työllisyyttä. Ihmettelen edelleen, minkälaisia asiantuntijoita valiokunta on kuullut, kun ei siellä tätä asiaa ole tullut esille.

Sen lisäksi asiaa ei ole tutkittu pelkästään Suomessa. Jos palaamme uudelleen EU-direktiiviin, niin EU:n komissio antoi vuonna 1993 kasvua, kilpailukykyä ja työllisyyttä koskevan Valkoisen kirjan. Siinä todetaan, että työajan lyhentäminen 80-luvulla nosti työllisyyttä EU:ssa 8 prosenttia. Samoin Alankomaissa on katsottu, että puolet

työllisyyden kasvusta, joka silloin oli noin 30 prosenttia, johtui nimenomaan työajan lyhentämisestä.

Suomalaisissa tutkimuksissa, mitä on tehty työministeriön toimesta, on myös päästy erilaisiin lukuihin. Eri yritysten osalta työllisyyden lisääntyminen kieltämättä vaihtelee, mutta kaiken kaikkiaan, vaikka tuotannon tehostuminen työajan lyhetessä lisää tehoa sillä tavalla, että aivan suoraan nämä vähennetyt tuntimäärät eivät ole muutettavissa työpaikoiksi, niin kiistatta jokaikisessä tutkimuksessa päädytään siihen, että kyllä sillä jokin merkitys on, ja sen merkityksen määrä sitten vain vaihtelee. Kyllä ihan terveellä maalaisjärjelläkin ajatellen on selvää, että jos sama työmäärä tehdään useamman ihmisen toimesta lyhyemmällä työajalla, niin totta kai se lisää silloin työpaikkoja.

Sen lisäksi ylitöiden tekeminen ei ole pelkästään työllisyyskysymys. Kysymys on myös ihan työntekijöiden henkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista. Varsinkin pitemmällä aikavälillä tehdyillä työtunneilla on suoraan merkitystä työterveyteen, stressin sietoon ja viihtyvyyteen. Toisin sanoen lyhyemmät työajat vaikuttavat työntekijöiden säilymiseen terveinä ja työkykyisinä. Erityisesti se vaikuttaa myös heidän työmotivaatioonsa.

Kun kuuden tunnin työaikaa on kokeiltu, sen parhaimmat saavutukset ovat yritystasolla juuri olleet siinä, että työn tuottavuus on noussut, yrityksen tuottavuus on noussut ja työntekijöiden viihtyvyys on parantunut, mikä on näkynyt esimerkiksi vähentyneinä poissaoloina. Tässä laissa valitettavasti ei esitetä siirtymistä kuuden tunnin työaikaan.

Siitä huolimatta, että lakiesitys ei nyt esitä hyväksyttäväksi sitä ylityötuntien rajoittamista, jota itse viime syksynä esitin, eli että vuosittaista ylityötä saisi teettää enintään 120 tuntia, vaan lähtee huomattavasti korkeammasta 250 tunnin rajasta, olen valmis tämän hyväksymään, koska osaltaan tämä on pieni askel eteenpäin sillä tiellä, millä tulee edetä. Emme voi palata taaksepäin ja lähteä siitä, että työaikoja on pidennettävä ja osa ihmisistä tekee ylipitkää päivää ja toiset taas vastaavasti ovat työttömänä. Kyllä ainoa oikea, eteenpäin suuntaava askel on se, että kaikkien työaikoja lyhennetään, ja ylitöiden rajoittaminen on eräs askel tällä tiellä.

Ed. Huotari: Arvoisa puhemies! Työasiainvaliokunnassa on kovinkin paljon halukkuutta hoitaa työllisyyttä, mutta kuten tässäkin keskustelussa olemme todenneet, keinot ovat hyvin monenlaisia, ja täytyy sanoa, että ne ovat eri puolella pöytää myös hyvin erilaisia ja ikävä kyllä myös kaukana toisistaan. Siinä mielessä tavoitteemme on kyllä yhteinen, mutta emme pääse kovin pitkälle asioissa, kun olemme niin eri mieltä toteutustavoista.

Eräiden tahojen suuri tavoite näyttää olevan, että suomalaisen työn hintaa pitäisi radikaalisti alentaa. Jos meidän pitäisi mennä Viron ja muiden maiden tasolle, emme varmasti tällaista elintasoa missään tapauksessa pystyisi enää säilyttämään. Kyllä kai meidän on todettava, että emme pysty menemään kymmeneen eikä kahteen markkaan tunnilta. Onneksi työaikalakia ei ole uhrattu tuolle tavoitteelle.

Nyt kuitenkin Suomen keskusta näyttää olevan se puolue, joka näyttää haluavan Suomesta villin lännen, jossa työntekijästä tulee taas orja. Ainakin puheet kovasti viittaavat siihen suuntaan. "Täällä pohjantähden alla" pitääkin näyttää joka vuosi aina vain uudestaan televisiosta, että muistaisimme sellaisen Suomen, jossa joskus aikanaan orjia oli, sekä maaorjia että muita orjia. Emme kai halua uutta niin syvää kahtiajakoa kuin silloin oli.

Työaikalakia tarvitaan sen vuoksi, että tarvitsemme jonkinlaiset raamit. Varsinkin kun lakiesitys antaa lisää paikallista sopimisvaltaa, tarvitaan yleiset raamit. Kuten mietinnössä sanotaan, työaikalakiesityksessä pääsääntöisesti puututaan vain ylitöihin, vuorokausilepoon, päivittäiseen lepoaikaan tai viikoittaiseen vapaa-aikaan ja paikalliseen sopimiseen. Ihmetyttää kyllä Suomen keskustan näkemys, että edes tällaisia raameja ei saisi olla olemassa.

Tiedän työkokemukseni perusteella ja muutoinkin työelämää paljon seuranneena, että on hyvin monenlaisia yrityksiä sekä pienissä että isoissa yrityksissä. On niitä yrityksiä, jotka hoitavat asiansa kunnolla, joissa työntekijät ja työnantaja ovat hyvissä väleissä, joissa voidaan sopia asioita paikallisesti ja joissa tämä sopimus on kahden osapuolen sopimus. Mutta on myös paljon työnantajia, sekä pieniä että isompia työnantajia, joissa sopiminen on yksipuolista. Siksi tarvitaan raamia, joka antaa jonkinlaiset puitteet sille, missä yksipuolinen sopimus voi liikkua. Muutenhan työntekijöille ei jää kovin paljon mahdollisuuksia.

Muutamia kommentteja esitettyihin puheenvuoroihin.

Ed. Karjalainen puhui laajasti työn jakamisesta, ja siinä oli paljon myös niitä ajatuksia, joista

voi olla samaa mieltä. Minäkin olen sitä mieltä, että vapaaehtoisuus ei varmaankaan yksin riitä. Sitä on nyt kokeiltu jonkin aikaa. Olen itsekin ollut vapaaehtoisesti jakamassa omaa työtäni aikaisemmassa työssäni ja olin erittäin tyytyväinen kuin myös se kainuulainen työtön henkilö, joka onnistui pääsemään työhön ensin puolipäiväisesti, mutta myöhemmin kokopäiväisesti.

Vapaaehtoisuus ei varmaankaan riitä, jos haluamme, että työn jakamisesta tulisi myös työllistämiskeino, muuten se ei ole riittävää. Niin kuin ed. Karjula sanoi, on aloja, joissa tarvitaan pitkiä työpäiviä. Niin varmasti onkin, ja sen takia kaikkiin työpaikkoihin ei käykään 6+6 tai joku muu päivittäisen työajan lyhentäminen, vaan pitäisikin päättää vuosityöajan lyhentämisestä. Jos tarvitaan sellaisia eksperttejä, joita tarvitaan työmaalla yötä päivää, niin okei, yksi tekee puoli vuotta töitä yötä päivää ja sitten tekee toinen, jos työntekijä siihen itse suostuu. Vuosityöaika ei kuitenkaan saisi olla kuin määrätyn määrän. Välttämättä ei ole niin, että työntekijäkään aina itse tiedostaisi tilannetta, mihin hän on ajautumassa, eli tekee liikaa töitä. Se saattaa tulla myöhemmin esille monenlaisina oireina.

Mutta miksi emme vapaaehtoisuuden pohjalta pääse laajamittaiseen työn jakamiseen? Varmaan osasyynä on itsekkyys varsinkin niillä aloilla, joilla niin sanotusti pyyhkii hyvin ja joilla palkankorotuksia ropisee joka vuosi. Siellä vastustus on suurinta, kun heillä olisi varaa jakaa omaa työtänsä. Palkkasummahan on jo yli vuoden 90 tason, joten jonnekin niitä palkkoja tälläkin hetkellä tulee, vaikka ihmisiä on 400 000 vähemmän töissä kuin silloin oli.

Työn jakamisesta on paljon puhuttu. Nyt onneksi ilokseni olen saanut havaita, että myös hallitus on tehnyt asetuksia, jotka edistävät työn jakamista, ja erilaisia kokeiluja on lähdössä käyntiin eri puolilla Suomea. Se on todella hyvä asia.

Ed. Johannes Koskinen puhui tehokkuudesta ja siitä, että vain parhaat työntekijät halutaan töihin. Varmasti tällaista itsekästä ajattelua myös on sekä työnantaja- että työntekijäpuolella. Pitää myös miettiä sitä, mitä tehdään niille toiseksi parhaille tai niille, jotka ovat viidenneksi parhaita tai vieläkin vähemmän parhaita. Heilläkin on oikeus työhön, ja heilläkin on oikeus inhimilliseen elämään.

Ed. Lapintie ihmetteli, millaisia asiantuntijoita työasiainvaliokunnassa on kuultu. Joku valitteli talousvaliokunnan kiireistä aikataulua aikaisemmissa puheenvuoroissa eri asian yhteydessä. Täytyy sanoa, että on täällä muitakin valiokuntia, jotka ovat aika kiireisellä aikataululla tänä keväänä työskennelleet. Työasiainvaliokunta on yksi niistä, samoin kuin sosiaalivaliokunta. Monesti käy niin, että ehkä asioita ei keritä niin riittävän hyvin ja perusteellisesti käsitellä kuin olisi tarpeen. Työasiainvaliokunnassa tietysti monta kertaa vaikuttaa myös se, että asioista on sovittu kolmikantaisesti, joten liikkumavaraa ei yleensä kovin paljon jää. Muutoksia ei, vaikka tarvetta ehkä olisikin, ole niin yksinkertaista tehdä, koska tarvitaan myös kolmikantaosapuolten suostumus.

Ed. Karjula ihmetteli, miksi päätösvaltaa annetaan luottamusmiehille, miksi sitä ei anneta työntekijöille ja työnantajille, jotka varmasti kykenisivät päätökset tekemään. Olen seurannut läheisesti alaa, jolla on lyhytaikaisia työsuhteita ja jolla aikaisemmin oli luottamusmiehiä. Monet työnantajat sanoivatkin, että silloin, kun luottamusmiehiä vielä oli, oli kuitenkin joku, jonka kanssa sopia. Nyt kun luottamusmiehiä ei enää niin paljon ole, yritetään jokaisen kanssa sopia jotakin, ja se ei välttämättä työnantajankaan kannalta ole aina hyvä asia.

Tiedän, että on myös työpaikkoja, joissa kukaan työntekijöistä ei uskalla ruveta luottamusmieheksi, ei edes työsuojeluvaltuutetuksi, koska ei halua olla ristiriidassa työnantajan kanssa. Se on minusta aika hälyyttävä merkki, jos isommalla työpaikalla ei ole luottamusmiestä. Varsinkin naisvaltaisilla aloilla tämä on aika yleistä. Näissä saman tyyppisissä työpaikoissa myös liittoon kuuluminen on uskalias toimenpide eli sitä tehdään salaa. Vaikka tuntuu, että tämän päivän Suomessa ei sellaista ehkä ole, mutta kuitenkin sitä tapahtuu, ja työpaikan menettämisen pelko on syy.

Ed. Karjula puhui myös ylikorvaustasosta, joka hänen mielestään ehkä on maailman korkein. Minä en näkisi sitä mitenkään huonona asiana siinä mielessä, että se estää ehkä jonkin verran ylitöiden tekemistä. Myöhemmin käyn läpi vielä ylityöproblematiikkaa tarkemmin.

Ed. Veteläinen puuttui siihen, eikö edes huippujen tasaamiseen voitaisi käyttää ylitöitä. Sitä vartenhan täällä on 250 tuntia plus 80 tuntia raja, juuri näiden huippujen tasaamiseen. Ylitöitähän tehdään koko ajan, tehdään enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Olen itsekin tehnyt. Olen suostunut siihen. Kun työnantaja on pyytänyt huippujen tasaamisen ajaksi jäämään ylitöihin, olen niitä tehnyt. Mutta jos tilanne jatkuu vuosikausia, aina on uusi huippu edessä, silloin se ei

ole työnantajan eikä työntekijän kannalta hyvä asia vaan se aiheuttaa työntekijöissä väsymystä. Sen oireita on jo nyt näkyvissä, eli eläkkeelle jäämisen keski-ikä on alentunut. Pitkällä tähtäimellä se on yhteiskunnalle kallista, mutta myös pienille työntekijävaltaisille yrityksille se on kallista, koska työeläkemaksut kasvavat sitä mukaa kuin meillä varhaiseläkeikä alenee. Jos me ajattelemme ollenkaan pitkällä tähtäimellä, meidän pitäisi teettää ihmisillä vähemmän ylitöitä ja työelämän olosuhteiden pitäisi olla inhimilliset. Sitä paremmat mahdollisuudet ihmisillä on olla pitempään mukana työelämässä.

Ylityöt hankaloittavat myös perheiden elämää. Esimerkiksi monet päiväkodit ovat kello 17:ään asti auki ja yksinhuoltajille tuottaa vaikeuksia, mihin he lapsensa laittavat. Myös kansanedustajien puolisoille voi tulla vaikeuksia siitä, että kesken työpäivän joutuu hakemaan lapsen päiväkodista, viemään sen jonkun sukulaisen luokse ja sitten palaamaan ylitöihin. Jos perheessä on vain yksi huoltaja kotona, se ei ole kovin inhimillistä elämää, jos päivästä toiseen pitää olla ylitöissä, ei lasten eikä myöskään tämän huoltajan kannalta.

On olemassa paljonkin yrityksiä, joilla ylityökatto on jo nyt tänä keväänä täyttynyt, tämä korkeampi katto, joka nyt on vielä voimassa, ja työsuojelupiirit ovat antaneet ylityölupia koko ajan, pääsääntöisesti enemmän ovat antaneet lupia kuin ovat niitä kieltäneet. Se osoittaa vain sen, että ylitöitä tehdään kovasti.

Eräiden selvitysten mukaan pienet työnantajat eivät ehdi tai heillä ei muuten ole mahdollisuuksia laskea, kumpi olisi edullisempaa, palkata uusi työntekijä määräajaksi vai teettää ylitöitä. Monessa tapauksessa, jos ylityöt ovat jatkuvia, olisikin edullisempaa palkata uusi työntekijä määräaikaiseen työsuhteeseen. Nykyisin on mahdollisuus vastavalmistuneita opiskelijoita esimerkiksi työmarkkinatuella ottaa aluksi työharjoitteluun. Kun nämä työharjoittelijat oppivat sen työn, sen jälkeen heitä voi palkata määräaikaisiin työsuhteisiin. Tähän pitäisikin mennä enemmän, että työpaikoille saataisiin niin sanotusti uutta verta.

Työaikalakia tarvitaan niitä varten, jotka muuten menisivät liian pitkälle joustoissa ja yksipuolisessa sopimisessa.

Edustajat Kallio ja Komi merkitään läsnä oleviksi.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Tässä laissahan on kysymys ihmistä suojaavista säännöksistä, siitä, että on jotkin reunaehdot olemassa siitä, mitä voi teettää, ja joitakin säännöksiä jopa parannetaan. Se on hyvä asia.

Voisi vaikka lähteä siitä parannettavasta säännöksestä. Keskustan tekemässä vastalauseessa todetaan se huonoksi asiaksi. Työaikalaki laajenee metsäkonepuolelle, ja taisi ed. Jari Koskinen kokoomuksen kansanedustajista todeta sen, että se on myös hyvin huono. Mutta kysymys on siitä, että metsäkoneala on ollut alana kuitenkin hyvin lyhytikäinen. Siinähän tapahtuu koko ajan metsissä kehitystä siihen suuntaan, että vähätkin metsurit häviävät, tehdään koneella lähes kaikki hakkuutyö. Siitä syystä ed. Veteläinen kysyi, mitä on tapahtunut tässä. On tapahtunut muutos metsissä, että siellä on vanhasta jätkäkulttuurista siirrytty koneiden aikakauteen ja siirrytään, mitä siellä vielä on, yhä lisää. Siitä syystä minä väitän, että jos tämä koneellistaminen olisi tapahtunut jo aikaisemmin joskus 40-luvulla, 50-luvulla, 60-luvulla, uskoisin näin, silloin olisi jo tehty työaikalainsäädäntö siten, että myös metsäkonekuskit olisivat jo työaikalain piirissä.

Tämä ei ole sellainen konekuskiala kuin tiellä liikkuvat koneet. Siellä ajetaan kauas. Sen ymmärtää, että siellä vähän enemmän pitää olla joustoa ja työajoissa pelivaraa, koska autoa ei voi pysäyttää, kun ollaan Lappeenrannan kohdalla tai kotiin on vielä 200 kilometriä matkaa. Sielläkin onneksi on tullut työaikasuojaa jonkin verran mukaan.

Toinen kysymys on ylitöiden enimmäismäärät. Riittävän monet edustajat ovat jo käyneet todistamassa puolin ja toisin sen ihanuutta, pitääkö olla yli 400 tuntia vuodessa raja vai onko 250 tunnin raja, joka tässä on, plus sitten 80 tuntia poikkeuksella sitten riittävä. Jos ajatellaan yli 400 tunnin rajaa, sehän tarkoittaa, että kaksi kuukautta voi tehdä ylitöitä vuodessa. Se on järjetön juttu, kun prosentteina lasketaan se aika, mitä se on vuosityöajasta. Sitten kun ottaa huomioon sen vertailun, mitä se tarkoittaa niitä ihmisiä kohtaan, jotka ovat kokonaan työttöminä, siinä ainakaan ei voi puhua mistään solidaarisuudesta. (Ed. Aittoniemi: Ei sitä olekaan!) — Tänä päivänä kaivattaisiin solidaarisuutta yhä enemmän. Pitää herkistää meidän tuntomme. Nyt ollaan eduskunnan puhujakorokkeella eikä vappupuheessa, ja siitä huolimatta solidaarisuutta täytyy löytyä.

Kun on kuunnellut näitä puheita, vaikka ed. Karjula puhui siitä, että ei enää ole olemassa eikä

pidä olla vastakkainasettelua työnantajien ja työntekijöiden välillä, se on hieno ajatus, se on kuin paratiisissa, että ei ole enää vihollisia, ollaan kaikki veljiä keskenään tai niin kuin työväenlauluissa sanotaan, mutta se ei ole todellisuutta. Miten yritykset toimivat? Eikö se käy sillä tavalla, että yritykset katsovat hyvin tiukasti budjeteissaan, että tuon verran pitää tulla voittoa, ja seuraavana vuonna vähän lisätään sitä, koska omistajat haluavat, että niiden tehtävä on saada raha tuottamaan.

Siihen kytkeytyy paikallinen sopimisajatus. Paikallinen sopiminen toimii vielä suurissa työpaikoissa, joissa on järjestäytynyt jengi, joka pystyy puolustamaan etujaan, mutta pienissä työpaikoissa se ei toimi sillä tavalla. Tiedetään, miten ihmiset ovat heikkoja kuitenkin. Jos meillä ei ole suojaavia säännöksiä, siellä ahdistetaan eri tavoin ihmiset hyvin ahtaalle. Se ei ole yksin naistyöpaikkojen ongelma, ihan yhtä heikkoja ovat miehetkin. Kun he ovat yksin siellä, työnantaja voi käyttää isäntävaltaansa, ja siinä ei voisi paljon muuta kuin mennä vain mukaan, jos ei olisi suojaavaa lainsäädäntöä.

Nytkin, vaikka meillä on olemassa lait, joiden pitäisi suojata ihmisiä, siitä huolimatta eri käräjäasteissa, työtuomioistuimessa käsitellään näitä asioita. Se kuvastaa sitä tilannetta, että emme me ole siinä paratiisissa, jota ed. Karjula kuvasi, miten suomalainen yhteiskunta on muuttunut ja asenteet ovat muuttuneet. Tosin se on muuttunut huomattavasti parempaan suuntaan mutta ei riittävästi. Ennen kaikkea nyt huonona taloudellisena aikana on käynyt niinpäin, että enemmän sopimusrikkomusta on tapahtunut, enemmän etujen painamista alaspäin, eli huonoa aikaa hyväksi käyttäen yritetään saada orjatyövoimaa, niin kuin joku aikaisemmin totesi.

Lakiesitykseen on tehty rinnakkaislakialoite ed. Vehkaojan toimesta, ja sehän on hylätty, todettu, että hallituksen esitys on tämä ja ed. Vehkaojan 6 tunnin työpäivällä työn jakamista koskevaa esitystä ei ole tällä hetkellä tarpeen ottaa käsittelyyn. Ihan muutamalla sanalla puhun siitä, mitä joissakin vastauspuheenvuoroissa totesin, että ei meillä pitemmän päälle eikä nytkään ole varaa hyvin pitkälle mennä siihen, että annetaan korkean työttömyyden syrjäyttää ihmiset henkisesti sillä tavalla, että he ovat ulkopuolella yhteiskunnasta. Niistä ihmisistä ei koskaan enää saadakaan aktiivikansalaisia, kun he tarpeeksi pitkään ovat sivussa työelämästä.

Meillä on tapahtunut iso muutos automatisoinnin myötä, töiden järjestelyjen myötä sillä tavalla, että meidän työaikamme eivät vain ole sattuneet seuraamaan yhtä nopeasti muutosta. Siitä on kysymys. Toinen vaihtoehto on, että me saamme uutta työtä, saamme sellaista työtä, että me voimme viedä, kilpailla jollakin uudella tuotteella, sitäkin pitää tehdä. Minä en usko, että sellaisia löydetään, koska Euroopassa on, onko niitä yli 30 miljoonaa työtöntä. Samalla tavalla ajattelevat työttömät niissä yhteiskunnissa, että he etsivät uutta työtä. Se sattuu olemaan siellä sama juttu, että siellä vain koneet tekevät työt.

Sen takia olisin odottanut, että hallitus olisi voinut lähteä selkeämmälle kannalle työajan jakoa koskevassa asiassa. Se voi tulla vielä myöhemmin, ei välttämättä työaikalakiin tällä hetkellä, mutta onhan hallituksella aikaa, jos pystyssä pysyy, vielä monta vuotta. Sitä minä odotan, että näin tulisi tapahtumaan, ja mekin sen ilonpäivän saisimme nähdä. Toivoisi sitten porvaripuolueiden kansanedustajiltakin tähän tukea. Tämä on tärkeä juttu. Senhän me voisimme tehdä vaikka yksissä tuumin, että jaetaan työaika järkevästi, että saadaan veroja pudottaa sieltä kautta ja niitä maksuja, jotka rasittavat sekä työnantajia että työntekijöitä.

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Oikeastaan kaikki, mitä olin ajatellut työaikalaista sanoa, on tullut täällä esiin ainakin viimeksi edustajien Huotari ja Lahtela puheenvuoroissa. Aivan aluksi haluaisin todeta sellaisen seikan, kun täällä kyseltiin senkin perään, miksi tehdään tällaisia kireitä lakeja ja miksi niitä yleensä tarvitaan, että eiköhän se niin ole, että kaikki lainsäädäntö syntyy aina tietystä tarpeesta. Tarvetta asioiden hoitamiseen ja asioiden ohjaamiseen lainsäädännöllisesti on olemassa.

En ole aivan varma, oliko peräti ensimmäinen vai toinen työaikalaki, kun tähän maahan kahdeksan tunnin työaikalaki aikanaan tehtiin. Se oli tsaari Nikolai II:n vahvistama vuonna 1905. Se oli leipomotyöaikalaki, joka astui voimaan vuonna 1907. Se oli muistaakseni ensimmäinen kahdeksan tunnin työaikalaki.

Olen tehnyt asiasta joskus tutkielman ja siitä syystä se ehkä paremmin muistissa oli. Se, minkälaisissa tilanteissa silloin tuota työaikalakia vaadittiin, se lähti silloin myöskin tarpeesta. Päivittäinen työaika oli 12—14 tuntia säännöllisesti ja hyvin usein 16—18 tuntia. Ei ollut puhettakaan, että siitä olisi voinut sen työantajan kanssa sopia — silloin ainakaan. Leipomotyöaikalaki sulautetaan tässä työaikalaissa myöskin kokonaisuuteen. Erillinen laki lakkaa olemasta. Se on

vielä erillisenä tänä päivänä voimassa. Se tästä historiasta.

Täällä on moneen kertaan eri puheenvuoroissa ja ainakin kaikkein korostetummin mielestäni ed. Karjula toi esiin puheenvuorossaan sen, että ei tunnusteta työnantajan ja työntekijän yhteistyömahdollisuuksia. Hän käytti sanaa "aliarvioidaan". Minäkin väitän jotakin työelämästä tietäväni. Olen ollut ennen tätä taloa töissä kolmella työnantajalla. Kaikki työsuhteet olivat aika pitkiä.

Sanon näin, että Suomessa on tänä päivänä hyviä työnantajia ja heikkoja työnantajia, monella tavalla heikkoja työnantajia. Totta kai eroja on myöskin työntekijöissä. Kun sanotaan, että pitää laajemmin ne sopimismahdollisuudet olla siellä työpaikalla, minäkin kannatan sitä, että sopimismahdollisuuksia työpaikoilla pitää olla, mutta pitää olla myöskin jokin raami, joka on vähimmäisraami. On korostettu myöskin sitä, että pitää palkkauksessa olla joustamismahdollisuuksia.

Kauhistuneena ajattelen tilannetta, että jos ei olisi säädelty esimerkiksi sitä, mikä on jokin vähin palkkataso, joka siitä tietystä työstä on maksettava, niin minkälaisessa villissä tilanteessa työpaikoilla elettäisiin ja minkälaisissa kovin eriarvoisissa tilanteissa työpaikoilla elettäisiin. Väitän, että jos työpaikalla on reippaita nuoria miehiä ja napakoita, ketteriä naisia ja jos he sattuvat vielä olemaan viehättävän näköisiä ja sopivasti pomon silmää hiveleviä, palkkataso olisi hiukan erilainen kuin niillä keskiverroilla, sinänsä töistään selviytyvillä, jo ikääntyvillä ja vähän vähemmän miellyttävillä tyypeillä, ellei tällaista vähimmäisnormistoa olisi. Nythän jo tänä päivänä, kun on mahdollisuuksia maksaa palkkaa enemmän, mitä työehtosopimukset sallivat, tällaiset mieleiset tyypit saavat palkkaa enemmän, eikä siinä mitään pahaa ole, mutta vähimmäisnormit ihmisille on kaikille tilanteissa taattava. Yhtenä esimerkkinä toisin tämän esiin.

Myöskin puhuttiin — muistaakseni ed. Karjulan puheenvuorossa ainakin sitä sivuttiin — osin palkkajoustosta. Olen ymmärtänyt niin, että palkanmaksumahdollisuus pitäisi aina olla enemmänkin yrityksen kulloisenkin maksukyvyn mukaan. Se on kerran aikaisemmin tullut täällä esiin eräässä muussa debatissa työaika- ja palkkakysymyksiä käsiteltäessä.

Sen pitkän työhistorian aikana, joka minulla henkilökohtaisesti on ollut, ei kertaakaan työnantaja tullut sanomaan, että nyt on mennyt niin hyvin, miehet ja naiset, että tässä olisi jotakin hyvää teille tästä, että homma on sujunut. Ei kertaakaan. En väitä, etteikö sitä jossakin tapahtuisi, mutta en usko, että se on kovin yleistä. Nythän tosin on tällaisia bonusjärjestelmiä ja joitakin tällaisia eri yrityksissä kehitelty ja työntekijät pääsevät niitä hyvin valvomaan. Tämä on kehittyneissä yrityksissä ja pitkälle viedyssä hyvässä yritystoiminnassa mahdollista. Ne ovat kaikki ihan okei. Mehän teemmekin lainsäädäntöä heikomman aseman turvaamiseksi. Kaikki, mitä sen yli tapahtuu, on vain myönteistä.

Olisin muutamalla sanalla vielä puuttunut ylityömääriin. Minusta on ollut aika hämmästyttävää se, että sen viisi vuotta, kun itse olen ollut tässä talossa töissä, niin joka ainoa vuosi monta kertaa on keskusteltu ylitöiden rajoittamisesta. Se oli hyvin usein puheenaiheena pääministeri Ahonkin hallituskauden aikana. Siinä ei päästy minkäänlaiseen tulokseen. Nyt olemme onneksi päässeet edes pienillä askelilla eteenpäin, jotka nämäkin askeleet ovat omasta mielestäni liian vaatimattomia.

Aika hämmästyttävää on se, että Suomen keskustan edustajat, jotka toisaalta puhuvat siitä, että pitää palkkakustannuksiakin pienentää ja pitää saada joustavuutta palkkoihin jne, kuitenkin sitten toisaalta ovat valmiita siihen, että ylitöitä pitää voida tehdä enemmän ja ainakin nyt vielä niistä pitää myös maksaa enemmän. Eikö se ole silloin myös yritykselle aikamoinen kustannustekijä. Minä olen hämmästellytkin sitä, että samat yrittäjät, samat ihmiset, jotka vaativat lisää ylitöitä, valittavat korkeista palkkakustannuksista ja korkeista työvoimakustannuksista. Ylityöt omalta osaltaan vaikuttavat niihin kokonaiskustannuksiin. Ei pelkästään siihen palkkaukseen. Tässä on aika paha tekojen ja puheitten ristiriita.

Sitten vielä siihen, tekevätkö työntekijät ylitöitä mielellään. Minä tiedän ihan tarkkaan, että molempia löytyy. Löytyy työntekijöitä, jotka eivät mistään hinnasta tekisi ylitöitä, mutta joskus pakon sanelemana ja siitä syystä, että ymmärtävät sen, että tietyt tuotteet pitää saada tietyssä ajassa markkinoille, ovat joustavia ja tekevät ylitöitä. Mutta on sitten myös niitä, jotka tekisivät niitä vaikka aina. Monet vallankin aikaisempina vuosina muutama vuosi ennen eläkeikäänsä kartuttaakseen eläkepalkkaansa vielä, kun se oli mahdollista.

Ja on niitä sellaisiakin, minulle erään suuren työpaikan työsuojeluvaltuutettu sanoi, että hänelle on kiroten sanottu siitä, että sinä allekirjoitat niitä ylitöiden lisämäärien hakemuksia työ-

suojelupiirille. Vähääkään välittämättä, että samassa kunnassa ammattitaitoiset metallimiehet odottivat työpaikkojen avautumista. Kyllä me ihmisetkin olemme keskenämme aika raadollisia! Sekin on tunnustettava. Tätä myös sitten käytetään aika häikäilemättömästi työnantajankin puolelta hyödyksi.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, tämä työaikalakiuudistus on kuitenkin askel eteenpäin, vaikka siinä paljon on sellaisia asioita, joiden olisi toivonut olevan paremminkin. Mitä tulee sitten vielä työajan lyhentämiseen laajamittaisemmin. Sitä täällä monissa puheenvuoroissa jo on käsitelty ja muistaakseni viimeksi ed. Lahtela totesi siitä, että hallituksen pitää edelleen ponnistella siihen suuntaan, että työaikaa lyhennetään ja sitä kautta myös saadaan uusia työpaikkoja. Näihin toivomuksiin todella voi yhtyä.

Ed. Juhantalo: Arvoisa puhemies! Ed. Rimmin puheenvuorossa oli paljon kokemuksen tuomaa valistuneisuutta. Sitä oli miellyttävä kuunnella, mutta ajattelin käyttää tämän puheenvuoron ed. Karjulan puheenvuoron jälkeen, joka puheenvuoro osoitti myös suurta kokemusta ja valistuneisuutta. Mielipiteistä asiallisesti on ymmärrettävä, että olemme eri mieltä, mutta minä olen hyvin pitkälle samaa mieltä kuin ed. Karjula.

Jos tuumimme meidän pk-sektoriamme, josta lähinnä ed. Karjula puhui, on tietysti hyvin outoa, että lainsäädännöllä tässä tilanteessa, jossa on näin suuri työttömyys, lisätään jäykkyyttä sille sektorille — ja kaikki ovat yhtä mieltä siitä — jossa eniten olisi mahdollisuuksia luoda uusia työpaikkoja.

Ed. Rimmi viitaten ed. Lahtelaan lausui, että kyse on lähinnä suojelusta. Minä uskon, että jokainen viisas ihminen hyväksyy määrättyyn rajaan saakka yhteiskunnan antaman suojelun heikompiosaisille ja huonommille, mutta sitäkään ei nyt pidä katsoa aina yhdestä linssistä. Työnantajakin voi tarvita suojelua. Innokas yrittäjä ajaa itsensä henkisesti aivan poroille ja hänen asemaansa ei kukaan puutu. Ei yhteiskunta siihen mene väliin. Ikään kuin vanhasta muistista, kun puhutaan suojelusta ja suojelun lisäämisestä, kun joku niin sanottu uudistus on saatu aikaan, niin pitää vaan saada vähän lisää, jotta niin sanottu oma linja, joskus yksipuolinenkin linja, olisi esillä.

Tämä Euroopan korkein ylityötaso on meillä realiteetti monesta syystä. Ed. Lapintie aloitti puheenvuoronsa, että nyt ollaan tekemässä lakia, jonka kautta vähennetään työttömyyttä. Eihän tällaista tietenkään kukaan usko. Silloin kun puhutaan suojelun kautta jäykistävistä toimenpiteistä, niin menemmehän me toki toiseen suuntaan. Se on aivan selvä! Hän ihmetteli tilastoja, miten tilastot ovat niin outoja eivätkä voi pitää paikkaansa, kun työtuntien määrä maassa on lisääntynyt ja samanaikaisesti ylitöiden määrä on pysynyt samana tai pikkasen kasvanut. Onhan se aivan selvä, kun meillä suuria konserneja ja pienempiä yrityksiä myöten on mennyt nurin, työvoima on seuloontunut uusiin yrityksiin käytännön elämän kautta siten, että aktiivisimmat ja aktiivityöelämässä olevat ovat pääsääntöisesti saaneet uuden työpaikan ja yritykset yhdessä työntekijöiden kanssa ovat tehokkaammin käyttäneet tätä työvoimaa hyväkseen.

Se on vähentänyt kokonaistyötuntien määrää, koska meidän tuotantomme on pienentynyt, monilla aloilla käytännössä melkein kokonaan loppunut. Toisaalta sitten aktiiviyrittäjät, ja kuten ed. Rimmi sanoi, monesti myös sellaiset työntekijät, jotka omien elämän olosuhteiden vuoksi, omien mielihalujen, omien taitojen vuoksi haluavat tehdä enemmän työtä perheen perustamisen yhteydessä tai muutoin, haluavat ammattitaitoaan hyväksi käyttää.

Ed. Lindén täällä otti esimerkin lääkärikunnasta, mutta en minä sitä nyt kaikkein onnistuneimpana esimerkkinä pidä, alaa, jolla on käytännössä täystyöllisyys. Meillä on kerta kaikkiaan hurjan huonossa jamassa olevia ammattikuntia, joihin koko ajan yhteiskunta kouluttaa työntekijöitä. Eräillä sektoreilla on määrätty tapa työskennellä. Ei sitä voi puolustaa, että lääkärit tekevät vuorokauden päivystyksiä. Siitä on pakko luopua. Mutta on aloja, joilla ns. pidempi päivä on oikeastaan välttämättömyys jo työtoimien hoitamiseksi myös virka- tai työsuhteessa oleville, aivan normaalia, yrittäjistä tietysti puhumattakaan, jotka tekevät niin pitkää päivää kuin vain sielu sietää.

En kuullut huoneessani, kuka käytti täällä Marimekkoa esimerkkinä siitä, miten työ karkaa Suomesta ja kuinka Marimekkokin mainostaa itseään suomalaisena, mutta teettää työnsä Virossa. No, me tunnemme paljon yrityselämän välttämättömyyksiä. Kyllä minä olen Marimekon puolella siinä, että Suomi tarvitsee sellaisia työn organisoijia, jotka edes osaksi kykenevät vielä säilyttämään työn Suomessa. Me ostamme joka päivä entistä enemmän ulkomaisia tuotteita tässä maassa. Kukaan ei halua edes ajatella, ettei siellä näy suomalaisen työntekijän sormenjälkeä,

ei suunnittelun, ei työn, ei kuljetuksen jälkeä jne. Sitä pidetään itsestäänselvänä, mutta jos joku suomalainen yrittäjä pysyäkseen mukana kilpailussa teettää osan työstään muualla, niin jopas on kauhean paha juttu. Jos on aloja, joilla täällä tehtynä tuote ei mene missään kaupaksi, kyllä minun mielestäni on oikein, että työnantaja organisoi tämän asian toisin, vaikka me toivoisimme, että kaikki tapahtuu Suomessa.

Tässä on myös sellainen paradoksi, että Suomen keskustaa, joka niukalla enemmistöllä kannatti EU:hun liittymistä, täällä nyt moititaan kovin siitä, miksi on tällaisia ja tällaisia asioita. Monet niiden puolueiden kansanedustajista, jotka ajoivat voimakkaasti vastoin Suomen keskustan enemmistön kantaa EU:hun liittymistä, nyt hämmästelevät täällä, miksi näin on tapahtunut, kun keskeisiä argumentteja olivat työvoiman vapaa liikkuminen, pääomien vapaa liikkuminen. Nyt kun näin tapahtuu toiveiden mukaisesti, ollaan hyvin hämmästyneitä siitä, miten Suomi on tällaiseen tilaan mennyt, vaikka kyseessä ovat asiat, joita puolustettiin ja ajettiin voimakkaasti puolueissa ja täällä eduskunnassa.

Ed. Huotari taisi juuri lähteä pois, mutta hän esitti vallan julmetun esimerkin siitä, että Suomen keskusta haluaa uudelleen orjuutta työmarkkinoille. Tämä vertaus oli, voi sanoa, aivan käsittämätöntä puhetta, eikä haluta muistaa Suomen historiaa. Kun valtaosa Suomen muista puolueista ajoi Suomesta kuningaskuntaa vastoin keskustan, maalaisliiton kantaa ja sai päätöksen läpi ja Suomesta tehtiin kuningaskunta ja ehdittiin valita kuningaskin tähän maahan, silloin maalaisliitto vaati voimakkaasti maareformia ja torppareiden vapauttamista. Miten on mahdollista, että täällä nyt käännetään historia seljälleen, että puolue, joka on vaatinut vapautta köyhälle maalaisväestölle, vaatii nyt muka uudelleen orjuutta, kun ne puolueet, jotka tekivät tästä maasta kuningaskuntaa, ovat nyt sitten niin oikeassa olleet?

Mitä tehdään toiseksi tai viidenneksi parhaalle työntekijälle, kysyi ed. Huotari. Se on tietysti ongelma, ja me tiedämme, että tuo ongelma on siirtynyt aivan toiselle puolelle: Se ei ole enää työnteko-ongelma. Se on sosiaalipolitiikkaa ja silloin ihmisistä ja kansalaisista huolehtimista. Jos on sellaiselle raiteelle iän, ammattitaidon menetyksen, vähän ehkä laiskistumisen tai muun takia joutunut, kyllä sieltä on vaikea ponnahtaa työmarkkinoille, ellei ihan omaa nakkikioskia perusta ja yritä sillä päästä kiinni työntekoon. Toisen palkkalistoille on vaikea ponnistaa, ja siihen ei juuri ole viisautta. Jos nämä ihmiset nyt väkisin lainsäädännön avulla tuodaan työpaikoille, kyllä me tuotteistamme saamme jälleen sellaisia, ettei niillä ole kilpailukykyä.

Minä en oikein tiedä, mikä ed. Huotarin ja hänen puolueensa todellinen kanta on, kun toisaalta hän toivoi, että yhteiskunnan pitää huolehtia siitä, että ihminen voi olla työmarkkinoilla pidempään, ja toisaalta hän toivoi, että yhteiskunnan pitää nyt toimia niin, että ihmiset saadaan nopeammin ja joustavammin eläkkeelle työelämästä. Siinä on ristiriita.

Viittasin jo ed. Lahtelan puheenvuoroon suojelusta, ja minusta sivistynyt valtio suojelee niin työnantajaa kuin työntekijää. Se suojelee koneiden tuomilta vammoilta ja henkiseltä ja ruumiilliselta väsymykseltä. Mutta tämä lainsäädäntö, mikä nyt on esillä, ei ole suojelua. Se on vanhan kertausta ja tavoittelemista silloin, kun siihen ei ole tarvetta.

Ed. Rimmin puheenvuoroon jo viittasin. Siinä oli, kuten sanoin, paljon kokemuksen tuomaa valistuneisuutta ja viisautta, johtopäätös vain oli virheellinen.

Ed. V e t e l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Olisin kyllä toivonut, että ed. Huotari olisi ollut täällä salissa vielä tämän keskustelun ajan. Hän otti joissakin kohdissa niin voimakkaasti kantaa. Hän totesi muun muassa, että me työasiainvaliokunnassa olemme niin eri puolilla pöytää, että sen takia näissä esityksissä ei päästä eteenpäin. Meillä on tällä hetkellä niin vahva hallitus, että se pystyy tekemään ja viemään läpi sellaiset esitykset, kuin haluaa. Siis sillä, miten eri puolilla pöytää istutaan, ei kyllä tässä tilanteessa ole merkitystä. Hieman pilke silmäkulmassa työasiainvaliokunnassa olemme kyllä joutuneet moneen kertaan toteamaan, että nämä asiat on jo jossakin sovittu ja mitä me pystymme oikein näille asioille työasiainvaliokunnassa enää tekemään. Tämä on todettu molemmin puolin pöytää.

Työasiainvaliokunta vieraili Pohjois-Pohjanmaalla kolmessa eri yrityksessä. Kahdesta tiedän varmasti, että ne olivat keskustalaisia yrityksiä. Yrittäjä totesi joka kerta, että työntekijän käteen jäävää osuutta pitäisi pystyä kasvattamaan, ja kertasi sen moneen kertaan. Siis emme me suinkaan lähde siitä, että meillä olisi Viron palkkataso eli joku markka tai muutamia kymmeniä markkoja, vaan ongelma on se, että edelleenkin työntekijän käteen jäävä osuus on liian pieni. Sille, miksi se on liian pieni, pitäisikin pystyä

tekemään jotakin niin, että väelle voitaisiin tarjota työtä.

Se, että ylityötuntimäärä puhuttaa nyt niinkin voimakkaasti, johtuu osittain siitä, että meillä laki sallii tällä hetkellä 480 tunnin ylityöt. EU-direktiivi sallisi 418, eli niin monessa kuin me olemme vetoamassa EU-direktiiveihin, tällä kertaa me olemme kyllä paljon paavillisempia kuin paavi itse. Siis 418, minkä EU-direktiivi mahdollistaisi, ei tarkoita pakkoa tehdä tätä määrää ylitöitä; se mahdollistaa sen.

Miksi ylitöitä tehdään? Kun vierailee yrityksissä, yrittäjä toteaa moneen kertaan, että siihen saumaan, mihin tarvitsisi joksikin aikaa työntekijän, ei saa. Joko työntekijä ei jostakin syystä lähde työttömyyskortistosta tai sitten on myös tilanteita, että paikkakunnalta ei löydy ammattitaitoista työntekijää, joka hetkellisesti voisi ottaa työn vastaan. Minä kyllä lähtisin siitä, että on aina parempi, että yrityksellä on mahdollisuus ottaa tilaukset. Huiput voivat vaihdella, mutta niin, että työ tehtäisiin täällä, että työ ei siirry jonnekin muualle, mahdollisesti rajojen ulkopuolelle.

Vielä haluan metsäkonetyön nostaa esille sen vuoksi, että metsäkoneella työskentelevät ovat ottaneet tässä asiassa erittäin voimakkaasti yhteyttä. Se on työ, joka on kovin erityyppistä kuin työaikalain piirissä oleva työ. Meillä ilmastoolosuhteet vaihtelevat erittäin voimakkaasti. Töihin voidaan mennä kauaksikin, halutaan tehdä pitkää työpäivää ja vastaavasti ottaa pitempi vapaa. Eli ei mitään sellaista ole tapahtunut, että koneellinen metsätyö tulisi saattaa työaikalain piiriin. Tämä tulee johtamaan siihen, että koneen omistaja tekee huomattavasti pitempää päivää, ja osa konealan yrittäjistä pelkää, että tietynasteinen konkurssiaalto lähtee tästäkin liikkeelle.

Kuuntelin äsken ed. Rimmin puheenvuoron oikeastaan hyvin levollisella mielellä. Se ei ollut revittävä puheenvuoro, vaan siinä oli ymmärtämystä useampaankin suuntaan. Henkilö, joka on tehnyt pitkän päivätyön, tietää varmasti, mitä puhuu. Kaikesta emme ole samaa mieltä, mutta kyllä siinä niitä piireitä oli myös, joihin voi aivan lämpimästi yhtyä.

Ed. K o m i : Arvoisa rouva puhemies! Tämäkin työaikalakiesitys perustuu aika pitkälle sille vanhalle vastakkainasettelulle työnantajan ja työntekijöiden välillä. Täytyy todeta, että se on vieras tämän päivän työelämälle. Kyllä meidän vihdoinkin olisi löydettävä malli, jossa työntekijät ja työnantajat voisivat todella aidosti neuvotella ja sopia työelämän kysymyksistä yhdessä. Ainakin pienyrityksissä tämä on aivan välttämättömyys niin kilpailusyistä kuin myös työnantajan ja työntekijän yhteistyön vuoksi.

Lisäksi tässä lakiesityksessä olisi ollut erittäin hieno mahdollisuus hallituksen pyrkiä toteuttamaan työttömyyden puolittamismallia. Ikävä kyllä, se jäi aika pitkälle hoitamatta. Työllisyyttä tämä ei hoida niistä puheista huolimatta, että ylityökielto tuo työpaikkoja. Käytäntö tuli esille asiantuntijakuulemisessa kyllä valiokunnissa eli kaikki asiantuntijat epäilivät, että vaikka teoriassa on näin, käytäntö ei tulisi näin toimimaan.

Mielestäni tässä valtakunnassa on yksi suuri ongelma työelämän asioita päätettäessä, se, että valtaa käyttävät pitkälle SAK ja TT. Kun näillä ehdoilla tehdään työehtosopimuksia ja säädetään työlainsäädäntöä, siinä jäävät silloin pientyönantajat jalkoihin eikä voida toteuttaa niitä mahdollisuuksia, jotka palvelisivat molempia, sekä työnantajia että työntekijöitä joustavoittaen pienyritysten työsopimus- ja työlainsäädäntömalleja. On kuitenkin todettava, että tätä lakiesitystä TT ei ollut hyväksymässä, mutta se ei kuitenkaan mielestäni pura sitä tosiasiaa, että kuitenkin se on hyvin vahva neuvottelukumppani juuri työnantajapuolella. Sen ääntä aika pitkälti näissä lakiesityksissä on kuunneltu. Tässä mallissa todella pienyritykset eivät pääse siihen asemaan, mihin niiden pitäisi neuvottelupöydässä jo päästä ja sitä kautta todella vaikuttamaan yhteistyössä työlainsäädäntöön.

Kun ed. Rimmi otti aika vahvasti esille villin tilanteen, jota me keskustassa muka haemme, hän ei ilmeisesti ole lukenut vastalausetta. Sen mukaan määrättyjä reunaehtoja meidän mielestämme pienyrityksienkin tulee noudattaa, eli valtakunnallisin sopimuksin turvataan minimipalkkataso. Ei keskusta hae sitä vaihtoehtoa, ettei olisi mitään reunaehtoja. Samalla tavoin turvattaisiin työntekijöiden järjestäytymisoikeus, lakko-oikeus, työsuojelulainsäädäntö ja työntekijäin yleinen oikeusturva. Kun näillä reunaehdoilla lähdettäisiin työlainsäädäntöä pienyritysten kohdalta tekemään, uskon, että tässä löydettäisiin sen verran joustava malli, että se palvelisi molempia osapuolia.

Toki tiedämme, että työaikalaki menee läpi hallituksen esittämässä muodossa, koska hallitus on riittävän vahva, mutta uskon, että joudumme työaikalainsäädännön joustavoittamismalliin lähivuosina palaamaan myös Suomessa niin kuin koko Euroopassa.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Hyvät sitkeät edustajatoverit! Ed. Juhantalo muisteli kuningasseikkailua. Tyypillistä tälle keskustelulle mielestäni onkin ollut vanhan muisteleminen, menneisiin aikoihin palaaminen, ja sitä minun mielestäni lainsäädäntökin jossain määrin heijastelee, menneisyyteen tuijottamista. Tämä on vanhanaikaista, tämä on jämähtänyttä lainsäädäntöä.

Olen aikaisemminkin todennut jossakin keskustelussa jo eduskuntakauden aikana, että pelkään, että työ kohta Suomesta kokonaan loppuu, karkaa työparatiiseihin. Me emme ole riittävän laajasti havainneet, mikä maailman muutostahti tänään on.

Olen ed. Veteläisen kanssa samaa mieltä siitä, että on jossain määrin turhauttavaa työskennellä työasiainvaliokunnassa, keskustella, yrittää vaikuttaa mielipiteisiin, kun toisaalta tiedämme, että olemme siunaamassa jotakin, joka on jo muualla sovittu. Mielestäni asioihin on selvästi päästävä vaikuttamaan aikaisemmin, varhaisemmassa vaiheessa, ja tietysti uuden kansanedustajankin täytyy havaita se, että asiat pyörivät täällä omalla painollaan, niitä tulee ja menee ja oma syy on tietysti, ettei ole varhaisessa vaiheessa pyrkinyt vaikuttamaan näihin muutoksiin.

Pienten ja keskisuurten yritysten ongelmat eivät näytä vieläkään tulleen ymmärretyiksi. Täällä tehdään vielä suurten yritysten ehdoilla. Keskustelu työasiainvaliokunnassakin mielestäni kovasti heijastelee sitä, niin kuin ed. Komi totesi, että nähdään ikään kuin työnantaja ja työntekijä eri puolilla barrikadia. Miksi ihmeessä Helsingissä pitää päättää, miten metsäkonetyöntekijät työskentelevät, miten heidän työntekijänsä työskentelevät jossakin provinssissa? Eihän siinä ole mitään järkeä, eihän kaikki viisaus istu Helsingissä ja tuskin se on tänne haalittavissakaan.

Olisiko nyt siinä, että työmarkkinajärjestöt edelleenkin niin vahvasti voivat näihin asioihin vaikuttaa, heijastusta menneestä? Muistaakseni taisi olla pääministeri Ahon aikana, kun hallitus omaksui työnjako-opin, jossa hallitus hoiti vain tiettyjä asioita, työmarkkinajärjestöt tiettyjä asioita jne. Minun mielestäni tämä asia pitäisi perusteellisesti uudelleen miettiä.

Totean sen, että olen yritysmaailmaa hyvin läheltä seurannut ja voinut usein havaita, että pienet ja keskisuuret yrittäjät ovat usein niitä kaikkein kurjimpia työntekijöitä yrityksissään. Heidän omaisuutensa saattaa olla viimeistä tiiltä myöten kiinnitetty ja tilauskanta voi olla hyvin lyhyt tai voi olla, että tilauksia ei juuri jollakin hetkellä ole lainkaan. Palkat on kuitenkin maksettava, kaikista muista kuluista on huolehdittava ja työnantajan on itse silloin tingittävä. Toivoisi, että ne, jotka täällä edustavat hyvin pitkää työmarkkinakokemusta, joskus asettuisivat myös hyvin pienen yrittäjän asemaan. Olen myös valmis perehdyttämään teitä hyvin pienten yrittäjien ongelmiin, viemään myös käynneille tällaisiin työpaikkoihin, jos sitä toivotte.

Olen tietysti hallituksen uskollinen soturi ja ymmärrän, että tässä historiallisessa tilanteessa on tuskin muuta mahdollisuutta kuin äänestää tämän esityksen puolesta, mutta toivon, että me todella jatkossa voimme yhteistuumin tehdä hieman toisenlaista lainsäädäntöä, sellaista, joka toimii tässä ajassa.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Juhantalo poistui salista ja on tietysti aika hankalaa keskustella, kun ihminen ei ole paikalla. Sen verran pitää todeta, että kun hän totesi Marimekon ompeluttamisesta, että se ompeluttaa Eestissä kamoja ja että tällaiset asiat ovat yrityselämän välttämättömyyksiä, minusta se kuvaa jotakin työnantajapuolen asenteesta.

Käsitin, että hän edustaa jollakin tavalla yritystoimintaa ainakin puheissaan. Jos on välttämätöntä, että meidän täytyy teettää työtä jossakin halpatyömaassa sellaisilla ehdoilla, että ihmisillä ei ole työehtosopimuksia, teetetään tosissaan orjatyöpalkalla, niin tämä kuvastaa sellaista asennetta, että täytyy kysyä, onko Suomen tie sitten jokin Eestin tie tai Venäjän tie. Kun naapurissa teetetään halvalla, niin meidän pitää mennä heidän palkkatasonsa alapuolelle, heidän etujensa tason alapuolelle, eli siellä myydään kaikki halvalla. Ei ole mitään työsuhdeturvaa eikä mitään oikeuksia työntekijöillä. Jos se on yrityselämän välttämättömyys, niin tämä on oikein hyvä kommentti, kun ed. Juhantalo totesi tämän. Kyllä olemme aika kaltevalla pinnalla tässä.

Toinen juttu: Ed. Veteläinen totesi ylityön enimmäismääristä. Kyllähän se oikea määrä on 320 tuntia, mikä tällä hetkellä on lainsäädännössä. Mutta jos joku hurja pääluottamusmies tai työsuojeluvaltuutettu iskee nimensä, niin sitten voidaan anoa sillä lisiä. Minä en kyllä koskaan niin hurjaksi heittäytynyt, kun olin pääluottamusmiehenä melkein 20 vuotta. Minä sanoin, että meille riittää kyllä nämä 320 tuntia ja sillä siisti ja koskaan ei saatu lisää, kun ei pystynyt anomaankaan.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa rouva puhemies! Vastauksena ed. Lahtelalle, kun hän kyseli, onko Suomella Eestin vai Venäjän tie: Valitettavasti koen näin, että tuntuu siltä, että me haluamme entisen Neuvostoliiton tietä, jos emme uskalla käydä rohkeampaan työelämän uudistamiskeskusteluun ja nähdä sitä, että eduskunnan rooli on luoda työelämään oikeudenmukaiset pelisäännöt, jotka palvelevat sekä työnantaja- että työntekijäpuolta, eri kokoisia työnantajia. Tässä mielessä jos haetaan joustavampaa työaikalainsäädäntöä ja sen lähtökohtia ja sotketaan esimerkiksi orjatyöhön, johon muutamat edustajat viittasivat puheenvuoroni jälkeen, tämä on minusta hämmästyttävä asia.

Se, että me ymmärrämme näin, että työntekijä ja työnantaja voivat rakentaa luottamuksellisen yhteistyön, jonka pohjalta sovitaan niistä tarkoituksenmukaisista pelisäännöistä, joilla asiat hoidetaan, on minusta lähtökohta sille, että me voimme rakentaa Suomeen uutta vaurautta. Minusta on tärkeää, että me kansanedustajina huomaamme sen, kuinka tärkeää on se, että me luomme työelämään pelisäännöt, joiden varassa luodaan uutta työtä, saadaan lisää työpaikkoja. Nimittäin tällä hetkellä me pääsääntöisesti jaamme vaurautta, jota tällä maalla ei ole. Meidän pitäisi luoda perusteet sille, että voi syntyä vaurautta, jota me voimme edelleen jakaa.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Ed. Juhantalo käytti erittäin hyvän puheenvuoron. Vahinko, että hän puhuu niin harvoin. Hän osaa puhua asiaa ja myös varmasti tietää asioista. Hänen puheenvuorostaan jäi eräs tuttu kohta minulle mieleen, kun hän puhui siitä, miksi toisilla on töitä ja miksi toisilla ei. Hän ei käyttänyt näitä sanoja, mutta hän tarkoitti kuitenkin sitä.

Tässä laman aikana parhaat, aktiivisimmat, hyvät työntekijät ovat saaneet jäädä työpaikoille, joko sille paikalle, jolla he ovat olleet, tai jos sitä ei enää ole, tieto hyvästä työntekijästä on kuitenkin levinnyt jollakin toisella puolella. Niistä, jotka ovat jääneet ilman työtä, on osa sellaisia, joita ei enää takaisin otetakaan. Heillä oli vain tärkeimpänä tehtävänään, osalla heistä, se, että riidellään, kuinka korkealle työsuojelurukkaset seinässä naulataan, kaksi senttiä korkeammalle vai matalammalle, jos ei naulata tuohon, niin istutaan. Tämä on vaikuttanut sen, että osa työntekijöistä on pysyvästi työelämän ulkopuolella ja ylitöitä teetetään niillä sankareilla, jotka ovat niitä halukkaita tekemään, ovat ammattitaitoisia ja aktiivisia.

Ed. Karjulalle siitä, kun hän puhui ylityön olevan maailman huippuluokkaa hinnaltaan Suomessa: Se on ihan erinomaisen hyvä asia. Jos nostetaan 500 prosenttiin ylityötuntien korvaus, niin saattaa olla, että ylitöihin ei otetakaan, ylitöitä ei teetetä, vaan se välttämätön työpanos teetetään niillä, jotka otetaan työttömien ihmisten joukosta, niistä, jotka ovat aktiivisia ja kelvollisia työhön. Kyllä tämä on hyvä vain, jos työ maksaa pirun paljon, sitten kun se ylitöiksi menee, se vain kynnystä madaltaa uusien työntekijöiden ottamiseksi.

Ed. K o m i : Arvoisa puhemies! Ed. Lahtela puuttui sinänsä ihan tärkeään asiaan, että halpatyötä lähdetään hakemaan ulkoa eli yritykset lähtevät teettämään työtään Suomen rajojen ulkopuolella. Tämä on yksi suuri ongelma ja on ongelma juuri meidän työllisyydessämme. Siinä mielessä me juuri työaikalaissa haemme sitä joustavaa mallia, että löydettäisiin paremmat kilpailuedellytykset, ettei yritysten tarvitsisi teettää näitä töitä ulkona. Työpaikkoja ei voi syntyä, ellei ole yrittäjiä. Niitä me emme ikävä kyllä lainsäädännöllä voi pakottaa. Ne on luotava olosuhteilla ja tämä työaikalaki on yrittäjille yksi erittäin tärkeä osanen kilpailukyvyn säilyttämiseksi.

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Pyysin puheenvuoron oikeastaan ed. Aittoniemen puheenvuoron innoittamana, kun hän sanoi, että työttömiksi ovat joutuneet ne, jotka eivät ole olleet niin aktiivisia eivätkä niin ammattitaitoisia tai hyviä työntekijöitä. Minua hämmästyttää aika tavalla se, jos näin sanotaan, koska Suomessa on runsas 450 000 työtöntä tänäkin päivänä, enkä mitenkään voi uskoa enkä hyväksyä tällaista väitettä, että nämä olisivat olleet huonoja ihmisiä. Viimeiset saneeraukset ovat tapahtuneet pankkimaailmassa ja väitän, että sieltä on pistetty ihmisiä pellolle, varmaan hyviä, vähemmän hyviä ja keskitasoisiakin työntekijöitä. On aika arveluttava väite, ed. Aittoniemi, että vain heikot ihmiset olisivat työttöminä.

Mitä tulee vielä väittämään ylitöistä, kun on sanottu sitäkin, että ei olisi pakko tehdä niitä, niin kannattaa nyt kuitenkin muistaa se, että jos työntekijät työpaikalla porukalla päättävät siitä, että he kieltäytyvät, että he eivät halua niitä tehdä, se katsotaan meidän tämän päivän lainsäädännössämme työtaistelutoimenpiteeksi. Yksittäinen työntekijä, jokainen Matti ja Maija ja Liisa voi kieltäytyä siitä, mutta heillä ei ole henki-

siä voimavaroja eikä mahdollisuuksia tämän päivän Suomessa kieltäytyä, vaikka haluaisivat, koska pelko on aina siitä, että nyt minä tulen leimatuksi juuri tällaiseksi huonoksi ja joustamattomaksi ja kun seuraavat vähennetään, niin minä olen siinä porukassa.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Pyysin puheenvuoron vielä parilla sanalla puhuakseni ylitöistä. Tässä tuli mainituksi se, että ylityö on erittäin kallista Suomessa, ja juuri siksi on paradoksaalista ja itse asiassa aika kummallista, että meillä ei ymmärretä sitä, että ylityön hinta jo sinänsä suojelee työntekijöitä. Eivät työnantajat keljuuttaan ylitöitä teetä, vaan niitä teetetään siksi, että saataisiin pyörät pyörimään ja tuotantoa pysymään omassa maassa. Olisin toivonut, että tämä asia olisi ymmärretty ja olisimme voineet ylityön katon pitää korkealla niin kuin aikaisemminkin, koska mielestäni työelämän joustavoittaminen sitä olisi edellyttänyt.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Se oli juuri kuin ed. Juhantalo tarkoitti ja minäkin sanoin, mutta ei sillä tavalla kuin te, ed. Rimmi, sen käänsitte. En minä ole tarkoittanut enkä sanonut, että kaikki ihmiset, jotka ovat työttöminä, ovat huonoja työntekijöitä. Laman ja suurtyöttömyyden aikana seuloutuivat hommat siihen malliin, että työpaikoille jäi kaikkein aktiivisin, ammattitaitoisin ja tunnollisin työporukka. Tämä on sellainen yleinen toteamus. Kun otetaan takaisin työntekijöitä, niin totta kai otetaan henkilöitä, jotka tiedetään aktiivisiksi, hyviksi työntekijöiksi tarkalla seulalla valiten. Ei ole mitään mahdollisuutta, että sellaiset henkilöt pääsevät enää töihin, joilla on huono työtausta, niitäkin on. Eivät kaikki työttömät ole näitä, mutta osa heistä on, sen tunnustavat kyllä kaikki. Mistä se sitten pätkäistään ja katsotaan, ketkä ovat huonoja ja ketkä hyviä työntekijöitä. Näin vain on tapahtunut, ed. Rimmi, enkä minä sano, että kaikki työttömät ovat huonoja. Älkää käännelkö näitä asioita, vaan pysykää asiassa, kun te olette lämminsydäminen työn sankari itse, oikein tunnetusti Tampereellakin arvostettu henkilö. Ei saa käännellä toisten puheita.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 21.55.

Täysistunto lopetetaan kello 21.46.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen